EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

PAUL HEYSE (1830—1914), laureat în 1910 al *Premiului Nobel*, a fost unul dintre cei mai citiți și îndrăgiți scriitori germani din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.
În cuprinzătoarea sa creație, partea cea mai valoroasă și mai viabilă sînt nuvelele, și dintre ele prezentăm o selecție în volumul de față.

Lei 6,25

85

1969

PAUL HEYSE • ANDREA DELFIN

CM

PAUL HEYSE

ANDREA DELFIN



COLECȚIA MERIDIANE

CM

Coperta de: ION NEAGOE

PAUL HEYSE
Andrea Delfin
und andere Novellen
Aufbau-Verlag Berlin und Weimar, 1966

Paul Heyse

Andrea Delfin

și alte nuvele

În românește de *Elena Davidescu*

Editura pentru Literatură Universală

București, 196

Cuvînt înainte

În nuvela intitulată *Ultimul centaur*, adevărată bijuterie a genului, Paul Heyse concentrează concepţia sa despre viaţă într-o acţiune imaginată, conferindu-i valenţe de simbol.

Povestea centaurului stă sub semnul tradiţiei clasice. Idealului uman echilibrat, armonios al antichităţii eline îi este opus simbolul naturii înlănţuite de legi străine armoniei firii. Desconsiderarea şi falsificarea naturii apare exprimată ingenios, dar grotesc, prin somaţia stupidă, adresată centaurului rătăcit la un han, undeva pe podişul alpin al Bavariei, de a se legitima. Dacă fiinţa poate deveni om numai datorită actelor, convenţiei, centaurul, reprezentant al lumii neconvenţionale, refuză pri-

mirea sa în societatea modernă cu acest preț, pierzîndu-se în negurile din care se desprinsese. Ca și personajul mitic al acestei nuvele, Heyse pare să se fi rătăcit într-un mediu ostil dezvoltării armonioase a personalității umane.

Protestul naturii împotriva dogmelor, a convențiilor pe orice plan nu constituie doar miezul, tema centrală a acestei nuvele, ci esența ideatică a operei sale în general. Elemente ale idealului antic, conturate în epoca lui Goethe în spiritul unei nobile umanități, prind din nou viață în concepția despre viață a lui Paul Heyse. Nimic nu era mai firesc. Ca fiu al cunoscutului profesor universitar Karl Heyse, specialist în filologie clasică, el evoluează într-un climat intelectual în care cultul pentru antichitate se îmbină cu admirația față de clasicismul german. Lectura operelor de seamă ale literaturii universale nu-i dezvoltă numai simțul frumosului ; tradiția literară antică, cea renascentistă și cea clasică germană este seva care-l hrănește. După ce își încheie, în 1848, studiile universitare începute la Bonn, unde audiase cursurile renumitului profesor Diez și promovase cu o teză de doctorat asupra poeziei provensale, Heyse se împrietenește cu poetul Emanuel Geibel. În aceeași perioadă îl cunoaște pe Jakob Burckhardt, a cărui viziune asupra epocii renașterii îl farmecă, influențîndu-i concepția despre artă. Din timpul primei sale călătorii în Italia (1852), datează prietenia cu pictorul Arnold Böcklin, bazată pe puternice afinități artistice.

Dar nu numai Heyse, ci mulți reprezentanți ai tinerei generații de poeți germani de la mijlocul secolului al 19-lea promovau cultul frumosului, armonioasa îmbinare a formei clasice cu teme romantice și un sentiment de viață modern. Se aprecia din nou valoarea formei poetice, farmecul estetic al unei creații închegate sub raport arhitectonic și poezia părea să-și recapete strălucirea vremelnic pierdută. Din năzuințele acestei generații de poeți în care predomină reacția cu precădere subiectivă față de eșecul revoluției de la 1848, ia ființă, la München, un gen de neoclasicism. Evoluția sa poate fi urmărită paralel cu neoromantismul. Și chiar dacă o școală müncheneză *stricto sensu* n-a existat, activitatea organizată a cenaclului *„Der Krokodilbund"* a întreținut o atmosferă de efervescență poetică. Fondatorului acestui cenaclu, poetul Emanuel Geibel, „soarelui care apune", i se alătură tînărul Heyse, „astrul care răsare", stabilit în 1854 pe malurile Isarului, apoi Melchior Meyer, Friedrich Bodenstedt, Hermann Lingg, Josef Victor Scheffel. Considerat de Gottfried Keller, după apariția primului volum de nuvele (1855) „drept cel mai valoros tînăr scriitor german, o frumoasă personalitate poetică" [1], Heyse atinge punctul culminant al gloriei sale în 1880, la vîrsta de cincizeci de ani. Natură polivalentă — romancier, nuvelist, poet liric și dramaturg — el este incontestabil cel mai talentat reprezentant al cenaclului münchenez. În decursul lungii sale vieți — este născut în 1830 și moare în 1914 — cel care își păstrase cu demnitate integritatea spirituală, scriitorul care luase poziție critică împotriva religiei, a mărginirii aristocrației și suficienții burgheziei germane, cel care combătuse teoria lui Nietzsche despre supraom, cunoaște din plin aprecierea și succesul, desconsiderarea și uitarea. Cert este că în conștiința contemporanilor săi și în istoria

[1] Gottfried Keller: *Nachgelassene Schriften und Dichtungen, herausgegeben von J. Baechtold — 1893.*

literaturii germane Heyse şi-a asigurat un loc bine definit datorită contribuţiei aduse speciei nuvelei. Autor de o fertilitate prodigioasă — a scris o sută cincizeci de nuvele, înmănuncheate în cele zece volume apărute în 1904 sub titlul *Nuvele alese* — Heyse a ilustrat cu măiestrie această specie, ceea ce explică renumele de „rege al nuveliştilor". Recunoaşterea unanimă a meritelor sale prin conferirea, în anul 1910, a Premiului Nobel încununează o prolifică activitate literară.

★

Ceea ce îl determină să scrie este în primul rînd o nestăpînită plăcere de a inventa, de a da frîu liber imaginaţiei ; voinţa artistică deci şi nu necesitatea unui suflet frămîntat de a se purifica prin confesiunea potenţată poetic. În *Amintiri şi confesiuni din tinereţe*, scriitorul mărturiseşte că nicicînd un fapt real nu i-a înflăcărat nemijlocit imaginaţia, înaripată mai curînd de ceea ce înţelegem prin trăiri livreşti, prin ceea ce recepţionează în limitele fanteziei sale. Adesea, în ceasuri tîrzii şi liniştite, îi apar contururile umbrite ale unor întîmplări istorice ; încetul cu încetul ele devin din ce în ce mai desluşite, pînă ce chipuri şi forme prind viaţă şi epoca dobîndeşte verosimilitate istorică. Astfel s-a născut nuvela *Andrea Delfin*, o frescă viu colorată, o imagine revelatoare a Veneţiei în epoca ei de decădere. Şi chiar dacă eroul acestei nuvele, una dintre puţinele figuri de luptători din opera lui Heyse, un „Wilhelm Tell italian", eşuează, chiar dacă soluţionarea conflictului este discutabilă, însufleţirea epocii este extraordinară, verosimilitatea atmosferei impresionantă. Nimeni nu va contesta

plasticitatea demnă de remarcat cu care Heyse evocă pe membrii tiranici ai Consiliului celor zece, cu tot ce aceştia au mai odios şi mai înfiorător, siguranţa cu care el creionează figura omului mărunt în ura sa neputincioasă împotriva unui regim despotic şi a uneltelor sale mari şi mici, portretul eroului şi al gazdei sale, ca şi tabloul Veneţiei cu ceea ce are ea mai caracteristic.

O frîntură de vis, un fapt observat ocazional, rezultatul contemplării sau reflectării, o întîlnire incidentală, silueta unei cetăţui sclipind într-un apus de soare, un destin omenesc relatat de un prieten îl pot inspira. Din elemente şi trăiri asemănătoare poetul ţese uimitor de repede, printr-o ingenioasă asociaţie de idei, un şir de fapte care sub pana lui iau forma ritmică a unei acţiuni bine închegate. Chiar dacă Heyse nu poate fi considerat un lucid, ca Ludwig Tieck, el este fără îndoială un cerebral. Raţiunea împletită cu o bogată fantezie şi nu o natură poetică originară, vulcanică generează creaţiile sale poetice. Redînd doar ceea ce îi încîntă ochiul şi-i înflăcărează imaginaţia, el scrie mult mai uşor, decît dacă şi-ar fi hrănit cu sîngele său propriu creaţiile, dacă ar fi cristalizat şi potenţat dureroase şi adînci trăiri personale. Iată de ce entuziasmul, căldura nemijlocită sînt prezente într-o măsură mult mai mică în opera sa.

Pe de altă parte, forţa generatoare a operei lui este ochiul de artist însetat de culori şi de forme. Asemenea sculptorului, Heyse îşi „vede" personajele luînd distanţă. Forme şi mişcări armonioase, poziţia unui cap expresiv, unduirea în mers sau graţia în ţinută îl preocupă tot atît ca pe pictor. Imaginaţia sa operează cu imagini plastice, cu situaţii pitoreşti. Ele constituie punctul său de plecare. Nicicînd Heyse nu descrie chipul eroilor săi cu

luxul de amănunte specific unui Balzac sau cu minuţiozitatea lui Turgheniev. Nuvelistul german se rezumă doar la cîteva linii de penel. Dar acestea concentrează în esenţializarea lor laturile definitorii. Văzute în perspectivă arhitecturală, desăvîrşite ca statuile, figurile nuvelelor sale rămîn întipărite în minte. Şi după cum formele exterioare ale personajelor sale au „stil", tot aşa şi viaţa lor interioară. Heyse respinge organic redarea stărilor extatice, specifică romantismului, analiza detailată a celor mai bizare sau maladive stări psihologice. Nefiind conceput liric, orice moment psihologic se oglindeşte în mimică, prinde viaţă într-un gest. Întregul flux al vieţii interioare, indiferent de natura sentimentelor, devine o stare palpabilă, este reflectat într-o situaţie plastică.

*

Heyse infirmă libertatea voinţei şi priveşte cu scepticism imperativul categoric kantian. Singurul lucru în care crede este „vocea inimii", vocea interioară a naturii umane evoluate. În concepţia scriitorului durerea, nefericirea, dezechilibrul psihic pun stăpînire pe om din clipa în care el nu mai dă ascultare vocii interioare. Şi invers : echilibrul, fericirea inundă întreaga fiinţă a celui ce-şi ascultă — împotriva moralei convenţionale — vocea inimii. În *Călătorie în căutarea fericirii*, eroina Madeleine acţionează potrivit normelor etice în care fusese crescută şi împotriva „vocii inimii", făcîndu-se vinovată de moartea bărbatului iubit. Imaginea celui dispărut o urmăreşte şi apare revendicativă ori de cîte ori ea speră să-şi înceapă o nouă viaţă.

Dacă personajele lui Balzac sînt purtate de interesul personal, cele ale lui Heyse acţionează sub imperiul „vocii lor interioare". Reflexiunea nu este ostracizată din conştiinţa personajelor sale, ea nu reprezintă un principiu ostil omului. Dar căile ei nu duc la savurarea vieţii. Personajele lui Heyse tind însă spre fericire, ascultă parcă acordurile armonioase rezultate din echilibrul propriei lor fiinţe. În viziunea filozofică a scriitorului înseşi disonanţele durerilor nemărginite se pierd în armonia firească a naturii umane. Potrivit acestei convingeri, eroii săi trec prin încercări dificile, suferă, îşi pierd echilibrul interior, dar îşi redobîndesc în majoritatea cazurilor — Andrea Delfin constituie o excepţie — pacea sufletească, datorită naturii lor sănătoase, puternice.

Şi natura umană îl pasionează pe scriitor. În ultima instanţă ea este punctul de plecare şi scopul său final, izvorul poeziei şi ultimul ei cuvînt, visul şi profesiunea sa de credinţă. Credinţa în ceea ce este bun şi nobil în om străbate întreaga sa operă nuvelistică. Şi cel mai înalt deziderat al său, legea pe care Heyse o consideră etică în cel mai înalt sens al cuvîntului, este respectarea propriei naturi, consecvenţa faţă de „vocea interioară". El însuşi urmează calea dictată de natura-i armonioasă, împrumutînd personajelor sale ceva din propria sa individualitate. Această trăsătură caracteristică îl plasează pe scriitor în orbita goetheană, cu deosebirea că armonia lui Heyse nu este cea universală, a macrocosmului ; sfera ei este mult mai îngustă, rezumîndu-se la cea a sufletului omenesc, la microcosm.

Convingerea că literatura are menirea de a oferi imaginea purificată a vieţii explică profilul specific al operei sale nuvelistice. În concepţia scriitorului, viaţa

însăşi este proclamată drept „artă rezultată din îmbinarea meşteşugită a libertăţii cu legitatea, aşa cum o ilustrează poate cel mai convingător opera de artă". Abia în această ipostază ea îi apare ca „o floare autentică a umanităţii". Potrivit acestei optici şi calofiliei sale, Heyse elimină anumite aspecte contradictorii, eludează ceea ce este vulgar, dezgustător, dar poate caracteristic unei anumite situaţii sau perioade. Întreaga sa creaţie nuvelistică exprimă năzuinţa spre frumos. Neînţelegînd cum un scriitor se simte îndemnat să contureze figuri cărora în viaţă le-ai întoarce spatele, el mărturiseşte că n-a reuşit să creeze un personaj lipsit de orice urmă de demnitate, după cum n-a fost capabil să descrie caracterul unei femei de care să nu fi fost îndrăgostit într-o anumită măsură. Din aceste motive respinge naturi cu alternanţe polare, firi contradictorii, care trec pe neaşteptate de la nobleţe la vulgaritate, de la adevăr la minciună, de la altruism le egoism, de la delicateţe la brutalitate. Heyse nu ignorează existenţa lor. Dar dragostea sa pentru frumos le exclude din sfera artei sale.

Toate acestea explică de ce larga galerie a figurilor din nuvelele sale este formată, cu puţine excepţii, din caractere asemănătoare, variante mereu noi ale aceluiaşi tip. Însuşirea lor comună este nobleţea sufletească înnăscută, care le împiedică să comită mîrşăvii sau crime. Eroii săi greşesc şi ei, dar din motive bine determinate, în situaţii din care nu există ieşire. La personajele mai simple, nobleţea constă în bunătatea sufletească, în omenia firii lor echilibrate, iar la omul cultivat ea izvorăşte din sentimentul conştient de valoare umană. Toate personajele lui Heyse au această calitate, de la simpla fată de pescar din *Sălbatica* pînă la rafinata contesă Lucile din nuvela *Inimă împărţită*. Se poate deci afirma că, sub raportul nobleţei sufleteşti, personajele lui Heyse vădesc afinităţi puternice cu eroii clasicismului german. Predilecţia de a crea personaje fără de pată, dar autentice în naturaleţea gîndirii şi simţirii lor culminează atunci cînd intră în acţiune neprevăzutul. Este momentul autodepăşirii personajelor, al iradierii maxime a calităţilor lor.

Stilizate, poate idealizate, personajele nuvelelor lui Heyse sînt desăvîrşite sub raport etic. Dar ele trăiesc — cu puţine excepţii — doar în cercul lor îngust, izolate, fără să aibă vreo contingenţă cu marile dureri şi probleme ale omenirii. Faptul că în centrul acţiunii tronează femeia, că eroinele sale sînt mai bine realizate decît personajele masculine nu este întîmplător. Heyse este desigur un excelent cunoscător al sufletului feminin. Dar femeia întrupează în convingerile sale fiinţa în care pasiunile se dezlănţuie mai puternic, în care vocea interioară dă glas sentimentelor cu mai multă siguranţă, în care etica firească îşi găseşte mai uşor justificarea umană.

*

Judecată în totalitatea ei, creaţia nuvelistică a lui Heyse ilustrează, în mare, două tipuri distincte: nuvela rustică italiană şi nuvela psihologică-socială.

O predilecţie frapantă pentru nuvela rustică italiană marchează prima etapă de evoluţie a scriitorului. Frumoasa Italiei, cu soarele ei blînd şi cerul veşnic albastru, nu constituie pentru Heyse doar ţara vestigiilor antichităţii romane, a tradiţiei renascentiste, ci şi a

patriei oamenilor capabili de pasiuni simple, dar mari, a sufletelor nefalsificate de convenție. Din această primă și cuprinzătoare perioadă de creație fac parte nuvelele: *Sălbatica, Fata din Treppi, Brodeza din Treviso, Andrea Delfin* (1859), care s-au impus uimitor de repede în întreaga Germanie. *Călătorie în căutarea fericirii* (1866) face trecerea la cea de a doua perioadă.

Indiferent de momentul apariției, majoritatea nuvelelor sînt axate pe tema dragostei, ceea ce constituie puntea de legătură între cele două tipuri de nuvele menționate. De fapt întreaga sa operă nuvelistică ar putea sta sub dictonul: *Femina universi regina in aeternum*[1]. Heyse ilustrează diferitele ipostaze ale iubirii de la cele primare, pînă la cele mai rafinate. Dar indiferent de înfățișarea pe care o ia, trăirea dragostei este fără excepție autentică și unică, hotărîtoare pentru întreaga viață. Scriitorul dezvoltă o adevărată dialectică a pasiunii și dezvăluie o cuceritoare sensibilitate. Lipsit de pruderie și mai volubil decît mulți dintre contemporanii săi, el nu depășește însă limitele tactului și ale fineții. Ceea ce îl seduce pe scriitor este eterna enigmă a sufletului feminin. Eroinele sale se apără de dragoste, i se împotrivesc, dar se lasă supuse de acest nobil sentiment, fără a regreta vreodată înfrîngerea suferită. Căci dragostea, adevărata dragoste, le dăruie seninătate și plenitudine, înfrumusețîndu-le sufletul și chipul.

Cu timpul, scriitorul abordează însă și alte teme tot atît de generoase ca: prietenia (*David și Jonathan, Nino și Maso, Jacoba cea neagră)* sau dragostea de mamă *(Fiul pierdut)*. Problemelor sentimentale delicate li se

---

[1] Femeia e în veci regina universului (lat.).

alătură aspecte fantastice și comice. Pe la începutul anilor 1890, nuvela lui Heyse intră într-un stadiu nou. Scriitorul își concentrează atenția asupra cazurilor psihologice ieșite din comun. În locul faptelor neobișnuite, exterioare, el relatează cu minuțiozitate procesul conflictelor interioare, generate de incompatibilitatea normelor etice convenționale cu sentimentele autentice ale individului. Deosebirile de clasă și rang constituie baza conflictului nuvelei *Jorinde* (1878). Frecvența elementelor romantice devine din ce în ce mai puțin perceptibilă, problemele atacate denotă o mai mare adîncime, unghiul din care sînt privite confirmă o viziune bărbătească. Frămîntările sufletești specifice omului modern se accentuează, ca în nuvelele: *Inimă împărțită, Cuvinte de neuitat, Dragoste cerească și pămîntească, Furia.*

În a treia și ultima sa perioadă de creație, începînd pe la 1883—1885, nuanțele sumbre predomină, contrastînd cu tonalitatea vie și colorată a nuvelelor din primele două decenii. Atmosfera devine apăsătoare, viața pare să nu-l mai încînte. Drumețul răsfățat, de dragul căruia firea își îmbrăca veșmîntul sărbătoresc spre a-i putea atrage privirea, spre a-l predispune să găsească pe paleta sa culori adecvate frumuseții ei, se convertește: abia acum el îi vede și fața de toate zilele. Vălul auriu de vis este sfîșiat, iar percepția devine mai acută. În această ultimă perioadă de creație desăvîrșește nuvela *Măgărița,* (1883) cu accentele ei tragice, mare în simplitatea și profunzimea ei, impresionantă prin fărîma de adevăr potențată artistic, prin puternicele trăsături de critică socială.

Dar indiferent de tematica abordată sau de perioada de creație, fie că ne referim la tipul rustic-italian sau

la cel psihologic-social, forma nuvelelor lui Heyse, aşa cum a conceput-o şi realizat-o scriitorul, poate fi considerată originală, chiar dacă vădeşte afinităţi cu opera nuvelistică a lui Alfred de Musset, Prosper Merimée, E. T. A. Hoffmann şi Ludwig Tieck. Căci Heyse n-a contribuit doar la înflorirea unei specii literare. După două decenii de activitate, prin 1871, el cristalizează bogata experienţă acumulată, în consideraţii teoretice asupra genului său preferat. În cunoscuta introducere la volumul antologic *Comoara nuvelei germane* ca şi în *Confesiunile* sale, Heyse îi defineşte cu meticulozitate şi fineţe esenţa. În concepţia sa, naraţiunea, povestirea constituie fundamentul organic şi totodată frumuseţea neobişnuită a nuvelei. Aceeaşi convingere este exprimată şi în bucata *Brodeza din Treviso*, în care povestitorul face elogiul simplităţii acţiunii cronicilor. Împotriva gustului timpului său, care înclină spre analiza psihologică, el mărturiseşte preferinţa sa pentru naraţiunea „nudă", aşa cum ar fi creat-o un demiurg. Pe de altă parte, recunoaşte că nuvela modernă nu poate fi concepută fără dimensiunea adîncimii psihologice, specifică sensibilităţii sufletului modern. Contururile simple ale povestirii „nude" n-ar mai satisface, cititorul fiind dornic să urmărească jocul culorilor în cele mai fine nuanţări şi imperceptibile semitonuri, să guste farmecul clarobscurului. Heyse a realizat ambele deziderate în nuvelele sale, împletindu-le adesea cu bună ştiinţă. Totuşi trăsătura lor dominantă rămîne simplitatea naraţiunii. O simplitate conştient urmărită, pe deplin realizată sub raport artistic. Firul naraţiunii se desfăşoară dinamic, fără întreruperi, unitar şi monoplan, putînd fi cuprins uşor în întreaga lui întindere. Digresiunile

specifice nuvelelor lui Gottfried Keller sînt excluse la Heyse. O parcimonie voită împiedică pigmentarea acţiunii cu motive ornamentale, sau chiar cu laitmotive, astfel încît tema sau motivul central se detaşează cu claritate. În schimb „lanţurile metaforice", care ocupă puţin spaţiu în naraţiune şi nu-i întrerup cursul impetuos, îndeplinesc funcţia de simbol. Heyse lasă deci — conform teoriei sale — farmecul povestirii să vorbească de la sine ; aşa a învăţat să relateze la şcoala marilor maeştri italieni. Talentul de a relata o întîmplare concis, capacitatea de a o ritmiza armonios izvorăsc din însăşi natura echilibrată a scriitorului. Naraţiunea are deci la Heyse schema ei precisă, evoluţia ei specifică, un ţel propriu şi o funcţie bine determinată. Iată unul dintre motivele pentru care nuvelele sale nu sînt nici aşa-numite „picturi de gen", nici fresce de epocă ; în ele se întîmplă întotdeauna un fapt deosebit, chiar neobişnuit. Acţiunea este în aşa fel construită, încît într-un anumit stadiu al evoluţiei ei se produce o întorsătură neaşteptată, motivată însă cu stringenţă logică de faptele anterioare. Tensiunea atinge punctul culminant, firele ei liniare se concentrează într-un focar din care evoluează în direcţia opusă. Scopul spre care tinde acţiunea nu devine vizibil decît în clipa în care survine „elementul surprinzător". Esenţa lui este definită de Heyse în aşa-numita „teorie a şoimului" inspirată de o nuvelă a lui Boccaccio. Nuvelistul italian istoriseşte povestea unui cavaler care-şi risipeşte în zadar toată averea pentru a putea cîştiga inima stăpînei feudale pe care o îndrăgise. Nu-i mai rămîne decît şoimul preferat pe care nu ezită să-l sacrifice în cinstea ei. Această ultimă ofrandă impresionează pe castelană atît de puternic, încît în

inima ei se produce marea transformare, „minunea dragostei". Un astfel de „şoim", un astfel de motiv principal care provoacă o întorsătură hotărîtoare, determină — în concepţia lui Heyse — acţiunea fiecărei nuvele, reprezintă elementul ei specific, elementul prin care ea se deosebeşte de celelalte.

În sfera acestei arhitectonici severe, a compoziţiei îngrijite — Heyse este un virtuos al formei — nu mai poate fi vorba de „plăcerea de a povesti". Scriitorul trăieşte situaţiile nemijlocit, trădînd sub acest raport o trăsătură comună majorităţii nuveliştilor germani. Conturul precis al naraţiunii, linia ei unitară rămîn condiţia şi caracteristica esenţială a nuvelelor lui Heyse.

*

Evident, nu toate ating acelaşi grad de perfecţiune. Din ele nu adie sufletul liric şi farmecul contemplativ al nuvelelor lui Adalbert Stifter, nici atmosfera învăluitoare, caracteristică celor scrise de Th. Storm. În comparaţie cu Swinburne, Heyse pare rece, în comparaţie cu Flaubert naiv. Multe însă, ca *Centaurul*, *Andrea Delfin*, *Sălbatica*, *Măgăriţa* au continuat să-şi păstreze prospeţimea, fiind considerate ca piese de rezistenţă în antologia nuvelei germane. Ele nu impresionează doar datorită extraordinarei simplităţi a acţiunii, ci pentru că din ele se detaşează, dincolo de acţiune şi de conflict, viaţa însăşi.

Strălucitoare întrupare a unei epoci de epigoni, cu toate meritele şi limitele ei inerente, Heyse excelează prin forţă inventivă şi gust artistic, prin fineţea cu care îşi abordează motivele, prin siguranţa şi eleganţa cu care îşi stăpîneşte temele. Nobleţea sufletească şi logica

artistică îl deosebesc de mulţi alţi scriitori ai vremii. Este un incontestabil talent formal, a cărui fertilitate uimitoare constituie o consecinţă a însuşirilor sale de excelent stilist. Excentricităţile artistice îi sînt străine, o decenţă academică îl fereşte de erori grave. Dar prin noţiunile „epigoni" şi „academic" sînt sugerate şi limitele creaţiei sale.

Cu toate că citea cu deosebită plăcere povestirile şi nuvelele populare ale lui Johann Peter Hebel, Fritz Reuter, Klaus Groth, creaţia sa nu include sinteza dintre cultură şi naivitatea populară, specifică lui Gottfried Keller. Heyse scrie pentru un cerc de cititori formaţi, de la care presupune înţelegere literară, satisfacţie pe planul virtuozităţii realizării artistice. Dar frumuseţii, graţiei operei sale nu i se asociază o neobişnuită, o puternică personalitate poetică. Iată motivul pentru care Heyse nu s-a putut situa în primul rînd al scriitorilor ce au impus literaturii germane, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o orientare hotărîtoare. Pretenţia de a fi avut de spus ceva important întregului popor, depăşindu-şi în acelaşi timp epoca, îi este contestată de istoria literară.

În cadrul evoluţiei nuvelei de limbă germană, aportul lui Heyse nu poate fi ignorat. Captivat de misterul cazului individual, al faptului care iese din anonimat, el păstrează această trăsătură chiar atunci cînd conturează figuri din popor. Reuşeşte să scoată în evidenţă „unicitatea", fără a proiecta acţiunea în ireal sau fantastic, fără a o lăsa să se piardă într-o poantă cu caracter epigramatic. Acelaşi mister îl atrage în clipa în care conferă societăţii timpului său funcţia de fundal. Raportul dintre societate şi eroii lui Heyse? Un raport ostil. Pledînd împotriva convenţionalismului şi pentru dezvol-

tarea armonioasă a personalității umane — Heyse abordează conflicte în opoziție ireductibilă cu filistinismul epocii — opera sa îmbină trăsături de critică socială cu individualismul clasic. Scriitorul valorifică multe dintre modalitățile incluse în tipul de nuvelă realistă, așa cum acesta fusese cristalizat de Keller și Storm, în diferite variante. Dar simțul său artistic sesizează totodată pericolul care-i amenință unitatea acțiunii: detaliul, unul dintre atributele realismului. Spre a evita destrămarea formei ei specifice, Heyse încearcă să realizeze o înnoire a nuvelei germane. Mijlocul esențial folosit este reîntoarcerea la modalitățile simple, dar impresionante ale nuvelei renascentiste, o fructificare a vechii experiențe, în concordanță cu tradiția nuvelei germane, în spiritul convingerilor sale artistice. În acest sens el imprimă nuvelei germane o nouă linie, situîndu-se mai aproape de esența ei, de ceea ce îi constituie specificul. În această perspectivă, faptul că Heyse este după Ludwig Tieck primul teoretician de seamă al nuvelei, depășește sfera incidentalului. Spre deosebire de scriitorul romantic, care se străduiește să-i dea o formă proprie, Heyse întrevede o evoluție polidimensionată, ramificată a nuvelei germane. O astfel de orientare putea realmente evita momentul caducității atinse de nuvela realistă, putea sluji purității și înnoirii acestei apreciate specii literare.

În măsura în care comparațiile din domenii artistice diferite sînt valabile, Heyse poate fi considerat un Mendelsohn-Bartholdy al poeziei. Ca și cunoscutul compozitor german, el apare pe firmamentul literar după marii maeștrii. Stăpînind cu ușurință mijloacele formale, amîndoi sînt adevărați virtuoși ai sunetelor și culorilor. Lirismul decent, îndrăzneala, înclinarea spre senzualitate întrepătrunsă de tradiția culturii clasice germane și spiritul artei italiene le sînt comune. Nici unul nu înclină spre patetism, amîndurora le lipsește forța, vigoarea, elementul tragic. Dar atît Heyse cît și Mendelsohn dovedesc seriozitate și demnitate, o viziune luminoasă asupra vieții, noblețã și echilibru în marile dureri și o caldă și nețărmurită simpatie pentru tot ceea ce este autentic și valoros în om. Motive suficiente pentru a nu lăsa ca uitarea să se aștearnă, cu totul neîndreptățit, pe cele mai frumoase pagini din opera acestui talentat scriitor.

SEVILLA RĂDUCANU

Andrea Delfin

ÎN ACEA ULIȚĂ din Veneția care poartă plăcutul nume „della Cortesia“ [1] se afla, pe la mijlocul secolului trecut, o casă burgheză, modestă, cu un singur cat. Deasupra portalului scund, încadrată de două coloane de lemn răsucite și de o cornișă barocă, trona într-o firidă imaginea unei madone, iar de după o sticlă roșie, o candelă veșnică licărea modest. Intrînd în vestibulul de jos, dădeai de o scară lată și abruptă care ducea de-a dreptul la odăile de sus. Ardea și aici, zi și noapte, o lampă ce atîrna

[1] Curtoazie, amabilitate (it.).

de un lănțișor lucios, prins în tavan, căci lumina zilei nu pătrundea în interior decît cînd se deschidea ușa. Dar în ciuda amurgului perpetuu, doamna Giovanna Danieli, proprietara casei, își petrecea de preferință timpul pe această scară. De la moartea soțului ei, de cînd moștenise căsuța, locuia aici, împreună cu singura-i fiică, Marietta, și închiria unor oameni liniștiți cîteva odăi de care nu avea nevoie. Pretindea că lacrimile ce le vărsase pentru scumpu-i soț îi slăbiseră prea mult vederea ca să mai poată suporta lumina soarelui. Dar vecinii bîrfeau despre ea că zăbovește pe palierul de sus, de dimineața pînă seara, ca să intre în vorbă cu oricine venea sau pleca și să nu-l lase să treacă pînă ce omul nu plătea vamă curiozității și limbuției ei. În vremea cînd facem cunoștință cu dînsa, motivul acesta cu greu ar fi putut s-o hotărască să prefere unui jilț comod treapta dură a scării. Era în luna august a anului 1762. Încă de o o jumătate de an odăile de închiriat erau goale, iar cu vecinii avea puține relații. Afară de asta, se întuneca și o vizită la ora aceea era ceva cu totul neobișnuit. Totuși, micuța femeie stătea cu încăpățînare la postul ei și, dusă pe gînduri, privea în jos spre vestibulul gol. Își trimisese copila la culcare și își pusese lîngă ea cîțiva bostani să-i curețe de semințe înainte de a se culca și ea. Dar frămîntată de tot felul de gînduri și de considerații, întîrziase. Stătea cu mîinile în poală, cu capul rezemat de parmaclîcul scării ; nu era prima oară că o prindea somnul astfel.

Și azi era cît pe-aci să adoarmă, cînd trei lovituri în ușa casei, încete, dar stăruitoare, o făcură să tresară speriată.

— *Misericordia!* [1] exclamă femeia, ridicîndu-se, dar rămînînd nemișcată pe loc. Ce-i asta ? Am visat ? Oare să fie într-adevăr el ? Trase cu urechea. Bătăile în ușă se repetau. Nu, zise ea, nu e Orso. Mi-ar suna altfel. Nu sînt nici zbirii. Să vedem ce-mi trimite cerul.

Apoi coborî scara greoi și întrebă prin ușă cine vrea să intre.

O voce răspunse că afară se află un străin care caută locuință. Casa îi fusese recomandată ; spera să rămînă multă vreme și că gazda are să fie mulțumită de el. Toate astea erau spuse politicos și într-o venețiană corectă, încît doamna Giovanna, cu toată ora tîrzie, nu stătu la îndoială să deschidă ușa. Înfățișarea oaspetelui îi îndreptăți încrederea. Pe cît se putea vedea în lumina amurgului, el purta, așa cum se cuvine micii burghezii, haine negre, iar sub braț un mic sac de piele ; pălăria o ținea modest în mînă. Numai obrazul o miră pe femeie. Nu arăta nici tînăr, nici bătrîn, barba îi era încă neagră, fruntea netedă și ochii plini de foc ; dimpotrivă, expresia gurii și felul de a vorbi păreau obosite și bătrînicioase, iar părul tuns scurt, în contrast ciudat cu trăsăturile încă tinerești, era pe de-a-ntregul sur.

— Cucoană dragă, vorbi el, te-am sculat din somn și poate degeaba. Căci, îți spun de la

[1] Doamne, fie-ți milă (it.).

început, dacă n-ai o odaie care dă pe un canal n-am să-ţi fiu chiriaş. Vin de la Brescia, doctorul mi-a recomandat pentru pieptul meu slab, aerul umed al Veneţiei; zice că trebuie să locuiesc deasupra apei...

— Ei, slavă Domnului! exclamă văduva, bine că vine în sfîrşit cineva care ne onorează canalul. Vara trecută aveam un spaniol care s-a mutat fiindcă zicea că apa are un miros de parcă s-ar fi fiert în ea guzgani şi pepeni! Şi dumitale ţi s-a recomandat? Ce-i drept, aici în Veneţia noi spunem:

Apa din canal
Tămăduie radical.

Dar are alt înţeles, domnule, un înţeles rău, cînd te gîndeşti de cîte ori, după porunca stăpînirii, o gondolă a plecat spre lagune cu trei oameni şi s-a întors cu doi. Despre asta să nu mai vorbim domnule — Dumnezeu să ne păzească pe toţi! Dar ai paşaportul în ordine? Altfel nu te-aş putea primi.

— Pînă acum l-am prezentat de trei ori, cucoană dragă, la Mestre, în larg, la gondola de strajă, şi la Traghetto. Numele meu e Andrea Delfin şi sînt de meserie copist de notari şi cunoscător în ale legilor, meserie pe care am exercitat-o la Brescia. Sînt un om liniştit şi nu mi-a plăcut niciodată să am a face cu poliţia.

— Cu atît mai bine, răspunse femeia, luîndu-i oaspetelui înainte, pe scară. Mai bine să te păzeşti decît s-o păţeşti, să fii cu un ochi la pisică şi cu altul la tigaie, şi e mai bună frica decît

paguba. Of! În ce vremuri trăim, domnule Andrea! Mai bine să nu ne gîndim la asta. Gîndurile scurtează viaţa, dar necazul te face să-ţi verşi focul. Ia priveşte, şi spunînd asta, deschise uşa unei odăi mari, nu-i frumos aici şi plăcut? Colo e patul, rufăria am cusut-o cu mîinile mele cînd eram tînără. dar dimineaţa nu poţi şti cum are să fie ziua! Aici e fereastra spre canal care, după cum vezi nu e lat, dar cu atît mai adînc, şi dincolo, cealaltă fereastră care dă pe ulicioară. Dar trebuie s-o ţii închisă, căci liliecii sînt din ce în mai obraznici. Uite, aici, peste canal, aproape să-l atingi cu mîna, e palatul contesei Amidei, blondă ca aurul şi trecînd tot ca el, din mînă în mînă. Dar stau şi pălăvrăgesc, iar dumneata n-ai nici apă, nici lumină şi desigur îţi este foame?

Îndată ce intrase în odaie, străinul o cercetase cu priviri repezi, se dusese de la o fereastră la alta şi acum îşi aruncă sacul pe un jilţ.

— Totul e în regulă, zise el, despre preţ o să ne înţelegem noi. Adu-mi numai o îmbucătură de mîncare şi, dacă ai, o picătură de vin. Pe urmă vreau să dorm.

Avea ceva ciudat de poruncitor în gesturi, oricît de blînd ar fi sunat tonul vorbelor sale. Femeia se supuse în grabă cererilor lui şi un scurt răstimp îl lăsă singur. El se duse îndată iar la fereastră, se aplecă în afară şi se uită în jos la canalul foarte îngust, care nu trăda prin nici un tremur al apei sale negre că participa la viaţa vastei mări, la pulsaţia bătrînei Adriatice. Palatul de peste drum se înălţa ma-

siv înaintea lui, toate ferestrele erau întunecate, căci faţada nu dădea spre canal ; numai o uşă îngustă se deschidea jos, foarte aproape de oglinda apei şi o gondolă neagră stătea legată cu un lanţ, în faţa pragului.

Toate păreau a fi pe placul noului sosit, ca şi faptul că prin cealaltă fereastră dinspre fundătură nu se putea vedea în odaie. Căci peste drum se întindea un perete fără ferestre şi fără altă întrerupere, în afară de cîteva ieşinduri, crăpături şi răsuflători de pivniţă ; numai pisicilor, jderilor şi păsărilor de noapte le putea părea plăcut şi bun de locuit acest ungher posomorît.

În încăpere pătrunse o rază de lumină din coridor, uşa se deschise şi micuţa văduvă intră din nou cu o lumînare în mînă, iar în urma ei, fata care trebuise să se scoale iarăşi, ca să ajute la primirea chiriaşului. Copila era parcă şi mai măruntă decît mama, dar prin marea ei gingăşie şi prin zvelteţea formelor abia îmbobocite părea că pluteşte în vîrful picioarelor, în timp ce pe faţa ei, recunoşteai de la prima vedere o asemănare şi, datorită vîrstei, totodată o deosebire. Numai expresia celor două chipuri părea să nu poată deveni niciodată asemănătoare. Între cele două sprîncene dese ale doamnei Giovanna se vădea o trăsătură de încordare şi de aşteptare îngrijorată, care nici după toate încercările vieţii n-ar fi putut dăinui pe fruntea pură a Mariettei. Ochii aceştia trebuiau să rîdă totdeauna, gura să fie totdeauna întredeschisă, gata să arunce neîntîrziat vreo glumă. Era nespus de

hazliu să vezi cum pe acest obrăjor luptau între ele somnolenţa, surprinderea, curiozitatea şi zburdălnicia. Cînd intră, pentru a-l vedea pe noul oaspete, ea îşi plecă într-o parte capul, cu cosiţele despletite şi înfăşurate într-o mică basma, dar nici aerul lui serios, nici părul sur nu-i potoliră veselia.

— Mamă, şopti ea, în timp ce punea pe masă un taler mare cu şuncă, pîine şi smochine proaspete, împreună cu o sticlă de vin, plină pe jumătate, are un obraz ciudat, ca o casă nouă iarna, cînd a căzut zăpada pe acoperiş.

— Taci, zgripţuroaico ! zise mama repede. Părul alb înşală. Trebuie să ştii că e bolnav şi se cuvine să-i porţi respect, fiindcă bolile vin călare şi pleacă pe jos, aşa că să ne păzească Dumnezeu pe tine şi pe mine, căci bolnavii mănîncă puţin, dar boala înghite tot. Adu numai puţină apă, cîtă avem. Mîine trebuie să ne sculăm de dimineaţă şi să cumpărăm alta proaspătă. Uită-te, şade acolo ca şi cum ar dormi. El e obosit de drum, iar tu de stat degeaba. Aşa e lumea, diferită.

În vreme ce ele vorbeau pe şoptite, străinul zăbovise la fereastră, cu capul rezemat în mînă. Chiar acum, cînd ridică privirea, părea că abia observă prezenţa gingaşei fete, care îi făcu o plecăciune.

— Hai de mănîncă ceva, domnule Andrea ! zise văduva. Cine nu mănîncă seara, rabdă de foame în vis. Uite, smochinele sînt proaspete şi şunca fragedă, şi ăsta e vin de Cipru cum nici dogele nu bea mai bun. Însuşi pivnicerul lui mi

l-a vîndut, e o veche cunoştinţă, încă de pe vremea lui bărbatu-meu. Ai călătorit mult, domnule. Te-ai întîlnit vreodată cu el, cu Orso al meu, Orso Danieli ?

— Cucoană dragă, spuse străinul pe cînd îşi turna cîteva picături de vin în pahar şi rupea o smochină, n-am părăsit niciodată Brescia şi nu cunosc pe nimeni cu numele acesta.

Marietta ieşi din odaie şi se auzea cum zbura în jos pe scară cîntînd pentru ea, cu glas limpede, un cîntecel.

— O auzi ? întrebă doamna Giovanna. Nu s-ar crede că e fata mea, cu toate că şi o găină neagră ouă un ou alb. Cîntă şi ţopăie toată ziua, ca şi cînd n-am fi în Veneţia, unde e bine că peştii sînt muţi, căci altfel ar vorbi de lucruri care ţi-ar face părul măciucă. Dar aşa era şi taică-său, Orso Danieli, ăl mai bun lucrător din Murano, unde se fac paharele alea colorate, ca nicăieri pe lume. „O inimă voioasă îţi îmbujorează obrajii", asta era vorba lui. Şi de aceea mi-a spus într-o zi „Giovaninna, mi-a spus el, nu mai pot răbda aici, aerul îmi sugrumă gîtlejul, ieri a fost iar unul gîtuit şi agăţat cu piciorul de spînzurătoare, pentru că a vorbit pe faţă împotriva închizitorilor şi a Consiliului celor zece [1]. Ştii unde te-ai născut, dar nu ştii unde ai să mori şi mulţi cred că şed pe cal şi ei şed pe pămînt. Aşa că, Giovaninna, a zis el, plec în

[1] Autoritate poliţienească şi judiciară supremă, la Veneţia, instituită în 1310, pentru a lupta împotriva mişcărilor populare.

Franţa. Arta aduce favoare şi paraua aleargă după leţcaie. Mă pricep în meseria mea şi dacă reuşesc peste hotare vii şi tu cu fetiţa noastră."... Pe atunci Marietta avea opt ani, domnule Andrea. Rîdea cînd taică-său a sărutat-o la despărţire ; atunci a rîs şi el. Dar eu plîngeam şi a trebuit să plîngă şi el cu mine, deşi a plecat vesel în gondolă — l-am auzit încă fluierînd şi după ce trecuse colţul. S-a scurs un an. Şi ce crezi că s-a întîmplat ? Signoria [1] s-a interesat de el ; nici unul din Murano n-are voie să-şi ducă meşteşugul în străinătate, ca să nu-l înveţe cei de acolo ; a trebuit să-i scriu să vină acasă, căci altminteri avea să fie pedepsit cu moartea. El a rîs de scrisoare, dar domnilor de la tribunal nu le ardea de glume. Într-o dimineaţă, pe cînd eram încă în pat, am fost luată cu copilul şi tîrîtă sus, sub acoperişurile de plumb [2], şi a trebuit să-i scriu iar unde mă aflam, eu cu copilul nostru, şi că am să rămîn acolo pînă cînd se întoarce el la Veneţia şi cere să ni se dea drumul. N-a trecut mult şi am primit răspunsul lui ; scria că i-a pierit pofta de rîs şi că aleargă cît îl ţin picioarele ca să sosească îndată după scrisoare. Ei, speram într-una că aşa are să se întîmple. Dar s-au scurs săptămîni şi luni, şi inima îmi era tot mai grea şi capul tot mai bolnav, căci acolo sus e iadul, domnule Andrea ; atît că aveam copilul, care nu înţelegea nimic din jalea dimprejur, afară

[1] Autoritate supremă a Republicii veneţiene.
[2] Închisoare la Veneţia.

că mîncarea era proastă și că ziua îi era prea cald, dar ea tot cînta ca să mă înveselească și asta mă istovea de-a binelea, trebuind să-mi stăpînesc lacrimile. Abia după trei luni ne-au scos de acolo ; spuneau că sticlarul Orso Danieli ar fi murit de friguri la Milano și că putem să ne ducem acasă. Am mai auzit lucrul ăsta și de la alții — dar cine crede nu știe ce-i Signoria. Să fi murit ? Oare mori cînd ai nevasta și copilul sub acoperișurile de plumb și trebuie să-i scoți de acolo ?

— Și dumneata ce crezi că s-a întîmplat cu bărbatul dumitale ? întrebă străinul.

Femeia îl privi drept în față, cu o căutătură care îi amintea că biata de ea trăise săptămîni nesfîrșite sub acoperișurile de plumb.

— Nu-i adevărat ! zise ea, mulți trăiesc și nu se întorc, și mulți sînt morți și totuși se întorc. Să nu vorbim însă despre asta. Da, dacă ți-aș spune, cine îmi garantează că nu te duci în fața tribunalului și mă dai de gol ? Pari a fi un *galantuomo* [1], dar cine mai e cinstit în zilele noastre ? Dintr-o mie unul, la sută nici unul. Să nu fie cu supărare, domnule Andrea, dar dumneata știi cum se spune la Veneția :

Cu minciuni și șiretlic de nimic nu-ți pasă,
Cu șiretlic și cu minciuni ții chiar casă.

Interveni o pauză. Străinul dăduse de mult talerul la o parte și asculta cu încordare spusele văduvei.

[1] Gentilom (it.).

— Nu-ți iau în nume de rău, zise el, că nu vrei să-mi încredințezi tainele dumitale. Nu mă privesc și de altfel n-aș putea să te ajut. Dar cum se face, femeie, că răbdați tribunalul ăsta de la care ați suferit atît de mult și dumneata, și tot poporul din Veneția ? Ce-i drept, eu nu știu bine cum merg lucrurile pe-aici — nu m-am ocupat niciodată îndeaproape de chestiunile politice — dar atît tot am auzit, că abia acum un an a fost zarvă ca să se desființeze Tribunalul secret, ba chiar unul din nobilime s-ar fi ridicat și ar fi luat atitudine împotriva lui și că Marele consiliu a ales o comisie care să chibzuiască, și toți se agitau, unii pentru, alții contra. Am auzit despre asta chiar în cancelaria mea din Brescia. Și cînd, pînă la urmă, totul a rămas ca înainte, și puterea Tribunalului secret era mai mare decît oricînd, de ce a aprins poporul focuri de bucurie în piețe și i-a batjocorit pe nobilii care se rostiseră împotriva Tribunalului, iar apoi aveau să se aștepte la răzbunarea lui ? De ce n-a împiedicat nimeni ca inchizitorii să exileze la Verona pe cutezătorul lor dușman ? Și cine știe dacă îl vor lăsa în viață acolo, sau dacă pumnalele care îl vor amuți pentru vecie nu sînt gata ascuțite ? Eu — după cum am spus — nu știu multe despre asta ; nici nu-l cunosc pe omul acela și puțin îmi pasă de ce se petrece aici, căci sînt bolnav și n-am s-o mai duc cine știe cît în lumea asta bălțată. Totuși, sînt mirat văzînd acest popor care, după cum bate vîntul, azi îi numește pe acei trei oameni

tiranii lui, iar mîine jubilează cînd cei ce voiau să răstoarne tirania pier.

— Cum vorbeşti, domnule?! zise văduva dînd din cap. Nu l-ai văzut niciodată pe domnul *avogadore*[1] Angelo Querini pe care l-au surghiunit pentru că a declarat război justiţiei secrete? Ei, domnule, dar eu l-am văzut şi ceilalţi oameni săraci de asemenea, şi toţi spun că e un domn cinstit şi un mare învăţat, care a studiat zi şi noapte vechile întîmplări petrecute la Veneţia şi cunoaşte legile ca vulpea porumbarul. Dar cine îl vedea trecînd pe stradă sau stînd în *broglio*[2] cu prietenii lui, rezemat aşa de coloană şi cu ochii pe jumătate închişi, ştia îndată că e un *nobile*, de la pana pălăriei pînă la catarama pantofilor, şi ce vorbea şi făcea împotriva Tribunalului nu era pentru popor, ci pentru domnii ăi mari. Dar pentru oi e totuna, domnule Delfin, dacă le mănîncă lupul sau sînt tăiate de măcelar şi

Găini cu ulii cînd se bat,
Zburdă puii-n lung şi-n lat.

Vezi, dragă domnule, de aceea s-a bucurat lumea de nenorocirea lui, cînd Tribunalul a fost confirmat în toate drepturile, neavînd, ca şi mai înainte, să dea socoteală nimănui, decît lui Dumnezeu, în ziua-de-apoi şi în fiecare zi, conştiinţei. În canalul Orfano, printre sutele care şi-au spus acolo ultimul *Ave*, sînt zece oameni de

---

[1] Avocat (it.).
[2] În grup (it.).

jos alături de nouăzeci dintre domnii mari. Dar dacă vreodată criminalii nobili şi cei de rînd ar fi judecaţi şi executaţi în public de Marele consiliu — *misericordia!* am avea opt sute de călăi în loc de trei, şi hoţul cel mare l-ar spînzura pe cel mic!

Părea că oaspetele vrea să răspundă ceva, dar se mulţumi să rîdă scurt şi gazda luă asta drept aprobare. Între timp intră şi Marietta iar în odaie. Aducea un vas cu apă şi o mică afumătoare, în care mocnea o buruiană mirosind iute şi care îi trimitea aburul în obraz, încît o silea să facă cele mai poznaşe gesturi, să tuşească, să ocărască, să-şi frece ochii. Cu paşi mărunţi, purtă afumătoarea cît mai aproape de cei patru pereţi, acoperiţi de nenumărate muşte şi ţînţari.

— Ia ştergeţi-o, adunătorilor, zise ea, vampirilor, mai răi decît avocaţii şi doctorii! Nu cumva aveţi poftă să mîncaţi la noapte niscaiva smochine, ba să gustaţi chiar vin de Cipru? Ce v-aţi mai pune atunci pe rîs şi cum i-aţi mai înţepa obrazul domnului ăstuia în somn, drept mulţumire, criminalilor! Staţi niţel, am să vă dau ceva să vă trimită la culcare fără masa de seară.

— Nu-ţi mai tace gura, făptură păcătoasă? zise mama care urmărea cu ochi radioşi toate mişcările puişorului ei. Nu ştii că un butoi care sună e gol, şi că cine vorbeşte mult spune puţin?

— Mamă, zise fata rîzînd, trebuia să le cînt ţînţarilor un cîntec de leagăn, şi ia te uită cît e de folositor! Au şi început să cadă de pe pereţi. Noapte bună, derbedeilor, tîlharilor, care

nu plătiţi chirie, dar vă zgîiţi în toate oalele! Vorbim noi mîine dacă azi nu v-a fost de ajuns!

Mai clătină o dată deasupra capului buruiana gata să se stingă, ca şi cînd ar fi fost vorba de incantaţii; scutură cenuşa în canal, apoi făcu repede o plecăciune spre străin şi ieşi ca vîntul.

— Nu-i aşa că e o vrăjitoare, o făptură nesuferită şi rău crescută? zise doamna Giovanna sculîndu-se şi pregătindu-se şi ea de plecare. Şi totuşi, oricărei maimuţe îi place maimuţica ei şi, de altminteri, pe cît e de mică şi de nefolositoare, pe atît e de neîndemînatică. Şi i se potriveşte şi ei vorba:

Capra sare masa,
Iada sare casa.

Ah! dacă n-aş avea copilul ăsta, domnule Andrea! Dar dumneata vrei să dormi şi eu stau aici şi clocotesc ca supa pe foc. Somn uşor şi bun sosit în Veneţia!

Străinul răspunse urărilor ei cu răceală şi părînd să nu bage de seamă că, evident, gazda mai aştepta o vorbă de laudă pentru fată. Cînd rămase, în sfîrşit, singur, mai şezu cîtăva vreme la masă; iar faţa îi devenea tot mai posomorîtă şi mai îndurerată. Lumînarea ardea cu un fitil lung, muştele care scăpaseră de farmecele vrăjitoreşti ale Mariettei asediau în roiuri negre smochinele răscoapte. Afară, în fundătură, liliecii zburau spre fereastră şi se izbeau de zăbrele — străinul singuratic părea ca mort faţă de tot ce-l înconjura, numai ochii trăiau în el.

Abia cînd ceasul din turnul unei biserici apropiate bătu unsprezece, omul se ridică maşinal

şi privi în jur. Pe tavanul odăii joase se întindea în dungi cenuşii aburul înţepător al buruienilor, iar fumul de lumînare se adăuga sus acelui nor. Andrea deschise fereastra dinspre canal să împrospăteze aerul. Văzu lumină peste drum, la una dintre ferestrele acoperite numai pe jumătate de o perdea albă. Prin crăpătură putu să observe lămurit cum o fată, stînd la masă, în faţa unui castron, înghiţea în grabă resturile unei plăcinte mari, ducînd cu degetele îmbucăturile la gură şi cum sorbea din cînd în cînd dintr-o sticluţă de cristal. Obrazul ei avea o expresie uşuratică, dar nu provocătoare şi nu mai era în prima tinereţe. Îmbrăcămintea neglijentă şi părul pe jumătate despletit aveau ceva studiat şi conştient, care totuşi nu era neplăcut. Desigur, ea observase de mult că odaia din faţă avea un nou locatar; dar deşi acum îl vedea la fereastră, fata continua să se ospăteze liniştit şi numai cînd bea clătina întîi sticluţa în faţa ei, ca şi cînd ar fi vrut să salute un tovarăş de băutură. Apoi puse castronul gol la o parte, trase masa cu lampa către perete, ca să cadă toată lumina pe o oglindă lată din fundul odăii şi începu să încerce în faţa ei, rînd pe rînd, o grămadă de costume de bal mascat, aruncate în dezordine pe un jilţ, încît străinul de peste drum, căruia îi întorcea spatele, putea să-i vadă cu atît mai desluşit imaginea. Părea foarte satisfăcută cum îi stăteau costumele. Oricum, se ploconea amabil către imaginea ei, îi rîdea cu buze şi dinţi sclipitori, îşi încrunta sprîncenele pentru a lua un aer tragic sau galeş şi, în acelaşi

timp, se uita cu coada ochiului la cel ce o observa de vizavi, ţinîndu-l sub privirile ei tot prin oglindă. Cum silueta întunecată rămînea imobilă şi semnele de admiraţie pe care le sperase se lăsau aşteptate, de ciudă pregăti o lovitură de teatru. Îşi înfăşură în jurul tîmplelor un turban mare, roşu, din care se înălţa o pană de bîtlan prinsă cu o agrafă sclipitoare. Într-adevăr, roşul nu-i venea rău la tenul oacheş şi fata îşi făcu o adîncă plecăciune admirativă. Dar cum locatarul de vizavi continua să rămînă nepăsător, îşi pierdu răbdarea şi cu turbanul încă pe cap, se apropie grabnic de fereastră şi dădu cu totul la o parte perdeaua.

— Bună ziua, *monsù* [1], zise ea prietenos. După cîte văd, ai devenit vecinul meu. Sper că nu cînţi din flaut ca predecesorul dumitale care nu mă lăsa să dorm jumătate din noapte.

— Frumoasă vecină, spuse el, n-am să te plictisesc cu nici un fel de muzică. Sînt un om bolnav care ţine să nu-i fie tulburat nici lui somnul.

— Aşa...?! răspunse fata pe un ton tărăgănat. Eşti bolnav ? Dar eşti şi bogat ?

— Nu ! De ce mă întrebi asta ?

— Pentru că e îngrozitor să fii în acelaşi timp şi bolnav şi sărac. De fapt, cine eşti ?

— Andrea Delfin îmi e numele. Am fost grefier la Brescia şi caut aici o slujbă mai liniştită, la vreun notar.

[1] Forma italienizată a cuvîntului francez *monsieur* (domnule).

Răspunsul păru că o decepţionează profund în aşteptările ei. Se juca gînditoare cu lanţul de aur ce-l purta în jurul gîtului.

— Şi cine eşti *dumneata*, frumoasă vecină ? întrebă Andrea pe un ton afectuos, în completă contradicţie cu expresia dură a obrazului său. Să am dulcea dumitale imagine atît de aproape, are să-mi aducă mîngîierea în suferinţele mele !

Fata se simţi vădit mulţumită că străinul adoptase tonul la care era îndreptăţită să se aştepte.

— Pentru dumneata, răspunse ea, sînt prinţesa Smeraldina care-ţi îngăduie să tînjeşti din depărtare după favoarea ei. Cînd ai să vezi că pun turbanul ăsta, e semn că binevoiesc să stau de vorbă cu dumneata. Căci mă plictisesc mai mult decît se poate îndura la vîrsta şi cu farmecele mele, continuă ea, părăsindu-şi brusc rolul. Trebuie să ştii că stăpîna mea, contesa, nu permite, ferească Dumnezeu, să am nici cea mai mică intrigă amoroasă, deşi ea însăşi îşi schimbă mai des amanţii decît cămăşile. Spune că şi-a gonit totdeauna confidenta şi camerista de îndată ce au voit să slujească la doi stăpîni, pe ea şi pe micul zeu înaripat. Din pricina acestei prejudecăţi trebuie acum să oftez, şi dacă nu mi-ar conveni locul şi dacă, din cînd în cînd, n-ar sta vizavi, în odaia dumitale, vreun străin amabil, care se îndrăgosteşte puţin de mine...

— Cine este în momentul de faţă amantul stăpînei tale ? o întrerupse Andrea sec. Pri-

meşte înalta nobilime a Veneţiei? Se perindă pe la ea ambasadorii străini?

— Vin mai ales mascaţi, răspunse Smeraldina, dar ştiu bine că tînărul Gritti îi e cel mai drag, mai mult decît oricare altul de cînd sînt în serviciul ei; ba mai mult decît ambasadorul austriac care îi face atît de stăruitor curte, că îţi vine să rîzi. O cunoşti pe contesa mea? E frumoasă.

— Sînt străin aici, fetiţo, n-o cunosc.

— Află, zise fata cu o mutră şireată, că se boieşte tare, cu toate că n-are încă treizeci de ani. Dacă ai vreodată poftă s-o vezi, nu-i nimic mai uşor. Punem o scîndură de la fereastra dumitale la a mea, vii încoace şi te duc eu într-un loc de unde o poţi privi nevăzut. Ce nu faci de dragul unui vecin! Dar acum, noapte bună! Mă cheamă.

— Noapte bună, Smeraldina!

Fata închise fereastra. „Sărac — şi bolnav, îşi spuse ea trăgînd bine perdeaua. Ei, tot e destul de bun ca să-mi treacă de urît."

Şi el închisese fereastra, iar acum măsura odaia cu paşi rari. „E bine, zise, îmi convine. În cel mai rău caz pot trage foloase şi de aici."

Chipul lui arăta că se gîndeşte mai degrabă la orice, decît la o aventură de dragoste.

Îşi desfăcu sacul, care nu conţinea decît puţine rufe, şi cîteva cărţi de rugăciune, şi aşeză totul într-un dulap de lîngă perete. Una dintre cărţi căzu pe jos şi lespedea de piatră sună a gol. Stinse îndată lumînarea, zăvorî uşa şi în odaia nu pe de-a-ntregul întunecată, căci mai venea

o slabă lumină de la mica lampă a Smeraldinei, începu să cerceteze mai îndeaproape podeaua. După puţină trudă, reuşi să ridice lespedea care era bine fixată, fără mortar însă, şi descoperi sub ea o bortă destul de încăpătoare, adîncă de o palmă şi lată cît un picior. Aruncă repede haina de pe el şi îşi desfăcu o cingătoare grea, cu mai multe buzunare, pe care o purta în jurul trupului. O şi pusese în bortă, cînd se opri deodată.

„Nu, îşi zise el, ar putea fi o capcană. Nu-i prima dată cînd poliţia a aşezat astfel de ascunzători în odăile de închiriat, să ştie pe urmă la percheziţie unde să caute. E prea ademenitor rînduită ca să am încredere în ea."

Potrivi lespedea la loc în pardoseală şi se puse să caute un ascunziş mai sigur pentru secretele lui. Fereastra dinspre fundătură avea un grilaj ale cărui bare lăsau să treacă braţul. Deschise fereastra, scoase mîna afară şi pipăi încoace şi încolo peretele exterior. Chiar lîngă cornişă găsi în zid o mică gaură, care părea să fi fost cîndva locuită de lilieci. De jos nu putea fi observată, iar sus o acoperea cornişa. Fără zgomot, lărgi deschizătura cu pumnalul, spărgînd şi scoţînd mortar şi pietre; în curînd gaura era destul de încăpătoare ca să-şi vîre uşor înăuntru cingătoarea lată. Cînd sfîrşi, avea pe frunte broboane de sudoare rece. Mai controlă o dată cu mîna, dacă nu cumva ieşea vreo bucăţică de curea sau vreo cataramă; apoi închise fereastra. O oră mai tîrziu, era întins în pat cu hainele pe el şi dormea. Ţînţarii îi zumzăiau

peste frunte, afară, păsările de noapte roiau curioase în jurul bortei unde-şi ascunsese comoara. Dar buzele celui ce dormea era prea strîns închise, ca să trădeze chiar în vis măcar un cuvînt din tainele lui.

În aceeaşi noapte, la Verona, un om şedea în faţa lămpii sale singuratice şi despăturea, după ce închisese cu grijă uşa şi obloanele de la ferestre, o scrisoare pe care în seara aceea, la asfinţit, pe cînd se plimba în apropierea amfiteatrului, i-o înmînase pe furiş un capuţin cerşetor. Scrisoarea nu avea adresă. Întrebat de unde ştia că înmînează scrisoarea cui trebuie, călugărul răspunsese: „Orice copil din Verona cunoaşte ca pe tatăl său pe nobilul Angelo Querini". Apoi mesagerul plecase. Exilatul însă, a cărui detenţiune era îndulcită de stima ce îl urma în nenorocire, adusese neobservat scrisoarea în locuinţa sa, în ciuda spionilor care îl observau, iar acum, pe cînd paşii sentinelei din faţa casei răsunau ameninţător în tăcerea ce domnea, citea următoarele rînduri:

„Către Angelo Querini,

Nu pot nădăjdui să vă amintiţi de ora trecătoare în care v-am cunoscut personal. Mulţi ani despart ziua de atunci de cea de azi. Am crescut cu fratele şi cu sora mea, în liniştea cîmpenească a moşiilor noastre din Friuli; abia după ce am pierdut amîndoi părinţii, m-am despărţit de sora mea şi de fratele meu mai mic. După puţine zile m-a înghiţit iureşul seducător al Veneţiei.

Într-o zi, v-am fost prezentat în palatul Morosini. Simt încă privirea cu care ne examinaţi pe noi, tinerii, unul după altul. Ochii dumneavoastră grăiau: «Aceasta e generaţia pe umerii căreia trebuie să se bizuie viitorul Veneţiei?» Vi s-a spus numele meu. Pe nesimţite, aţi adus vorba despre măreţul trecut al statului, căruia strămoşii mei îi închinaseră serviciile. Despre prezent şi despre serviciile care i le datoram eu aţi tăcut, cruţîndu-mă.

De la acea conversaţie, am început să citesc zi şi noapte într-o carte pe care înainte n-o onorasem nici măcar cu o privire: istoria patriei mele. Rodul acestui studiu a fost că, gonit de scîrbă şi de groază, am părăsit pentru totdeauna oraşul care stăpînise odată ţări şi mări şi care acum era sclavul unei jalnice tiranii, tot atît de neputincioase în afară, pe cît de nefericită şi de silnică era înlăuntru.

M-am întors la fratele şi la sora mea. Am izbutit să deschid ochii fratelui meu, să-i dezvălui putreziciunea vieţii care de departe părea atît de strălucitoare. Dar nu-mi dădea prin gînd că tot ce făceam ca să-l salvez pe el şi pe noi ne ducea cu atît mai sigur la pierzanie.

Cunoaşteţi pizma cu care stăpînitorii din oraşul natal Veneţian au privit totdeauna nobilimea din *terra ferma*[1]. Chiar pe vremea cînd era o onoare să sluješti Republica, domnea teama că posesiunile de pe *terra ferma* s-ar putea smulge de el. Acum, cînd nenorociri de care

[1] Partea de uscat, la Veneţia.

eram singuri vinovaţi şi altele inevitabile provocaseră o schimbare în situaţia mondială a Veneţiei, acea teamă dezlănţui nemaiauzite intrigi şi nelegiuiri.

Nu vă mai vorbesc de destinele tragice la care am asistat în vecinătatea provinciei mele, de mijloacele prin care stăpînitorii încercau să frîngă neatîrnarea şi autonomia nobilimii din Friaul ; despre armata de *„bravi“* [1] trimisă împotriva rebelilor şi despre nenumăratele decrete prin care îi dezlega pe aceşti *„bravi“* de însăşi pedeapsa propriei lor conştiinţe. Cum se trudeau să provoace dezbinare în familii, cum otrăveau prieteniile, cum încercau să cumpere trădarea şi perfidia, chiar în sînul celor mai apropiate rude— toate acestea vă sînt cunoscute de mai multă vreme decît mie.

Şi nici amintirea pe care o lăsasem în Veneţia despre moravurile mele destrăbălate nu puteau să mă ferească la nesfîrşit de bănuiala că într-o zi aş putea să devin şi eu periculos. Cînd am cerut pentru sora mea îngăduinţa să primească cererea în căsătorie a unui nobil german, consimţămîntul stăpînirii a fost refuzat net. Mă bănuiau pe mine şi pe fratele meu că sîntem de acord cu politica imperială şi au hotărît să ispăşim aceasta.

O plîngere a provinciei împotriva guvernatorului, pe care o semnasem împreună cu fratele meu, i-a dat inchiziţiei prilejul să-şi arunce laţul asupra noastră.

---

[1] Mercenari.

Fratele meu a fost chemat la Veneţia ca să se justifice. Cînd a sosit a fost dus sub acoperişurile de plumb şi multe săptămîni au încercat, cînd prin ameninţări, cînd prin propuneri ademenitoare, să-l hotărască la mărturisiri. N-avea nevoie să-şi înfrumuseţeze fapta, fusese legală. Altceva n-avea de mărturisit, nu întreprinsese nimic împotriva statului. Aşa că pînă la urmă au trebuit să-i dea drumul. Dar n-aveau nici cea mai mică intenţie să-l graţieze.

Eu însumi îl rugasem printr-o scrisoare să nu plece imediat ca să nu deştepte noi bănuieli. Preferam să-i mai ducem dorul cîteva luni. Cînd, în sfîrşit, a sosit, după cîteva zile a trebuit să ne despărţim de el pentru totdeauna. A murit din pricina unei otrăvi lente amestecată în mîncare, într-una din casele strălucite pe care le vizita.

Piatra de pe mormîntul lui nu era încă înălţată, cînd guvernatorul provinciei a cerut mîna sorei mele. L-a refuzat cu indignare ; în durerea ei i-au scăpat cuvinte, care aveau să trezească ecou în sala Tribunalului inchiziţiei.

Nobilimea din Friaul se sfătuia cum să facă o nouă sforţare pentru a îndrepta situaţia ţării. Eu m-am ţinut la o parte de aceste pregătiri secrete, pentru că eram convins de zădărnicia lor. Dar conştiinţa încărcată a stăpînilor Republicii mă viza pe mine ca fiind cel mai greu lovit şi avînd de răzbunat un frate. O ceată de *„bravi“* plătiţi au atacat noaptea vila noastră singuratică din munţi. Ca apărători nu aveam decît pe servitorii mei. Cînd mizerabilii

ne-au văzut bine înarmați și hotărîți să nu ne predăm cu ușurință, au dat foc casei în cele patru colțuri. Împreună cu servitorii, împresurînd-o pe sora mea care avea și ea un pistol, am încercat o ieșire disperată. Deodată o lovitură în frunte m-a trîntit fără cunoștință la pămînt.

Abia dimineața m-am trezit. Casa era un morman de dărîmături părăsite, sora mea moartă în flăcări, parte dintre curajoșii mei servitori fuseseră uciși, parte goniți înapoi în casa cuprinsă de flăcări.

Multe ceasuri am zăcut așa lîngă molozul fumegînd, privind în nimicul gol care îmi prevestea viitorul. Numai cînd am văzut trecînd, jos în vale, țărani, m-am recules. Un lucru știam sigur : atît timp cît mă vor crede în viață, mă vor socoti un dușman și mă vor urmări. Groapa în flăcări era destul de mare : dacă dispăream, nimeni nu se va mai îndoi că odihneam acolo cu ai mei. Rătăcind pe înălțimile stîncoase am găsit portofelul unuia dintre servitorii mei care era născut la Brescia și care cutreierase lumea. Actele lui erau acolo, le-am luat la mine, pentru orice eventualitate, și am fugit prin pădurea deasă de pe stînci. N-am întîlnit pe nimeni care ar fi putut să mă trădeze. Cînd, chinuit de sete, m-am aplecat peste un lac tulbure din pădure, am văzut că nici aspectul nu mă putea trăda. Părul îmi încărunțise în noaptea aceea ; trăsăturile feței erau îmbătrînite cu mulți ani.

Ajuns la Brescia, am putut foarte ușor să mă dau drept servitorul meu, căci el părăsise orașul de copil și nu mai avea rude acolo. Timp

de cinci ani am trăit ca un criminal care se teme de lumină și am evitat oamenii. Asupra spiritului meu, se lăsase o înnegurare, ca și cum acea lovitură ce mă culcase la pămînt ar fi zdrobit în mine centrul voinței.

Că nu eram distrus ci numai paralizat, mi-am dat seama cînd am aflat despre atitudinea dumneavoastră în fața Tribunalului. Urmăream veștile din Veneția cu o încordare înfrigurată, care mă întinerea și îmi dădea conștiința puterii mele vitale. Cînd am primit știrea înfrîngerii acțiunii dumneavoastră, plină de curaj, am recăzut, dar numai pentru o clipă, în vechea resemnare apăsătoare. În momentul următor mi-a trecut ca un curent de foc prin toate simțurile. Hotărîrea mi-era de neclintit : să realizez opera pe care dumneavoastră, pe drumul deschis al dreptății și al legii, n-ați putut s-o duceți la bun sfîrșit ; dar eu voiam să merg pe drumul violenței și al legitimei apărări, cu brațul nevăzut al judecătorului și al răzbunătorului, spre mîntuirea scumpei mele patrii.

De atunci mi-am examinat neîncetat hotărîrea, și am găsit că nu aveam intenții condamnabile. Sînt conștient în fața lui Dumnezeu, că nu ura personală, nici răzbunarea pentru suferința îndurată, nici măcar durerea îndreptățită față de nenorocirile ființelor dragi nu îmi înarmează brațul împotriva tiranilor. Ceea ce mă îndeamnă să mă ridic ca salvatorul unui întreg popor căzut în robie, să execut singur sentința, care în alte vremuri ar fi fost pronunțată de voința unanimă a unei națiuni libere

împotriva unor despoţi pe care nu-i poate atinge braţul nici unei judecăţi — nu este nici egoism, nici dorinţa deşartă de glorie ; este numai o datorie cu care m-am împovărat pentru a-mi răscumpăra tinereţea inactivă, răscumpărarea ce mi-a impus-o privirea dumneavoastră de atunci, din palatul Morosini.

Fie ca Dumenezu, în mîna căruia îmi încredinţez cauza, să-mi acorde, în schimbul tuturor pierderilor ce le-am suferit, o singură graţie : să vă pot strînge încă o dată mîna într-o Veneţie liberată. Nu veţi respinge mîna pătată de sînge, care apoi nu se va mai odihni în vreo mînă de prieten ; căci cine îşi ia asupră-şi menirea de călău este sortit singurătăţii şi trebuie să se ferească de privirile oamenilor. Iar dacă va fi să pier în această acţiune, acela la a cărui stimă ţin cel mai mult va afla că în noua generaţie nu lipsesc cu totul oameni care ştiu să moară pentru Veneţia.

Scrisoarea aceasta vă va fi înmînată de către un om de încredere care şi-a schimbat haina de secretar al Inchiziţiei cu rasa de călugăr pentru a ispăşi, prin posturi şi rugăciuni, păcatele Republicii căreia fusese silit să-i împrumute pana lui. Ardeţi această foaie. Rămîneţi cu bine.

Candiano."

Surghiunitul, după ce citise scrisoarea pînă la sfîrşit, rămase vreun ceas într-o întristare adîncă în faţa funestelor pagini. Apoi le ţinu deasupra flăcării, risipi cenuşa în cămin şi se

plimbă neliniştit încoace şi în colo pînă în zori, pe cînd nefericitul, a cărui spovedanie o ascultase, se cufundase de mult în somn, ca unul ce luptă pentru o cauză dreaptă şi are cerul drept apărător.

Noul-sosit, care picase atît de tîrziu în strada della Cortesia, porni a doua zi devreme de acasă. Cîntecul vesel al Mariettei, afară, în coridor, l-ar mai fi lăsat poate să doarmă, dar mustrările zgomotoase ale mamei, care o certa pe fată că face atîta gălăgie, încît ar putea să scoale un mort şi să gonească pe toţi străinii din casă, îl trezi cu totul. Se opri pe scară, unde gazda se şi afla la postul ei obişnuit, numai cît îi trebui să se intereseze de adresele cîtorva notari şi avocaţi ale căror nume i le însemnase un prieten din Brescia. După ce le află, nici interesul prietenos al văduvei pentru sănătatea lui, nici funda roşie pe care Marietta şi-o prinsese în păr nu putură să-l mai reţină. Şi îi păru aproape straniu femeii, care de obicei căuta să împiedice cît mai mult cu putinţă orice relaţii între chiriaşi şi fiica ei, că străinul se încăpăţîna să nici nu vadă fiinţa scumpă, lumina ochilor ei. Părul lui încărunţit nu-i explica îndeajuns această orbire ciudată. Trebuie să fi avut vreo mîhnire ascunsă sau să se simtă tare bolnav pentru ca înfăţişarea unei vieţi tinere să-i facă rău. Totuşi umbla drept şi repede, pieptul îi era lat şi bombat, încît boala de care vorbea trebuie să-şi fi avut sălaşul adînc înăuntru. Nici culoarea obrazului nu dădea nimic de bănuit. În timp ce străbătea străzile Veneţiei,

își atrase nu o dată privirile binevoitoare ale femeilor și, de la una dintre ferestrele de sus, și Marietta se uita la el cu interes.

Străinul însă, adîncit în sine, umbla după treburile lui și cu toate că se interesase amănunțit de drum de la doamna Giovanna și cu toate că fusese încurajat de ea prin micul precept: „Tot întrebînd, ajungi la Roma", acum părea că n-are nevoie de nici un ajutor ca să se descurce în păienjenișul de ulițe și de canale. Trecură mai multe ceasuri cu vizitele la avocați, dar aceștia nu puneau mare preț pe recomandația unui coleg de la Brescia și cărora, oricît de modest se prezenta, Andrea Delfin le părea pesemne suspect. Căci, într-adevăr, era o anume mîndrie în cuta de pe fruntea lui, care unui observator mai ager îi spunea că socotește ca nedemnă de dînsul munca ce o solicita. În fine, ajunse la un notar care locuia într-o ulicioară lăturalnică din Merceria și care, pe deasupra, părea că se ocupă cu tot soiul de afaceri dubioase. Aici găsi cu o leafă foarte modestă un post de copist, deocamdată de încercare, dar felul zorit în care consimțise îi dădu notarului de bănuit că are a face cu unul dintre acei *nobile* sărăciți, care, mulți dintre ei, numai ca să nu moară de foame, acceptau orice muncă, fără să se tocmească.

Totuși, după toate aparențele, Andrea se arăta foarte mulțumit de succesul ostenelilor sale. Cum între timp se făcuse ora douăsprezece, intră în cea mai apropiată cîrciumă unde văzu așezați la mese lungi, fără fețe de masă,

oameni din clasele de jos care-și dregeau mîncarea foarte simplă cu cîte un pahar de vin tulbure. Luă loc într-un colț, aproape de ușă și mîncă peștii, puțin rîncezi, fără să cîrtească, dar după ce gustă vinul, firește, îl refuză.

Era tocmai pe cale să ceară plata, cînd auzi pe vecinul lui adresîndu-i-se foarte politicos. Omul pe care nici măcar nu-l observase pînă atunci stătea de mult în fața jumătății lui de vin, fără să mănînce nimic, și sorbea numai din cînd în cînd cîte o înghițitură, strîmbînd puțin din gură de fiecare dată; în timp ce părea că din oboseală ține ochii aproape închiși, privirile lui agere colindau prin toată sala întunecată, ațintindu-se cu un interes deosebit asupra brescianului nostru, care nu remarcase nimic deosebit la el. Era un om de vreo treizeci de ani, cu părul blond, ondulat și care, în costumul negru, venețian, nu-și trăda îndată originea străină. Purta în urechi cercei masivi de aur, la pantofi catarame cu topaze mari, pe cînd gulerul îi era mototolit și murdar, iar haina din stofă fină de lînă nu era periată de săptămîni.

— Domnului nu-i place vinul? rosti el cu jumătate glas, aplecîndu-se mlădios spre Andrea. De altfel, domnul pare că se află din greșeală în acest loc unde nu-i obiceiul să fie serviți clienți de rang mai înalt.

— Scuzați-mă, domnule, răspunse Andrea liniștit, deși făcînd o sforțare, mai ales ca să răspundă, ce știți dumneavoastră despre rangul meu?

— Văd în felul cum mănîncă domnul, că e deprins cu o altă societate decît cea pe care o găsește aici, spuse străinul.

Andrea îl măsură cu o privire fermă în fața căreia ochii pînditori ai celuilalt se plecară. Apoi păru că îi venise în minte un gînd care îl făcu deodată să întîmpine pe importun cu un fel de familiaritate.

— Sînteți un ager cunoscător de oameni, zise el. Nu v-a scăpat că am cunoscut zile mai bune și că am băut vin nebotezat. Mergeam și în societatea aleasă, deși sînt fiul unui mic-burghez, și am studiat dreptul cu greu, fără să obțin vreun titlu. Lucrurile s-au schimbat. Tatăl meu a dat faliment, am ajuns sărac, și un biet copist și ajutor de avocat nu poate pretinde la mai mult decît ceea ce găsește în cîrciuma asta.

— Un domn cu carte are totdeauna dreptul să fie respectat, spuse celălalt cu un surîs foarte îndatoritor. Aș fi fericit dacă aș putea aduce vreun serviciu domniei-voastre, pentru că totdeauna am năzuit să am relații cu oameni învățați și în numeroasele mele afaceri am avut adesea ocazie să vin în contact cu ei. Dacă mi-ați îngădui să propun domniei-voastre să bea un pahar de vin mai bun decît se poate găsi aici...

— Nu pot să-mi plătesc un vin mai bun, răspunse celălalt cu indiferență.

— Ar fi o onoare pentru mine să arăt ospitalitatea venețiană domnului care pare străin aici. Dacă pot fi și altfel folositor domnului, cu averea și cu cunoștințele mele de aici...

Andrea tocmai voia să-i răspundă evaziv, cînd observă că hangiul, care stătea în fund, la tejghea, îi făcea semne cu capul lui chel. De asemeni și dintre ceilalți clienți: meseriași, precupețe, pierde-vară, mulți îi dădeau a înțelege prin semne tainice că i-ar fi comunicat bucuros ceva ce nu îndrăzneau să spună cu voce tare. Sub pretextul că vrea să plătească, înainte de a-i fi răspuns la amabila invitație, se ridică de la locul lui și se duse către hangiu, întrebînd cu voce tare cît îi era dator.

— Domnule, șopti bunul bătrîn, feriți-vă de ăsta, aveți de-a face cu un om rău. Inchizitorii îl plătesc ca să adulmece secretele străinilor, care se arată pe aici. Nu vedeți că ungherul unde s-a așezat el e gol? Toți îl cunosc și într-o bună zi o să zboare pe ușă, Dumnezeul lui să-l binecuvînteze. Eu însă, deși trebuie să-l rabd ca să nu mă ard, sînt dator să vă spun adevărul.

— Mulțumesc, prietene! spuse tare Andrea, vinul dumitale e cam tulbure, dar e sănătos. Bună ziua! Apoi se întoarse la locul lui, își luă pălăria și zise serviabilului său vecin: Veniți, domnule, dacă vreți. Aici nu sînteți bine privit, adăugă el încet. Lumea vă socotește spion, după cît am băgat de seamă. Vom continua convorbirea noastră în altă parte.

Fața îngustă a străinului păli.

— Pe Dumnezeul meu, zise el, mă nedreptățesc. Dar nu le pot lua în nume de rău dacă se păzesc, căci aici, în Veneția, mișună copoii Signoriei. Afacerile mele, continuă el cînd

ajunseră pe uliță, numeroasele mele relații mă fac să merg în atîtea case, încît poate ușor să pară că mă interesez de secretele altora. Așa să-mi dea Dumnezeu o sută de ani de viață, dacă-mi pasă mie de oamenii străini! Dacă-mi plătesc ce-mi datorează, cîine să fiu dacă îi bîrfesc!

— Totuși cred, domnule — cum vă numiți?

— Samuele.

— Totuși cred, domnule Samuele, că aveți o părere prea proastă despre cei ce spionează pentru binele statului planurile și conspirațiile cetățenilor și care dau la lumină comploturile împotriva Republicii, înainte ca ele să poată face vreun rău.

Străinul se opri, îl reținu pe celălalt de mîneca hainei și se uită la dînsul.

— De ce nu v-am recunoscut imediat? zise el. Trebuia să știu că nu puteați merge din întîmplare în cîrciuma aceea mizerabilă, că trebuie să salut în dumneavoastră un coleg. De cînd sînteți în slujbă?

— Eu? De poimîine încolo.

— Ce vreți să spuneți, domnule, vreți să mă luați peste picior?

— Desigur nu, răspunse Andrea. Vorbesc cu totul serios; căci în curînd am să fiu în situația de a cere să fiu primit în tagma voastră. Îmi merge rău, după cum v-am spus, și am venit la Veneția să-mi îndrept situația. Leafa de copist cu care m-am angajat azi la un notar nu este ceea ce speram de la noroc și de la picul meu de inteligență. Veneția e un oraș frumos, un oraș

vesel; dar rîsul femeilor frumoase sună a aur, ceea ce îmi amintește într-una sărăcia mea. Cred că asta nu poate dura pe veci.

— Încrederea dumneavoastră mă onorează foarte mult, zise cu un aer gînditor Samuele. Dar trebuie să vă spun că domnii nu angajează ușor nou-veniți pînă n-au fost puși la încercare cîtăva vreme și pînă nu s-au familiarizat puțin cu munca. Dacă pînă atunci pot să vă ajut cu ceva bani — de la prieteni iau procente mici.

— Vă mulțumesc, domnule Samuele, răspunse indiferent Andrea. Protecția dumneavoastră îmi este mai prețioasă, și cu asta vă salut prietenește. Aici e casa mea. Nu vă poftesc înăuntru fiindcă am de lucru pînă peste cap pentru noul meu patron. Numele meu este Andrea Delfin. Dacă vine timpul cînd va fi nevoie de mine, nu mă uitați: Andrea Delfin, Calle della Cortesia.

Strînse mîna ciudatului prieten, care mai rămase cîtăva vreme afară, privind cu atenție și minuțiozitate casa și împrejurimile și, în același timp, mormăind pentru sine, cu un aer de îndoială și de reflecție vicleană, din care rezulta că brescianul n-avea să fie dezlegat prea repede de răstimpul de încercare.

Urcînd scara, Andrea nu putu să treacă pe lîngă doamna Giovanna fără să-i dea socoteală de ce făcuse. Aceasta nu era mulțumită că noul chiriaș nu găsise decît un post atît de modest. Spuse că nu va avea liniște pînă ce nu va renunța la el pentru a căuta unul mai bănos și mai onorabil. Andrea dădu din cap:

— Îmi ajunge, dragă doamnă, zise el cu gravitate, pentru scurtul răgaz pe care-l mai am înaintea mea.

— Ce tot spui! strigă femeia, se cuvine ca omul să iasă în întîmpinarea binelui, iar răul să-l lase să vină singur: după miere îţi lingi buzele, iar după pelin scuipi. Uită-te la soarele frumos de afară şi ruşinează-te că te-ai şi întors acasă pe cînd în Piazetta e muzică şi toţi cei arătoşi, bogaţi şi nobili se plimbă încoace şi încolo în Piaţa San Marco. Acolo e locul dumitale, domnule Andrea, nu în odaie.

— Nu sînt nici arătos, nici bogat, nici nobil, doamnă Giovanna.

— Nu simţi nici o bucurie să vezi ce frumoasă e lumea? întrebă ea cu aprindere şi privi în jur dacă nu cumva Marietta e prin apropiere. Nu cumva eşti bolnav de dragoste?

— Nu, doamnă Giovanna!

— Sau poate socoteşti că-i un păcat să fii vesel? Ai pe masa dumitale nişte cărticele; ţi-o spun numai fiindcă eşti primul străin care a adus în casă o carte înălţătoare, Dumnezeu să mă ierte! Dar tineretul gîndeşte astăzi: „Trăieşti în veselie şi mori în cucernicie, astfel păcăleşti diavolul; iar de Crăciun postesc şi vrăbiile de pe acoperiş".

— Dragă doamnă, zise el zîmbind, te îngrijeşti mult de mine, dar eu nu pot fi ajutat. Mă simt cel mai bine cînd lucrez liniştit şi mi-ai face un serviciu dacă mi-ai procura cele necesare pentru scris şi cîteva coli de hîrtie.

Curînd după aceea, Marietta îi aduse în odaie tot ce ceruse. El stătea mut la fereastră şi privea pierdut. În aceeaşi poziţie îl găsi şi seara cînd îi aduse lumînarea. La întrebarea ei ce ar vrea să mănînce, Andrea ceru numai pîine şi vin. Fata nu avu curajul să-l întrebe dacă ţînţarii îl plictiseau şi dacă dorea să mai afume în odaie.

— Mamă, zise ea cînd se aşeză lîngă bătrînă, pe scară, nu mai intru la el. Are nişte ochi ca martirul din capela San Stefano. Nu pot rîde cînd se uită la mine.

Ce-ar fi zis dacă ar fi intrat în odaie cîteva ceasuri mai tîrziu? Pe cînd noaptea adia afară pe canal, el stătea de vorbă la fereastră cu subreta de vizavi, căznindu-se să dea ochilor lui o expresie frivolă:

— Frumoasă Smeraldina, îi spuse Andrea, nu mai puteam de nerăbdare să te revăd. Trecînd prin faţa vitrinei unui giuvaergiu, m-am gîndit la tine şi ţi-am cumpărat o broşă de filigran, care, fireşte, e prea modestă pentru tine, dar totuşi de aur mai adevărat decît agrafa de la turbanul tău. Deschide geamul să ţi-o arunc şi sper că în curînd am să fac acelaşi drum prin aer să-ţi cad la picioare.

— Eşti foarte drăguţ, răspunse fata şi prinse cu amîndouă mîinile darul înfăşurat într-o hîrtie. Ah, ce gust ales ai! Şi totuşi mi-ai spus că eşti sărac. Ştii că e o zi în care am deosebită nevoie să mi se facă o plăcere? Am îndurat multe azi, contesa e în toane rele. Iubitul ei, tînărul Gritti, fiul senatorului, nu s-a arătat de

douăzeci şi patru de ore. A trimis la el acasă; lipsea şi de acolo şi se crede că Tribunalul l-a ridicat în ascuns şi l-a arestat. Contesa mea şi-a ieşit din fire, nu primeşte pe nimeni, şade culcată pe sofaua ei şi plînge ca o nebună, şi cînd am vrut s-o consolez, m-a bătut.

— N-ai nici o bănuială de ce e acuzat tînărul ?

— Nici cea mai mică, domnule. Aş face un legămînt să rămîn pe veci fată mare, dacă îi trecea prin cap cel mai mic lucru împotriva statului. Dumnezeule ceresc, tocmai împlinise douăzeci şi trei de ani şi nu ţinea la nimic altceva decît la contesă şi poate la jocurile de noroc. Dar domnii ăştia de la Inchiziţie ştiu să toarcă dintr-o pînză de păianjen o funie destul de tare ca să strîngă cu ea cel mai tare gîtlej; şi cine ştie dacă de data asta nu-i chiar pentru tatăl lui, senatorul.

— Vorbeşte mai prudent despre cele mai înalte autorităţi ale oraşului, zise în şoaptă Andrea. Înţelepciunea părinţilor le-a dat puterea, şi nebunia nepoţilor să nu se atingă de ea.

Fata îl privi, întrebîndu-se dacă o credea serios; nu era uşor să descifrezi expresia enigmatică a feţei lui.

— Ei, asta-i, zise ea, începi să devii serios, lucru pe care nu-l pot suferi! Nu eşti de mult aici, de aceea ai respect faţă de aceşti bătrîni judecători atît de sîngeroşi şi faţă de călăi care de departe, sau pictaţi, se înfăţişează foarte venerabili. Dar eu i-am văzut de cîteva ori la

masa de faraon[1], unde contesa mea ţinea banca, şi pot să-ţi spun, că şi ei sînt oameni, aşa cum era Adam.

— S-ar putea, fetiţo, răspunse el, dar ei deţin puterea, şi nu-i cuminte ca un biet cetăţean ca mine să schimbe cuvinte insidioase aici, la fereastra deschisă. Dacă ajunge la urechi răutăcioase că noi considerăm justiţia încarnată a Veneţiei drept o mînă de muritori doar, atunci, scumpa mea Smeraldina, pe tine te va ocroti farmecul frumuseţii tale; eu însă o iau pe cunoscutul drum al apei sau cel puţin îmi schimb locuinţa din Calle della Cortesia cu o odaie mult mai modestă la puţuri[2] sau sub acoperişurile de plumb.

— Poţi vorbi ce vrei, zise subreta, puţine ferestre dau pe canal, şi la ora asta nimeni n-are ce căuta aici. La dumneata, în partea cealaltă, este numai zidul gol; căci cine îşi poate oferi ceva mai bun nu-şi ia ca oglindă cloaca noastră tulbure. Dar ştii ce? Ar trebui să vii pentru vreo oră peste drum la mine, am sta la taifas mult mai comod şi un pahar de tămîios de Samos împreună cu o partidă de taroc mi-ar potoli grozav nervii după palmele contesei.

— Aş veni cu plăcere, replică el, dar ar bate la ochi şi gazda mea mi-ar deschide cu greu uşa la miezul nopţii.

— Dar nu aşa! spuse subreta rîzînd. Nu-i nevoie de atîta înconjur. Am aici o scîndură cu

---

[1] Joc de cărţi.
[2] Închisorile de sub nivelul mării.

care putem construi, fără multe mofturi, un pod. Nu vezi, putem să ne ajungem cu mîinile peste canal, de ce nu cu picioarele ? Ori suferi de ameţeală ?

— Nu, frumoasă prietenă. Doar o clipă şi sînt gata.

Andrea stinse lumînarea, zăvorî uşa odăii lui, trase cu urechea dacă toţi din casă dormeau şi se duse iar la fereastră. Smeraldina părea expertă în construirea acestui pod căci scîndura era lată şi în cîteva clipe fusese aşezată solid peste adîncime, sprijinită de o parte şi de alta de cornişă, şi era tocmai destul de încăpătoare să treacă un om. Smeraldina stătea dincolo, salutîndu-l vesel cu mîna. El se urcă repede pe cornişă, păşi pe scîndură, măsurînd cu ochi siguri adîncimea, şi cu un singur pas hotărît ajunse la fereastra din faţă. Cînd sări jos, ea îl prinse în braţe, şi buzele ei îi atinseră în treacăt obrazul. Dar el preferă să arboreze o mutră sfioasă, prefăcîndu-se chiar că prezenţa prietenei lui îi impunea să rămînă în limitele respectului, atitudine pe care ea o primi cu oarecare mirare. Scîndura fu dată la o parte, fură scoase din dulap cărţile de joc şi vinul şi o masă împinsă în faţa ferestrei deschise, unde ciudata pereche luă loc într-o conversaţie intimă. Fata îşi păstră turbanul roşu, care, pe cînd arunca scîndura, îi alunecase puţin strîmb pe ceafă, iar darul lui Andrea, broşa de filigran, îl prinsese cochet la piept.

Fata tocmai îşi turna al doilea pahar de vin, certîndu-şi musafirul că bea atît de încet şi că

nu vrea cu nici un chip să se dezmorţească, cînd, deodată, se auzi sunînd tare un clopot din interiorul casei.

— Uite, zise ea sculîndu-se şi aruncînd mînioasă cărţile, aşa îmi merge mie, n-am un ceas de linişte ! Întîi mă expediază pentru că azi vrea să se dezbrace singură şi acum mă cheamă atît de tîrziu. Dar ai răbdare numai zece minute, prietene, mă întorc acuşi la dumneata.

Se strecură afară, iar Andrea părea că se consolează uşor de absenţa ei. Se duse la fereastră şi cercetă cu atenţie peretele de vizavi, dintre fereastra lui şi canal. Nu era mai înalt decît de vreo douăzeci de picioare. Varul era peste tot ros de umezeală, iar pietrele dezgolite erau destul de zgrunţuroase ca, la nevoie, să te poţi căţăra pe zid. Sub fereastra subretei se afla, după cum observase din prima seară, debarcaderul şi la o parte, legată cu un lanţ de parul înalt, o gondolă îngustă, aşa încît nu mai putea trece decît o gondolă încă. Era vizibil că toate acestea îl satisfăceau.

— Nici la poruncă n-ar fi putut fi mai bine ! îşi murmură el.

Dus pe gînduri, privi în jos de-a lungul canalului ce curgea în întunericul adînc, între malurile abrupte ale caselor fără ferestre. Deodată văzu departe un slab licăr, care se apropia încet şi, după cîtăva vreme, auzi zgomot de lopeţi. O gondolă se apropia încet şi opri, la debarcader. Prudent, Andrea, care trăgea cu urechea, se retrase ca să nu fie observat, dar mai zări cu coada ochilui un om ridicîndu-se şi păşind

pe trepte. De jos, răsunară trei lovituri grele de ciocan și numaidecît, auzi o voce din casă care întreba prin ușă cine dorește să fie primit. Răspunsul fu :

— În numele prealuminatului Consiliu al celor zece, deschideți !

Slujitorul se supuse pe loc și ușa dinspre apă se închise în urma oaspetului nocturn.

Curînd după aceea, Smeraldina se întoarse în odaia ei, surescitată, în capul gol și cu fața aprinsă.

— Ai auzit ? șopti ea. Vai, Doamne, au s-o ia pe contesa noastră și au s-o sugrume sau s-o înece și atunci cine îmi mai plătește leafa pe șase luni pe care mi-o datorează ?

— Consolează-te, copil milos, zise el repede, atîta vreme cît ai prieteni buni n-ai să fii părăsită, dar mi-ai face un serviciu dacă ai vrea să mă ascunzi într-un colțișor de unde aș putea auzi ce vrea înaltul Consiliu de la stăpîna ta. Recunosc că sînt curios, așa cum e firesc să fie un străin. Afară de asta, poate aș putea să vă fiu folositor, ție și contesei, din moment ce lucrez la un avocat și dacă cumva ar fi vorba de o acuzație publică, slabele mele servicii vă stau la dispoziție.

Smeraldina șovăi.

— Aș putea s-o fac ușor, zise ea, locul e sigur. Chiar eu m-am ascuns cîteodată acolo și nu mi-am crezut urechilor. Dar dacă se descoperă totuși ?

— Atunci iau totul asupră-mi, draga mea, și nimeni nu va afla pe ce drum am pătruns în

casă. Iată trei țechini, continuă el, pentru cazul că nu-ți mai pot mulțumi după aceea. Iar dacă totul merge bine, ai să vezi că puținul ce-mi mai rămîne am să-l împart bucuros cu o prietenă atît de deșteaptă.

Smeraldina privi banii fără să facă nazuri, deschise repede ușa și trase cu urechea în coridorul întunecos.

— Scoate-ți ghetele, șopti ea, dă-mi mîna și urmează-mă cu încredere încotro merg. În casă doarme toată lumea, afară de portar.

Stinse lumînarea și înaintă repede pe coridor, trăgîndu-l de mînă ; străbătură cîteva odăi mari, întunecate, apoi fata deschise ușa unei săli de dans în care stăruia o lumină tulbure de amurg ce intra prin cele trei ferestre mari ale fațadei palatului. Într-o parte, urca o scăriță la estrada muzicanților.

— Binișor, îl preveni Smeraldina, scara scîrțîie puțin. Te las singur aici. Sus, în lambriuri, ai să găsești o crăpătură prin care poți auzi și vedea destul. Căci alături e salonul de primire al contesei. Cînd oaspetele va pleca, am să te iau de aici. Dar să nu te miști din loc pînă nu vin.

Așadar, îl lăsă singur. Fără șovăire, el urcă cele cîteva trepte și pipăi ușurel de-a lungul peretelui, după dunga de lumină care pătrundea prin crăpătura îngustă. Sala nu era despărțită de salonul de alături decît printr-un perete de lemn, căci amîndouă încăperile, în timpurile de splendoare, alcătuiseră o singură sală mare de bal. Licărirea venea de la un candelabru de ar-

gint ce se afla jos, la o masă, în fața sofalei pe care ședea contesa și lumina doar în răstimpuri tablourile de pe perete. Andrea trebui să se ghemuiască în genunchi ca să poată vedea în jos. Dar oricît de incomodă i-ar fi fost poziția, cîți n-ar fi vrut să fie în locul lui, chiar dacă i-ar fi interesat mai mult să vadă decît să audă !

Căci dacă subreta avea dreptate spunînd că stăpîna ei se farda de obicei prea tare, ea o făcea mai ales de dragul modei, nicidecum pentru că ar fi avut nevoie de asta ca să treacă drept frumoasă. Ședea pe sofa în veșminte nepotrivite pentru o vizită atît de tîrzie, cu părul arămiu, de o desime neobișnuită, despletit la întîmplare cu ochii plînși, minunat de strălucitori, iar pe obrajii plini și palizi avea încă urme de lacrimi. Omul așezat în jilțul din fața ei, cu spatele spre Andrea, părea că o privește cu atenție ; în orice caz își mișca rar capul și asculta cuvintele impetuoase ale frumoasei femei, fără s-o întrerupă cu vreun gest.

— Într-adevăr, spunea contesa, și pe fața ei se citea aceeași amărăciune ca în glas, sînt uimită că îndrăzniți să mai apăreți aici, după ce ați călcat în picioare atît de rușinos cele mai solemne promisiuni. V-am făcut oare atîtea servicii pentru ca să vă purtați acum cu asemenea cruzime și dușmănie față de mine ? Unde l-ați dus pe sărmanul meu prieten ; singurul la care țineam și pe care ați făgăduit să-l cruțați în orice împrejurare ? Nu se găsea altul decît el, dacă închisorile vă păreau prea goale ? Și ce-ați

socotit suspect la el, cu ce a păcătuit împotriva Înaltei Republici încît să nu existe altă pedeapsă mai blîndă decît surghiunul, nici una care să mă lovească mai puțin ? Doar nu v-am ascuns că i-am dăruit inima și că oricine i-ar atinge numai un fir de păr ar deveni dușmanul meu. Dați-mi-l înapoi sau rup orice relație cu dumneavoastră, plec din Veneția, îmi caut prietenul în surghiun și am să vă fac să simțiți cît ați pierdut cu această trădare, prin această infamie. Ah ! cît de rău îmi pare că am devenit unealta dumneavoastră.

— Uiți, contesă, zise omul, că avem mijloace de a te împiedica să fugi și chiar dacă ai reuși, brațul nostru ajunge destul de departe și e destul de puternic să te nimicească oriunde crezi că ai găsi un refugiu. Tînărul Gritti și-a meritat pedeapsa. Cu toate avertismentele pe care i le-am transmis, a continuat relațiile asidue cu secretarul ambasadorului Austriei, un tînăr foarte inițiat în afacerile politice. Legile Veneției interzic cît se poate de sever astfel de legături, după cum îți este prea bine cunoscut. A fost interceptată și o scrisoare a lui Angelo Querini în care nesocotitul tînăr e pomenit cu laudă. Surghiunul a fost o măsură părintească, pentru ca el să nu se facă și mai vinovat. Dar noi știm în același timp ce îți datorăm dumitale, Leonora. De aceea am și fost trimis la dumneata, să-ți dăm aceste lămuriri și cîteva indicații cum ai putea să îndrepți cele petrecute, dacă ești destul de înțelegătoare.

— M-am săturat, răspunse ea cu violență, să tot primesc porunci de la voi. Ziua de azi mi-a arătat că sînt pierdută, mai curînd ori mai tîrziu, dacă îmi pun încrederea în voi și dacă îmi închipui că toate sacrificiile mele în interesul vostru îmi vor fi răsplătite vreodată sau măcar că au să mă apere de ofensele și de umilirile cele mai josnice. N-am nevoie de voi, nu vreau nimic de la voi, totul s-a sfîrșit între mine și această înaltă stăpînire care lovește tot atît de brutal în prieteni, ca și în dușmani.

— Păcat numai, o întrerupse el, că mai avem nevoie de dumneata, că mai vrem ceva de la dumneata și că pînă una-alta nu poate fi vorba să rupem legăturile dintre noi. Înțelegi, Leonora, că ar fi nechibzuit să te lăsăm pe dumneata, care cunoști atîtea taine ale Republicii, să pleci în țări străine, unde ai putea cădea pradă maniei generale a vremii de a-și scrie memoriile. Dumneata și Veneția sînteți de nedespărțit și ai dat destule probe de o deșteptăciune superioară, neinfluențată de capricii femeiești, ca să mai fie nevoie de multe digresiuni pentru a te împăca iar.

— Nu vreau să aud de împăcare! exclamă ea pătimașă, pe cînd ochii i se umplură din nou de lacrimi. La ce ar folosi să vreau acest lucru?! Nu mai fac doi bani, nu mai sînt în stare să înțeleg ideea cea mai simplă, dacă nu-l am pe bietul meu Gritti.

— Îl vei avea, Leonora. Dar nu îndată, deoarece întoarcerea lui bruscă ar sta în calea planului nostru.

— Și cîtă vreme trebuie să am răbdare? întrebă contesa, implorîndu-l cu privirea.

— Depinde de dumneata, răspunse el. De cîtă vreme ai nevoie ca să vezi la picioarele dumitale un om care pînă acum avea reputația de erou al virtuții?

O expresie de curiozitate și de interes apăru pe fața ei, care pînă atunci fusese numai durere și disperare.

— Despre cine vorbești? întrebă contesa.

— Despre acel german care se împrietenise cu Gritti și care e secretarul ministrului vienez. Îl cunoști?

— L-am văzut la ultima regată. Gritti mi l-a arătat.

— El este asul față de șeful său care-i zero. Avem motive să credem că, pe tăcute, și-a cîștigat mulți partizani printre adeversarii noștri și vrea să speculeze în favoarea suveranului său nemulțumirea pe care au lăsat-o în urmă afacerea Querini. E neobișnuit de șiret. Dintre cei patru supraveghetori aleși chiar printre oamenii ambasadorului, pe care i-am luat în solda noastră, nici unul n-a fost în stare să ne dea în mînă cea mai mică dovadă. Inchizitorii își pun toată încrederea în dumneata, Leonora, că vei găsi cheia acestui spirit atît de bine zăvorît, după cum ai mai reușit de cîteva ori. Așa ceva nu puteam spera cîtă vreme Gritti ne stătea în cale. Surghiunul lui netezește drumul și în același timp ne dă prilejul unei apropieri de omul inaccesibil căruia prietena prietenului lui, acum că îl deplîngeți împreună, îi insuflă mai

multă simpatie decît înainte. În rest mă bizui pe puterea farmecelor dumitale, care nu sînt niciodată mai irezistibile decît atunci cînd întîlnesc rezistență.

Contesa stătu pe gînduri cîtva timp. Fruntea i se însenină, ochii căpătară o expresie îndrăzneață, mîndră, gura ei frumoasă și plină se întredeschise și un zîmbet visător îi rătăci pe buze.

— Îmi făgăduiți, zise ea, în sfîrșit, că Gritti are să fie chemat imediat înapoi, îndată ce-l voi fi dat în mîinile voastre pe celălalt ?

— Ți-o făgăduim.

— Atunci n-are să dureze mult și am să vă reamintesc promisiunea.

Se ridică și aruncă batista pe care peste zi o udase cu lacrimi. În ascunzișul lui, Andrea nu putea urmări din mersul contesei încoace și încolo decît cîte o frîntură, căci crăpătura era prea îngustă să poată cuprinde cu ochii întreaga încăpere. Admira ținuta regească a trupului ei pe cînd se plimba încet pe covor, cu gîndul parcă la noi victorii, cu ochii mari deschiși, scuturîndu-și părul înapoi de pe tîmplele albe. Simți un fior ciudat cînd privirea ei, care rătăcea în sus, fără țel, alunecă peste dînsul. Fără voie tresări, ca și cum ar fi fost posibil ca ea să-l descopere.

Omul se sculă din jilț ; dar părea orb față de farmecele contesei căci continuă pe cel mai liniștit ton de afaceri :

— În ultima vreme, nunțiul a venit mai rar în casa dumitale. Te-ai lăsat prea mult împinsă spre înclinații mondene, mai ales s-a exagerat

aici cu jocurile de noroc. Ne-ar face plăcere, dacă ai simți din nou cerințe spirituale și dacă ai reîncepe raporturile frecvente cu eminența-sa. Legăturile papiștilor cu Franța au devenit de cîtva timp îngrijorătoare.

— Vă puteți bizui pe mine, răspunse ea.

— Încă ceva, Leonora, suma pe care ți-o mai datorăm pentru cina oferită lui Candiano...

Ea se opri brusc, ca mușcată de șarpe, și păli.

— Pentru numele lui Dumnezeu, zise ea, nu mai vorbiți niciodată de asta și restul banilor dați-l la biserică să se citească liturghii pentru sufletul lui și — pentru al meu ! Cînd se rostește acest nume parcă aș auzi de fiecare dată trîmbița Judecății-de-apoi.

— Ești un copil, spuse celălalt, răspunderea pentru masa aceea o purtăm noi, nu dumneata. Era un criminal, și numai legăturile și vaza lui ne impuneau să executăm pedeapsa în secret. A murit liniștit în patul său și nimeni n-a putut spune vreodată că i s-ar fi tras moartea din casa dumitale. Sau ți-a ajuns așa ceva pe la urechi ?

Leonora începu să tremure și privi în jos.

— Nu, răspunse, dar sînt trezită noaptea de un glas care îmi șoptește : „O, numai asta, numai asta nu trebuia s-o fac, numai asta nu !"

— E o stare bolnăvicioasă, Leonora, ai s-o înfrîngi. Banii, după cum vream să-ți mai spun, sînt depuși la Marchesi pentru dumneata. Noapte bună, contesă. Văd că te-am reținut mult. Dormi bine, ca mîine dimineață soarele frumuseții dumitale să răsară fără nori peste cei drepți și cei nedrepți. Noapte bună, Leonora !

Se înclină ușor în fața ei și păși spre ușă. Andrea nu-i putu vedea trăsăturile decît fugitiv, în ultimul moment. Erau reci, dar nu aspre, un chip fără suflet și fără pasiuni, doar expresia unei voințe puternice îi domina fruntea și sprîncenele. Omul își puse o mască și azvîrli pe umeri mantia neagră pe care o scosese la intrare. Apoi părăsi încăperea fără să aștepte vreun cuvînt de rămas bun din partea ei.

În aceeași clipă, Andrea auzi jos, în sală, vocea Smeraldinei chemîndu-l încet. El se supuse, după ce aruncă o ultimă privire asupra frumoasei femei, care stătea tot neclintită în mijlocul odăii și urma melancolic cu privirea pe cel ce pleca. Andrea coborî treptele, clătinîndu-se ca paralizat, și urmă, fără să scoată un cuvînt, pe fata care luneca înainte. În odaia ei ardea iarăși lumînarea, vinul era încă pe măsuța de lîngă fereastră și nimic nu părea că împiedică jocul întrerupt. Dar pe obrazul omului stăruia o umbră întunecată, care intimidă chiar pe ușuratica Smeraldina, făcînd-o să nu mai spere nimic pentru acea noapte.

— Arăți, zise ea, de parcă ai fi văzut stafii. Bea un pahar de vin și povestește-mi ce s-a întîmplat. Lucrurile au mers mai ușor decît credeam.

— Da, desigur, spuse el cu o indiferență silită. Îi vor stăpînei tale binele și te poți aștepta să primești cît de curînd leafa ce-ți datorează pe trecut. De altfel, vorbeau atît de încet, încît am înțeles puțin, iar acum sînt mai ales mort de oboseală din pricină că am stat îngenuncheat pe scîndurile tari. Data viitoare fac mai multă cinste vinului tău, buna mea copilă. Dar azi trebuie să dorm.

— Nu mi-ai spus nici măcar dacă o găsești tot atît de frumoasă pe cît o găsesc ceilalți? întrebă fata, încercînd să se arate supărată față de prietenul ei nerecunoscător și tăcut.

— Frumoasă ca un înger sau ca o diavoliță, murmură el printre dinți. Îți mulțumesc, *madamigella* [1], că m-ai ajutat s-o văd. Altă dată stau cuminte cu tine, de vreme ce azi mi-am satisfăcut îndestul curiozitatea. Noapte bună!

Sări pe cornișă și păși pe scîndura pe care Smeraldina o împinsese necăjită peste hău. Cînd ajunse pe scîndură, privi în jos, spre canalul în a cărui adîncime dispărea tocmai lumina gondolei.

— Noapte bună! strigă el încă o dată îndărăt și apoi coborî cu prudență în odaia lui, pe cînd Smeraldina ridica podul și se ostenea în zadar să înțeleagă purtarea stranie a prietenului ei, cum mergeau laolaltă sărăcia și generozitatea lui, părul cărunt și pofta de aventuri.

Trecu o săptămînă. Cucerirea vecinului ei, fapt pe care Smeraldina îl socotea împlinit, nu se confirma în nici un fel. Nu mai o dată după ce cîștigase bunăvoința portarului, reuși să-l lase să intre la ea noaptea, mascat, să-l conducă la ușa ce dădea spre apă și să se urce cu el în gondolă. Vîslea chiar

[1] Forma italienizată a cuvîntului francez *mademoiselle* (domnișoară).

Andrea, încet prin labirintul întunecat pentru ca apoi să lunece ușor pe marele canal, timp de o oră. Cu toată ocazia prielnică, el nu era nici de data asta afectuos, pe cînd Smeraldina sporovăia într-una, căutînd să-l amuze cu poveștile din lumea mare în care contesa își juca rolul. Andrea află că, de cîteva zile, secretarul ambasadei austriece făcea lungi vizite stăpînei Smeraldinei, unde, fără îndoială, se sfătuiau ce să pună la cale pentru ca ordinul de surghiun al tînărului Gritti să fie ridicat. Contesa era mai bine dispusă ca oricînd și o copleșise cu daruri. Andrea părea că ascultă toate astea numai pe jumătate, și că e preocupat cu totul și cu totul de cîrmuirea gondolei. Pînă la urmă, chiar fetei îi păru bine cînd tăcutul ei însoțitor coti și porni spre casă pe cel mai scurt drum. El duse fără nici un zgomot mica ambarcațiune lîngă stîlp și după ce coborîră o legă cu lanțul și ceru fetei cheia ca s-o zăvorască bine. Fata i-o dădu și ajunsese la ușă cînd Andrea îi strigă din urmă că, în grabă, cheia îi alunecase din mînă și căzuse în canal. Smeraldinei nu-i părea bine, dar cu ușurința-i obișnuită își consolă prietenul, că, desigur, prin casă are să găsească o a doua cheie. Și cînd, la miezul nopții, Andrea își luă rămas bun de la Smeraldina, și părăsi palatul prin poarta principală, nu putu scăpa fără s-o sărute pe obraz, în treacăt.

A doua zi dimineața, îi spuse gazdei sale, doamnei Giovanna, că patronul lui îi dăduse mult de lucru, așa încît trebuie să-și ia și noaptea ca ajutor. Aceasta a fost singura dată cînd avu nevoie de cheia de la intrare. De obicei, venea acasă chiar la asfințit, mînca puțină pîine cu vin și stingea devreme lumina, încît buna femeie îl lăuda prin vecini ca un model de sîrguință și de purtare fără cusur. Numai de ceva se plîngea : anume că nu se cruță de loc și că la anii lui nu gustă nici o plăcere îngăduită cu care s-ar fi putut înveseli și și-ar prelungi viața. La astfel de vorbe, Marietta nu deschidea gura, ci doar privea în poală. Îndată ce străinul se afla în odaia lui, ea nu mai cînta și, îndeobște, părea că de cînd venise Andrea gîndea mai mult decît gîndise înainte într-un an.

În dimineața celei de a doua duminici pe care Andrea o petrecea în casa văduvei, femeia, întorcîndu-se de la liturghie, se năpusti în odaia lui, așa cum era cu veșmintele de sărbătoare și cu obrazul răvășit. El ședea în fața mesei, pe jumătate îmbrăcat și citea într-una din cărțile sale de rugăciuni. Fața îi era mai palidă ca de obicei, dar privirea liniștită ; părea că nu-i place să fie tulburat în meditația lui cucernică.

— Mai stai nepăsător aici, în odaie, domnule Andrea, îi strigă ea în față, cînd toată Veneția e în picioare ! Grăbește-te de te îmbracă și du-te și dumneata pe stradă, ai să vezi atîtea fețe de oameni speriate cîte boabe de grîu la moară. Sfinte Isuse ! mi-e dat să mai trec și prin asta, și eu care îmi închipuiam că n-are să se mai întîmple nimic în Veneția care să mă mire !

— Despre ce vorbeşti, femeie dragă? zise Andrea pe un ton indiferent, lăsînd cartea din mînă.

Ea se trînti pe un scaun; părea istovită.

— Am fost tîrîtă pînă în Piazetta, reîncepu, şi am văzut pe domnii din Marele consiliu urcînd scara uriaşă a palatului dogilor, în timp ce steagurile de doliu fîlfîiau de la fereastra Procuraţiilor. Şi să nu-ţi vină să crezi, azi-noapte, între unsprezece şi douăspreze, cel mai însemnat dintre cei trei inchizitori, nobilul domn Lorenzo Venier, a fost asasinat pe pragul casei sale.

— Era un om bătrîn? întrebă Andrea liniştit.

— *Misericordia!* Cum îţi vine să vorbeşti aşa? Ca şi cînd ar fi murit în patul lui. Dar, fireşte, nu eşti venețian şi nu poţi pricepe ce înseamnă un inchizitor ucis, unul de la Tribunal. E mai ceva decît dacă ar fi fost un doge, dintre care mulţi n-au murit de moarte bună, căci Tribunalul are puterea, iar dogele haina. Dar ceea ce e şi mai grozav: pe pumnalul găsit în rană, era gravat: „Moarte tuturor inchizitorilor!“ *Tuturor* înţelegi, domnule Andrea? Nu este ca atunci cînd un ticălos de *„brav“* e plătit să trimită pe cea lume pe unul singur, pentru că stă altuia în cale într-o chestiune de dragoste, de slujbă ori de altceva. „E un asasinat politic, mi-a spus vecinul meu, şi la mijloc e o conjuraţie cu complici, şi e şi Angelo Querini cu partizanii lui.“ El îşi freca mîinile cînd spunea asta, dar mie îmi tremura inima în mine, căci nu vreau să spun ce gîndesc, dar ştiu că dacă-i vorba de o faptă rea se-ntîmplă la fel ca şi cu cireşele, scuturi una din pom şi cad douăzeci după ea, şi sîngele ăsta are să coste mult sînge.

— Şi nu se poate da de urma asasinului, doamnă Giovanna? La ce folosesc Tribunalului sutele de spioni pe care îi plăteşte?

— Nici cea mai slabă urmă, răspunse văduva. Era o noapte întunecată, sufla briza şi pe marele canal, unde se află palatul lui, nu era nici o gondolă. El venea singur acasă pe o uliţă lăturalnică şi acolo l-a întîlnit mîna nevăzută şi atît a mai trăit, pînă cînd portarul speriat de gemetele lui a ieşit afară. Pe uliţă era tăcere de moarte şi nici ţipenie de om. Dar eu ştiu, ce ştiu, domnule Andrea. Să ţi-o spun? Eşti cinstit şi cumsecade şi n-ai să povesteşti mai departe şi n-ai să-mi aduci pe cap o nouă nenorocire: cunosc mîna care a vărsat sîngele ăsta!

Andrea o privea ţintă.

— Vorbeşte, zise el, dacă asta îţi ia povara de pe inimă. N-am să te trădez!

— N-ai nici o bănuială? întrebă doamna Giovanna, sculîndu-se şi apropiindu-se de dînsul. Nu ţi-am spus că unii trăiesc şi nu se mai întorc, şi că unii sînt morţi şi totuşi se întorc? Acum ştii? El n-a putut să le ierte că i-au tîrît nevasta şi copila sub acoperişurile de plumb şi le-au martirizat. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-ţi iasă nici o vorbă din gură despre asta! Dacă a făcut-o spiritul lui, cei vii ar trebui s-o ispăşească.

— Ce te îndeamnă să crezi asta ?

Femeia privi neliniştită prin odaie.

— Află, şopti ea, că în noaptea asta s-au petrecut lucruri suspecte prin casă. Auzeam lunecînd ceva în sus şi în jos, pe pereţi ca paşi de stafie. Stăteam în pat şi trăgeam cu urechea şi am auzit jos ceva misterios peste canal şi zornăit la fereastra dumitale, şi prin ulicioara de alături au vuit nişte vieţuitoare speriate, pînă tîrziu după miezul nopţii. Abia cînd a bătut clopotul ora unu s-a făcut linişte. Ştiu bine cine i-a stîrnit. El ! După ce a făptuit crima, a venit aici să-şi ia adio de la noi, căci pe vremuri ne-am despărţit fără rămas bun.

Lui Andrea îi căzuse capul pe piept. Deodată se ridică şi spuse că vrea să se ducă el însuşi să afle veşti. După cum ştie şi ea prea bine, s-a culcat devreme şi a dormit atît de adînc, încît n-a fost tulburat de nici o fantomă. Iar dînsa ar face bine să păstreze pentru sine toate astea, căci desigur ar fi primejdios să fi aflat de o asemenea crimă, fie chiar printr-o stafie. Apoi se îmbrăcă în grabă şi ieşi în oraş.

Pe uliţe era un du-te-vino neobişnuit, cum nici la marile sărbători ale Republicii nu se vede. Tăcute, şiruri de curioşi goneau din miezul oraşului prin străzile înguste, spre San Marco, şi cine nu li se alătura, stătea la uşa casei, schimbînd cuvinte şi semne grăitoare cu trecătorii zoriţi. Se citea pe feţele tuturor că ceva nemaiauzit şi groaznic îi răscolise şi îi ameţise în acelaşi timp, că toţi urmau fără nici un plan convoiul general, doritori să vadă cu ochii

şi să pipăie cu mîinile fapta. Nimeni nu vorbea tare, nu se auzea nici un hohot de rîs, nici un fluierat, nici măcar un suspin ; era ca şi cum aceşti cetăţeni cinstiţi ar fi simţit clătinîndu-se stîlpii pe care era întemeiat oraşul lagunelor.

Cu o atitudine aparent nepăsătoare, Andrea mergea împreună cu mulţimea ; pălăria îi era adînc înfundată peste ochi, mîinile împreunate la spate. Ieşi în Piaţa San Marco, unde nenumărate grupuri din toate păturile erau adunate sub cerul curat de vară, pe cînd prin galeriile Procuraţiilor, valul curgea mai departe către Piazetta pînă la bazinul larg al canalului străjuit de cele două coloane. Bătrînul Palat al dogilor se înălţa maiestuos deasupra vălmăşagului. În spatele ferestrelor arcuite şi sub arcade străluceau arme şi o trupă de soldaţi era de strajă la intrare, stînd în rînd şi punînd stavilă oricui voia să intre fără a face parte din Consiliul celor zece. Căci sus, în sala cea mare, pe ai cărei pereţi sînt pictate faptele de seamă ale Republicii, se afla floarea nobilimii ţinînd sfat de taină, iar jos mulţimea speriată, care unduia sub pilaştrii grei ai vechii clădiri, părea că aşteaptă cu nerăbdare rezultatul întrunirii ; ori de cîte ori un *nobile* se arăta la fereastră se iscau murmure şi explicaţii, iar privirile se aţinteau în sus, ca şi cum în fiece clipă sentinţa împotriva criminalului nedescoperit ar fi putut fi vestită de la balcon.

Şi Andrea, care străbătuse solitar lungul dreptunghi al pieţei, se apropia acum de Palatul

dogilor. În treacăt aruncă o privire în biserica San Marco, unde văzu stînd oamenii umăr la umăr pînă în afara uşilor şi ascultînd predica. Apoi îşi croi cu greutate un drum pînă la cele două coloane şi rămase pe gînduri, întunecat, pe cheiul Piazettei avînd în faţă furnicarul de gondole negre ale căror ciocuri de oţel dinţat aruncau asupra valurilor, la fiecare cotitură, scînteieri de soare. Şi la stînga lui, Riva degli Schiavoni era înţesată de oameni în aşteptare. Peste turbanul turcului răsărea fesul roşu al grecului, cascheta pitorească a corăbierului din Chioggia, tricornul şi peruca pudrată ; în acelaşi timp se auzea harababura celor mai diverse limbi, în vreme ce de pe apă răsunau strigătele monotone ale gondolierilor care spuneau şi unui orb că marele canal din Veneţia curge la picioarele lui.

O gondolă deschisă, pe care o vîsleau doi servitori în livrea bogat brodată cu aur, trecu în zbor ; o doamnă stătea tolonită neglijent pe pernele mari, cu capul proptit în mîini. În părul ei arămiu jucau razele unui cerc mare de diamant ; privirile i se opreau pe chipul unui bărbat tînăr care şedea în faţa ei şi îi vorbea cu foc. Ea înălţă acum capul şi măsură cu o căutătură trufaşă valul de oameni din Piazetta.

— E contesa blondă ! auzi Andrea spunîndu-se în îmbulzeală ; el o recunoscuse de mult.

Tresări tare, ca şi cînd numai apariţia ei ar fi adus pierzanie, şi se îndepărtă. Atunci văzu

o faţă cunoscută care se înclina familiar. Samuele se afla lîngă el.

— Iată-vă şi pe dumneavoastră o dată printre oameni, domnule Delfin, îi şopti străinul cu vocea lui subţire. În zadar am căutat, toate zilele astea, să vă întîlnesc. Trăiţi mai retras ca o lăuză. Dacă vreţi să veniţi cu mine, unde mă cheamă afacerile mele, aş vrea să vă spun ceva care are să vă facă poate plăcere. Urmaţi-mă ! Ce staţi aici ca ceilalţi nătărăi care cred că de la Marele consiliu va veni pe lume mîntuirea Republicii ! Guzganii de pe corabie n-o aduc pe linia de plutire cînd e gata să se înece. Adevăraţii piloţi au acum ceva mai bun de făcut decît să înşire verzi şi uscate. Dar să plecăm de aici, sînt grăbit şi în gondolă stăm mai bine de vorbă.

Făcu un semn unei gondole de închiriat şi îl trase pe Andrea de braţ, după el. Se urcară şi se aşezară sub acoperişul negru, parcurgînd cu ochii, la dreapta şi la stînga, prin deschizătura cabinei înguste, canalul.

— Ce-aveţi să-mi spuneţi, domnule ? începu Andrea, şi încotro mă duceţi ?

— Mîine dimineaţă să nu mergeţi la notarul dumnevoastră, zise celălalt. S-ar putea să vină cineva să vă conducă pe un drum care v-ar face să cîştigaţi mai mult.

— Ce vreţi să spuneţi, Samuele ?

— Ştiţi ce s-a întîmplat azi-noapte, continuă celălalt. Nu s-a mai pomenit să treacă douăsprezece ore după un asasinat în Veneţia fără

să se fi dat de urma făptașului. Ne-am pierdut creditul la Signoria, la popor, la străinii care credeau minuni despre poliția noastră și așteptau indicii. Consiliul celor zece găsește că e prost slujit. Are să caute ochi noi, care să pătrundă mai bine în toate ungherele. Ochii dumneavoastră, domnule Delfin, ar putea, dacă mai gîndiți ca acum zece zile, să capete în curînd de citit o lucrare mai interesantă decît actele domnului notar al dumneavoastră. De aceea stați acasă mîine dimineață. Dacă e ceva și pot pune o vorbă bună pentru dumneavoastră, aș face-o bucuros.

— Intențiile nu mi s-au schimbat încă; dar aproape mă îndoiesc de aptitudinile mele.

— Lăsați, lăsați! zise celălalt scuturîndu-și arătătorul. Ar trebui să nu mă pricep în fizionomii sau s-o stăpîniți deplin pe a dumneavoastră și cel ce poate ascunde ceea ce gîndește a și ghicit pe jumătate gîndurile pe care ceilalți caută să le ascundă.

— Și cine hotărăște dacă pot fi folosit ori nu?

— Trebuie să fiți examinat de Tribunal, nu pot face altceva decît să spun că vă cunosc și că am încredere în talentele dumneavoastră. Pînă mîine, cred că Tribunalul are să fie în completul lui. Acum, cei zece sînt adunați și aleg pe al treilea inchizitor. Pot spune că chiar dacă mi s-ar da mulți bani ca să devin inchizitor de stat — aș răspunde: nu, vă mulțumesc

pentru această cinste. Căci inscripția de pe pumnal nu e gravată de florile mărului și soldatul își mănîncă mai liniștit pîinea pe mîna de praf de pușcă decît unul dintre cei trei stăpînitori ai Veneției, de ieri noapte încoace.

— Totuși, e neîndoielnic că alesul va intra în funcție? Sau are dreptul să refuze?

— Să refuze? Dumnevoastră nu știți că Republica pedepsește sever pe oricine se sustrage unei funcții?

Andrea tăcu și prin deschizătură privi sumbru de-a lungul canalului. O nesfîrșită mulțime de gondole negre plutea în aceeași direcție între palatele înalte, iar dinspre Rialto le întîmpinau tot atît de multe. Amîndouă convoaiele se întîlniră și se îmbulzeau lîngă o scară largă ce dădea spre canal. Aici gondolele traseră la mal pe rînd, iar stăpînii lor debarcară. Era palatul Venier și mortul zăcea înăuntru.

O privire îi arată lui Andrea unde se aflau. Își înfrînă cu de-a sila emoția și zise:

— Aveți treabă aici, Samuele, sau o faceți numai din curiozitate de-a vedea pe catafalc un inchizitor de stat omorît?

— Sînt în serviciu, răspunse acesta. Dar și dumnevoastră vă poate fi de folos să veniți cu mine. Am să vă fac cunoștință cu cîțiva dintre prietenii mei, căci din zece unul știe ce caută aici. Dar ne prefacem că nu ne cunoaștem. Știți, aș putea paria, că mulți dintre cei ce prezintă condoleanțe sînt conjurați. Cine știe dacă făptuitorul însuși nu coboară din vreo gon-

dolă! N-ar fi prost dacă s-ar crede aici mai în siguranţă ca oriunde. Pot să vă spun că în momentul acesta, cînd toţi sînt plecaţi, poliţia percheziţionează casele care au fost vreodată suspecte şi proverbul zice: „Diavolul te învaţă cum s-o faci, dar nu cum să te ascunzi".

Cu aceste cuvinte sări din gondolă şi, serviabil, îl ajută şi pe Andrea să coboare.

— Vă este groază să vedeţi un mort? întrebă el. Nu sînteţi bine dispus!

— Vă înşelaţi, Samuele, răspunse repede Andrea privindu-l în faţă cu indiferenţă. Dimpotrivă, vă sînt recunoscător că m-aţi ajutat să-mi înving lenea. Fără dumneavoastră aş fi ajuns cu greu aici. Să mergem sus să facem vizită preacinstitului domn care, în viaţă, cu greu ne-ar fi primit în audienţă. O locuinţă somptuoasă pe care trebuie s-o schimbe cu o cămăruţă îngustă! Într-adevăr, mi-e milă de el, deşi nu l-am văzut niciodată cu ochii mei.

Urcară unul lîngă altul, într-o mare înghesuială, scara drapată cu negru, din a cărei înălţime herbul casei Venier, acoperită de zăbranic, privea în jos şi, în loc de portar, poruncea tăcere mulţimii. Înăuntru, în cea mai vastă sală, fusese ridicat catafalcul sub un baldachin. Chiparoşi se înălţau pînă în tavan, lumînări în candelabre de argint pîlpîiau în curentul de aer care venea de pe apă prin balconul deschis, străbătînd sala. Patru servitori ai casei Venier, în catifea neagră, cu halebarde strălucitoare, înfăşurate în zăbranic, stăteau de strajă, ca

nişte statui, la colţurile estradei mortuare. Deasupra mortului era aşternută o cuvertură de catifea; franjurile de argint atîrnau pînă pe podea. Mortul arăta celor ce intrau profilul său ascuţit cu o expresie mînioasă şi tristă şi ochii închişi îndreptaţi către baldachin. Andrea îi recunoscu trăsăturile. În seara aceea, în odaia Leonorei, şi le întipărise adînc în memorie. Dar nici o tresărire a gurii sau a ochilor pironiţi asupra celui dus din viaţă nu trădă că răzbunătorul se afla în faţa jertfei sale.

O oră mai tîrziu, Andrea sosi acasă. Doamna Giovanna îl primi sus, pe scară, cu o grijă aproape maternă, şi Marietta, de asemenea, părea să-l fi aşteptat neliniştită. Îi povestiră, că, în lipsa lui, zbirii îi percheziţionaseră odaia, dar că găsiseră totul în perfectă ordine, în concordanţă cu mărturia pe care ea însăşi, gazda, o dăduse despre chiriaşul ei. Liniştea cu care Andrea îi asculta povestirea o asigură pe deplin că se temuse degeaba şi că vizita poliţiei fusese mai mult de formă. Buna femeie îi dădu o mulţime de sfaturi, îndemnîndu-l să ia măsuri de precauţie şi să se păzească de orice bănuială în aceste vremuri rele, atît în vorbă cît şi în faptă.

— Au să înăsprească şi mai tare regimul, oftă bătrîna căci ei ştiu bine: o pisică fără gheare nu prinde şoareci, şi mai este încă o vorbă adevărată, anume că morţii deschid ochii viilor. De aceea, să fii prudent, dragă domnule, şi să nu te încrezi în nimeni care se ia cu binele pe lîngă

dumneata. Nu-i cunoşti încă pe cei haini cît de dibaci ştiu ei să se prefacă buni la inimă, dar, crede-mă, tocmai acela te înşeală în care ai încredere. Nu te mai duce la masă la ospătărie, ci mulţumeşte-te cu ce pregătim acasă, cum putem şi noi. Pari obosit. Culcă-te puţin pe pat, dumneata nu eşti obişnuit cu alergătura.

Marietta, stînd lîngă doamna Giovanna, însoţise toate aceste cuvinte cu o privire rugătoare aţintită pe faţa lui palidă şi severă. El le asigură că se simte bine, ceru pîine şi vin şi, după ce i se aduseră, nu se mai arătă toată ziua.

A doua zi, dimineaţa devreme, pe cînd era încă în pat, intră Samuele la dînsul.

— Dacă vă interesează, spuse el, să băgaţi în buzunar în fiecare lună cel puţin paisprezece ducaţi, veniţi cu mine. Totul e pregătit, şi cred că nu faceţi drumul degeaba.

— A fost ales noul inchizitor? întrebă Andrea.

— Se pare că da.

— Şi încă nu s-a dibuit nimic despre conjuraţie?

— Nimic. Spaima printre nobilime e mare. Se încuie în casă şi văd în fiecare vizitator un spion al Celor zece sau al Tribunalului. Unul după altul, toţi ambasadorii străini i-au făcut dogelui o vizită de curtoazie şi-au exprimat solemn indignarea în legătură cu această faptă, oferindu-i ajutorul pentru descoperirea făptaşului. De acum încolo cei trei din Tribunal se vor ţine şi mai ascunşi decît pînă azi, şi cred că

se va pune un premiu pe capul ucigaşului, care l-ar aduce pe linia de plutire pe vreun biet pîrlit, pentru mai mulţi ani. Deschideţi ochii, domnule Andrea! Poate că noi doi vom bea în curînd împreună un vin mai bun decît atunci, în cîrciuma aceea!

Andrea se îmbrăcase în tăcere, şi acum îl urmă pînă la Palatul dogilor pe protectorul său, care sporovăia într-una. Aici Samuele era bine cunoscut. Bătu la o uşă modestă din curte, şopti o vorbă la urechea servitorului care deschisese şi îl lăsă politicos pe Andrea să treacă înainte, pe o mică scară. După ce străbătură un coridor lung cu o lumină nesigură, şi după ce dădură lămuriri cîtorva halebardieri, fură primiţi într-o încăpere nu prea mare a cărei fereastră, acoperită pe jumătate cu o perdea de culoare închisă, răspundea în curte. În fund, trei bărbaţi se plimbau încoace şi încolo, stînd de vorbă în şoaptă: feţele le erau ascunse de măşti, de sub care nu zăreai decît vîrful bărbii. Un al patrulea, nemascat, stătea la o masă şi scria la lumina unei singure lumînări.

Cînd Samuele cu Andrea apărură în prag ridică ochii. Ceilalţi trei păreau că nu iau în seamă pe noii-sosiţi, şi îşi urmau aprins convorbirea.

— Ni-l aduci pe străinul de care ne-ai vorbit?

— Da, înălţimea-voastră.

— Poţi pleca, Samuele!

Acesta se înclină supus şi părăsi încăperea.

După o pauză, în care secretarul Tribunalului parcursese în treacăt cîteva hîrtii de pe masă

și apoi examinase cu o privire lungă înfățișarea străinului, zise :

— Numele dumitale este Andrea Delfin ; ești înrudit cu nobilii venețieni care poartă același nume ?

— După cîte știu, nu ! Familia mea este stabilită din timpuri străvechi în Brescia.

— Locuiești în Calle della Cortesia, la Giovanna Daniele ; dorești să intri în slujba prealuminatului Consiliu al celor zece ?

— Aș dori să-mi consacru Republicii serviciile.

— Actele dumitale din Brescia sînt în regulă. Avocatul la care ai lucrat cinci ani, îți dă adeverință că ești un om priceput și de încredere. Numai despre cei șase sau șapte ani, înainte de a ajunge la dînsul, lipsește orice document. Ce ai făcut atîta vreme, după moartea părinților dumitale ? N-ai petrecut anii aceștia în Brescia ?

— Nu, domnia-voastră, răspunse liniștit Andrea. Am fost în țări străine, în Franța, în Olanda și în Spania. După ce mi-am mîncat mica moștenire a trebuit să mă resemnez să devin servitor.

— Unde-ți sînt atestatele ?

— Mi-au fost furate din cufăr, împreună cu întregul meu avut. Apoi, sătul și de viața nesigură de călător, m-am întors la Brescia. Stăpînii mei mă socotiseră capabil de multe servicii de secretar. Am încercat la un avocat și însăși domnia-voastră aveți în față mărturia că am învățat să lucrez.

Pe cînd Andrea spunea acestea, cu o ținută liniștită și supusă, cu capul puțin plecat și cu pălăria în amîndouă mîinile, unul dintre cei trei domni mascați se apropie brusc de masă și Andrea simți îndreptată asupra lui o privire sfredelitoare.

— Cum te cheamă ? întrebă inchizitorul cu un glas care trăda o vîrstă foarte înaintată.

— Andrea Delfin. Actele mele o dovedesc.

— Gîndește-te că te așteaptă moartea dacă înșeli prealuminatul Tribunal. Cîntărește încă o dată răspunsul. Dacă spun acum că numele dumitale e *Candiano ?*

După acest cuvînt urmă o scurtă pauză. Se auziră carii rozînd în lemnăria odăii. Opt ochi iscoditori erau ațintiți asupra străinului.

— Candiano ? zise el încet, dar cu voce sigură, de ce m-aș numi Candiano ? Într-adevăr aș dori-o ; căci după cîte știu, casa Candiano e bogată și nobilă și cine poartă acest nume n-are nevoie să-și cîștige pîinea din greu cu pana.

— Ai obrazul unui Candiano. De altfel, purtarea dumitale trădează o origine mai bună decît o arată aceste hîrtii.

— Prealuminați domni, n-am ce-i face obrazului meu, răspunse Andrea cu un sînge rece plin de cuviință. Cît privește purtarea mea, am văzut în călătoriile mele fel de fel de moravuri, și mi le-am îndreptat pe ale mele cît am putut. Nici în Brescia n-am pierdut timpul și, citind cărți, mi-am remediat lipsurile tinereții.

Între timp ceilalţi doi inchizitori se apropiaseră de întîiul şi cel a cărui barbă roşie se avînta bogată de sub mască rosti cu vocea pe jumătate:

— O asemănare, pe care n-o tăgăduiesc, poate să te înşele. Dar ştii şi dumneata că ramura casei care se stabilise la Murano s-a stins. Bătrînul e înmormîntat la Roma, iar fiii nu i-au supravieţuit mult.

— Se poate, răspunse primul, dar uită-te la el şi spune dacă nu-ţi pare că bătrînul Luigi Candiano ar fi ieşit din groapă, întinerit. L-am cunoscut destul de bine, am fost aleşi senatori în aceeaşi zi.

Luă actele de pe masă şi le cercetă cu grijă.

— Poate că ai dreptate, zise el în sfîrşit. N-ar corespunde cu vîrsta. Acesta e prea bătrîn ca să fie unul dintre fiii lui Luigi. Dacă l-ar fi zămislit înainte de căsătorie — asta ar putea să ne fie indiferent.

Aruncă iar hîrtiile, îi făcu un semn secretarului şi se întoarse cu ceilalţi în firida ferestrei, continuînd cu voce joasă conversaţia întreruptă. Nimeni n-ar fi putut să observe în acea clipă, după ochii lui Andrea, ce povară i se luase de pe inimă.

Secretarul începu din nou.

— Ştii limbi străine? întrebă el.

— Domnia-voastră, vorbesc franceza şi puţin germana.

— Germana? Unde ai învăţat germana?

— Un pictor german de la Brescia mi-era bun prieten.

— Ai fost vreodată la Triest?

— Două luni, domnia-voastră, pentru afacerile stăpînului meu, avocatul.

Secretarul se ridică şi se duse la cei trei de la fereastră. După un scurt răstimp veni din nou la masă şi zise:

— Are să ţi se dea un paşaport de supus austriac, originar din Triest. Cu acest paşaport te duci acasă la ambasadorul austriac şi-l rogi să te ia sub ocrotirea lui, deoarece Republica te ameninţă cu expulzarea. Spui acolo că ai părăsit Triestul în fragedă tinereţe şi că te-ai mutat la Brescia. Oricare ar fi răspunsul, această vizită e de-ajuns, dacă eşti dibaci, să faci cunoştinţa secretarului ambasadei. E îndatorirea dumitale să cultivi relaţia aceasta şi, pe cît poţi, să observi legăturile secrete ale curţii vieneze cu nobilii veneţieni. Dacă descoperi cel mai mic lucru care îţi deşteaptă bănuiala, trebuie să ni-l comunici neîntîrziat.

— Înaltul Tribunal doreşte să renunţ la postul meu de pînă acum, la notarul Fanfani?

— Nu-ţi schimba întru nimic felul de viaţă. Leafa dumitale pe luna aceasta este numai de doisprezece ducaţi. Depinde de abilitatea şi de prudenţa dumitale ca să o dublezi.

Andrea se înclină în semn că era de acord cu toate.

— Iată paşaportul austriac. Locuinţa ţi-e învecinată cu palatul contesei Amidei. N-are să-ţi vină greu să intri în legătură cu camerista ei iar cheltuielile îţi vor fi restituite. Ceea ce afli pe această cale despre relaţiile contesei cu no-

bilii veneţieni ne raportezi aici. Republica se bizuie că îţi vei îndeplini îndatoririle conştiincios şi cu credinţă. Ea nu te obligă prin jurămînt, căci dacă frica de pedepsele pămînteşti cu care te ameninţă nu te constrîng să-ţi împlineşti datoria, înseamnă că nu ai sînge de om în vine şi astfel puţin îţi pasă şi de dreptatea cerească. Poţi pleca.

Andrea se înclină din nou şi se îndreptă spre uşă. Secretarul îl chemă îndărăt.

— Încă ceva, zise el, deschizînd o casetă care era pe masă. Apropie-te şi priveşte pumnalul din această casetă. La Brescia sînt arsenale mari. Îţi aminteşti să fi văzut ceva asemănător ?

Adunîndu-şi ultimele puteri, Andrea se uită în caseta pe care i-o întindea secretarul. Recunoştea arma prea bine. Era un cuţit cu două tăişuri, mînerul, tot de oţel, avea formă de cruce. Pe lama, încă necurăţată de sînge, erau gravate cuvintele : „Moarte tuturor inchizitorilor de stat !“

După ce o examină mai îndelung, împinse înapoi caseta cu o mînă fermă.

— Nu-mi amintesc, zise el, să fi văzut în prăvăliile din Brescia vreun pumnal asemănător.

— Bine !

Secretarul încuie caseta la loc şi îi făcu lui Andrea semn cu mîna că poate pleca. Acesta păşi încet afară. Halebardierii îl lăsară să treacă ; ca în vis înaintă de-a lungul coridorului răsunător şi abia după ce ajunse pe scara întunecată, îşi îngădui să se aşeze o clipă pe treapta de marmoră. Genunchii lui ameninţau să se

frîngă ; o sudoare rece îi acoperea fruntea, limba i se lipea de cerul gurii.

Cînd ieşi în aer liber, răsuflă adînc, îşi ridică îndrăzneţ capul şi îşi reluă ţinuta hotărîtă. Afară, în faţa portalului, care se deschidea în Piazetta, văzu o grămadă de lume stînd înghesuită, adîncită în citirea unui mare afiş prins pe una dintre coloane. Se duse şi el acolo şi citi că luminatul Consiliu al celor zece, cu înalta aprobare a dogelui, făgăduia celui care va putea da informaţii despre ucigaşul lui Venier, o răsplată de o mie de ţechini şi graţierea vreunui exilat sau condamnat. Poporul se scurgea încoace şi încolo în faţa coloanei, doar cîteva feţe pînditoare răsăreau stăruitor pe sub arcade supraveghind mutrele celor ce citeau. Nici Andrea nu le scăpă. Dar, cu indiferenţa unui străin pe care acestea nu-l priveau de loc, după ce citi în treacăt foaia, făcu loc altor curioşi şi se urcă liniştit, lîngă marele canal, într-o gondolă care avea să-l ducă la palatul ambasadorului austriac.

Cînd, după un drum ce durase destul de mult, coborî în faţa palatului mai retras care purta deasupra intrării acvila bicefală, un tînăr înalt tocmai lovea ciocanul de la poartă. Întorcîndu-se să privească gondola, trăsăturile lui serioase se înseninară dintr-o dată.

— *Ser*[1] Delfin ! zise el şi îi întinse mîna lui Andrea, ne întîlnim aici ? Nu mă mai cunoşti ? Ai şi uitat seara de la lacul Garda ?

---

[1] Formulă de politeţe pentru un nobil (it.).

— Dumneata ești, baroane Rosenberg? răspunse Andrea și strînse cordial mîna întinsă. Ești pentru mai multă vreme la Veneția sau îți și ceri aici pașaportul ca să călătorești mai departe?

— Dumnezeu știe cînd are să mă mîne soarta de aici, zise celălalt, și dacă atunci îi voi fi recunoscător sau o voi blestema. Dar pentru pașaport nu trebuie să supăr pe nimeni, căci pot să mi-l vizez chiar eu. Trebuie să afli, scumpul meu prieten, că vorbești cu secretarul excelenței-sale, ambasadorul austriac. Într-adevăr, nu-ți spun asta pentru a pune o distanță diplomatică între mine și dragul meu tovarăș de călătorie din Riva, ci în interesul dumitale, scumpule, căci nu orice venețian dorește să treacă drept un vechi cunoscut al meu.

— N-are de ce să-mi fie teamă, zise Andrea, dacă nu te obosesc intru un moment la dumneata.

— Veneai la mine fără să mă cunoști. Ceea ce secretarul ambasadorului ar fi trebuit să facă pentru a te servi, îți va face cu atît mai de bună voie prietenul, dacă îi stă în putere.

Andrea roși. Pentru întîia dată simți acum tot ceea ce, în masca pe care o purta, era umilitor, față de un om liber, care, după o scurtă întîlnire cu ani în urmă, îl întîmpina atît de prietenos. Pașaportul triestanului, pe care-l purta în buzunar, îl apăsa cu o greutate de plumb. Dar deprinderea de a-și stăpîni luptele lăuntrice îl scoase și acum din încurcătură.

— Voiam numai să culeg informații despre o casă de comerț germană, zise el, căci sînt aici,

în Veneția, în situația foarte modestă de copist, folosit de stăpînul său, domnul notar, pentru tot felul de mici servicii. Cum nici în Brescia nu eram ceva mai important și totuși nu m-ai socotit prea neînsemnat ca să-mi acorzi compania dumitale și a mamei dumitale, intru și acum cu îndrăzneală alături de dumneata. Înainte de toate, trebuie să-mi spui ce face excelenta doamnă a cărei imagine venerabilă, a cărei dragoste pentru dumneata și a cărei mare bunătate pentru mine îmi sînt încă o amintire cît se poate de vie.

Tînărul deveni serios și suspină.

— Să mergem în odaia mea, zise el, stăm de vorbă mai comod.

Andrea îl urmă sus și întîia privire ce o aruncă în încăperea confortabilă îi căzu pe un portret mare, în pastel, atîrnat deasupra biroului. Recunoscu ochii luminoși și părul bogat al Leonorei. Tot farmecul tinereții și al veseliei se afla pe acele buze surîzătoare.

Tînărul împinse două jilțuri la fereastra prin care se vedea canalul, destul de lat, podul pitoresc și, printre casele de pe partea cealaltă, partea din spate a unei vechi biserici.

— Vino, spuse el, și caută să te simți la largul dumitale. Să poruncesc să ni se aducă vin sau *sorbetti*[1]? Dar nu mă asculți? Ești cufundat în admirația acestui nefericit portret. Știi pe cine reprezintă? Cunoști originalul? Portretul este numai palida lui umbră. Dar care om din Ve-

[1] Băutură răcoritoare (it.).

neția nu-l cunoaște! Să nu-mi spui nimic despre femeia aceasta. Știu tot ce se vorbește despre ea, cred totul și cu toate astea te asigur, cu cea mai mare seriozitate, că pînă și dumneata, dacă te-ai afla în fața ei, nu te-ai mai gîndi la nimic, ci ai mulțumi cerului că nu-ți pierzi mințile.

După o pauză, Andrea întrebă:

— Tabloul acesta e proprietatea dumitale?

— Nu, i-a aparținut cuiva mai fericit, unui tînăr și frumos venețian, care, după cum mi-a spus chiar dînsa, a fost idolul ei. Imprudentului i s-a năzărit să-mi ofere prietenia lui. Și ispășește crima asta în surghiun, și pedeapsa *mea* e că mi-a lăsat moștenire acest portret și că am văzut ochii modelului plîngînd după el.

Pe cînd spunea astea în fața portretului, îl privea cu ochi triști și exaltați. Andrea îl observa cu cea mai adîncă simpatie. Nu era frumos, numai atrăgător prin îmbinarea de blîndețe tinerească a formelor cu seriozitatea bărbătească și cu focul mimicii. De asemeni, în mișcările trupului înalt se dezvăluia noblețe și energie. Fără să vrea, lui Andrea îi scăpă exclamația:

— Hm, și dumneata o iubești pe femeia asta care o merită atît de puțin!?

— O iubesc? răspunse baronul pe un ton ciudat de sumbru. Cine îți spune că o iubesc, așa cum am iubit pe vremuri, în Germania, cu o dragoste ce singură merită acest nume? Spune că sînt posedat de ea, că îi port lanțurile cu scrîșnete și cu gemete, și primește-mi mărturisirea că mă rușinez de această slăbiciune și că totuși mă desfăt într-însa. N-am știut niciodată

pînă acum cît de neînsemnată este toată încîntarea pămîntească, pe lîngă sentimentul de a-ți lăsa gîtul rănit de un jug ce ți l-ai ales tu însuți și de a arunca în praf, pentru surîsul unor asemenea ochi, toată mîndria bărbătească!

Obrazul i se înroșise; observă abia acum că de mult Andrea nu se mai uita la portret și îl privea pe el, adînc îngrijorat.

— Te plictisesc, zise Rosenberg. Să vorbim de altceva. Cum ți-a mers între timp? De ce ai părăsit Brescia?

— Nu mi-ai povestit încă nimic despre mama dumitale, reluă Andrea. Ce femeie! Chiar și omul cel mai străin simte cerința s-o venereze ca pe o mamă.

— Mai vorbește despre asta, zise celălalt, poate cuvintele dumitale mă vor scoate de sub vraja rea în care am căzut aici. Nu că mi-ai spune ceva nou. Dar să aud de la dumneata, ce fel de mamă este și ce copil nerecunoscător a crescut, mă va readuce poate la datorie. Mă crezi, uite am aici a treia scrisoare în care mă conjură să părăsesc Veneția și să vin la ea, la Viena. Visează că aici mă așteaptă nenorocirea. Cea mai funestă, căreia i-am căzut pradă, nu o bănuiește, și totuși nu mă reține aici decît o femeie pe care pentru nimic în lume n-aș îndrăzni s-o duc în apropierea ei pură... Dar nu, continuă el, să nu fiu prea sever cu mine. De fapt, ar fi greu să obțin concediu în momentul acesta. Șeful meu, contele, și-a vîrît în cap, că îi sînt indispensabil, și tocmai acum sînt multe de făcut care îi par o povară. Știi că sîntem aici

oaspeți nedoriți. Veneţienii nu vor să-şi deschidă ochii într-acolo de unde îi amenință o primejdie adevărată şi îşi întreţin prejudecata că puterea pe care o reprezentăm e părtaşă la tot ce se întîmplă ostil Veneţiei. Au mers atît de departe încît ne-au făcut răspunzători de asasinarea lui Venier, faptă pe care o detest tot atît de profund, pe cît îi consider de mărginiţi politiceşte pe făptuitorii ei. Spune şi dumneata, scumpe prietene, continuă el cu o vioiciune nestăpînită, poate nu fără intenţia de a-şi găsi un apărător mai mult la Veneţia, spune şi dumneata, dacă există cea mai mică perspectivă de a răsturna Tribunalul pe această cale criminală ? Pentru moment să nu considerăm latura morală : e de crezut că un complot cu atîtea ramificaţii să rămînă aici, în Veneţia, ascuns atîta vreme, cît ar trebui pentru ca scopul intimidării să fie atins ?

— E de necrezut, răspunse calm Andrea. Ceea ce ştiu trei veneţieni, ştie şi Consiliul celor zece. E cu atît mai de mirare că de data asta e atît de prost servit.

— Şi să presupunem că, după cum doresc, conjuraţilor le-ar reuşi, cu tot misterul ce-i învăluie pe inchizitori, să-i ucidă unul după altul şi că pînă la urmă nu mai îndrăzneşte nimeni să primească o demnitate atît de primejdioasă — la ce s-ar ajunge prin asta ? O aristocraţie cu o organizaţie prodigioasă, ca cea veneţiană, ca să se menţină, ca să se asigure împotriva valurilor ameninţătoare ale voinţei populare, are nevoie de stăvilarul tainic al unei dictaturi perpetue, care în forme mai blînde sau mai aspre ar trebui mereu întărită. Căci unde sînt elementele din care s-ar putea alcătui o adevărată republică şi instituţii libere ? Aveţi o clasă stăpînitoare şi una stăpînită, sute de suverani şi mii de oameni din popor. Unde sînt *cetăţenii*, fără de care esenţa unui stat liber este o absurditate ? Nobilii voştri au avut grijă ca omul mărunt să nu fie niciodată matur pentru simţul cetăţenesc, pentru sentimentul răspunderii, pentru adevărate jertfe conştiente, pentru scopuri înalte. Nu le-aţi îngăduit niciodată plebeilor să se preocupe de interesele statului. Dar pentru că regimul de opt sute de tirani este prea greoi, prea puţin unitar şi prea limbut pentru a exercita o influenţă puternică în afacerile externe sau interne, aceşti domni au preferat să se plece chiar dînşii sub jugul unui triumvirat iresponsabil care cel puţin s-a ridicat dintre ei. Au preferat să vadă căzînd jertfă acestui idol cu trei capete, dincolo de lege şi dreptate, pe propriii lui membri, decît să trăiască sub scutul unor legi şi a unei dreptăţi care i-ar face egali cu poporul.

— Vedeţi lucrurile aşa cum sînt, întrerupse Andrea. Dar trebuie oare să rămînă astfel ?

— Să rămînă — sau să se înrăutăţească. Fiindcă, ia priveşte, dragul meu, cum tăişul armelor lor li s-a întors împotrivă. Atîta vreme cît Republica avea o misiune printre popoarele Europei, apăsarea în interior a acestei dictaturi stabile era contrabalansată de succesele externe. Fără această înmănunchiere a tuturor forţelor

în mîinile unor tirani neînduraţi, Veneţia n-ar fi atins niciodată acea putere politică şi acea bogăţie nemărginită, care înfloreau încă în secolul trecut. Îndată ce au dispărut ţelurile care singure puteau îndreptăţi mijloace atît de violente, a rămas tirania goală în toată diformitatea ei şi ca să nu stea degeaba şi să nu se creadă ea însăşi perimată, a început să se dezlănţuie în *interior*. În timp de pace, o dictatură exercitată de unul sau de trei este totdeauna un pericol de moarte pentru orice stat, mare sau mic. Aici însă boala e prea învechită pentru a-şi mai găsi leac. Germenii adevăratului simţ cetăţenesc din care ar putea răsări o nouă viaţă pentru Republică au putrezit din pricina unui sistem de teroare ce durează de un veac. Prin reţeaua celei mai rafinate arte a spionajului, orice încredere, orice simţ al dreptăţii, orice siguranţă, orice dragoste pentru libertate au fost înăbuşite şi clădirea ridicată atît de artistic şi de solid se va nărui îndată ce din încheieturile ei va dispărea chipul fricii.

— Argumentele dumitale pot fi bune, răspunse după o pauză Andrea, dar sînt argumentele unui străin pe care nu-l doare să declare că această Republică şi-a trăit traiul şi e menită pieirii. Pe un veneţian îl vei convinge cu greu că boala oraşului natal nu merită măcar o ultimă încercare de tămăduire.

— Dar dumneata nu eşti veneţian.

— Ai dreptate, sînt numai din Brescia şi oraşul meu a sîngerat greu sub biciul veneţian. Totuşi nu pot să-mi înăbuş o adîncă milă pentru aceşti oameni disperaţi care încearcă să extirpe cu cuţitul tumoarea regimului de teroare. Dacă îşi vor atinge sau nu ţelul, asta e scris în stele. Ochii mei sînt slabi şi nu mă încumet să citesc această scriitură.

Amîndoi tăcură şi priviră cîtva timp canalul pe fereastră. Jilţurile lor erau foarte aproape unul de altul. Razele soarelui pătrundeau puternice, fără ca ei să se ferească de arşiţa supărătoare.

— Vezi, începu, în sfîrşit, surîzînd, cel mai tînăr, pentru un diplomat, şi mai ales unul care îşi cîştigă gradele la *Veneţia*, am învăţat mult prea puţin cum să fiu prudent. Te-am văzut o singură dată, şi azi îţi şi spun, fără înconjur, ce cred despre lucrurile de aici. Dar, fireşte, cred că mă pricep destul la oameni pentru a şti că un spirit ca al dumitale nu se poate angaja în solda acestei Signorii.

Andrea îi întinse mîna fără nici un cuvînt. În aceeaşi clipă întoarse capul şi văzu la cîţiva paşi în spatele lor, într-o ţinută umilă, pe colegul lui de slujbă, Samuele, stînd în mijlocul odăii. Deschisese uşa încet şi cu multe plecăciuni înaintase neauzit pe covorul din odaie. El se adresă lui Rosenberg, prefăcîndu-se a nu-l cunoaşte pe Andrea :

— Domnia-voastră, vă rog să mă iertaţi că intru neanunţat. Domnul camerier nu era în anticameră. Vă aduc bijuteriile comandate ; giuvaeruri pe care ar fi putut să le poarte cea mai frumoasă Esteră.

Scoase din buzunar cutiuțe și casete și-și înșiră cu grijă marfa pe masă, în timp ce căuta în chip vădit să se arate negustor străin — lucru pe care, de obicei, încerca să-l ascundă cît putea. Pe cînd secretarul ambasadorului examina bijuteriile, Samuele aruncă o privire complice spre Andrea, care îi întoarse spatele și se duse la fereastră. El pricepuse ce însemna vizita giuvaergiului la ora aceea. Spionul trebuia să nu-l piardă din ochi pe spion, vulpea bătrînă trebuia să supravegheze începătorul, în prima lui încercare.

Între timp, Rosenberg alesese un colan cu o închizătură de rubin și plăti, fără să se tocmească, prețul pe care îl ceruse giuvaergiul. Îi aruncă piesele de aur, înclină capul spre a-l concedia fără să-i mai asculte palavrele și se întoarse la fereastră.

— Îți citesc pe obraz, spuse el, că mă compătimești și mă consideri nebun. Într-adevăr, m-aș purta mai cuminte azvîrlind în canal giuvaerul acesta strălucitor decît punîndu-l la gîtul alb al Leonorei. Dar toată înțelepciunea nu mă ajută împotriva acestui demon.

— Sînt convins, răspunse Andrea, că în curînd vei ieși de sub puterea acestei vrăji. Dar sînt dator să te previn de altceva. Cunoști mai îndeaproape pe omul care a plecat ?

— Îl cunosc. E unul dintre spionii plătiți de Consiliul celor zece ca să ne supravegheze casa. Își mănîncă pîinea săvîrșind păcate. Căci tot secretul nostru este că sîntem cinstiți. Și pentru că asta li se pare cu neputință, trecem în ochii

lor drept oamenii cei mai periculoși și cei mai ascunși. Îmi pare rău numai pentru dumneata că vicleanul a intrat tocmai acum aici. A văzut că mi-ai dat mîna. Te asigur, că nu va trece un ceas și vei fi înscris în cartea neagră a Tribunalului.

Andrea zîmbi amar.

— Nu mi-e teamă de ei, prietene, zise el. Sînt un om pașnic și cugetul mi-e liniștit.

Trecuseră patru zile de la acea convorbire. Andrea își urmase viața obișnuită, se dusese regulat dimineața la notarul lui și seara și-o petrecuse acasă, cu toate că acum, avînd relații strînse cu înalta poliție, nu-l mai interesa reputația ce o avea în ulița della Cortesia.

Sîmbătă seara o rugă pe doamna Giovanna să-i împrumute cheia casei. Ea îi aduse laude că face o excepție de la regulă. Spuse că era o seară care merita osteneala : să asiste la ceremonia funebră de la San Rocco pentru înaltul domn Venier, ar fi putut s-o atragă și pe ea. Dar se temea de îmbulzeală și apoi — el știa prea bine de ce tocmai cazul *acesta* îi inspira o groază deosebită.

Andrea prefera, de asemenea, să nu se afle în calea învălmășelii nocturne. Simțea o apăsare pe inimă. Voia să ia o gondolă și să se ducă la Lido.

O părăsi pe bătrînă și apucă în direcția opusă lui San Rocco. Se și făcuse ora opt. O ploaie subțire posomora aerul, dar nu-i împiedica pe oameni să meargă puhoi la biserica de peste canal, unde, la ora aceea, avea loc slujba funerară

a inchizitorului de stat ucis. Figuri întunecate, parte purtînd măşti, parte ferindu-şi cu borul pălăriei obrazul de ploaia înţepătoare, zoreau pe lîngă el spre locurile de trecere peste canal, sau către podul Rialto ; şi un dangăt surd de clopot zumzăia prin aer. Andrea se opri pe o uliţă lăturalnică, scoase din haină o mască şi şi-o legă la ochi. Apoi se duse la cel mai apropiat canal, sări într-o gondolă şi strigă :

— La San Rocco !

Vechea şi impunătoarea biserică era luminată ca ziua de nenumăratele lumînări. O imensă mulţime de oameni se revărsa în jurul catafalcului gol, care se înălţa sumbru în mijlocul naosului, fără flori şi fără lumînări. Doar o cruce mare de argint stătea la căpătîi şi învelitoarea neagră purta pe amîndouă părţile armele casei Venier. Pe scaune îmbrăcate în negru care, ridicîndu-se în amfiteatru, umpleau tot altarul bisericii, luase loc întreaga nobilime a Veneţiei — lucru foarte rar, chiar la cele mai importante şedinţe ale Marelui consiliu. Nimeni nu îndrăznea să lipsească, deoarece fiecare ţinea să nu dea prilej de cea mai mică îndoială asupra sincerităţii tristeţii sale cu privire la moartea inchizitorului. Într-o tribună specială şedeau ambasadorii străini. Nici dintre ei nu lipsea nici unul.

Din înălţime, trîmbiţele suflară preludiul solemn al unui recviem şi un cor pe toate vocile, acompaniat de orgă, intonă cîntecul de jale care tălăzuia zguduitor prin biserică şi pînă departe afară, în piaţă şi în uliţele învecinate, unde îl

auzeau valurile poporului. Ploaia subţiratică ce nu contenea, întunericul nopţii, în care rozasele de piatră luminoase de la ferestrele bisericii sclipeau straniu încă din depărtare, tainicul şuierat şi zumzăit al miilor de oameni — toate acestea răspîndeau împrejurul bisericii o groază de care puţini se puteau apăra. Cu cît erau mai aproape de intrarea grandioasei clădiri, care cuprindea tot ce Veneţia avea mai sus-pus şi mai de vază, cu atît mai cucernic amuţeau buzele. De sub măştile negre care, după datini vechi, erau destul de numeroase la ceremoniile de doliu sau de veselie, priviri înspăimîntate se îndreptau, prin portalul luminat, spre catafalcul amintind mai lămurit decît cuvintele cîntului de sfîrşitul lucrurilor şi de şubrezenia puterii pămînteşti.

Pe o uliţă lăturalnică, care pe atunci ducea sub arcade întunecoase spre Piaţa San Rocco, mergeau zoriţi doi bărbaţi vorbind între ei. Nu vedeau că în umbra caselor, un al treilea îi urmărea pas cu pas, ascuns cu grijă sub mantie şi sub mască, ba apropiindu-se de ei, ba privind îndărăt şi lăsîndu-i iar să înainteze. Cei doi nu purtau mască. Unul era un domn cu barbă căruntă, avînd o înfăţişare aristocratică, însoţitorul lui părea mai tînăr şi de rang mai umil. Asculta cu atenţie fiecare cuvînt al bătrînului şi nu-l întrerupea decît rareori cu vreo observaţie modestă.

Acum ajunseră într-un loc unde, dintr-o casă luminată, cădea o rază vie pe uliţă. Pe nebăgate de seamă, omul mascat îi depăşise şi cum cei

doi treceau aproape de tot, din dosul unei coloane el iscodi pătrunzător cele două fețe. Trăsăturile secretarului inchizitorilor de stat se arătară lămurit, o clipă, din întuneric. Glasul bătrînului îl mai auzise de asemenea în încăperea Tribunalului secret. El îi spusese în față lui Andrea Delfin că ar fi un Candiano.

— Du-te acum îndărăt, încheie bătrînul convorbirea, și fă neîntîrziat ce ai de făcut. Marele căpitan e, după cum știi, ocupat la San Rocco, dar un mic detașament din oamenii lui e de ajuns să-i aresteze pe amîndoi. Să le atragi stăruitor atenția că totul trebuie să se petreacă fără zgomot. Să începi imediat primul interogatoriu, pentru că eu nu cred să mă întorc înainte de miezul nopții. Dacă vrei să-mi dai de veste ceva grabnic, mă găsești la cumnatul meu după ce se va fi sfîrșit ceremonia.

Se despărțiră și bătrînul se îndreptă către Piața San Rocco, prin pasajul singuratic de coloane. Tocmai amuțise muzica în biserică și toți ochii se ațintiseră pe amvon unde urca anevoie, susținut de doi preoți tineri, un moșneag alb ca neaua, nunțiul papal, pentru a vorbi nobilimii și poporului venețian. Nu se mai auzea nici o șoaptă ; vocea slabă a moșneagului care răzbătea pînă departe începu să se roage ca Domnul să privească cu îndurare pre pămînt și din comoara înțelepciunii și a milosteniei sale veșnice să dăruiască sufletelor întristate mîngîiere și înseninare, să lumineze bezna care ascunde ochiului justiției omenești vină și viclenia și să nimicească opera întunericului.

Abia se stinsese *Aminul*, că dinspre portal se auzi un murmur care se răspîndea cu iuțeala fulgerului prin naosul bisericii, pînă sus unde era așezată nobilimea, încît dintr-o dată uriașa adunare începu a se clătina și clocoti ca un lac răscolit de furtună. În primul moment, toți priveau zăpăciți către pragul prin care pătrunsese spaima. Acum, prin portalul principal, se zăreau făclii rătăcind în grabă prin piața întunecoasă și pe cînd toți, cu răsuflarea tăiată, ascultau cu mare atenție, răsună dintr-o dată în biserică strigătul a nenumărate voci :

— Ucigașii ! Ucigașii ! Fugiți ! Fugiți !

O agitație nemaipomenită, o zăpăceală, ca și cum bolta bisericii ar fi fost amenințată să se năruie, urmă acestui strigăt. Popor și patricieni, clerici și laici, cîntăreții din cor, de sus, străjerii catafalcului, bărbați și femei se înghesuiau orbește spre ieșiri ; numai moșneagul din amvon privea cu o demnitate nezdruncinată furnicarul înspăimîntat și își părăsi jilțul abia cînd în mijlocul bisericii goale doar estrada neagră îi amintea de rugăciunea ce îi fusese atît de năprasnic întreruptă.

Afară însă valurile mulțimii înfricoșate se rostogoleau spre un punct unde cîteva făclii luptau cu greu împotriva vîntului și a ploii. Zbirii care, sub conducerea marelui căpitan, alergaseră de la prima izbucnire în locul acela, găsiseră în întunericul uliței lăturalnice un trup nemișcat, șiroind încă de sînge într-o parte. Cînd sosiră făcliile se văzu în rană un pumnal cu mînerul de oțel în formă de cruce, pe care erau

gravate cuvintele : „Moarte tuturor inchizitorilor de stat !“ Prin mulţimea încremenită, cuvintele treceau din gură în gură.

Întîia zguduitură a unui cutremur, deşi semnul că te afli pe un teren vulcanic e groaznic, nu zdruncină încă sufletele pînă în străfund. În spaimă se îmbină încă prea viu uimirea şi surprinderea, cînd efectele nu sînt resimţite prea tare ; oamenii, care de dragul liniştii lor caută să-şi regăsească echilibrul cît mai repede, sînt înclinaţi să creadă mai degrabă într-o amăgire a simţurilor. Numai repetarea primejdiei, a inevitabilului şi a neîndurării te face să respingi orice părere că ar fi fost o eroare, să respingi iluzia că numai circumstanţe întîmplătoare au provocat evenimentul. Reîntoarcerea primejdiei eternizează teama şi prevesteşte un şir nesfîrşit de grozăvii, împotriva cărora nici curajul, nici laşitatea nu ne pot apăra cîtuşi de puţin.

Un astfel de efect produse în Veneţia vestea celui de al doilea atac criminal împotriva unui inchizitor de stat. Căci cei iniţiaţi nu putură tăinui că rănitul avea chiar acest rang. Nimeni nu-şi putea ascunde că îndrăzneala cu care fusese executată a doua lovitură, prin succesul ei, va fi o încurajare de a merge mai departe pe drumul violenţei. E drept că, de data aceasta, pumnalul deviase din pricina unei cămăşi mătăsoase şi că, astfel, victima nu murise pe loc. Dar rana îi primejduia totuşi viaţa şi în orice caz provoca o întrerupere în activitatea Tribunalului secret, care nu lua hotărîri decît dacă cei trei membri ai săi le aprobau în unanimitate. Aşadar, autoritatea îi era paralizată pentru moment, şi, lucru mai grav, misterul de nepătruns în care se învăluia puterea duşmană distrugea convingerea că triumviratul e atotştiutor şi atotputernic şi pînă la urmă avea desigur să submineze încrederea în sine şi energia brutală a membrilor săi.

Căci ce măsuri de prudenţă mai rămîneau şi ce mijloace de cercetare nu fuseseră încercate ? Nu-şi făgăduiseră toţi cei ce făceau parte din Consiliul celor zece, prin jurămînt sacru, să păstreze cea mai profundă tăcere despre noua alegere ? Şi totuşi peste puţine zile, lovitura căzuse ca din cer tocmai asupra noului ales ! Fiecare se uita la celălalt cu priviri bănuitoare. Devenea tot mai stăruitor gîndul că se cuibărea în însuşi sînul stăpînitorilor trădarea ; că înşişi tiranii îndreptau o mînă sinucigaşă spre stăpînirea lor. Secretarul inchiziţiei, care schimbase ultimele cuvinte cu rănitul, înainte de atacul neaşteptat, fusese arestat. Fu interogat sub tortură şi ameninţat cu o moarte crudă. Fireşte, nici aceasta nu dăduse vreun rezultat.

Şi ce cîştig adusese înmulţirea poliţiei secrete, tocmirea unei mulţimi de spioni printre servitorii nobililor şi ai ambasadorilor străini, în hanuri, în arsenal, chiar în cazărmi şi în mînăstiri ? Jumătate din Veneţia era plătită să supravegheze cealaltă jumătate. O sumă considerabilă trebuia să răsplătească cea mai mică ştire care ar fi pus pe urma conjuraţiei. Acum fusese

întreită. Dar, cum conjurația era căutată printre nobili, ocîrmuirea nu-și făcea mari iluzii asupra unei măsuri care se adresa doar sărăcimii. Se săvîrșeau, de altfel, o sumedenie de lucruri numai pentru a salva aparențele, pentru a arăta că autoritățile nu stau cu mîinile în sîn, dar tot ce se încerca era zadarnic. Apărură ordonanțe severe despre închiderea ospătăriilor și a cîrciumilor la căderea întunericului, portul măștilor și al oricărei arme era interzis sub amenințarea unor pedepse grave, toată noaptea răsuna pe ulițe pasul străjilor, iar pe canale se auzeau strigăte adresate gondolelor, cînd treceau pe lîngă posturile de pază. Nimănui care voia să părăsească Veneția nu i se mai acorda pașaport și o corabie mare de strajă stătea la intrarea în port, cerînd parola pînă și funcționarilor Republicii înainte de a fi lăsați să treacă.

Zvonul despre această stare îngrijorătoare se răspîndi departe, pe *terra ferma*, crescînd, ca de obicei, cu distanța. Cine avea de gînd să facă o călătorie în orașul natal o amîna. Cine voise să intre în legături comerciale cu vreo firmă venețiană prefera să aștepte sfîrșitul acestor tulburări care amenințau să răstoarne din temelie întocmirea Republicii. Stagnarea se simți în curînd, orașul era pustiu și totul părea că lîncezește. Numai în caz de nevoie absolută ieșeau nobilii din palatele lor în care se zăvorîseră, neprimind nici un vizitator, pentru ca nu cumva, fără veste, să vină în contact cu vreunul dintre conjurați. Nimeni nu știa exact ce se petrecea afară și zvonurile cele mai fantastice despre

arestări, schingiuiri și pedepse pătrundeau prin ușile închise în interiorul familiilor îngrozite. Chiar poporul de jos, deși simțea lămurit că nu el suferă în primul rînd din pricina acestei situații, și privea bucuros cum aristocrații, cuprinși de panică, se uitau strîmb unul la altul, nu putu scăpa pînă la urmă de un sentiment de deprimare. Nu prea le venea oamenilor la socoteală să părăsească la căderea nopții vinul și cărțile de joc, să fie perchiziționați după bunul plac al oricărei străji pentru port ascuns de arme și, cu toate că aveau conștiința cea mai curată, să le fie teamă în fiece moment de perfidia vreunui denunț fals.

Printre puținii a căror viață și ocupație rămăseseră în aparență neinfluențate de apăsarea ce stăruia asupra spiritelor, era și Andrea Delfin. Dimineața, după funesta întîmplare, fusese interogat, împreună cu tot alaiul de spioni secreți, de către urmașul nefericitului secretar, care îl luase în solda lui, despre ceea ce observase în ora cînd se petrecuse crima. Înșirase o poveste cu o călătorie la Lido, unde ar fi fost cu intenția de a cerceta starea de spirit a pescarilor. Știrile aduse din palatul ambasadorului austriac și din acela al contesei — fapte anodine, cunoscute de mult Tribunalului — erau cel puțin o dovadă a zelului său în a-și îndeplini îndatoririle. Prietenul său, Samuele, nu întîrziase să denunțe intimitatea bătătoare la ochi în care îl surprinsese pe brescian cu secretarul ambasadei. Andrea se justifică liniștit, iar vechea prietenie

din Riva nu putea fi decît avantajoasă intențiilor Tribunalului.

Astfel, nu trecea o zi fără ca Delfin, după ce-și sfîrșea lucrul la notar, să nu se întîlnească cu prietenul său baronul. Acesta, fiind lipsit de orice alte relații, începuse, pe încetul, să simtă nevoia imperioasă de a sta de vorbă cu omul acela grav, întunecat de o tainică mîhnire. Căpătase o nemărginită încredere în Andrea și dacă evita să discute cu dînsul teme politice, asta era mai mult pentru că naționalitățile lor deosebindu-se, nu credea posibilă o înțelegere între ei, iar nicidecum de teamă că Andrea ar putea să abuzeze de sinceritatea lui. Îi spunea chiar rîzînd că fusese prevenit împotrivă-i ca fiind un spion al Tribunalului. Firește, nepăsarea, cu care Andrea trecea zilnic pragul proscris al trimisului străin, surprindea.

— Nu sînt un *nobile,* răspunse Andrea cu o mutră calmă. Că nu caut aici relații diplomatice este vădit Celor zece ; pînă acum nu m-au onorat măcar cu un avertisment. Însă te-am îndrăgit și aș renunța cu durere să-ți impun din cînd în cînd societatea mea neplăcută, căci sînt un om cu totul singuratic. Chiar simpatica mea gazdă, care mă făcea să petrec cu plăcere un ceas cu zicătorile ei, nu mai pune piciorul în odaia mea. E bolnavă, bolnavă de Veneția și de umbrele palide care forfotesc prin ea !

Într-adevăr, așa stăteau lucrurile. După cel de-al doilea atentat împotriva inchiziției de stat, timp de o zi, doamna Giovanna umblase de colo pînă colo, adîncită în gînduri, și o dată cu căderea nopții fusese cuprinsă de o agitație mereu crescîndă. Era ferm încredințată că spiritul lui Orso al ei era asasinul ; căci numai o umbră fără trup putea să scape pentru a doua oară milor de ochi pînditori care păzeau liniștea Veneției. Se îmbrăcase cu ce avea mai frumos, fiindcă aștepta, nici mai mult, nici mai puțin, vizita răposatului și voia să stea toată noaptea sus pe scară, să-l primească. Într-o mișcătoare confuzie a ideilor, pregătise mîncarea favorită a soțului ei, pe masa întinsă, cu trei jilțuri în jur, și nimic nu putea s-o hotărască să guste măcar o îmbucătură. În starea aceasta veghease ea aproape toată noaptea. Abia după ce mica lampă din coridor se stinsese, izbuti Marietta, care ceruse ajutorul lui Andrea, s-o ducă în odaie pe biata femeie și s-o culce. De atunci izbucniră niște friguri, nu chiar primejdioase, dar destul de violente ca s-o facă să zacă fără cunoștință cîteva ceasuri pe zi. Andrea asista la toate acestea pătruns de o adîncă milă și cuvintele înduioșătoare ce îi scăpau bolnavei în aiurările ei îl chinuiau. Era silit să-și mărturisească vina că are pe conștiință rătăcirea acestui suflet bun și privirile triste ale Mariettei îl apăsau mai greu decît toate tainele sîngeroase pe care le purta în sine.

Cu povara aceasta pe inimă, Andrea se plimba agale într-o după amiază, trecînd pe la Palatul dogilor și se opri multă vreme lîngă canalul îngust care curge sub înalta Punte-a-suspinelor. Cînd hotărîrile lui se clătinau și cînd începea să se îndoiască de integritatea rolului de

judecător pe care îl luase asupră-şi, se refugia în locul acesta şi se întărea în credinţa dreptăţii şi necesităţii menirii sale, printr-o privire spre zidurile străvechi, îndărătul cărora mii de jertfe ale unei puteri iresponsabile suspinaseră şi scrîşniseră.

Soarele lucea cu raze înţepătoare prin aburul de septembrie care se ridica din apă. Cheiul acesta, care de obicei mişuna de lume, era sinistru de gol. Privirile întunecate ale soldaţilor ce tropăiau încoace şi încolo sub arcadele palatului intimidau, desigur, veselia zgomotoasă a trecătorilor. Andrea auzi lămurit cum dintr-o gondolă, care tocmai trecea prin faţa Piazettei, cineva îl striga pe nume. Îşi recunoscu prietenul, secretarul ambasadei vieneze.

— Dacă ai timp, spuse tînărul, urcă-te puţin în gondolă şi plimbă-te o bucată cu mine. Sînt grăbit, şi totuşi aş ţine mult să mai vorbesc o dată cu dumneata. Delfin se urcă în gondolă şi celălalt îi strînse mîna cu o deosebită cordialitate. Mă bucur mult, scumpul meu Andrea, că te-am întîlnit aici, din întîmplare. Aş fi regretat să mă despart de dumneata fără rămas bun, şi totuşi nu îndrăzneam să-ţi fac o vizită sau să trimit după dumneata fiindcă, fără îndoială, ar fi bătut la ochi.

— Pleci ? întrebă Andrea aproape consternat.

— Trebuie. Citeşte rîndurile acestea de la draga mea mamă şi spune dacă mai pot şovăi.

Scoase scrisoarea din buzunar şi i-o dădu prietenului său. Bătrîna doamnă îşi conjura

fiul, dacă vrea ca ea să mai aibă un ceas de somn, să vină fără întîrziere la dînsa. Zvonurile sosite de la Veneţia, situaţia pe care o ocupă el acolo şi care îl pune în pericol mai mult ca pe alţii, împrejurarea că abia a treia parte din scrisorile lui îi ajungeau, fără să ştie a cui e vina — toate astea îi rodeau tihna şi doctorul ei nu răspundea de nimic, dacă nu va fi mîngîiată şi liniştită printr-o vizită a fiului ei. Un nemărginit devotament şi o adîncă grijă maternă străbăteau aceste rînduri, încît Andrea nu le putu citi fără emoţie.

— Şi totuşi, zise el înapoind foaia, totuşi aproape aş dori să nu pleci tocmai acum, cu toate că mama dumitale numără ceasurile. Nu pentru că eu voi fi cu totul singur şi voi rămîne aici ca un mort rătăcitor, ci pentru că nu este recomandabil să părăseşti acum Veneţia ; bănuiala că ai plecat din prudenţă te va însoţi ca o umbră. N-ai întîmpinat nici o dificultate să obţii permisia de plecare ?

— Nici cea mai mică. Şi cum s-ar putea altfel, căci fac parte din legaţie ?

— Atunci păzeşte-te cu atît mai mult. Numeroase uşi din Veneţia s-au deschis prevenitor, fiindcă pasul acesta peste prag ducea într-o prăpastie. Dacă ai vrea să mă asculţi, nu te arăta atît de făţiş şi nemascat în oraş, în ultimele ceasuri înaintea plecării. Nu poţi şti ce se pregăteşte pentru a o împiedica.

— Atunci ce să fac ? încheie tînărul. Ştii că măştile sînt interzise.

— Stai acasă și lasă mai bine pe demnitarii acestei Republici să-ți aștepte vizita de adio în zadar... Și cînd pleci ?

— Mîine dimineață la cinci. Cred că am să lipsesc o lună și sper că în răstimpul acesta am s-o pot liniști pe mama. Acum, că sînt ferm hotărît să mă smulg de aici, aproape m-am împăcat cu acest tratament violent, cu toate că e foarte dureros. Poate că reușesc, o dată ce am frînt cercul vrăjitoarei mele, să scap de sub stăpînirea ei pentru totdeauna. Dar vrei să mă crezi, prietene, tremur în fața despărțirii, ca și cînd n-aș putea s-o îndur.

— Atunci cel mai bun mijloc este să te desparți *imediat* de ea.

— Vrei să spui să n-o mai revăd înainte de plecare ? Îmi ceri ceva inuman.

Andrea îl luă de mînă.

— Scumpul meu prieten, zise el cu o duioșie pe care o stăpînise întotdeauna pînă atunci, n-am nici un drept să-ți pretind cel mai mic sacrificiu. Simțămîntul de puternică simpatie care m-a împins spre dumneata de la început își găsește în el însuși o mare răsplată și nu îndrăznesc să te rog ceva în numele acestei prietenii... Dar te implor pe imaginea nobilei femei, ale cărei cuvinte de dragoste mi le-ai dat chiar acum să le citesc, să nu mai pui piciorul în casa contesei. Mai mult decît tot răul ce-l știu despre ea și pe care nici dumneata nu-l negi, să te prevină presimțirea mea : te așteaptă o nenorocire dacă nu o eviți pe contesă în aceste ultime ore. Făgăduiește-mi asta, scumpul meu !

Îi întinse mîna. Dar Rosenberg nu i-o dădu pe a lui.

— Nu-mi cere o promisiune fermă, zise acesta, dînd grav din cap. Mulțumește-te cu atît : am cea mai mare bunăvoință să-ți urmez sfatul. Dar dacă demonul va fi mai tare decît mine și va dărîma tot ce-i voi pune în cale, voi fi îndoit de nenorocit : că mi-am fost necredincios mie însumi și dumitale. Nu știi însă ce poate femeia asta, cînd vrea.

Tăcură amîndoi și înaintară o vreme, duși pe gînduri, pe apa fără viață care, leneșă ca o băltoacă, se retrăgea din fața carenei gondolei. În apropiere de Rialto, Andrea ceru să coboare. Îl rugă pe tînăr să transmită mamei sale omagiile lui și, la întrebarea dacă peste o lună se va mai afla în Veneția, dădu posomorît din umeri. Stătură mult timp mînă în mînă și cînd gondola acostă, se despărțiră cu o îmbrățișare prietenească. Obrazul inteligent și sincer al tînărului privi încă o dată afară prin deschizătura acoperișului negru și făcu un semn amical prietenului care se oprise gînditor pe treptele canalului. Despărțirea le era mai dureroasă decît și-o puteau explica.

Mai cu seamă Andrea, care de mult se credea desprins de toate legăturile prin care individul se unește cu alți indivizi, Andrea, pentru care toate scopurile mărunte ale vieții dispăreau în fața îngrozitorului țel ce și-l fixase, se mira singur cît de dureros îi era gîndul că va trebui să petreacă mai multe săptămîni fără acel tînăr. Dar în curînd își făcu loc stăruitor

dorința să nu-l mai întîlnească aici înainte de a-și fi săvîrșit opera. Își propuse să trimită o scrisoare mamei lui Rosenberg și prin avertismente misterioase să stăruie în așa fel încît bătrîna să nu mai consimtă ca fiul ei să se reîntoarcă la Veneția. După ce luă această hotărîre, se simți liberat de o grea povară. Se duse îndată acasă ca să-și traducă în faptă intenția.

Dar în odaia lui mohorîtă, unde nu pătrundea niciodată o rază de soare și unde peretele gol de pe ulicioară privea dușmănos prin grilajul de fier, îl cuprinse, de îndată ce se apucă să scrie, o puternică neliniște și i se strînse inima, încît aruncă iar condeiul și începu să alerge de colo pînă colo, ca un animal de pradă în cușcă. Îi era cu totul limpede că această dispoziție nu venea din adîncul conștiinței sale și că în tulburarea sufletului său nu se amesteca teama de a-și vedea secretul trădat și de a cădea pradă răzbunării. Chiar în acea dimineață stătuse iar în fața secretarului Tribunalului și se convinsese de completa nedumerire a stăpînitorilor. Inchizitorul rănit se afla tot între viață și moarte. Cu cît se prelungea situația aceasta nesigură, cu atît însăși existența Tribunalului devenea problematică. Încă o lovitură fericită împotriva șandramalei și se va prăbuși pentru totdeauna. Andrea nu se îndoia nici o clipă că providența, care îi condusese mîna pînă atunci, îl va ajuta să izbutească și în ultima acțiune. Niciodată nu-și greșise misiunea, și dacă azi îl neliniștea presimțirea nelămurită a unei mari

nenorociri, planurile și faptele lui nu intrau în joc.

Se și lăsase amurgul, cînd auzi peste drum, la fereastra Smeraldinei, o ușoară tuse — semnul convenit că fata dorea să-i vorbească. În ultimul timp o cam neglijase și astăzi intra în vorbă cu ea destul de bucuros, pe de o parte ca să fugă de propriile-i gînduri, pe de alta să afle noutăți din palatul contesei și astfel să-și păstreze posibilitatea de a intra nestingherit în Tribunal, ba să și pătrundă poate la unul din inchizitori. Păși repede spre fereastră și o salută pe Smeraldina. Subreta îl primi cu o condescendență rece.

— Te arăți din ce în ce mai rar, zise ea. Se pare că între timp ai făcut alte cunoștințe, pe care le preferi vecinei dumitale.

O asigură că sentimentele lui pentru dînsa erau neschimbate.

— Dacă e adevărat, zise fata, ai să-mi intri iar în grație. Tocmai azi ar fi o ocazie bună să mai stăm de vorbă netulburați. Contesa mea are diseară lume la joc de cărți, vreo șase tineri. Nu cred că pleacă înainte de miezul nopții și pînă atunci putem sta împreună. Am avut grijă de noi din belșug cu de-ale gurii și cu băutură.

— Este poftit și baronul despre care mi-ai istorisit că-l vede contesa atît de des?

— El? Cum îți închipui una ca asta!? E atît de gelos că nici nu trece pragul cînd mi-roase lume pe aici... De altfel pleacă în curînd. Nu ne prăpădim de tristețe după el.

Andrea răsuflă uşurat.

— Am să fiu la zece aici la fereastră, zise el, sau e mai bine să viu la intrare?

Smeraldina chibzui.

— Mai bine aşa, zise ea. Portarul e o bună cunoştinţă de-a dumitale, iar gazda îţi dă uşor cheia. Sau faci pe virtuosul în faţa Mariettei? Ştii că începusem să fiu geloasă serios pe făptura aceea neînsemnată?

— Pe Marietta?

— E nebună după dumneata sau am eu orbul găinilor. Nu vezi că s-a schimbat cu totul şi nu mai cîntă, pe cînd înainte trebuia să-ţi astupi urechile? Şi de cîte ori n-am surprins-o furişîndu-se în odaia dumitale, cînd nu eşti acasă, şi cotrobăindu-ţi prin lucruri.

— Citeşte cărţile mele; i-am dat eu voie. Şi nu mai cîntă fiindcă îi zace bolnavă mama.

— Vrei doar s-o dezvinovăţeşti, dar ştiu destule şi dacă aflu că m-a vorbit de rău ca să te întărîte împotriva mea, îi scot ochii vrăjitoarei invidioase.

Camerista trînti fereastra şi Andrea nu se putu împiedica de a gîndi mult timp la vorbele ei. Pe vremuri, ideea că nu-i este indiferent încîntătoarei fete i-ar fi biciuit sîngele. Acum i se învîrtea prin cap numai întrebarea cum să facă pentru a nu sta în calea acestui suflet nevinovat. Apoi îşi aminti tot soiul de mici fapte, care pledau în favoarea părerii Smeraldinei. Pe fiecare în parte el şi le tăgăduise; dar toate laolaltă erau hotărîtoare. „Trebuie să plec de

aici, îşi spuse. Şi totuşi unde aş fi mai sigur şi mai ascuns ca în casa asta?!"

Noaptea, la ora convenită, se afla în faţa intrării palatului care privea cu ferestre luminoase piaţa întortocheată. Era un cer fără lună şi tulbure, se anunţa o toamnă timpurie şi puţinii oameni care se mai aflau pe uliţe, se învăluiau în mantiile lor scurte. Pe cînd Andrea stătea şi aştepta să fie primit, se gîndea la seara cînd un alt Candiano trecuse acest prag unde îl pîndea moartea. Se înfioră. Mîna îi era rece cînd subreta deschise şi-l apucă prietenos de ea.

Îl conduse în odaie. Dar lui Andrea îi era cu neputinţă să mănînce şi să bea, cum îl poftea, deşi Smeraldina nu cruţase masa stăpînei şi pusese deoparte pentru prietenul ei cele mai alese lucruri. Tînărul dădu vina pe boala lui şi fata admise scuza, mai ales că Andrea nu se codi să piardă cîţiva ducaţi la taroc. Îi adusese şi un cadou, şi drept urmare fetei îi trecu uşor necazul că şi astăzi avea un adorator atît de tăcut şi de sfios. Cu atît mai zelos mîncă şi bău dînsa, făcu fel de fel de bazaconii şi îi spuse numele tinerilor veneţieni care se reuniseră în palatul contesei.

— Acolo lucrurile merg altfel decît la noi, zise ea, aurul nu-i numărat, ci e pus cu pumnul pe o carte. Ai poftă să arunci o privire jos? Doar cunoşti toate ungherele pe aici!

— Vorbeşti de crăpătura din perete? Dar ei nu sînt în sala cea mare?

— Nu, în odaia contesei. Sala este numai pentru zile mari, de gală, în timpul carnavalului.

Andrea stătu puţin pe gînduri. Îi era chiar binevenit prilejul de a cunoaşte cît mai multe figuri din nobilime.

— Condu-mă acolo! zise el. Am să mă satur curînd şi n-am să-ţi fiu necredincios mult timp.

— Dar nu cumva să te îndrăgosteşti de contesă, îl ameninţă ea; în ce priveşte gelozia nu ştiu de glumă şi, din păcate, mulţi o găsesc pe stăpîna mea mai frumoasă decît pe mine.

Andrea încercă să păstreze acest ton şi ieşiră glumind din odaie. Afară îi întîlniră cîţiva lachei în livrea, care nu părură scandalizaţi de însoţitorul fetei. Duceau castroane şi talere de argint şi lăsară liber drumul spre sala cea mare. Aceasta era neluminată, ca şi întîia oară, dar alături era mai multă veselie şi mai mult zgomot, şi cînd Andrea îşi reluă sus, pe tribună, incomodul său post de pîndă, abia recunoscu încăperea. Enormele oglinzi de perete îşi aruncau însutit razele lumînărilor şi ramele lor de aur, prinzînd luminile fugitive, le trimiteau răsfrîngerea pînă în tavan. Iar printre acestea, sclipeau giuvaerurile frumoasei Leonora şi Andrea recunoscu desluşit la gîtul ei colanul cu rubin pe care prietenul lui, baronul, îl cumpărase de la Samuele. Piatra stătea ca o pată de sînge pe pieptul alb. Dar ochii ei priveau obosiţi şi indiferenţi cărţile şi cînd treceau fugar pe feţele tinerilor se putea observa clar că nici unul n-o atrăgea. Şi totuşi, musafirii făceau tot ce le sta în putinţă ca să fie amabili. Îşi însoţeau mizele cu vorbele cele mai glumeţe cu putinţă şi-şi pierdeau aurul mai repede decît buna dispoziţie. Unul, care părea să-şi fi lăsat la joc toţi banii, şedea pe un jilţ între două oglinzi şi cînta din lăută barcarole languroase. Un altul, care se odihnea puţin de atîta cîştig, ţintea cu piese de aur în desenul covorului şi uita să se aplece după ţechinii care se rostogoleau. În vremea asta, servitorii treceau încoace şi încolo, cu îngheţată de fructe, şi un căţeluş bolonez se întreţinea foarte prietenos cu un mare papagal verde care se apleca din cînd în cînd, de după vergeaua lui aurită, strigînd adunării, într-o bună veneţiană, înjurături caraghioase.

Cel ce pîndea voia să se retragă acum de pe estrada muzicanţilor, căci imaginea la care privea de sus îi trezea sentimente cît se poate de dureroase; cînd, deodată, intră în odaia de joc, prin uşa înaltă, cu două canaturi, un personaj important care fu primit cu uimire de toţi cei de faţă. Era un domn destul de vîrstnic, dar îşi purta capul cărunt încă drept pe umeri şi nu avea nimic de moşneag nici în mers. El cercetă cu o privire rapidă tineretul şi înclinîndu-se uşor în faţa contesei, îi rugă să-şi continue jocul.

— Cereţi prea mult, *ser* Malapiero, răspunse contesa, respectul acestor tineri pentru serviciile ce le-aţi adus Republicii, pe mare şi pe uscat, nu îngăduie ca în prezenţa dumneavoastră să omorîm timp preţios în chip atît de vinovat.

— Te înşeli, frumoasă Leonora, răspunse bătrînul, de aceea m-am retras din orice serviciu public, şi nici la Marele consiliu n-am mai fost de ani, pentru că respectul tinerilor mă plictisea şi pentru că aveam nevoie de o societate mai liberă şi mai veselă. Dar cine mai poate în ziua de azi să-şi deschidă inima la un pahar de vin, cînd la masă se află unul din Consiliul celor zece sau chiar un inchizitor de stat ? Îmbătrîneşti mai repede cînd eşti în slujbă, aşa că am de gînd ca încă un timp să nu mă sinchisesc de părul meu alb şi măcar la chef să fiu tînăr, chiar dacă în faţa frumuseţii îmi simt anii.

— Într-adevăr, încă puteţi să vă luaţi la întrecere în amabilitate cu aceşti tineri, spuse Leonora, ei cred că nu e nevoie decît de o barbă blondă sau neagră, drăgălaş încîrlionţată, pentru a avea dreptul să sărute orice gură frumoasă de femeie. Dar am să poruncesc să ne aducă masa cu băuturi, ca să ciocnesc un pahar în cinstea oaspetelui meu rar.

— Scuză-mă, frumoasa mea prietenă, n-am venit să invoc în favoarea mea dreptul de ospitalitate. Nu m-a adus decît dorinţa să-ţi comunic fără întîrziere veştile despre fratele dumitale, ce mi-au sosit în seara asta prin curier de la Genova. Sînt atît de bune încît nu mă tem să tulbur veselia frumoasei gazde şi de aceea mă bizui că voi fi iertat dacă te răpesc cîteva clipe acestor amabili domni. Pot să intru aici cu dumneata ? zise el arătînd spre uşa sălii întunecate şi păşind spre ea.

Andrea tresări. Înţelese că nu-şi putea părăsi locul atît de grabnic şi fără zgomot încît să se poată strecura afară neobservat. Şi iată că se şi deschise uşa, şi auzi foşnind rochia contesei. Printr-o hotărîre bruscă, se întinse pe podeaua estradei înalte, a cărei balustradă, oricît de joasă ar fi fost, îl acoperea cu totul în poziţia aceasta. Auzi pasul bătrînului care o urma pe Leonora şi care se împotrivi cînd ea propuse să se aducă un candelabru cu lumînări.

— N-am decît două cuvinte de spus, strigă Malapiero dincolo, în odaia de joc. Nici unul dintre tinerii domni nu va avea timp să fie gelos pe mine.

Uşa se închise în urma lor şi ei începură să se plimbe încoace şi încolo, pe sub tribună.

— Ce vă aduce aici ? întrebă grăbită contesa. Îmi daţi în sfîrşit vestea că Gritti are să fie rechemat ?

— Leonora, n-ai îndeplinit încă condiţia. Ai împărtăşit oare Tribunalului vreun secret al ambasadei vieneze ?

— A depins oare de mine ? N-am făcut tot ce poate face o femeie, nu l-am lăsat pe acel baron încăpăţînat să se zbată ca un peşte pe uscat ? Dar niciodată nu i-a ieşit din gură vreo vorbă despre treburile lui şi astăzi pleacă, cum, desigur, ştiţi. Sînt bolnavă de ciudă că am risipit cu el atît timp degeaba.

— Stăpînirea ar prefera să-l ştie pe el bolnav.

— Cum asta?

— Vrea să plece, şi nu i s-a putut împiedica plecarea. Dar sîntem convinşi că va fi întru cea mai mare pagubă pentru Republică, dacă el ar ajunge într-adevăr la Viena. Pretextele concediului său nu stau în picioare. Adevăratul motiv e că are de transmis la Viena veşti pe care nu îndrăzneşte să le încredinţeze nici măcar unui curier secret. Şi de aceea e foarte important să fie împiedicată călătoria.

— Atunci împiedicaţi-o. Plecarea sau şederea lui aici îmi sînt cu totul indiferente.

— Leonora, ai în mînă cel mai bun mijloc să-l reţii.

— Şi acesta ar fi?

— Să-i dai chiar acum de ştire, că poate să vină şi că ai să fii mai puţin crudă ca pînă acum. Iar dacă vine la dumneata chiar în noaptea asta, ceea ce e neîndoielnic, să ai grijă să se îmbolnăvească în curînd.

Contesa îl întrerupse repede.

— Am făcut un jurămînt, zise ea, să nu mai accept niciodată astfel de cereri.

— Te vom dezlega de jurămînt, Leonora, şi-ţi vom linişti conştiinţa. Nici nu intră în intenţia noastră să recurgem la ceva mortal; ba chiar trebuie să ne ferim cu grijă de asta.

— Faceţi ce vreţi, replică ea, dar pe mine scutiţi-mă de astfel de roluri.

— E ultimul dumitale cuvînt, contesă?

— L-am spus!

— Bine! Atunci va trebui să intervenim ca tînărul călător să aibă un accident mortal pe drum. Oricum e mai complicat şi mai suspect.

— Şi Gritti?

— Despre el vorbim altă dată. Dă-mi voie să te conduc îndărăt la reuniunea dumitale.

Uşa sălii se deschise şi se închise iar. Andrea se putea ridica fără nici o primejdie. Dar cuvintele pe care le auzise îi paralizau încă simţurile şi mădularele. Auzea nelămurit, prin perete, rîsul neastîmpărat şi glumele tinerilor. Apropierea îngrozitoare în care se atingeau aici viaţă şi moarte, crimă şi uşurătate, îl cutremura. Pe cînd se ridica cu trudă şi cobora treptele greoi, mîna lui căuta crispată pumnalul pe care îl purta totdeauna ascuns în haină. Buzele îi erau însîngerate, atît de adînc îşi înfipsese dinţii în ele.

Totuşi era încă destul de chibzuit să se ducă la Smeraldina şi să-i vorbească iarăşi calm; îi spuse că societatea era foarte amuzantă de privit, dar că niciodată nu se va mai uita prin crăpătură, căci era cît pe aci să fie descoperit de contesă şi de un musafir mai vîrstnic. Nădăjduia că nu auziseră, cînd, la intrarea lor în sala întunecoasă, el se strecurase pe uşa cealaltă... Apoi îşi goli punga şi stărui să plece imediat. Cel mai sigur era să-i dea drumul prin fereastră, pe scîndură, pentru a evita orice bănuială a contesei. Smeraldina era de bună-credinţă, aşa că puntea fu aşezată într-o clipă, şi el o străbătu cu pas sigur, deşi hotărîrea

unei fapte grave era adînc înrădăcinată în el. De data aceasta însă nu era vorba numai de marea cauză căreia i se consacrase. De data asta era vorba să ocrotească un prieten de perfidia dușmanului ; să trimită sănătos un fiu în brațele mamei sale, să împiedice printr-o sentință rapidă, o încălcare josnică a dreptului de ospitalitate.

Păși încet în vestibulul casei sale și trase cu urechea dacă nu se aude vreun zgomot în coridorul întunecat de afară. Ușa gazdei era închisă ; îi auzea totuși vocea, care, în delir, vorbea cu umbra lui Orso. Ajunse la scară și deschise cu grijă poarta. Ulița era pustie, candela nu lumina cine știe ce departe în noaptea vîntoasă ; dar el cunoștea drumul și înainta cu pași grăbiți pe puntea îngustă de peste canal și pe ulițele lăturalnice care duceau la mica piață din fața palatului Leonorei. Nu văzuse nicăieri vreo gondolă și era de presupus că bătrînul va merge pe jos pînă acasă. Căută din ochi un loc pe unde Malapiero va trebui să treacă. O ieșitură adîncă și întunecată a unui pilastru de poartă i se păru nimerită pentru a sta la pîndă. Aici se lipi într-un colț, cu ochii ațintiți la portalul palatului.

Dar mîna în care ținea pumnalul gata să lovească tremura puternic și sîngele năvălea atît de violent în inimă, încît, cu mare strădanie, căuta să se îmbărbăteze. Ce se întîmplase oare, că simțea de data aceasta răzvrătindu-se ceva în el împotriva unei fapte pe care o socotea o

datorie sacră, o poruncă a unei necesități superioare ?! Luptă dîrz cu glasurile nedeslușite ce păreau că îl ademenesc de la postul său. Umărul se apăsa greu pe pilastru, cu mîna stîngă își ștergea fruntea acoperită de sudoare rece. „Rezistă ! își spuse el fără voie. S-ar putea, dacă cerul e îndurător, să fie pentru ultima oară."

Atunci îi trecu prin minte că, fără îndoială, bătrînul Malapiero va fi însoțit de servitori și îndată înțelese imposibilitatea de a-și îndeplini lovitura într-o asemenea împrejurare ; era aproape plăcut să găsească un pretext pentru a fi obligat să se întoarcă acasă fără să fi săvîrșit fapta. Cu un picior și ieșise din firida ușii. Dar, în față, portalul palatului se deschise și în noaptea întunecoasă Andrea văzu statura impozantă învăluită în mantie, trecînd pragul singur și înaintînd spre el. Părul alb flutura destul de deslușit de sub pălărie, pasul iute răsuna pe lespezile de piatră și drumețul întîrziat înainta cu grijă de-a lungul caselor. Acum se apropia de clădirea, în umbra căreia stătea răzbunătorul. Ca și cum ar fi presimțit apropierea unei primejdii, omul își acoperi obrazul cu mantia, ținînd stînga încleștată pe mînerul spadei, care, cu toate că era interzisă purtarea armelor, îi atîrna într-o parte. Trecu pe lîngă inamicul său, fără să-l observe. Acesta îl lăsă să cîștige un avans de zece, douăzeci de pași. Trecătorul singuratic se și apropia de pod. Deodată aude pe cineva mergînd în urma sa. Se întoarce. Mîna lasă să cadă mantia. Dar,

în aceeaşi clipă, trupul său înalt se prăvăleşte, oţelul îi pătrunsese pînă în străfundul vieţii.

— Mamă! Sărmana mea mamă! gemu victima.

Apoi capul îi căzu pe caldarîm şi ochii i se închiseră pentru totdeauna.

O tăcere de mai multe minute urmă acestor cuvinte de adio. Mortul zăcea întins de-a curmezişul străzii, cu braţele deschise, ca şi cum ar fi vrut să cuprindă cu ardoare viaţa perfidă. Pălăria îi căzuse de pe frunte şi de sub peruca de bucle albe ieşea nestăvilit părul natural, castaniu; obrazul tineresc părea adormit, în lumina roşietică a zorilor. Şi la un pas de el, la peretele casei de alături, împietrit ca o coloană rezemată de ea, stătea asasinul uitîndu-se ţintă la trăsăturile nemişcate ale tînărului şi încercînd în zadar, cu o frică disperată, să-şi tăgăduiască certitudinea cumplită, să se convingă că îl orbeşte o vedenie; că dincolo de această mască tînără pe care i-o înfăţişa iadul, se ascund trăsăturile acelui bătrîn care, cu cîteva clipe înainte, în salonul Leonorei, voise să-i pregătească o cursă prietenului lui Andrea. Oare nu din pricina acestui prieten se zorise el să săvîrşească fapta? Nu voise să-i trimită mamei pe fiul ei nevătămat!? Şi ce murmurase despre sărmana lui mamă omul care zăcea acolo jos? De ce acum judecătorul şi răzbunătorul stătea ca un condamnat, neputînd face nici o mişcare, deşi dinţii îi clănţăneau ca de teama morţii şi îl zgîlţîiau frigurile?

Sîngele care năvălise spre ochi, se întorcea repezindu-se spre inimă. Privirile lui recunoşteau lămurit pumnalul din pieptul mortului. Citea, în semiîntunericul tulbure, cuvintele de pe plăsele pe care le gravase trudnic, cu propria-i mînă: „Moarte tuturor inchizitorilor de stat!“ Fără voia lui, le rostise tare, pe cînd ochii îi alergau de la funesta armă la obrazul sărmanei victime, privind cu lăcomie nimicitoarea contradicţie dintre cuvinte şi aceste trăsături. Gîndurile lui goneau într-o grabă înfricoşătoare. Deodată înţelese ce se petrecuse aici şi ce nu putea fi ispăşit niciodată. Nu era nici o minune că grozăvia devenise realitate. Totul era atît de firesc, atît de verosimil, şi un copil îl putea pricepe. Peste zi tînărul se ţinuse departe de primejdioasa şi frumoasa lui inamică. Voia să plece fără să-şi ia rămas bun. O înştiinţase despre aceasta, şi ea fusese destul de indiferentă pentru a invita lume la dînsa în aceeaşi seară. Cînd venise noaptea, nu mai rezistase puternicei atracţii a demonului şi pornise pe drumul obişnuit. La poartă i se spusese că nu o va găsi singură pe contesă. Într-o clipă se hotărîse să se întoarcă. Şi tocmai această clipă fusese de ajuns pentru ca unicul lui prieten să se aşeze la pîndă şi să devină asasinul său.

De abia după ce Andrea se lămuri cu acea clarviziune rece care cuprinde pe om în toate ceasurile hotărîtoare, cînd nu mai există mîngîiere, trupul lui ţeapăn se destinse. Se repezi la cel ce dormea liniştit, căzu în genunchi pe

caldarîm și îi privi de aproape fața. Un rîs nebun, sunînd a horcăit, îl zgudui cînd trecu ușor cu mîna pe buclele albe care îl înșelaseră atît de funest. Își aminti că în după masa aceea el însuși își prevenise prietenul să nu se arate nemascat pe străzile Veneției. El însuși întinsese cursa pentru sine și pentru scumpul său prieten. Apoi îi sfîșie haina să vadă dacă în inimă îi mai bate vreun rest de viață. Își aplecă gura pe buzele tînărului, să mai simtă vreo răsuflare. Totul era tăcut, rece și fără speranță.

În clipa aceea se deschise iar poarta palatului, și o făptură înaltă, înfășurată în mantie, păși afară. Raza de lumină din vestibul luci pe părul alb al bătrînului Malapiero care se întorcea acasă. Andrea își ridică ochii, simțea pînă în adîncul sufletului ironia tăioasă a situației sale. Iată-l pe omul de care voise să ocrotească Veneția, turma fără apărare a nobilimii și a poporului, și nu mai puțin pe prietenul său. Mergea destul de singur, numai sub masca unei taine pe care dușmanul său o pătrunsese ; nimic nu-l împiedica să se arunce asupra lui, pumnalul era la îndemînă ; dar acest pumnal fusese pîngărit cu sînge nevinovat și nu mai exista nici o deosebire între răzbunător și judecător și acela împotriva căruia voise să execute verdictul, decît că aici un hazard orb și perfid condusese lovitura pe cînd acei călăi iresponsabili își urmăreau siguri și fără greș scopurile.

Toate acestea se dezlănțuiră în mintea lui Andrea. Se reculese, scoase pumnalul din rană

și, neobservat de bătrînul triumvir, fugi prin umbră, peste podul îngust al canalului, spre casă. Cînd îl străfulgeră gîndul că bătrînul Malapiero va găsi mortul și îi va fi recunoscător asasinului necunoscut pentru că îl scutise de o trudă, Andrea trebui să-și încleșteze dinții să nu urle sălbatic.

Astfel ajunse la poarta casei sale și o găsi deschisă. Cînd privi în sus pe scară o zări, acolo unde de obicei ședea bătrîna, pe fiica ei, stînd foarte aplecată pe ultima treaptă, rezemată cu amîndouă brațele de balustradă și cătînd în jos.

— Iată-te, în sfîrșit ! îi șopti ea. Unde ai zăbovit atît de tîrziu ? Te-am auzit plecînd și n-am putut să dorm.

Andrea nu răspunse nici un cuvînt ; urcă greu scara și vru să treacă pe lîngă fată fără să-i vorbească. Atunci Marietta văzu pumnalul pe care el nu avusese grijă să-l ascundă și, deodată, cu o exclamație înăbușită, îi căzu la picioare. O lăsă acolo și păși spre odaia lui. Nici o milă pentru dureri omenești mărunte nu-i mai încăpea în suflet. Vedea în fața ochilor numai pe mama care-și aștepta cu nerăbdare fiul din străinătate și care, în locul lui, va primi un sicriu.

Dar de abia se încuiase în odaie, că și auzi pe Marietta bătînd în ușă și vocea ei slabă care îl ruga s-o primească.

— Du-te de te culcă ! zise el. Nu mai am nimic de împărțit cu oamenii. Mîine dimineață

înfăţişează-te la Palatul dogilor. Sînt de luat de acolo trei mii de ţechini. Poţi spune că unul dintre conjuraţi nu mai e periculos. Nu te teme că mă vor prinde viu. Noapte bună !

Fata stătea încăpăţînată la uşă.

— Vreau să intru, zise ea. Ştiu că ai să-ţi faci seama dacă rămîi singur. Crezi că aş putea să te trădez, pentru că te-am văzut venind cu pumnalul. O, eşti sigur că sînt o primejdie pentru dumneata ! Dar lasă-mă înăuntru, priveşte-mă în faţă şi pe urmă spune dacă mă crezi în stare să-ţi fac vreun rău. Am presimţit eu de mult că dumneata erai acela pe care îl căutau. Te-am văzut în vis pătat de sînge. Totuşi nu te urăsc. Ştiam că eşti nefericit ; mi-aş da şi viaţa dacă mi-ai cere-o.

Ascultă la uşă dar nu veni nici un răspuns. Îl auzi însă ducîndu-se la fereastra ce dădea spre canal şi meşterind ceva acolo. O frică grozavă o năpădi, zgîlţîi uşa, strigă din nou, îl conjură cu vorbele cele mai mişcătoare să nu facă nimic disperat. Totul în zadar. Cum, în sfîrşit, înăuntru nu se mai auzea nimic, izbi cît putu de puternic cu umerii în uşă, chinuindu-se de moarte ; cu cele mai mari sforţări încercă să spargă zăvorul. Lemnul vechi se frînse, numai cadrul rezistă. Gaura pe care o făcuse era destul de mare pentru ca trupu-i subţire să se strecoare înăuntru.

Odaia era goală ; îl căută zadarnic prin toate colţurile. Cînd ajunse la fereastra deschisă,

nemaiavînd nici o îndoială că se azvîrlise în canal, de abia îndrăznea să se uite peste pervaz, în adînc. Dar ceea ce văzu o îndemnă să-şi recapete speranţa pierdută. De-a lungul zidului atîrna o frînghie fixată sub pervaz cu un cîrlig solid. Atingea suprafaţa apei. Cine ar fi ajuns jos s-ar fi desprins de perete cu picioarele şi ar fi putut uşor să sară pe treptele de peste drum, din faţa palatului contesei şi apoi într-o gondolă care se afla de obicei acolo, legată cu un lanţ. Acum gondola dispăruse, iar bietei fete singuratice, care în van se uita în hăul întunecat al apei, pentru a descoperi vreo urmă a fugarului, îi rămase cel puţin convingerea încurajatoare că dacă acesta voia să scape, n-ar fi putut alege un drum mai sigur.

Asta fusese şi intenţia lui Andrea ca ea să creadă asta. Nu voia să chinuiască sufletul făpturii nevinovate, căreia îi pricinuise prea multă durere, cu crudul adevăr că pentru dînsul nu mai era scăpare, fiindcă nu putea fugi de el însuşi.

Sărmana fată încă mai privea peste fereastră şi lacrimile îi şiroiau amarnic în apa neagră, cînd Andrea îşi cîrmi gondola către Canal Grande. De cele două părţi, palatele se înălţau întunecate deasupra oglinzii apei. Trecu pe lîngă palatul Morosini, zări palatul Venier şi groaza îi făcea părul măciucă. Aici i se înfăţişa viaţa lui ca închisă într-un cerc : ce început şi ce sfîrşit !

Pe cînd vîslea pe lîngă Giudecca[1] şi vedea frontonul lat al Palatului dogilor, luminat palid de secera unei luni tulburi, îl străfulgeră o clipă gîndul că aici era lăcaşul unde se judecau crimele. Dar pentru a lui nu se aflau aici judecători; căci cine poate da sentinţa, în propria-i cauză? Şi oare nu-l întovărăşea încă speranţa, că din nelegiuirea lui putea totuşi înflori salvarea şi eliberarea concetăţenilor săi, că poate chiar uciderea nevinovatului, pe care vocea poporului o va pune, fără îndoială, pe seama Tribunalului, va desăvîrşi opera începută şi va răsturna tirania?

Ar fi nimicit chiar el această speranţă, dacă s-ar fi înfăţişat înaintea judecătorilor, dacă le-ar fi potolit teama de duşmanii invizibili şi ar fi înlăturat nemulţumirile puterilor străine.

Lovind violent din vîsle, îndreptă gondola către Lido şi străbătu bazinul portului unde nu mai vegheau decît lanternele corăbiilor. La intrarea în port se afla o felucă[2] impunătoare, care, de o săptămînă, împiedica să pornească în larg chiar cea mai mică navă, dacă la chemare nu răspundea cu parola inchiziţiei. Ca şi ceilalţi slujitori secreţi ai Tribunalului, Andrea primise în dimineaţa aceea cuvîntul de trecere. Fără nici o greutate fu lăsat să pornească în larg. Marea era liniştită. Nu cu valurile avu de luptat Andrea în timp ce vîsli, cale de cîteva ceasuri, de-a lungul ţărmului. Dar în noaptea

[1] Palatul Procuraţiilor, la Veneţia.
[2] Corabie îngustă, prevăzută cu pînze şi lopeţi.

liniştită şi caldă îşi simţea chinul şi mai tare şi din cînd în cînd izbea cu lopeţile ca scos din minţi, ca să audă alt sunet decît ultimele cuvinte ale prietenului său: „Mamă! Sărmana mea mamă!"

Era tîrziu după miezul nopţii cînd acostă, sări din gondolă şi porni către o mînăstire singuratică, aşezată pe o limbă de pămînt, mînăstire binecunoscută corăbierilor sărmani. Se adăposteau aici capucinii care trăiau din binefacerile chioggienilor şi din milostenia celor de pe *terra ferma*, şi în schimb împărţeau mîngîiere spirituală şi în multe nevoi erau un reazim pentru popor.

Andrea trase clopotul de la poartă. Curînd auzi glasul portarului care întreba cine era afară.

— Un muribund, răspunse Andrea. Cheamă-l pe fratele Pietro Maria, dacă e în mînăstire.

Portarul se depărtă. În vremea asta, Andrea se aşeză pe o bancă de piatră de lîngă casă, rupse o foaie din carneţel şi la lumina unei lanterne care licăreau din cămăruţa portarului, scrise următoarele:

„Lui Angelo Querini,

Am făcut pe judecătorul şi am ajuns ucigaş. Mi-am luat eu însumi îngăduinţa de a împărţi dreptate, ceea ce îi este hărăzit numai lui Dumnezeu şi Domnul m-a prins în laţul amăgirii mele criminale şi m-a făcut să vărs sînge nevinovat. Jertfa pe care credeam că o aduc a fost

respinsă. Timpul nu s-a înplinit încă, eliberarea Veneţiei este sortită altor mîini. Ori nu mai este cu putinţă salvarea ei ?

Eu mă duc în faţa lui Dumnezeu, a celui mai înalt judecător, care, în cumpăna lui veşnică, îmi va cîntări drept vina şi suferinţele. De la oameni nu mai am nimic de aşteptat ; de la dumneata numai o compătimire generoasă pentru greşeala şi pentru nenorocirea mea.

Candiano."

Poarta mînăstirii se deschise şi un călugăr venerabil, cu capul ras, veni afară spre cel ce scria. Andrea se ridică.

— Pietro Maria, zise el, îţi mulţumesc că ai venit. Ai dus scrisoarea mea exilatului în Verona ?

Bătrînul înclină capul în semn că făcuse întocmai.

— Dacă mai ţii la ultima mulţumire a unui nefericit, du şi foaia aceasta, pe căi sigure, în aceleaşi mîini. Mi-o făgăduieşti ?

— Ţi-o făgăduiesc !

— Bine. Dumnezeu să te răsplătească. Adio !

Nu apucă mîna pe care călugărul i-o întinse în semn de rămas bun. Fără întîrziere se urcă iar în gondolă şi porni în largul mării. Cînd bătrînul înspăimîntat, după ce parcursese în grabă rîndurile scrise, strigă după el, conjurîndu-l să se întoarcă, Andrea nu mai răspunse. Nespus de emoţionat, vechiul slujitor al Republicii vedea ultimul vlăstar al unui neam nobil gonind pe valurile pustii, care unduiau mai viu acum, stîrnite de vîntul dimineţii. Cumpăni dacă ar fi bine şi mai ales dacă era cu putinţă să se pună cruciş vointei ferme a muribundului. În clipa aceea, în gondola îndepărtată se ridică lămurit, pe orizontul cenuşiu, o formă întunecată ; părea că, încă o dată, cel ce se despărţea de viaţă arunca o privire pe pămînt şi pe mare, cercetînd din ochi oraşul, al cărui contur plutea pe ceaţa lagunei ca pe o insulă de nori. Apoi sări în adînc.

Călugărul, care îi vedea sfîrşitul, îşi împreună mîinile şi se rugă fierbinte, în tăcere. Apoi se urcă şi el într-o barcă şi înaintă pe mare, unde gondola goală juca pe valuri. Nu găsi nici o urmă a nefericitului care o cîrmise.

Călătorie în căutarea fericirii

PE VREMEA CÎND încă nu te duceai la Regensburg cu trenul, într-o frumoasă seară de primăvară, sosi cu poştalionul, în vechiul oraş imperial, un tînăr care puse să i se care cu o roabă, pînă la hotelul „Cocoşul alb", cufărul greu, legat cu multe frînghii.

Din pricina unui tîrg, oraşul era ticsit cu străini şi chelnerului-şef de la „Cocoş" îi păru tare rău că trebuia să conducă pe noul-sosit, care purta haine elegante şi părea băiat de familie, într-o odăiţă sărăcăcioasă, singura care mai era liberă. Oaspetele însă spuse că puţin îi păsa de asta, căci avea să plece mai departe chiar

în dimineața următoare. Urcînd scara, întrebă dacă nu cumva cufărul lui, căruia i se stricase broasca, ar putea fi reparat pînă a doua zi. Cînd i se răspunse cu bunăvoință că lucrul se putea face, începu îndată să-l despacheteze în camera lui îngustă și întîi de toate să deznoade nenumăratele frînghii. Dar, împlinind această treabă plicticoasă, nu-și pierdu buna dispoziție ; ba chiar rîdea singur de ceva ce-i trecuse prin gînd și fredona o melodie din *Flautul fermecat*, ocupație de care nu se lăsă întrerupt o clipă măcar, nici prin intrarea slujnicei care aducea apă proaspătă. Îi aruncă doar un scurt „bună seara" și nu se întoarse către dînsa nici cînd fata reveni cu rufe curate ca să aștearnă patul pentru noapte. E drept că făcea toate atît de liniștit, încît un om cu capul plin de propriile lui gînduri putea ușor să-i uite prezența. Numai cînd începu să se înnopteze tare și fata aprinse în tăcere cele două lumînări din fața oglinzii, tînărul se uită la ea, clătină din cap în semn de mulțumire și se opri o clipă din treaba lui zorită pentru a o observa. Fata nu mai era chiar tînără de tot și nici trăsături regulate nu avea. Dar un farmec ciudat captiva pe toți ce îi priveau cîteva minute obrazul serios. Astfel se întîmplă și cu străinul, după ce desfăcuse ultimul nod. Rămase cu mîinile încrucișate în fața cufărului, privind cum ea întindea cu brațele-i puternice, goale pînă peste cot, cearceaful pe pat, cum afîna pernele, tot timpul cu spatele întors, încît tînărul nu vedea în umbră, pe pere-

tele proaspăt văruit, decît conturul obrazului și al gîtului ei gingaș, clătinîndu-se încoace și încolo.

— Așa e, șopti el ca pentru sine, chiar pe drum am fost prevenit să nu privesc prea adînc în ochii chelneriței de la „Cocoșul alb". E foarte drăguț din partea ta, fetițo, că tu însăți depărtezi cît poți primejdia de străinii nevinovați, întorcîndu-le toată vremea spatele. De altminteri, nu trebuie să umbli atît de grijuliu cu mine, sînt destul de călit.

— Asta vom vedea după ce veți fi pus la încercare, zise fata fără să se uite la dînsul. Dar fiți liniștit, nu sînt de loc doritoare să vă îndrăgostiți de mine, dumneavoastră sau oricare altul. Afară de asta nu sînt „fetița dumneavoastră", și dacă vreți să-mi spuneți ceva, ziceți-mi pe nume, *Lena*.

— Pari a fi o fată mîndră, Lena, răspunse el cu un ton vesel.

— Mîndră ? rosti dînsa. Și ce, dacă aș fi mîndră, să mi-o iau în nume de rău ? Dar, firește, bărbaților le place ca o fată săracă să fie cochetă, nu mîndră. Cochetăria e prevenitoare, mîndria îi ține la distanță. Asta nu ne-o pot ierta ei !

Tînărul asculta surprins.

— Îmi pare că n-ai fost totdeauna în situația asta ? zise el prietenos. Vorbești ca și cînd n-ai fi fost crescută să ajungi slujnică.

— Firește că nu, răspunse Lena și glasul îi deveni mai blînd. Dar de ce să vorbim de

asta? Acum sînt ceea ce sînt. Cît o dura, asta mă privește.

Apoi tăcură iar, și pe cînd slujnica își continua treaba, el, îngenuncheat pe podea, începu să-și despacheteze cufărul, acum deschis. Ieșiră la iveală fel de fel de găteli femeiești, bijuterii în cutii de piele, multe destul de vechi și de nearătoase, un carton cu flori artificiale frumoase, un văl mare de dantelă, un șal turcesc întrețesut cu fire aurii. Toate erau într-o dezordine destul de mare care, evident, fusese provocată de răsturnarea și răsucirea brutală a cufărului. Tînărul începu să rîdă, îngrămădind întreaga comoară pe un fotoliu și gîndindu-se cum s-o împacheteze ca lumea mîine.

— Ai putea să-mi faci un mare serviciu, Lena, îi spuse el fetei care tocmai sfîrșise de așternut patul. Vezi în ce hal sînt aruncate toate lucrurile astea frumoase. Te pricepi mai bine ca mine să așezi cutele unui șal de femeie.

Abia atunci slujnica se întoarse și aruncă o privire grabnică atît lui cît și ciudatului conținut al cufărului.

— Rău v-ați mai purtat cu ele, zise fata cu un surîs liniștit. Nevasta dumneavoastră are să vă certe că v-ați întors acasă cu lucrurile astea de preț atît de boțite.

— Slavă Domnului! de asta sînt încă ferit, răspunse călătorul vesel, nevasta mea n-are să mă certe, căci sînt încă atît de neînsurat, încît nu-mi pot închipui cum o femeie ar lua ceva în nume de rău bărbatului ei drag, cînd se întoarce din călătorie, chiar dacă acesta, în prima clipă de fericire, i-ar rupe vreo rochie sau i-ar boți o bonetă de dantelă nouă.

— Aveți dreptate, zise fata, o nevastă bună n-ar trebui să ia în nume de rău toate astea. Dar cînd femeia căreia îi aparțin asemenea lucruri...

— Încă nu aparțin nimănui, o întrerupse el, tocmai asta e partea hazlie și cea serioasă a situației, și dacă poți să ghicești cum stau treburile, atunci îți dăruiesc din feluritele troace, ăst șăluț frumos, sau manșetele astea brodate — sau ce ai zice de această pungușă croșetată?

— Sînt de părere că le-aș dobîndi ușor, dacă astfel de lucruri mi-ar face plăcere. Dacă toate astea nu aparțin nimănui, sînteți poate negustor și călătoriți încoace și încolo cu mostrele astea pentru a vă cîștiga clienți noi.

El izbucni în rîs.

— Ai nimerit! exclamă, și totuși ai dat greș. Ce-i drept, sînt negustor, dar nu de articole atît de fragile, ci vînd fier și oțel greoi și grosolan. Și totuși vreau să găsesc un cumpărător pentru aceste mărfuri, adică o cumpărătoare.

Ea căzu pe gînduri.

— Nu-ți da osteneala, continuă călătorul. Misterul nu poate fi dezlegat. Dar nu văd de ce să nu ți-l dezvălui. Între noi fie zis, călătoresc în căutarea fericirii și cum fericirea unui bărbat e de obicei o femeie, n-am împiedicat-o pe mama să-mi umple jumătate din cufăr cu găteli și mărunțișuri de dantelă. Bineînțeles,

bătrînei nu i-a trecut prin minte să creadă că *adevărata* fericire se lasă *ademenită* de astfel de lucruri. Dar să împodobesc fericirea cu ele, dacă mă întîmpină prietenos, asta i s-a părut nimerit. Într-un cuvînt, vrea să-şi gătească de la început viitoarea noră, din cap pînă în picioare, după gustul ei. Încît vezi că a trebuit să car gătelile acestea de modă veche, şi iată cei mai drăgălaşi pantofiori — de ăştia n-ar fi trebuit să aibă nici o grijă — şi o întreagă duzină din cei mai eleganţi ciorapi de mătase — şi Dumnezeu ştie ce alte splendori !

— O iubeşte deci foarte mult pe logodnica dumneavoastră ? spuse fata, pe cînd scotea afară cu băgare de seamă conţinutul cufărului şi încerca dibace să netezească tot ce era mototolit

— Desigur, răspunse el cu aceeaşi veselie exuberantă. E deşteaptă foc şi încă de loc îmbătrînită, totuşi o stăpîneşte iluzia regretabilă, că fiul ei e cununa creaţiunii şi că tot ce întreprinde trebuie să îndeplinească cu desăvîrşirea cea mai deplină, cu înţelepciune şi cu noroc. Cum i-am spus de curînd, că vreau să plec în căutarea unei logodnice, s-a îndrăgostit numaidecît de viitoarea mea soţie şi şi-a spart capul zi şi noapte ce să-i facă mai pe plac fetei drăgălaşe pe care încă n-a văzut-o cu ochii. După cum ţi-am povestit, n-am vrut să-i stric plăcerea. Cunosc din propria mea experienţă de o viaţă, încăpăţînarea ei cînd e vorba de adoraţie. Dar acum, aproape că-mi pare rău ; căci e foarte posibil ca în călătoria spre fericire, să

nu-mi ating ţelul, şi cît are să fie de amărîtă, biata bătrînă, dacă aduc înapoi tot cufărul ăsta frumos, aşa cum mi l-a împachetat dînsa !

— Nu vă înţeleg, zise fata privindu-l cu ochi mari. De ce nu i-ar face plăcere viitoarei dumneavoastră logodnice să primească daruri de la o mamă atît de bună ?

— Foarte simplu, răspunse el, poate pentru că ar avea obiecţii împotriva *fiului* acestei mame.

— Prin urmare, nu sînteţi încă sigur de logodnica dumneavoastră ?

— Atît de nesigur, replică el deodată serios, încît în momente lucide mi se pare o nebunie să hrănesc speranţe.

— Aşadar, e o mare pasiune, zise fata încet, ca pentru sine, atunci vă urez să nu fi pornit degeaba în călătoria spre fericire. Căci dacă n-o veţi găsi acolo, n-o veţi mai găsi nicăieri şi veţi urî viaţa.

— Ai dreptate, spuse el. Nu-mi pot închipui că există mai mult decît o singură fericire desăvîrşită şi adevărată pentru fiecare om. Dar dacă îţi scapă, trebuie oare să urăşti viaţa ? Nu ştiu. Trebuie să fii neapărat nenorocit, dacă nu ţi-ai atins fericirea ? Sînt atîţia oameni care se plimbă pe pămîntul lui Dumnezeu fără să ştie cu adevărat de ce. Printre aceia am să mă număr şi eu atunci. Cred chiar că n-am să rămîn fără nevastă şi copii. Iată cu cît sînge rece îşi prevăd bărbaţii viitorul ! Dar, fireşte, prevăd de asemenea că atunci aş fi gata în orice moment al vieţii mele să întorc spatele,

fără părere de rău, acestei comportări cu totul indiferente de aci, de pe pămînt ; pe cînd de *fericire,* dacă o ai, nu te smulgi atît de ușor. Am văzut cum a murit bietul taică-meu, care era foarte fericit.

Tăcu și privi grav în jos. Deodată rosti :

— Despre ce lucruri ciudate vorbim ! Cum am ajuns la ele ?

— Desigur, răspunse fata repede, și asta cu o slujnică !

Lena se ridică din genunchi ; cufărul stătea golit în fața ei. Voia să plece.

— Mai rămîi, zise el cu o prietenie caldă. Mîndria dumitale nu trebuie să te facă amară și nedreaptă. N-am simțit chiar de la întîile dumitale vorbe că numai o soartă aspră a putut să te arunce aici ? Și aceste mărturisiri stranii le-aș fi făcut oare primei venite ?

Lena se afla în fața tînărului, cătînd în gol, cu obrazul întors către cele două lumînări, ce-l încadrau pe străinul care se sprijinea pe măsuța dintre ferestre. Bărbatul privea cu interes obrazul atrăgător, pe care se citea o ciudată oboseală și stare de trezie, detașare și lipsa oricărei dorințe, ca pe trăsăturile unei călugărițe pe care încetul cu încetul s-a întipărit blînda tristețe a icoanelor. Numai cînd deschidea buzele într-un surîs fugar, îi trecea ca un fulger de vitalitate pătimașă pe chip. Atunci străluceau cu atît mai fermecător dinții mici, albi ; iar ochii negri, a căror orbită nu era prea mare, încît pupila întunecată o umplea aproape cu totul, păreau

cu atît mai plini de foc. Tînărului nu-i mai părea de mirare că tovarășii lui de drum, fii ai Regensburgului și băieți veseli, îl preveniseră să nu privească prea adînc în acești ochi.

— Lena, spuse el, dumneata nu mă cunoști și eu nu te cunosc. Dar îți stă scris pe frunte că nu ești fericită. Nu vreau să pătrund în tainele dumitale. Dar dacă bunăvoința îți poate fi de vreun ajutor...

Se opri din vorbă și îi întinse mîna. Ea nu o luă. Stătea nemișcată și cu un glas obosit și indiferent, zise :

— Vă mulțumesc, dar pe mine nu mă poate ajuta nimeni.

— Ei aș ! exclamă el, nu trebuie să vorbești așa. Nu sînt încă patru săptămîni de cînd acasă, în biroul meu, scriam cifre mari într-un registru și nu dădeam nici o importanță faptului că din an în an ele deveneau mai mari. Îmi spuneam în sinea mea : „Pe mine nu mă poate ajuta nimeni". Iar astăzi mă aflu în călătorie spre fericire. Curaj, fată dragă ! Și dumitale are să ți se întîmple la fel.

Tînăra dădu din cap.

— O dată am fost atît de aproape de țintă, spuse ea, încît puteam s-o apuc cu mîna. Dar am dovedit atunci atîta lipsă de judecată, încît, speriată, m-am lăsat abătută de pe drumul drept. Acum am rătăcit drumul, și nimeni nu mi-l mai arată.

În clipa aceea, cineva bătu la ușă ; era chelnerul, care întrebă dacă domnul vine jos să

ia masa în restaurant. Străinul îi răspunse afirmativ și îi dădu cufărul gol ca să fie reparat.

— Ia-o înainte ! zise el, cînd chelnerul, curios, se codea la ușă cu o privire vicleană spre fată. Lena, te rog să-mi închizi în comodă lucrurile astea ; nu pot dormi cînd e prea mare dezordine în jurul meu.

— Cum porunciți, răspunse dînsa distrată.

— Nu fetițo, spuse el cordial, între prieteni buni nu poate fi vorba de poruncă, dă-mi mîna și lasă-mă să-ți spun tu. Acum știi care mi-e gîndul. Îi ținu cîtăva vreme mîna într-a lui și o privi serios, încît, fără să vrea, ea își plecă ochii. Fată dragă, adăugă străinul, ești bolnavă și aș vrea să cunosc doctoria care te poate lecui. Apoi își trecu ușor mîna stîngă pe părul ei castaniu ; dar îi lăsă brusc mîna, cînd o văzu cum se înfiora, pălind, la atingerea lui. La revedere, spuse el cu compătimire.

Apoi coborî în sala de mîncare.

Jos, găsi o masă lungă, la care ședea o societate pestriță, întreținîndu-se zgomotos, cu paharele pline, încît mîncă în grabă, lăsă pe jumătate nebăut vinul din sticlă și, aprinzînd o țigară, ieși în stradă. Afară era frumos, răcoare și liniște și nici o boare de vînt. Stelele licăreau privind în jos la ulițele străvechi, unde erau aprinse numai cîteva felinare posomorîte. Străinul o luă la întîmplare pe prima ulicioară și hoinări încet, fără gînduri, fără dorințe sau

țintă. Cîteodată se oprea la vreo fereastră de la parter, luminată, și privea o clipă în interiorul unei odăi joase, în care, la o masă rotundă, se vedeau fețe mulțumite, mîncînd sau stînd la taifas și desfătîndu-se în liniștea serii. „Au și ajuns la țelul către care eu abia acum pornesc, își spuse el, ăștia au învins oboselile călătoriei." Sub porțile caselor vedea tineri și tinere stînd, perechi, perechi, șoptind și dezmierdîndu-se ; trecînd repede pe lîngă ele, își spuse : „Și ăștia au ajuns mai departe ca mine. Dar cine știe cîți dintre ei se vor fi abătut din drum, înainte de a-și fi atins ținta, ca biata fată de la han !" Se gîndi cîtăva vreme la Lena, la tot ce spusese și la ochii ei triști. Se afla acum pe podul de peste Dunăre și auzea șuvoiul vîjîind jos, în jurul pilaștrilor, în vreme ce clopotele vechiului dom își amestecau dangătul în acel vuiet. Peste drum se aflau cartierele mărginașe, cu puține lumini, și în fund colina întunecată, cu bisericuța care îi încununa vîrful, în vale ostrovul, în depărtare, la răsărit, întîiele înălțimi ale pădurii bavareze. Se opri la parapet, uitîndu-se la valurile ce curgeau spre răsărit, în noaptea neagră, și se gîndea că ele vor ajunge înaintea lui la casa unde locuia fericirea sa.

Fericirea sa ? Și cine îi garanta că nu era pe cale de a-i întoarce spatele pentru totdeauna ? Oare într-adevăr, după cum spusese Lena, o mare pasiune nu-i dăduse liniște, pînă cînd nu pornise în călătoria hotărîtoare ? Despre asta era el însuși nedumerit, căci viața sa, care de

timpuriu fusese încărcată cu îndatoriri serioase, nu avusese grijă să-i trimită și inima la școală, așa încît la douăzeci și opt de ani era un novice față de femei. Izolarea văii francone în care se aflau forja și uzina metalurgică ale tatălui său, o mică lume în sine, la depărtare de o oră de așezarea cea mai apropiată, și mai mult încă, zelul încordat care, la moartea timpurie a tatălui său, pe cînd el n-avea decît șaptesprezece ani, îl făcuse să ia în mînă conducerea pentru a-și scuti mama de orice grijă — toate astea îl împiedicaseră să cunoască, asemenea multor altora, lumea, prin aventuri serioase sau frivole. Mama, de la care moștenise o fire veselă, vedea cu o grijă crescîndă cum trecea an cu an fără ca fiul iubit să arate că-i lipsește ceva sau să-și manifeste intenția de a aduce o femeie tînără în casa care, în ciuda unei activități neobosite, era singuratică. Ori de cîte ori venea vorba despre acest subiect preferat, băiatul știa totdeauna să-l evite cu o glumă și o asigura rîzînd că ea era prima și ultima lui dragoste, ceea ce, cu toate că o bucura, nu o liniștea pe buna femeie. Stărui pe lîngă doctor să-l trimită în călătorii. Și mijlocul acesta rămase mai multe veri fără succes, pînă cînd toamna trecută, întorcîndu-se dintr-o drumeție prin Elveția, fiul se arătă îngîndurat, ceea ce nu scăpă ochiului ager al mamei. Se întîlnise pe Rigi [1] cu familia unui ofițer superior austriac,

[1] Masiv elvețian pe marginea Lacului celor patru cantoane.

în garnizoană la Linz, și apoi rămăsese mai multe zile tovarășul lor de drum. Toată frumusețea gustată împreună făcuse ca acești străini să ajungă într-o intimitate plină de voioșie, iar fata, mîndră, oarecum răzgîiată și înconjurată tot timpul de o mică suită, păru că binevoiește să coboare pînă la dînsul. Da, uneori lua un ton adevărat prietenesc cu el, care îl pătrundea adînc, dar, firește, în clipa următoare îl făcea să simtă, ca și pe ceilalți adoratori, capriciile ei. Dar cum era într-adevăr o ființă încîntătoare, pe el îl cuceri mai serios decît pe ceilalți ; nu scăpă ușor de impresia ce o făcuse asupra lui, deși din lipsă de experiență nu folosise nici una dintre ocaziile favorabile ale călătoriei și se despărțise de ea fără nici o speranță. Față de mamă avu grijă să nu pomenească nici un cuvînt despre această întîmplare. Ceva în sufletul lui îl consola de nestatornicia acestei fericiri, spunîndu-i că fata n-ar fi cea potrivită pentru dînsul. Cum să pretindă acestei copile răsfățate să se îngroape cu el în singurătatea harnică a vieții lui, ea care era obișnuită cu tot felul de triumfuri în societate ! Astfel și această imagine ar fi pălit, ca multe altele, numai ceva mai încet. Dar într-o zi, un prieten care fusese la un bal la Linz, unde întîlnise familia aceea și dansase cu fata, i-a scris grabnic că nu e dat uitării, ba mai mult, că e atît de bine văzut de părinți și de fiica lor, încît îi reproșau serios tăcerea, de vreme ce făgăduise că le va scrie.

Scrisoarea aceasta stîrni în el o ciudată uimire, între bucurie și teamă, încît pînă la urmă

nu-i mai fu cu putinţă să nu destăinuiască mamei sale secretul. Buna mamă, care tocmai asta dorea, l-a luat de gît pe iubitul ei fiu, vărsînd lacrimi de bucurie, fără să-i mai pună alte întrebări şi fără să ţină seama de obiecţiile lui. A împachetat faimosul cufăr şi l-a trimis pe fecior în călătorie, ameninţîndu-l cu mînia ei maternă, în cazul cînd s-ar întoarce totuşi acasă fără nevastă. Fiul nu s-a împotrivit serios. Dar aici, la ultima staţie înainte de ţintă, atît de aproape de a lua o hotărîre, l-au cuprins iar o teamă şi o nelinişte, care erau cu atît mai tari cu cît, printre toate gîndurile de dragoste, raţiunea rece îi arăta că nu se afla tocmai pe cale de a-şi atinge fericirea, ci mai degrabă de a-şi rupe gîtul într-o aventură prostească. Ce n-ar fi dat să poată consulta vreun oracol, sau să primească un semn lămurit de la soartă! O clipă fu ispitit să interpreteze drept simbol faptul că i se rupsese broasca de la cufăr. „Dar dacă mîine voi putea iar să mă folosesc de ea? îşi spuse. Ei, nimic nu mă obligă să mă predau fără condiţii la Linz, chiar din prima zi. Doar pot întîi să examinez situaţia cu porpriii mei ochi, deşi, ce-i drept, cînd voi fi acolo..."

Se cufundă în gîndul de a o revedea, şi era silit să-şi spună că atunci va fi ca şi pierdut. Astfel stătu multă vreme sprijinit de parapetul podului, ceea ce îi făcu bine, căci zgomotul şi vuietul de colo, de jos, îi alungară gîndurile, şi nu-i rămase în inimă decît o impresie confuză de noapte călduţă, de lumină de stele şi de singurătate liniştită şi nostalgică. Abia cînd auzi bătînd unsprezece, se smulse din toropeală, porni prin mijlocul podului şi privi către oraş, unde măreţele turnuri ale catedralei se ridicau peste acoperişuri. Apoi mai aruncă o privire spre răsărit, de-a lungul albiei întunecate a fluviului, făcu un semn cu mîna în chip de noapte bună şi se întoarse încet către mal.

Se credea sigur de drum; dar în curînd se rătăci prin ulicioarele întortocheate şi nu găsea nicăieri un om care să-l poată îndruma. Nu-i părea rău: simţurile îi ardeau, inima îi bătea tare, nu putea încă fi vorba de somn pentru el. Cînd ajunse, în sfîrşit, în Piaţa catedralei, rămase vreme îndelungată în faţa portalului uriaş. I se părea că vede porţile larg deschise şi nenumăraţi oameni ieşind sau intrînd. Aceştia toţi îşi căutaseră fericirea pe pămînt, şi cîţi nu urcaseră aceste trepte singuri sau mînă în mînă, pentru ca acolo, sus, să capete binecuvîntarea pentru fericirea găsită, fie că acea fericire era un tovarăş de viaţă, un copil sau liniştea veşnică a morţii! Şi cîţi oare dintre nenumăraţii oameni se puteau lăuda că-şi potoliseră setea de fericire la un izvor curat? Cîţi îşi vor fi sorbit moartea, pe cînd credeau că sorb cu sete viaţa?

Îl treceau fiori reci gîndindu-se la asta. Se întoarse deodată, înspăimîntat de martorul mut şi negru al atîtor dezamăgiri şi căută mai grăbit drumul spre casă. Un bătrîn, care se strecura ca paznic printre tarabele din piaţă, îi

arătă pe unde trebuia s-o apuce. La hotel totul părea adormit. La o lumină mocnită, nu mai găsi în sala de mîncare decît pe cel mai tînăr chelner întins pe sofa şi dormind dus. Astfel că nu îl tulbură, aprinse la fitilul pîlpîind o lumînare nouă şi urcă singur scara pînă la catul de sus, unde se afla odaia lui.

Cînd intră, găsi lumină înăuntru. Lena era ocupată cu cufărul.

— Broasca e dreasă, zise ea, şi v-am împachetat totul la loc. Cred că veţi fi mulţumit. Într-o clipă sînt gata.

El dădu din cap aprobator şi o privi cufundat în gînduri. De orice se apuca, fiece mişcare a braţelor frumoase, fiecare unduire a gîtului şi a cefei era plină de o deosebită siguranţă, de vigoare şi graţie. Dar cum una dintre cozi i se desprinsese şi atîrna în faţă, pe umăr, văzu o dungă lată, sură, strecurîndu-se prin părul castaniu ; şi pe cînd se apleca peste cufăr, lumina îi juca pe frunte, făcînd să alterneze ciudat expresia între tinereţe şi bătrîneţe, între curaj şi renunţare.

Sfîrşise şi se ridică răsuflînd adînc şi potrivindu-şi coada.

— S-a făcut tîrziu, zise ea, pe cînd străinul continua să tacă. Trebuie să vă culcaţi, şi eu de asemenea. Noapte bună !

— Lena, zise el, nu pleca încă. Plimbarea tîrzie m-a înviorat prea mult ca să mă pot culca de pe acum. M-am gîndit şi la *dumneata*.

— La mine ? Nu găseaţi ceva mai bun la care să vă gîndiţi ?

El tăcu un răstimp plimbîndu-se prin odaie în lung şi în lat.

— Fii bună şi aşază-te, spuse, fără să se uite la ea şi împinse masa din faţa sofalei, să-i facă loc. Aş sta încă bucuros de vorbă cu dumneata ; ori eşti obosită ?

— Nu, răspunse Lena. Dar ce vă poate interesa în vorbăria mea ? Dumneavoastră sînteţi fericit sau măcar în drum spre fericire. Visaţi la ceva frumos.

— Fată dragă, zise el, tocmai pentru că sper să-mi găsesc fericirea, îmi pare rău că nu-i pot ajuta pe toţi care au pierdut-o. Dar mulţi care nu mai au nădejde pot fi ajutaţi numai dacă *vor* să se lase ajutaţi. Eşti încă atît de tînără, atît de frumoasă şi ai primit o educaţie atît de bună ! Cine ştie ce îţi mai rezervă soarta ! Şi dacă vrei să-mi faci o adevărată bucurie, primeşte orice ajutor care stă în puterile mele. Vrei, Lena ?

Ea privea în jos tăcută.

— De ce sînteţi atît de bun cu mine ? De mult n-am mai auzit astfel de vorbe, sînt cu adevărat mişcată, şi ce vă pot răspunde ?! V-am mai spus că eu nu pot fi ajutată. Dar de ce, asta e o poveste lungă. Şi la urmă tot n-aţi înţelege-o. Cînd eşti fericit, nu înţelegi că altuia viaţa poate să-i fie o povară. Şi eu am fost o dată fericită, şi n-aş fi dat nici o zi din viaţa mea, căci credeam că are să meargă într-una

așa și chiar că are să fie și mai frumos. Și dacă lucrurile s-au întors altfel, pe cine poți învinui? E numai vina mea. Nu, nu! zise ea deodată, la ce-ar folosi? Mîine trebuie să vă sculați de dimineață. Poștalionul pornește îndată după ora șase. Cînd veți trece iar pe aici cu tînăra dumneavoastră soție, probabil n-o să mă mai găsiți. Să nu vă faceți griji din pricina mea. Ce însemnătate are dacă e un om mai mult sau mai puțin pe pămînt? Călătorie fericită și — noapte bună!

Apoi plecă, înainte ca el să găsească un cuvînt de răspuns, părăsindu-l într-o stare de spirit ciudată, care îl împiedica să se culce. Deschise mecanic cufărul și se bucură cît de ordonat orînduise ea totul. Deasupra se afla șalul colorat și minunat țesut, pe care mama lui îl lăudase cu osebire, ca pe cel mai de preț lucru din tot trusoul. Nu se pricepea prea mult la gătelile femeiești, totuși îl cuprinse o îndoială serioasă că strălucitoarea tînără frumusețe se va hotărî să poarte o țesătură care fusese cea mai nouă și cea mai rară cu patruzeci de ani în urmă. Se gîndi pentru întîia oară, cum multe lucruri erau foarte demodate în vechea lui casă, cîte trebuiau schimbate dintre obiectele la care mama ținea atît de mult; și plăcerea de a rîde și de a batjocori a fetei răzgîiate îi erau încă prea vii în amintire, din acea călătorie, pentru a se aștepta la indulgență din partea ei. De altfel, se consola cu gîndul că dacă îl iubește cu adevărat... dar tocmai de acest „dacă" se lovea de fiece dată. Cu cît căuta să-și amintească ceea ce împărtășiseră împreună, cu atît această călătorie spre fericire, întreprinsă fără nici o socoteală, îi părea mai nechibzuită și mai primejdioasă, iar el însuși un cavaler rătăcitor care pleacă în lume pentru a găsi o comoară sau pentru a răpi o prințesă despre care nu auzise decît o legendă depărtată și misterioasă.

După ce, în sfîrșit, stinsese lumînările și închisese ochii, gîndurile dureroase îl urmăriră în vis. Avea la braț pe frumoasa lui mireasă și o clipă nu simți decît fericire și bucurie, deși i se părea ciudat că în loc să răspundă la întrebările lui, fata se întreținea tot timpul cu un papagal pestriț care îi stătea pe umăr. „Cine e bătrîna din fața colibei?" întrebă ea dintr-o dată. Atunci tînărul își văzu mama stînd în fața casei lor și chiar pe cufărul lui, pe care părea că-l păzește cu grijă. „Uite, ți-o aduc pe fiica ta", zise el, și bătrîna se ridică să îmbrățișeze tînăra pereche. Dar papagalul zburase la cufăr, deschisese cu ciocul, în chip de cîrlig, zăvorul, și trăgea bucată cu bucată afară, iar mireasa începu să rîdă în hohote și să strige: „Vrei să jucăm o comedie? Bătrîna de colo va fi mama țiganilor, iar eu Preziosa." Și spunînd acestea rîdea atît de tare încît i se umpluseră ochii de lacrimi; și papagalul rîdea și el, răutăcios și sarcastic, ca un om, pe cînd mama nu spunea nici un cuvînt, și apoi se întoarse în casă făcîndu-i un semn de rămas bun fiului ei.

Şi cum el vru s-o urmeze în grabă, ajunse într-un şir de odăi goale, în care de afară răsuna supărător rîsul păsării, şi în cea din urmă stătea Lena la o roată de tors şi spunea: „Nu mă întrerupe, cămaşa de mort trebuie să fie gata azi." Şi totul continuă astfel, într-un amestec zorit de imagini nebune şi înspăimîntătoare, pînă cînd soarele dimineţii îi lumină patul. Era atît de istovit de aceste vise, încît îl expedie pe servitorul care venise să-i amintească de ora plecării, spunîndu-i că nu va mai pleca în dimineaţa aceea. Apoi mai şezu treaz în pat, ceasuri întregi, fără a fi în stare de vreo hotărîre.

După ce se sculă şi-şi luă posomorît micul dejun, se rătăci dinadins prin gangurile şi coridoarele casei, în speranţa că o va întîlni pe Lena. Dar ea rămase tot timpul nevăzută. De abia la prînz, cînd se întoarse acasă obosit de hoinăreala fără ţel prin oraş, fata trecu pe lîngă el pe scară, cu o privire liniştită, lipsită de curiozitate sau de vreo familiaritate deosebită.

— N-am plecat încă, spuse el oarecum încurcat.

— Ei, îi răspunse fata, să sperăm că fericirea va aştepta o zi, dacă pe *dumneavoastră* vă rabdă inima.

Cu vorbele astea se depărtase. Ziua, în îmbrăcămintea ei curată, îi apăru încă şi mai atrăgătoare şi distinsă printre feţele de chelneri şi de slujnice, dar şi mai misterioasă ca ieri. Nu se putu stăpîni să se oprească şi să se uite înapoi, cum făptura zveltă cobora liniştit şi

cum dispărea jos, în camerele personalului, fără să-şi întoarcă măcar o dată capul spre dînsul.

Pe cînd continua să stea acolo, sosi un domn bătrîn, plăcut, pe care îl văzuse în ajun la masă şi căruia i se spunea „domnul medic al circumscripţiei". Acesta se întorcea acum de la o vizită la catul de sus şi-l salută pe străin, oprindu-se o clipă lîngă el.

— Nu-i aşa? zise, e o persoană minunată şi o fiinţă rară în toate privinţele. Cunosc hotelul de vreo treizeci de ani; dar niciodată n-a fost atîta rînduială ca acum, de cînd slujeşte ea aici, deşi niciodată nu se pune în vedere. Nu poţi găsi vreo vină bunului meu prieten, hotelierul, dacă acum, la bătrîneţe, s-a mai îndrăgostit o dată lulea, şi ar dori să se însoare cu fata. Şi nici dînsa n-ar găsi curînd să se căpătuiască mai bine. Dar cu ea e ceva ciudat. Păcat! Mare păcat! mormăi medicul întinzîndu-i tînărului tabachera.

— Ce se ştie despre dînsa? întrebă acesta.

— Nici cel mai mic lucru care s-o pună într-o lumină proastă, răspunse doctorul. Dar trebuie să fie multe în trecutul ei, căci acum — deşi nu i se observă nimic în purtare — aici, sus, zise el arătînd fruntea, nu este totul cum ar trebui să fie.

— Cum? strigă tînărul consternat. Crezi că...?

— Nimic grav, scumpul meu, numai o mică monomanie nevinovată, cam ceea ce se numeşte idei fixe. Se întîmplă ca şi cu tenia. Mulţi oa-

meni o au, fără să știe măcar, și nu-i împiedică să ajungă la o vîrstă foarte înaintată.

— Și care e obiectul acestei idei fixe?

— Mă întrebi prea mult, răspunse bătrînul, prizînd pe îndelete. Tot diagnosticul meu se face de rîs cînd e vorba de ființa aceasta închisă. Pricina trebuie să fie povești de dragoste, doar se cunoaște cum merg lucrurile. Dar că acum refuză cele mai bune partide și că rămîne în situația asta de slujnică — te rog să-l crezi pe un bătrîn doctor și cunoscător de oameni — trebuie să fie o sminteală, și mă tem tot timpul, să nu ia un sfîrșit jalnic. Păcat, păcat!

Cu aceste cuvinte, vîrî iar tabachera în buzunarul vestei, își luă pălăria și se depărtă cu o înclinare politicoasă.

Străinul rămase adînc cufundat în gînduri. Aerul din casă îi păru deodată atît de apăsător, încît coborî iar și își îndreptă pașii spre podul, unde noaptea trecută se lăsase în voia visurilor de viitor. Azi, la lumina zilei, totul i se părea searbăd și rece. Nimic nu l-ar fi interesat mai mult decît o convorbire cu fata misterioasă, care, nici el nu știa cum, îi devenise atît de apropiată de parcă ar fi pornit la drum numai pentru ea. Dar cum în timpul zilei nu era nici o speranță să stea de vorbă singur cu dînsa, luă drumul de-a lungul malului, către înălțimea de unde îl privea templul maiestos al Walhallei. Căldura amiezii, praful și plimbarea solitară nu-l puteau înveseli și, ajuns sus, rămase tot atît de indiferent față de înalta clădire de marmură, ca și față de priveliștea largă, care altfel l-ar

fi desfătat. Se așeză pe una din trepte, la umbra coloanelor, și în cele din urmă adormi, obosit de meditația fără folos.

Cum avea de recuperat somn din ultima noapte neliniștită, se deșteptă abia cînd începuse să amurgească. O trăsură care mergea în oraș îl luă și pe el, astfel că ajunse la timp la „Cocoșul alb“ și își comandă masa de seară, jos în restaurant, cu nădejdea să regăsească acolo pe bătrînul doctor căruia i-ar mai fi pus bucuros întrebări. Îl așteptă însă în zadar, și în loc de societatea medicului trebui să se mulțumească cu cea a patronului pentru care simțea o antipatie ascunsă, deși nu era un om neplăcut. Dar faptul că îi venise în gînd s-o ceară în căsătorie pe Lena i se părea tînărului străin o cutezanță de neiertat. Îndată ce își sfîrși masa își luă un rămas bun scurt și plecă în odaia lui.

Inima îi bătea puternic, pe cînd, tocmai în momentul în care voia să intre, o văzu venind pe Lena.

— Bună seara! zise el. Ești încă tot atît de ocupată?

— Pentru azi am sfîrșit cu toate, răspunse ea. Trebuie să vă fi bucurat ziua frumoasă, căci probabil ați fost sus, la Walhalla.

— Toată ziua nu mi-ai ieșit din minte, Lena. Mi-ar face plăcere dacă ai avea timp să stai puțin de vorbă cu mine. Cum ea nu răspunse imediat, el adăugă: Sau ți-e teamă de bîrfeala lumii dacă ai veni la mine în odaie?

Fata își azvîrli capul în sus.

— Nu mi-e teamă de nimeni, spuse ea, n-au decît să bîrfească ce vor. Luați-o înainte, vin îndată.

Într-adevăr, foarte curînd o văzu intrînd la el. Aprinsese lampa și întinzîndu-i mîna o întîmpină foarte emoționat. Ea îl privi întrebător.

— Lena, zise, trebuie să capeți încredere în mine, chiar dacă n-am drept la această încredere decît prin simpatia vie ce o simt pentru dumneata. Mi-e cu neputință să plec de aici fără să știu mai mult decît că ești nenorocită. Nu crede că la mijloc e doar curiozitate. Se zice că dragostea se naște într-o clipă, dar că prietenia are nevoie de un lung răstimp de încercare. Dacă judec după iuțeala cu care s-a născut sentimentul meu, trebuie să cred că ceea ce mă reține aici e dragoste. Pe de altă parte, mi se pare că nu-ți doresc decît prietenia, căci mă preocupă numai soarta dumitale, iar la mine nu mă gîndesc aproape de loc. Dă-mi mîna fără frică. Vezi că nu vreau să te mint nici pe dumneata, nici pe mine!

— Știu, zise ea, că n-ați fi în stare de asta, de aceea vin la dumneavoastră, căci nici eu n-aș vrea să vă înșelați. Încă de ieri mi-ați propus atît de prietenos să mă ajutați, dar credeți-mă, nu pot fi ajutată. La ce bun să vă istorisesc povestea mea? Cum aveți inimă bună, v-ar întrista, fără îndoială; apoi, fiind logodit, n-are rost să vă mîhniți pentru fericirea pierdută a unei ființe cu totul străină.

Pe cînd vorbea astfel, se așezase totuși pe sofa, ca și cum refuzul ei n-ar fi fost cu adevărat serios. Tînărul tăcea și o privea țintă: nu știa de ce fata aceasta îl atrăgea atît de irezistibil. I se părea că niciodată nu văzuse o ființă ca dînsa, atît de modestă și în același timp atît de nobilă. Mai ales ochii ei, care păreau că toată vremea caută ceva în depărtare, și gura frumoasă dar nu prea mică, a cărei expresie oscila ciudat între severitate și melancolie, îl atrăgeau în chip misterios; și cînd ridica brusc privirea spre dînsul, își simțea inima bătînd cu violență. El stăruia să păstreze tăcerea, se temea să nu spună ceva care să-i displacă fetei.

— Știu ce gîndiți, zise ea. Credeți că mă tem să vorbesc despre trecutul meu, pentru că port o mare vină. Desigur, cam așa și e, dar altfel decît obișnuiesc oamenii să înțeleagă. Desigur, ei m-ar dezvinovăți, și totuși a fost un mare păcat, un păcat de moarte, căci ce-ți mai rămîne decît să mori cînd tu însuți ai dat cu piciorul fericirii?

Mai bine am să vă istorisesc totul, dumneavoastră nu sînteți ca ceilalți și îmi veți da dreptate. Sînt dintr-un orășel de pe Rin, dar părinții mei nu se trăgeau de acolo și de aceea n-am putut afla dacă mai am rude în viață; căci tatăl meu nu vorbea niciodată de trecutul lui. După ce a murit, am încercat să-i reconstitui viața din cîteva scrisori pe care uitase să le ardă. Trebuie să mai fi fost însurat o dată și soția să-i fi fost necredincioasă. Pe atunci avea

peste patruzeci de ani şi tocmai izbucniseră Războaiele de eliberare împotriva lui Napoleon ; el îşi părăsi fericirea zdrobită şi plecă în armată ca simplu soldat. De altfel nici n-avea mult de pierdut, era cantor şi profesor la o şcoală comunală şi n-avea avere. Astfel, a trecut Rinul şi cred că-şi căuta moartea, dar n-a găsit decît răni, încît, după intrarea în Paris, a trebuit să rămînă acolo cîteva săptămîni să şi le vindece. În vremea aceasta, a cunoscut-o pe mama, o tînără croitoreasă, săracă dar cu reputaţie bună şi cu o fire veselă. Pe cînd lucra, cînta toată ziua vechi cîntece franţuzeşti, iar tata stătea la fereastra de peste drum, o asculta şi îşi uita rănile, şi cele din război şi cele mai vechi, care îl dureau mai tare. Ce să-ţi mai înşir multe ? Destul că tata, fiind pe jumătate invalid, a fost liberat din armată, unde reuşise să ajungă sergent-major. A luat cu el tînăra-i nevastă franţuzoaică şi s-a întors în Germania, călătorind dintr-un loc într-altul, cu mare plăcere, pînă li s-au isprăvit banii. Asta s-a întîmplat tocmai în orăşelul acela de pe Rin ; au rămas acolo, mama a început iar să coasă şi tata a solicitat un post de vameş la poarta oraşului ; cum ştia mai multă carte decît era necesar pentru asta şi cum avea un trecut frumos în armată, i s-a acordat în sfîrşit postul.

Acum era cu desăvîrşire fericit şi şi-a reînceput viaţa de la capăt, căci o iubea pe mama supraomeneşte, deşi în primele luni nu putea vorbi cu ea aproape nimic. Cu franţuzeasca lui mergea aproape tot atît de prost ca şi cu nem-

ţeasca ei. Dar cînd doi se iubesc, n-au nevoie de conversaţie. El mi-a povestit adesea că de cîte ori mama lucra la fereastră şi-şi cînta cîntecele, poştalioanele de călători ca şi camioanele se opreau la poartă, şi că oamenii distinşi, ca şi cei simpli nu se mai săturau ascultînd-o. Şi întregul oraş o iubea pe tînăra femeie şi o vorbeau numai de bine, cu toate că filfizoni călare şi pe jos se plimbau neîncetat pe sub fereastra ei.

Timp de doi ani a durat fericirea tatei, apoi a trebuit să se despartă de ea şi s-o îngroape în pămîntul întunecat. Eu aveam doar un an, aşa că nu mi-a rămas nici o amintire despre draga mea mamă. Dar se zice că îi semăn atît de tare că am fi putut fi confundate. Îi port şi numele : Madeleine ; şi tata îmi spunea aşa şi mie îmi plăcea mai mult decît Lena. Dar nu moştenisem numai obrazul mamei, ci şi veselia, şi plăcerea de a cînta, şi dragostea pentru tata. Căci îndată ce am ajuns vîrsta raţiunii şi am înţeles ce tată bun aveam, micuţa mea inimă n-a mai bătut decît pentru el şi nu eram mulţumită decît cînd puteam fi cu dînsul împreună să-i fac viaţa mai uşoară şi să-l înveselesc cu cîntecele mele. Cum nu m-a trimis la şcoală, ci îmi dădea singur lecţii, mă obişnuisem cu el, aşa încît îmi treceam foarte puţin vremea cu copiii vecini. O slujnică bătrînă m-a învăţat să gătesc şi să cos şi cînd m-am priceput la amîndouă, l-am îndu-plecat pe tata să-mi încredinţeze mie mica noastră gospodărie, deşi aveam doar paisprezece ani. Abia atunci am început să mă simt cu adevărat bine, căci puteam să-l servesc şi să-l în-

grijesc după pofta inimii şi îmi mai rămînea şi puţin timp să învăţ cîte ceva. Îl convinsesem să ne cumpărăm o gramatică franceză şi cîteva cărţi de citit, astfel că petreceam multe seri repetîndu-ne lecţiile în „limba mea maternă" şi învăţam pe ascuns cîntece franţuzeşti şi nu cîntam altceva. Cînd a auzit primul cîntec, s-a făcut palid ca un mort, apoi a început să plîngă tare, încît m-am oprit speriată. Dar el m-a îndemnat să continui şi apoi mi-a spus că lacrimile îi fac bine, că i s-a părut că o vede pe mama în carne şi oase, cum stătea pe vremuri la Paris, la fereastra mansardei, atunci cînd se îndrăgostise de ea pe loc.

Pe urmă mi-a povestit pentru întîia oară cum îi scrisese o scrisoare, atît cît era în stare, în franţuzeşte, mărturisindu-i dragostea lui. Trimisese scrisoarea peste drum cu un băieţel, şi stînd la fereastră, văzuse cum dînsa a primit-o şi a citit-o. Cîtva timp continuase liniştită să lucreze făcînd o mutră serioasă. Dar, deodată, a întors capul pe jumătate spre el şi a cîntat un mic cîntec care ajunsese la modă între nemţi şi franţuzoaice :

Que je vous aime —
i-adevărat, mă tem ;
sans papa, sans mama,
aşa singuri — oh, da ;
que je vous aime —
i-adevărat, mă tem !

şi cîntînd rîdea şi îi făcea semne cu capul şi din ceasul acela totul fusese pus la cale şi n-au aş-

teptat cu nunta nici paisprezece zile. Apoi tata m-a sfătuit să devin tot atît de bună şi de virtuoasă ca mama. În general, îmi vorbea mult de virtute, şi trebuia să-i citesc deseori poveşti în care apăreau femei şi fete virtuoase. Nu ştiam de loc ce însemna asta şi nici nu-mi venea să întreb. Înţelegeam bine că virtutea e un lucru foarte serios, în vreme ce eu însămi eram veselă şi preferam să cînt şi să rîd decît să mă gîndesc la lucruri serioase.

Peste cîtva timp, am priceput, fireşte, mai bine, cînd ajunsesem destul de mare pentru ca tinerii să mai privească la fereastră, aşa cum se-ntîmplase cu mama, şi cînd adesea, mergînd pe stradă, auzeam spunîndu-se în spatele meu că sînt frumoasă, şi altele rostite de domnişorii ce-ar fi intrat bucuros în vorbă cu mine. Toate astea îmi făceau plăcere, dar nu le luam în serios, căci nu credeam că aş putea iubi pe cineva mai mult decît pe bătrînul şi bunul meu tată. Duminica, după ce îi pieptănam cu cărare părul cărunt şi rar şi-i înnodam cravata şi cînd, din gulerul alb, dragul lui obraz bătrîn şi cinstit mă privea atît de încrezător, totdeauna îl îmbrăţişam pe după gît, îl sărutam şi îi spuneam tot felul de prostii : că e cel mai frumos şi cel mai tînăr din tot oraşul şi să nu cumva să facă pe bietele fete să se îndrăgostească prea tare de el. Atunci rîdea şi ridica degetul : „Eşti *une tête folle* [1], Madeleine, şi asta o ai de la maică-ta". — „Ei atunci, spuneam eu, nu poate

[1] O zănatică (fr.).

fi ceva rău." Mă uitam după el cum cobora strada încet, cu bastonul în mînă, îndreptîndu-se spre biserică, și apoi alergam la plită să gătesc ceva care îi plăcea, și credeam că lucrurile vor merge veșnic tot astfel.

Dar într-o zi a venit sfîrșitul, tot într-o duminică mi l-au adus acasă de la biserică. Îl lovise paralizia în mijlocul predicii și n-a mai trăit decît puține ceasuri. Dar chiar în cel din urmă, cînd îi țineam mîna care se și răcise, mi-a vorbit de virtute, mi-a spus că nu are altceva să-mi lase decît bunele mele principii, și că nu-mi putea merge prea rău în viață, dacă rămîneam virtuoasă și țineam la cinstea mea. Asta să-i făgăduiesc înainte de despărțire, cu gestul și cu cuvîntul. Și după ce am făcut-o, i s-a luminat fața, a mai suspinat o dată — și îl pierdusem.

Aveam pe atunci douăzeci și unu de ani, eram sănătoasă, plină de curaj, îndemînatică la orice fel de muncă, încît, cu toată sărăcia, n-aveam grijă de viitor. Astfel, cîteva săptămîni după înmormîntare, am refuzat un pretendent, fiul unor burghezi avuți, deși nu-i puteam reproșa nimic decît lipsa mea de simpatie pentru dînsul. De asemenea nu mi-a păsat de loc nici de dezaprobarea vecinilor care auziseră despre asta. Jeleam pe dragul meu tată și în același timp priveam cu o bătaie de inimă ciudat de voioasă poarta ce părea că se deschide în fața mea spre lumea largă. Deocamdată însă am primit oferta unei doamne bătrîne să mă duc la ea ca un fel de cameristă sau ca damă de companie. Locuia

de curînd în orășelul nostru și se spunea că e foarte bizară. M-am gîndit că pot încerca cu ea ca și cu oricare alta. Aveam însă să-mi dau în curînd seama cît de rea este pîinea servituții și cît de grele erau aceleași îndatoriri ce-mi păruseră ușoare cînd era vorba de tata.

V-ar plictisi, desigur, dacă v-aș povesti în cele mai mici amănunte cum mi-a mers acolo. Nu era o femeie rea, dar întregul an cît am răbdat să stau la dînsa, n-am avut nici o oră de liniște. Pe vremuri fusese o frumusețe sărbătorită și nu se putea deprinde cu gîndul că era o femeie bătrînă, urîtă, care avea tot atîtea capricii cîte zbîrcituri pe frunte. Și asta încă ar fi mers. Cel mai greu îmi era să aud într-una poveștile despre succesele ei și despre marile nenorociri pe care le provocase. Vorbind despre astea uita că avea în față o tînără neștiutoare. Cînd se adîncea cu totul în amintirile ei, dădea la iveală aventuri care mă făceau să roșesc. Și vă puteți închipui cît mă tulburau acele povești, de vreme ce nu-mi puteam da frîu liber voioșiei mele firești prin țopăieli și cîntece ca înainte ; trebuia să-mi petrec zilele stînd liniștită lîngă bătrînă, pe cînd gîndurile mele o luau razna pe drumurile cele mai primejdioase.

Fără această distracție, de care, firește, mă apuca și pe mine groaza din cînd în cînd, desigur că n-aș fi putut rezista să trăiesc lipsită de orice altă societate. Și îmi mai amintesc cum într-o seară mi-a destăinuit un capitol deosebit de tulburător din memoriile ei, și în timp ce-mi vorbea, a adormit. Eu însămi am căzut într-un

semivis în jilţul meu scund : mi s-a părut că s-a deschis deodată uşa şi că dragul meu tată a intrat întocmai cum obişnuia pe vremuri să se întoarcă de la biserică, cu cartea de rugăciuni sub braţ, cu bastonul în mînă, cu o expresie de cinste pe frumosul lui obraz îmbujorat ce ieşea din gulerul alb. Cîtva timp m-a privit ţeapăn şi tăcut, încît m-am speriat de moarte. Apoi a dat din cap şi mi-a spus : „Aminteşte-ţi ce mi-ai făgăduit, Madeleine, că ai să rămîi virtuoasă". Şi apoi a mai rostit versul lui Schiller, pe care îl avea adesea pe buze : „Totuşi virtutea nu e o amăgire deşartă !" — şi în acelaşi timp s-a uitat atît de sever la bătrîna mea, încît şi eu am început s-o privesc ţintă. Şi în momentul acela mi s-a părut dezgustătoare ca totdeauna, urîtă şi îngrozitoare în acelaşi timp, şi nu pricepeam cum putusem răbda atîta vreme obrazul acela. Dar cînd am vrut să-mi arunc ochii iar către tata, el pierise, şi numai cuvintele lui îmi răsunau limpede în urechi, încît n-am mai putut dormi toată noaptea.

Chiar a doua zi dimineaţa am citit în ziar că o familie de moşieri căuta o cameristă şi fără să stau pe gînduri, am scris acolo şi am fost angajată pe loc. Nu vă spun nici numele regiunii şi nici pe al oamenilor acelora. De altfel, asta vi-e indiferent. Era o moşie frumoasă, înconjurată de multe păduri şi coline, nu departe curgea şi Rinul, dar nu se afla nici un oraş mai mare prin apropiere. Erau însă multe cetăţi şi castele ale unor familii bogate, cele mai multe nobile. Stăpînii mei trăiau pe picior mare : bărbatul, burghez de obîrşie, îşi cîştigase el însuşi averea, dar n-avea mare trecere în casă, căci nevasta, o nobilă, era foarte trufaşă şi încerca din răsputeri să îndrepte greşeala ce o făcuse prin mezalianţa aceasta. Aşa încît prefera să locuiască cu cele două fiice ale ei la moşie, pentru că acolo întreţinea mai uşor relaţii cu vecinii, decît în capitală, unde nu mai putea fi primită la curte. Bărbatul o lăsa să facă tot ceea ce dorea, căci o iubea foarte tare ; fusese, după cît părea, o frumuseţe. Şi fetele erau nişte domnişoare încîntătoare, iar despre fiul lor, care era plecat într-o călătorie cînd am sosit acolo, toţi cei ce îl cunoşteau spuneau că e o cadră de băiat. „Şi ceea ce e mai important, spunea Amélie, sora cea mare, este un perfect cavaler." Fata moştenise caracterul trufaş al mamei ; cea mică, Fanisca, semăna cu tatăl ei. Nu eram nici de opt zile în casă, că m-a şi luat după gît, m-a sărutat şi mi-a spus : „Să mă priveşti ca pe o prietenă, Madeleine. Cei de aci nu mă înţeleg, iar fratele meu, care e cel mai bun dintre noi toţi, se va întoarce acasă cine ştie cînd. Nu-ţi închipui cît de singură mă simt. Dar despre tine am observat îndată că ai o inimă afectuoasă. Să mă tutuieşti cînd sîntem singure."

Fireşte, asta n-am făcut-o, cu toate rugămintile ei, dar fata inocentă şi visătoare mi-a devenit foarte dragă şi pentru ea am răbdat multe lucruri neplăcute. Mama şi domnişoara Amélie nu-mi observau prezenţa decît atunci cînd îmi porunceau ceva sau cînd găseau ceva de criticat la ceea ce lucrasem. În schimb, bătrîna gu-

vernantă a prins simpatie pentru mine din pricina brumei de franţuzească ce o ştiam. Şi am fost destul de deşteaptă să mă folosesc de asta. În orele de lecţii ale Faniscăi, făceam totdeauna în aşa fel încît să fiu în apropiere cu un lucru de mînă şi, prin urmare, am învăţat tot ce a învăţat tînăra mea stăpînă, ba poate ceva mai mult. Nu că îmi prilejuia o deosebită fericire, dar mă preocupa, încît uitam să mă întreb dacă sînt fericită. Şi cînd priveam în jur mi se părea chiar că nu-mi lipseşte nimic. Căci n-aş fi invidiat pe nimeni în nici o privinţă. Uneori mă gîndeam la tata şi la ceea ce spunea totdeauna despre virtute, anume că avînd-o nu poţi fi nenorocit. Desigur, eram virtuoasă, aşa cum dorise dînsul. Dar nu puteam descoperi vreo fericire deosebită în acest fapt.

În casă erau adesea sindrofii şi cucoanele mele se duceau foarte des să răspundă la aceste vizite. Nici unul dintre domnii tineri sau mai în vîrstă pe care îi întîlneam n-a făcut vreo impresie asupra mea, afară doar de una neplăcută, cînd, vreunul, prinzîndu-mă uneori singură, mă urmărea ca pe o pisicuţă cu galanteriile lui îndrăzneţe. Ştiam foarte bine să-i ţin la distanţă. Dar toate astea au avut drept efect numai să mă convingă că virtutea e ceva foarte uşor de păstrat, astfel că nu înţelegeam de ce scumpul meu tată îmi vorbise despre ea atît de solemn.

Zîmbiţi de ideile mele copilăroase. Dar ascultaţi mai departe. Oricum, povestea este aproape de sfîrşit şi am să caut s-o scurtez pe cît se poate.

Într-o după-amiază, pe cînd şedeam în odaia domnişoarei mele celei mici şi combinan o garnitură de catifea roşie pentru doamna — guvernanta citea tocmai, frază cu frază, un capitol din *Carol al XII-lea,* iar domnişoara trebuia să-l traducă în englezeşte — am auzit răsunînd puternic un corn de poştalion şi roţile unei trăsuri rostogolindu-se repede pe sub poarta arcuită a castelului. „Gaston!“ strigă Fanisca şi se năpusteşte la fereastră; o deschide brusc, salută în jos cu amîndouă braţele şi apoi se strecoară repede pe uşă, ca o rîndunică, în braţele fratelui ei. Bătrîna guvernantă a urmat-o; eu însă am rămas sus la fereastră şi am văzut cum un tînăr zvelt sare din caleaşcă, o ridică în braţe pe Fanisca mea şi nu se mai satură sărutînd-o. Pe urmă a sosit mama, apoi domnişoara Amélie şi încetul cu încetul tot personalul. Şi după ce prima vijelie s-a potolit, au dispărut cu toţii în casă şi nu mai auzeam decît un zgomot neobişnuit de paşi şi de glasuri jos, în coridor, pînă cînd s-a liniştit şi asta. Numai eu stăteam tot în acelaşi loc, la fereastră, şi inima îmi era grea. Îmi fusese dat să văd ce înseamnă fericirea de a strînge în braţe, după o lungă despărţire, fiinţa iubită, fără să iau şi eu parte la asta. Eram numai camerista care trebuia să termine la timpul hotărît o garnitură de catifea roşie şi care nu putea cere mai mult decît să i se plătească la vreme leafa cuvenită. Pentru întîia oară invidiam pe alţi oameni.

Ora de engleză bineînţeles se sfîrşise pentru ziua aceea, eu însă am rămas să lucrez singură.

Doar Fanisca a intrat o clipă să-şi ia albumul de desene. Mi-a spus în fugă tot felul de lucruri despre fratele ei, că se făcuse şi mai frumos şi era atît de bun — atît de bun ! Spunea că-i adusese o mulţime de lucruri minunate şi istorisea cele mai amuzante poveşti din călătorie ; mai spunea că mama îi scrisese imediat tatălui şi acum are să fie şi mai grozav, şi multe altele de acest fel. Eu am tăcut tot timpul ; ce aş fi putut răspunde ? Şi o iubeam prea mult ca să nu mă bucur de bucuria ei.

Iertaţi-mă că vă povestesc iar pe larg, ceea ce, fireşte, am în faţa ochilor pînă în cele mai mici amănunte. Dar o dată ce am început, unde să mă opresc ? Dacă vă spun că am avut o noapte proastă şi că m-am şi gîndit să plec şi de aici, tot n-aveţi să pricepeţi cît mi-era inima de grea, acum pentru întîia dată, după o viaţă monotonă şi indiferentă. N-a durat mult. A doua zi, pe cînd stăpînii erau în sala de jos, la micul dejun, trebuia să duc pe o tavă de argint, aşa cum hotărîse doamna, scrisorile care sosiseră de dimineaţă. Fiul şedea pe sofa lîngă masă, Fanisca lîngă el pe un taburet şi-i ţinea mîna stîngă în poală. M-am ruşinat că n-aveam curajul să-l privesc fără sfială. Totuşi am observat că s-a oprit brusc din vorbă şi că i-a şoptit ceva sorei lui. „Este Madeleine a noastră“, a răspuns ea în surdină şi a mai adăugat ceva ce n-am înţeles. Dar simţeam că el mă urmăreşte cu ochii, tot timpul cît am stat în odaie şi, supărată că roşisem, am ieşit cît mai repede.

Afară era cît pe-aci să-mi dea lacrimile. Dar mîndria mi-a venit în ajutor. Mi-am jurat ferm, să-mi continui viaţa ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic ; să nu ocolesc ochii aceia şi nici să nu-i caut. Dar n-am fost pusă la încercări prea grele. Din acea dimineaţă, Gaston părea că mă ignorează tot atît de distins ca mama şi sora lui cea mare. Acum începu o viaţă strălucită, cu serbări, cu vînători, cu plimbări pe apă şi cu focuri de artificii, şi peste tot fiul casei era eroul, şi adesea cînd stăteam în odăiţa mea, îi auzeam rîsul pînă în singurătatea ce mă înconjura, şi mi se părea că niciodată nu auzisem un rîs mai neîndurător. Din pricina asta devenisem atît de rece şi atît de încăpăţînată, încît acum, cînd îl întîlneam întîmplător, în casă sau în grădină, nu mai aveam nevoie să-mi plec ochii, ci puteam trece cu un salut liniştit, aproape trufaş. El răspundea totdeauna prietenos — eu spuneam că e condescendent — şi am observat prea bine că, de obicei, se oprea şi mă urmărea cu privirea. Un lucru numai îl socoteam spre cinstea lui : deşi era un „perfect cavaler“, n-a făcut nici o încercare de a mă onora, ca pe vreo subretă oarecare, cu glume în doi peri sau de a înjgheba o aventură de patru sătpămîni.

În sfîrşit, am auzit că trebuie să plece, să se pregătească încă un an la universitate, după dorinţa tatălui, pentru o carieră de stat. Fanisca era foarte tristă, chiar mama nu mai trata problemele toaletelor ei cu importanţa obişnuită ; singură domnişoara Amélie părea indiferentă.

De curînd se logodise cu un baron cam bătrîior şi făcea pe îndrăgostita exaltată, care nu se poate gîndi decît la propria-i fericire. Cu o zi înainte de plecare — era spre toamnă — s-a adunat încă o dată toată vecinătatea pentru un mare dineu la castelul nostru. Vedeam seara, din odaia Faniscăi, cum se îndepărtau echipajele şi nu-mi dădeam seama în ce stare sufletească mă aflam. Aproape mi se părea o eliberare că a doua zi totul se va întoarce pe vechiul făgaş liniştit. Iar apoi, cînd îmi imaginam casa fără el, credeam că în golul groaznic nimeni nu va mai putea respira, cu atît mai puţin va mai vorbi sau rîde ca înainte.

Cufundată în astfel de gînduri, tocmai închisesem fereastra şi păşisem îndărăt în odaia cufundată în semiobscuritate, cînd, deodată, se deschise uşa şi intră el însuşi. „Sora mea nu e aici? zice, şi cum n-am putut răspunde decît cu un gest, el a continuat: De altfel, nici n-o căutam cu adevărat pe dînsa, pe dumneata te căutam, Madeleine." „Pe mine?" am întrebat eu tremurînd tare. „Da, pe dumneata, Madeleine, a zis el atunci. Ai ceva împotriva mea; am observat foarte bine tot timpul. Ţi-am făcut vreun rău? N-aş vrea să plec fără să-l fi îndreptat." Pe cînd vorbea, mi se părea că în jurul meu au început să sune sute de clopote şi totuşi auzeam lămurit fiecare silabă. Şi el reîncepu. „Văd că taci, Madeleine, e ceva atît de important încît nici nu mi-l poţi spune?" M-am reculeş şi am răspuns cît mai liniştit am putut. „Nu mi-aţi făcut nici un rău, de altfel cum ar

fi fost cu putinţă? Nu putem jigni decît pe egalii noştri." Atunci s-a apropiat de mine şi mi-a luat mîna. „Madeleine, aş dori ca dumneata să-mi fi făcut tot atît de puţin rău cît ţi-am făcut eu dumitale. Dar lucrul nu mai poate fi schimbat, dacă timpul nu-l schimbă. Cu vremea ai să mă cunoşti. Şi acum, rămîi cu bine. Rămîi credincioasă micuţei mele Fanisca; nu-i aşa că asta nu poţi să-mi refuzi?" Am amuţit. Lacrimile mi-au ţîşnit fierbinţi din ochi. Din pricina lor nu-i mai puteam vedea faţa, auzeam doar lămurit cum spunea: „Fată mîndră! N-am meritat aceste lacrimi!" Apoi şi-a trecut mîna pe părul meu.

Acum ştiţi de ce am tresărit înspăimîntată ieri, cînd aţi făcut şi dumneavoastră acelaşi lucru. Dar a fost altfel odinioară, a zvîcnit ca un curent electric din vîrful degetelor lui prin întregul meu trup, încît fără să vreau m-am tras înapoi. Iar cînd m-am liniştit şi am putut gîndi, el nu mai era în odaie.

Nu l-am mai văzut nici seara, iar a doua zi plecase călare înainte de răsăritul soarelui. Apoi au început să sosească scrisorile lui, pe care fireşte nu mi le scria mie, ci micii lui Fanisca, dar înţelegeam bine că erau pentru mine. Sora era fericită; înainte nu-i scria decît la ziua ei de naştere, aşa cum scrii unui copil. Acum soseau în fiecare săptămînă două-trei file care începeau totdeauna vesel, istorisind farse studenţeşti, apoi se schimba brusc tonul, cum se schimbă ziua în noapte, şi scumpa copilă îmi

citea ultimele pagini serioase cu o expresie mirată și bizară. Spunea adesea : „E ca și cum ar pune pe altcineva să-i scrie sfîrșitul scrisorilor". — „Sau le-ar adresa *alteia*", îmi spuneam în sinea mea. Și cînd eram singură, îi scriam în gînd pagini întregi, dar nici un rînd nu ajungea pe hîrtie. Și nici nu mi-a trecut vreodată prin minte să-i vorbesc de mine prin sora lui sau să-i trimit salutări.

De cînd îmi spusese acele cuvinte, nici o clipă nu m-am îndoit cum stăteau lucrurile cu mine. Eram ferm hotărîtă să nu mai rămîn acolo decît peste iarnă. El trebuia să vină de Paști, Fanisca vorbea zilnic de asta ; știam că atunci aș fi fost pierdută. Am decis să-i spun de Anul nou mamei lui că voiam să-mi caut alt loc. Încotro mă va purta soarta, mi-era totuna.

Dar s-a întîmplat altfel.

La Crăciun, zăpada acoperise parcul ; erau zile frumoase, limpezi, Fanisca nu voise să stea în odaie și mă luase și pe mine afară cu ea. Pe cînd coboram încotoșmănate în paltoane aleea cea mare care duce la șosea, vedem deodată, în pădurea învelită în brumă, o formă întunecată apropiindu-se de-a lungul unei cărări, care taie o mare parte din drum. Fanisca era cam mioapă și a vrut să continue drumul. Eu însă l-am recunoscut pe loc și m-am oprit. „Surioară !" strigă el, salutîndu-ne cu mîna. Peste o clipă, Fanisca se agățase de gîtul lui. Dar fratele se uita peste capul Faniscăi la mine, cu o privire !... Îmi zvîcnea din nou tot trupul, ca atunci cînd mi-a atins creștetul cu mîna.

Ce să mai înșir multe ? Desigur că și dumneavoastră ați trecut prin așa ceva — și știți cum fiecare se învîrtește în jurul celuilalt, cînd ar avea să-și spună o lume întreagă de adevăruri și nu le vine pe buze decît un „bună ziua !" Pe deasupra, era un atît de bun actor, încît nimeni din casă nu observa nimic deosebit, și ceea ce era cel mai rău, nu observam nici eu însămi. Vedeam că mă caută și că e supărat pe mine pentru că îl ocoleam. Mi se părea că datorez aceasta și mie și lui. Și totuși mă cutremuram cînd uneori aluneca asupra mea o privire fugară din ochii-i triști.

Așa s-au scurs opt zile, cu mari serbări la castel, iar eu stam singură și mă chinuiam cu gîndurile mele amare. În ajun de Crăciun, făcuse cadouri tuturor, numai mie nu. Sora cea mică l-a certat pentru asta, eu însă îi eram recunoscătoare. Nu voiam să mă considere o slujnică, și în ce altă calitate aveam dreptul să mă aștept la vreo amabilitate din partea lui ? Astfel ședeam și lucram pînă noaptea tîrziu la gătelile doamnelor mele, pe care voiau să le pună la un bal mare, a treia zi de Crăciun. Castelul contelui era la o depărtare de vreo trei ceasuri de noi. Se vorbea de o căsătorie între Gaston și fiica acestuia. Fanisca însăși a pomenit o dată fără să vrea despre asta și se vedea cît de viu o dorea. Balul nici n-ar fi avut loc, dacă frații ei n-ar fi venit în vacanță acasă.

Așa că după-amiază am văzut cum s-a pornit marele alai cu pocnete de bici : patru sănii și cîțiva călăreți. Căci afară de stăpîni, pleca

aproape tot personalul, numai bătrînul grădinar, un băiat de grajd şi cu mine păzeam casa. Guvernanta se dusese de sărbători la familia ei, într-un oraş francez de la graniţă.

Îndată ce convoiul a dispărut din ochii mei şi m-am simţit liberă, m-a copleşit puternic soarta mea şi am plîns mult şi amar. Apoi mi-a fost mai bine, credeam chiar că plînsesem ultima durere şi aveam încredere în mine că atunci cînd îl voi revedea îmi va părea străin şi indiferent, ca un nume de mult uitat. În lumina crepusculară am cutreierat prin toată casa, chiar prin odaia lui. Am stat mult în jilţul din faţa biroului său şi am privit lucrurile împrăştiate acolo, şi tot timpul mi se părea că el n-ar mai fi pe lume, că numai lucrurile astea mai vorbeau de dînsul. Visînd astfel, s-a făcut noapte neagră, numai zăpada mai strălucea prin ferestrele arcuite ; simţeam că gerul creşte şi m-am strecurat în odăiţa mea unde mi-am aprins un foc pentru noapte. Atunci am simţit că istovirea puterilor mele din ultimele zile se răzbună ; moartă de oboseală, era să adorm în genunchi în faţa sobei care trosnea, şi cu greu m-am dezbrăcat ca să mă vîr în pat.

Am şi adormit îndată şi pesemne am dormit pînă pe la miezul nopţii, cînd m-a deşteptat un vis de spaimă. Îl văzusem în primejdie de moarte şi am fost bucuroasă cînd mi-am dat seama că e sănătos şi dansează şi că numai norocul vieţii mele e ameninţat. Bineînţeles, gîndurile mele nocturne n-au rămas multă vreme atît de generoase. Îl vedeam cu tînăra contesă şi cu alte frumuseţi

şi eram geloasă de toate. Singurul lucru care mă mîngîia era sentimentul că nici una nu-l va face atît de fericit cît aveam convingerea că l-aş face eu. Să nu credeţi că aveam o părere prea proastă despre mine. Avusesem prilejul să mă compar destul de des cu celelalte şi le spuneam în gînd : „Fără briliantele şi rochiile voastre frumoase, nici un om nu v-ar vedea nobleţea". Mai ştiam şi că în ultimul an devenisem mai frumoasă decît fusesem vreodată. Acum pot vorbi despre asta, căci e un lucru trecut, care nu m-ar mai putea bucura, chiar dacă această frumuseţe ar mai exista. Şi era sîngele mamei în vine, care aspira la bucurie şi la fericire şi avea poftă de viaţă ; de altfel ştiam că dacă eram în stare să fiu fericită, aş fi fost în stare să fac şi pe altul fericit.

Dar soarta nu voia ! „Fie ce o fi !" îmi spuneam dîrză. Şi eram atît de trează încît nici nu mai putea fi vorba de somn. Stăteam în pat, şi cu toată jalea mea mi-era bine şi plăcut simţind căldura sobei şi privind prin geamul din faţă noaptea palidă de iarnă în care stelele licăreau glaciale, iar pe brazi nu se mişca nici un ac. Şi era atîta tăcere în casă încît auzeam cum pendula de jos, din budoarul doamnei, bate ceas după ceas, unu, două — în sfîrşit trei. Deodată mi s-a părut că aud din mare depărtare tropot de cal urcînd de-a lungul aleii şi, speriată, am zvîcnit în sus. Într-adevăr nu era amăgire, zgomotul devenea din ce în ce mai tare, acum dă năvală în curtea castelului. Cu un strigăt, mă reped din pat la fereastră şi văd : E el ! Sare de

pe cal, îl duce de căpăstru pînă la acaretul de alături, unde dormea bătrînul grădinar, ciocănește acolo și leagă căpăstrul de un spalier al viței de vie. Mai mult n-am văzut, căci trebuia să-mi găsesc hainele, zăpăcită cum eram. Și de abia m-am îmbrăcat, că îi și aud pașii pe scară și rămîn ca vrăjită în mijlocul odăii. El stă tăcut cîtva timp afară — îi puteam auzi răsuflarea precipitată — apoi bate ușor în ușă și-mi rostește numele. „Cine-i acolo ?" întreb în zăpăceala mea, căci doar știam prea bine. Dar cînd a strigat pentru a doua oară „Madeleine !", nu l-am mai putut lăsa să aștepte. Am tras zăvorul și eram față în față. O clipă doar. În clipa următoare mă aflam în brațele lui, și tot chinul și mîhnirea erau uitate.

Cînd ne-am putut privi iar în ochi, cu toată emoția mea, mi-a venit să rîd văzîndu-i fața încadrată cu țepi de gheață. Țurțuri albi, grei îi atîrnau în păr și în barbă. A rîs și el pe cînd îl mîngîiam pe buclele care zornăiau. „Da, copilă, a zis, îți aduc în casă un urs polar, și tu trebuie să-l dezgheți. Vino !" Voia să mă ducă în odaia mea. L-am tras ușor din fața ușii. „Să mergem jos, am zis, am să aprind un foc în cămin și se încălzește îndată." Astfel, am coborît scara la brațul lui, foarte încet, căci trebuia să ne oprim în fiecare clipă, să ne privim și să ne întrebăm dacă e adevărat că mă ține de braț, că întregul castel ne aparține și că nu poate veni nimeni să ne despartă.

În sfîrșit, am intrat jos, în sala întunecată, unde am aprins îndată în cămin un foc viu ; el

arunca din coș buștean după buștean în flăcări, pînă cînd ele se înălțau trosnind. Mai era în odaie marele pom de Crăciun și în jurul lui multe mese încărcate cu cadouri, un bazar întreg. În față atîrnau pe perete portretele de familie, străbunii lui din partea mamei, iar pianul cel mare stătea încă deschis lîngă ușa înaltă a balconului. Cînd focul a început să ardă și gheața din buclele lui se topea, a împins un jilț în fața căminului, s-a așezat în el și m-a luat pe genunchi. Mi-era grozav de bine cu capul rezemat de umerii săi, și șezînd în brațele lui, simțeam cum picăturile topite îmi cad pe fruntea fierbinte. „Copil trufaș, a spus, te-am învins totuși." Eu am tăcut și am închis ochii. Mă gîndeam că după ceasul acesta nu mai poate exista nici viață, nici fericire, nici nenorocire... .

Apoi el spuse brusc : „Ai citit toate scrisorile mele și mă cunoști tot atît de bine cît mă cunosc eu însumi. Dar despre tine nu știu multe, știu numai lucrul esențial : că mă iubești. Povestește-mi cum ai trăit, pînă ai venit la noi." Atunci am început să vorbesc, așa cum îmi venea, de părinții mei și de cîntecele mamei : și a trebuit să-i cînt ceva. Am cîntat *„Que je vous aime"*, și pe acesta voia să-l audă mereu, și îmi săruta cuvintele de pe buze, pînă cînd am sărit și, ca să-l necăjesc, am început să alerg în jurul mesei. El după mine ; m-a prins și m-a ținut zdravăn cu amîndouă brațele și rîdeam ca niște copii. Apoi a devenit serios și a zis : „Nu ți-am dăruit încă nimic de Crăciun, cu toate că ți-am adus

ceva și am plecat de la universitate numai ca să ți-l dau!" Spunînd asta, a scos un mic inel de aur — îl am încă aici, pe deget — și cum dădeam din cap, a adăugat: „De ce nu vrei să-l porți?" Am tăcut, dar m-a apucat o mare spaimă căci trebuia să mă gîndesc înainte de toate la viitor; și deodată am întrebat: „Vorbești serios, Gaston?" „Copilă dragă, a spus el, aș fi plecat de la bal numai în glumă, să merg călare două ceasuri în gerul ăsta tăios?" I-am răspuns: „E cu neputință. Ei n-au să admită niciodată!" „Da, dacă *îi întreb*! a spus el rîzînd. Cine întreabă multe, capătă multe răspunsuri. Eu nu te-am întrebat decît pe *tine*, și tu nu mai poți spune *nu*." Într-adevăr că nu puteam; i-am întins mîna și el mi-a pus inelul în deget, și cînd am sărutat micul inel, Gaston m-a cuprins cu brațele, m-a ridicat și m-a plimbat prin sală, ca pe un copil neajutorat, prin fața vechilor și mohorîtelor portrete de familie.

„Vă dați și dumneavoastră consimțămîntul, domnule străbunic? Îmi permiteți să vă cer binecuvîntarea, doamnă strămătușă? Doar n-aveți nimic de obiectat, domnule unchi? Acum vezi, copilă dragă, că oamenii aceștia venerabili și aceste doamne cuviincioase sînt cu toții mulțumiți de mine, și unchiul de aici, în fracul de mătase albastră, cu nasturi de diamante, care se zice că era un mare cunoscător de femei, mă privește chiar cu o invidie mută și gîndește în sinea lui: «Cum de are diavolul ăsta de băiat un gust atît de subțire, căci tatăl lui n-a fost decît un *roturier*[1]?» Și în același timp rîdea din toată inima, și m-a lăsat încet jos pe covor, și ne-am plimbat braț la braț prin sala cea mare vorbind de dragostea noastră.

Cum zbura timpul! Cînd pendula din budoar bătu cinci, nu-mi venea să cred că Gaston stătuse două ceasuri cu mine. Afară era încă întuneric beznă, focul din cămin se stingea și numai cărbunii mai luceau, dar nu mai încălzeau. Tremuram și mă apăsam pe brațul lui: mi se părea că dacă ar pleca acum, mi-ar îngheța tot sîngele în vine. „Ești obosită? spuse el, haide, te duc iar în pat."

Dădeam numai din cap. Apoi l-am întrebat: „Trebuie să pleci cu adevărat? Ai să-mi îngheți pe drum. Vîntul de dimineață este atît de tăios, îl simt pînă aici cum suflă în ușa de la balcon." A rîs și mi-a răspuns: „Am înghețat în căldura balului, dansînd cu tînăra contesă". Și mi-a istorisit cum abia a așteptat sfîrșitul petrecerii, iar cînd ceilalți s-au retras în odăile de musafiri ale castelului — căci toți invitații au rămas noaptea acolo — el s-a dus jos în grajd și a înșeuat chiar cu mîna lui calul. „Ce au să creadă cînd îi vor observa lipsa și vor vedea că tu te întorci abia la ziuă?" „Lasă-i să creadă ce vor! zise el. Grădinarul de aici și micul Jean n-au să mă trădeze. Și chiar dacă ar face-o, puțin îmi pasă și cine ar vrea să te facă să plîngi o s-o pățească!" În vremea asta s-a așezat la pian și a

[1] Om de rînd (fr.).

cîntat acompaniindu-se : „*Que je vous aime*“, pe urmă a sărit brusc, zicînd : „Haide, a venit timpul !“ L-am urmat, lipsită de orice voință ; inima era gata să-mi sară din piept. Cu bratul pe umărul meu, m-a dus în sus pe scară. Nici unul nu scoteam un cuvînt. Pe ultima treaptă, tocmai în dreptul ușii mele, m-am oprit. „Să ne luăm rămas bun aici“, l-am rugat. „Atît de rece ? a șoptit el. Vrei să te desparți de mine aici, în frig, pe treapta întunecată ?“ „Doar trebuie să pleci, i-am spus. Dacă ai fi înăuntru, nu te-aș mai lăsa să pleci pe gerul ăsta grozav. Si totuși *trebuie* să pleci.“ „*Trebuie* ? a întrebat el, si am simțit cum mă trage mai tare spre dînsul. Ba nu, *vreau, vreau* să rămîn aici. Ceasul ăsta e al nostru. Cine știe dacă mai vine vreunul la fel, Madeleine ?“ Atunci m-a copleșit o teamă năprasnică, m-am smuls din brațele lui, am zburat în odaia mea și am zăvorît ușa.

Dar genunchii nu m-au mai ținut, am căzut greu pe prag, lovindu-mă cu capul de clanță și frîngîndu-mi mîinile în poală. Ochii mi-au căzut pe peretele din fața mea. Acolo atîrnasem o siluetă care-l înfățișa pe tatăl meu ca om tînăr, și era atît de întuneric în odaie încît nu puteam distinge decît o pată neagră pe peretele alb, dar pentru că o cunoșteam trăsătură cu trăsătură, mi s-a părut că văd deslușit obrazul și totodată că îl aud vorbind de virtute și că nu poți fi nefericit atîta vreme cît ești virtuos. Auzeam asta ca și cînd ar fi spus-o lîngă mine. Dar în același timp auzeam vocea lui Gaston prin

ușă și mă simțeam atît de nenorocită încît aș fi dorit să mor pe loc.

„Noapte bună, Madeleine ! au fost ultimele cuvinte ale lui Gaston. Ai să te căiești că m-ai gonit așa !“ Apoi a coborît scara și eu am izbucnit în lacrimi, și printre hohotele de plîns am auzit răsunînd tropot de cal. Nu puteam să mă ridic de jos, să mă uit de la fereastră după el. Simțeam că parcă n-aș fi fost demnă ca Gaston să fi venit de dragul meu.

Fata tăcu un răstimp și rămase cu ochii închiși, ca și cum ar fi fost cufundată într-un somn magnetic. Pe cînd povestea, obrazul ei devenise tot mai palid, pupilele negre mai mari și mai fără viață și gura căpătase o expresie sălbatică, străină. Cel ce o asculta și care ședea alături de dînsa, rezemat pe sofa, se ridică deodată și îi luă mîinile.

— Îmi fac mustrări că ți-am smuls confidențe, rosti el. Amintirile astea te îndurerează, dragă Madeleine. Mîinile îți sînt umede și reci. Așteaptă puțin ! Se ridică și dintr-o sticlă de buzunar îi turnă vin într-un pahar pe care i-l întinse. Are să te încălzească, e un vin de Porto vechi, bun. Bea, Madeleine, de dragul meu !

Ea luă paharul și bău mecanic.

— A și început să-mi fie mai bine, spuse. Vă mulțumesc, dar nu vă faceți mustrări ; îmi descarc inima, cînd după atîția ani pot istorisi unui om povestea asta pe care mi-am repetat-o numai *mie,* pînă simțeam că înnebunesc. Acum este întîia și ultima oară. Și pe cine îl intere-

sează? N-am pe nimeni căruia să-i pese dacă sînt pe lume ori nu.

— Nu mai vorbi aşa, Madeleine, o întrerupse el. Ce-ai făcut ca să pierzi stima şi iubirea oamenilor? Crezi cu adevărat că dacă te-ai fi purtat altfel...

— Ascultaţi-mă pînă la sfîrşit, zise ea dînd din cap. Lucrul cel mai greu vine abia acum. L-am trăit, de ce n-aş avea puterea să-l spun? Dar nu trebuie să insist asupra lui. Cîteodată îmi reamintesc deslușit acea noapte, cum stăteam trează şi plîngînd în pat, cum îngheţam şi tresăream la fiecare zgomot, întrebîndu-mă, în timp ce afară ningea din ce în ce mai tare şi se stîrnise un vifor pe care mi se părea că-l simt pînă acolo, în patul meu, dacă nu cumva are să se întoarcă şi are să bată iar la uşa mea. Atunci, desigur, chiar dacă m-ar fi costat viaţa i-aş fi deschis. Cînd toate astea îmi devin din nou prezente, mi se pare că se pune o povară de gheaţă pe inima mea, din ce în ce mai apăsătoare şi tot mai apăsătoare, şi trebuie să săr şi să mă istovesc într-o muncă grea, ca să se dezgheţe ceva în mine şi sîngele să poată curge iar.

Căci să asculţi aşa viscolul şi să-ţi mărturiseşti: „Tu eşti vinovată, dacă îl loveşte pe omul care pentru tine a venit prin ger şi noapte să-ţi spună că îi eşti mai dragă decît orice pe lume şi pe care, dacă nu l-ai fi gonit, ochii tăi l-ar putea vedea acum şi mîinile tale l-ar putea strînge, şi cine ştie cînd se va mai întîmpla asta..." Între timp, afară parcă răsunau glasuri omeneşti, şi păsări de noapte ţipau, şi crengile se frîngeau în parc sub povara zăpezii, şi la fiecare zgomot tresăream şi gîndeam: „E el?"... Şi după o veşnicie, pe cînd era încă întuneric, se aud într-adevăr lovituri în uşă, dar nu la a mea, ci jos, la poartă, lovituri grele şi tari, date cu un topor tocit parcă, apoi un răstimp de tăcere şi pe urmă iar — chiar şi acum inima mi se opreşte la acest zgomot — aud acum limpede nechezat de cal şi înţeleg că ciocăniturile de la poartă sînt copite ce lovesc în ea. De ce m-a cuprins atunci o presimţire atît de îngrozitoare? Nu mi-ar fi putut trece prin minte: „S-a răzgîndit pe drum şi se întoarce iar la tine?" Dar nici o clipă nu m-am gîndit la asta, nu simţeam decît spaimă şi jale, mi-am adunat hainele în întuneric şi fără să fac lumină, fără o basma pe cap, m-am repezit pe scară, mai mult căzînd decît umblînd, şi am alergat prin curtea cu nămeţi la poartă, unde tot se mai auzea ciocănind. Voiam să trag zăvorul ca să deschid, dar mi-am rănit mîna pînă la sînge fără să reuşesc. Şi credeţi că aş fi fost în stare să strig „Gaston"? „Dacă nu răspunde nimeni!" îmi spunea o voce groaznică în mine? Şi pe cînd mă străduiam cu disperare, calul a mai nechezat de cîteva ori, ceea ce l-a trezit în cele din urmă pe grădinar; l-am văzut ieşind cu un felinar din căsuţa lui. Nici unul dintre noi n-a rostit vreun cuvînt, desigur că şi el se gîndea la acelaşi lucru care *mie* îmi paraliza limba. Cu o singură zmucitură a deschis poarta şi a luminat afară. Acolo stătea calul tremurînd şi,

în ciuda viforului, spumega. Era fără călărețul lui! Cum necheza către noi a jale și cum vorbele bătrînului nu-l linișteau și își întorcea privirea mereu spre drum, ca și cum ne-ar fi rugat: „Dar veniți o dată să vedeți ce s-a întîmplat!" — Și simțeam că trebuie să mă rușinez față de animal: simțea ca un om, îi era milă de bietul lui stăpîn pe care eu îl gonisem și îl trimisesem la moarte.

„Trebuie să fi căzut! a spus bătrînul. Uite, pe partea asta calul a stat în zăpadă. Numai de nu s-o fi întîmplat altă nenorocire. Așteptați aici, eu mă duc pe drumul din pădure, la vale, poate că are nevoie de mine."

„Ba nu, am răspuns, merg cu dumneata."

Nu m-am lăsat abătută de la hotărîrea mea; m-a silit doar să iau o pătură, căci n-aveam nici haină, nici pălărie.

Pe cînd mergeam prin pădure în urma calului, ninsoarea se mai potolise, viscolul încetase de tot, și ici, colo, se zărea o stea. Înaintam zoriți, bătrînul se uita la dreapta, eu la stînga, pe pămîntul acoperit de zăpadă și tot așa ceasuri întregi, fără să schimbăm o vorbă. Deodată grădinarul zise: „Acum vine un loc afurisit". Am privit într-acolo și l-am înțeles îndată. Era un pod de lemn peste o scufundătură a drumului, în care se strîngea apa cînd ploua. Atunci calul a nechezat iar și a trebuit să mă opresc, căci genunchii nu mă mai țineau. „Domnule Gaston!" a strigat bătrînul. Dar a urmat o tăcere înspăimîntătoare. „Țineți calul, a spus el, și mi-a dat hățul. Am să mă cobor pînă în

fund, podul e poleit de gheață." Îndată după asta l-am auzit strigînd de jos: „Veniți, e aici! Trebuie să-mi dați ajutor."

Am lăsat hățul din mînă și m-am repezit în adîncitură. Zăpada lumina destul, încît puteam să văd chiar de sus cine zăcea acolo. Lîngă capul lui, pe pămîntul alb, era o pată întunecată și pete întunecate pe mantaua lui ninsă. Cum am văzut asta, mi-am pierdut cunoștința și am căzut lîngă el. Dar știu încă lămurit că mi-am revenit curînd și eram singură cu Gaston și totul era ca un vis. Nu mă puteam mișca încă. Numai la obrazul lui mă uitam cu ochi mari și la petele roșii pe zăpadă. Mi se părea că se sfîrșește și cu mine. „Numai dacă ultimele mele picături de sînge s-ar preface în gheață, atunci ar fi bine!" gîndeam, și de durere nu mai simțeam nimic, atît de pustiu era în mine și în jurul meu.

Apoi am auzit iar glasul bătrînului și al altor oameni și deodată m-am trezit și am strigat către ei și pe cînd se opreau sus cu o trăsurică, am încercat să-l ridic pe Gaston. Abia cînd l-am luat în brațe, am simțit că orice ajutor era de prisos. Oamenii l-au dus pe povîrniș, în sus, l-au așezat în trăsură și au înhămat calul. Erau țărani din satul vecin, care îl cunoșteau cu toții și aduseseră cu ei și pe felcer. Acesta s-a așezat lîngă Gaston în trăsură și tot drumul s-a ocupat de dînsul. Eu și ceilalți mergeam alături. Dar nici unul n-avea inima să întrebe dacă s-a trezit. Abia în curtea castelului mi-am luat curajul. „Duceți-vă să vă odih-

niţi, domnişoară, a spus omul. Tot nu-i mai putem fi de vreun ajutor. Singura mîngîiere este că n-a suferit. Trebuie să fi murit într-o clipă, din pricina pierderii de sînge."

În timp ce istorisea, Madeleine închisese ochii. Acum îi deschise mari şi privea în jur cu un surîs straniu.

— Nu-i aşa ? zise ea, e o poveste căreia n-ar trebui să-i supravieţuieşti. Cînd ai fost o dată atît de tare sau atît de slab, eşti tu însuţi vinovat de toate jalnicele experienţe ce te mai aşteaptă. Rău este numai că nu rămîi mereu atît de nepăsător ca în prima ameţeală, că mai tîrziu multe jigniri şi lipsuri mărunte te pot atinge ! Dacă aş fi rămas tot atît de împietrită ca în prima zi ce a urmat după acea noapte, s-ar fi sfîrşit mai repede cu mine. Atunci mi-ai fi putut împunge carnea cu ace înroşite în foc şi abia aş fi tresărit. Ce a trebuit să aud cînd, la amiază, s-au întors mama şi fiicele ! Cele mai josnice jigniri, cu care am fost izgonită din casă ca o făptură nemernică ce ar fi atras în mrejele ei pe nenorocit, ca o ucigaşă lipsită de inimă, care nu mai putea fi tolerată sub acel acoperiş. Toate astea nu m-au mişcat nici o clipă. Nu m-am dezvinovăţit cu nici un cuvînt. Dacă aş fi mărturisit întregul adevăr, nimeni nu m-ar fi crezut, şi ce-mi păsa de asta ? Dacă toţi ceilalţi nu mi-ar fi găsit nici o vină, m-aş fi simţit oare mai puţin vinovată şi l-aş fi trezit pe el din morţi ? Nici măcar nu-i puteam urî pe aceşti bieţi oameni care mă ocărau. Nu le răpisem cu adevărat ce aveau mai drag, mîndria şi bucuria

lor ? La ce bun că, plecînd pe jos, ca o cerşetoare, mă puteam învălui în virtutea mea ? Era întreagă şi neponosită şi totuşi, în ea îmi îngheţa inima şi s-au scurs săptămîni şi luni pînă cînd această gheaţă m-a lăsat iar să dorm o noapte, ca ceilalţi de vîrsta mea.

Astfel am trăit întîi de azi pe mîine, din micile mele economii şi nu mă gîndeam la altceva decît că, într-un chip sau altul, îmi va veni un sfîrşit grabnic. În fiecare dimineaţă cînd mă deşteptam îmi spuneam : „Să sperăm că e ultima"... Dar de necrezut cît de încăpăţînată e viaţa ! Cînd mi s-a isprăvit ultimul ban, am început cu adevărat să mă frămînt cum să mă strecor mai departe. Îmi închiriasem într-un orăşel de reşedinţă o odăiţă, la nişte oameni cumsecade, care mă îngrijiseră cînd friguri rele mă ţintuiseră acolo. Atunci gazda, căreia îi cerusem sfatul, mi-a procurat de lucru acasă, de la cucoane, şi într-adevăr mi-am luat inima în dinţi şi am început iar să brodez şi să cos ca mai înainte. Şi dacă n-ar fi fost decît *asta !* Dar închipuie-ţi, nu trecuse anul şi m-am surprins o dată cîntînd în timpul lucrului. Am tăcut imediat şi m-am speriat de mine însămi. „Eşti monstruos de uşuratică, mi-a trecut prin minte. Sau nu l-ai iubit niciodată ?" Trebuia să admit prima ipoteză, căci despre a doua, cunoşteam bine adevărul. Ah ! Era încă atîta tinereţe în mine, şi pe deasupra sîngele mamei ; un an petrecut tot timpul în asemenea pustietate şi strîmtoare, cu acelaşi gînd în suflet, face cît

zece ani obişnuiţi. De cîntat totuşi n-am mai cîntat.

Şi astfel a trecut iarna următoare şi s-a făcut iar vară, şi cu mine lucrurile stăteau tot ca înainte, simţeam numai că trebuie să se schimbe, căci altfel mă prăpădesc în liniştea aceea de moarte. Am citit odată despre nişte naufragiaţi care îşi salvaseră în luntrea lor toate proviziile, dar n-aveau nici o picătură de apă, astfel că, pînă la urmă, au pierit. Aşa aveam şi eu pîinea, munca mea, o reputaţie bună, tinereţe şi seninătate, şi pe deasupra scumpa virtute — şi totuşi nici o picătură de fericire ; şi eram însetată de ea şi, pentru că greşisem o dată, trebuia să-mi pierd oare orice speranţă pentru totdeauna ?

S-a nimerit atunci să vină în vizită o rudă a gazdelor mele, un om binecrescut şi modest căruia auzisem de mult că i se aduceau laude. Nu ştiu ce afaceri avea în oraş, dar cu toate că erau terminate de mult, el a rămas mai departe şi am observat îndată că stătea de dragul meu. Nu mi-era antipatic şi cu vremea mă obişnuisem cu omagiile lui tăcute şi serioase, iar gîndul că îl făceam fericit cînd mă arătam prietenoasă cu el îmi încălzea sufletul. „Poate că a face fericit *pe altul* e cel mai sigur drum spre fericire“, îmi spuneam. Trebuie să vă mărturisesc că mă atrăgea şi situaţia lipsită de griji pe care mi-o oferea şi dorinţa de a fi liberată din monotonia zilelor mele de lucru. Cînd, în urma scrisorii prin care mă cerea în căsătorie, i-am răspuns verbal cu un „da“ şi cînd am

văzut pe omul acela bun aproape aruncîndu-mi-se la picioare, mut de bucurie, cu ochii în lacrimi, mi s-a părut că în pieptul meu împietrit s-ar ridica pentru întîia oară o boare de viaţă. Dar n-au trecut opt zile şi întreaga minunăţie s-a sfîrşit. El anunţase în toate părţile că se logodise cu mine şi din scrisorile ce îi veneau ca răspuns am văzut că toată lumea îi dorea fericirea. Logodnicul meu mi le arăta strălucind de bucurie. Apoi însă, au sosit altele care îl demoralizau vădit. La întrebările mele se ferea să răspundă. Cînd, în sfîrşit am invocat dreptul de a împărtăşi neplăcerile lui, a fost destul de slab să-mi trimită pe ruda lui, gazda mea, care pînă atunci mă răsfăţase cît putea şi care, deodată, a intrat la mine cu o mutră duşmănoasă, copleşindu-mă cu acuzaţii. Pretindea că am înşelat-o în chip ruşinos şi că am jucat o comedie ipocrită. Din fericire, continuase ea, acum se ştia cine eram şi de ce trăisem retrasă aici, fără să tulbur nici un firicel de apă : numai ca să prind pe un om de onoare, naiv, în urzelile mele viclene cu care mai ademenisem, spre pieirea lor, îndrăgostiţi mai nobili. Dar pe pămînt există încă o justiţie divină, ce pedepseşte viciul şi ocroteşte virtutea, şi încă multe alte cuvîntări înălţătoare, care sfîrşiră anunţîndu-mă că logodnicul îmi cerea înapoi inelul şi că nu vrea să mă mai vadă niciodată. Mi-am păstrat calmul şi am spus că doresc să vorbesc cu el. Mi s-a răspuns că a plecat şi într-adevăr aşa era, deşi la început nu voiam să cred. Omul slab cedase argumentelor virtuoase ale preacinsti-

telor sale rude, care erau cît mai grăbite să curețe casa lor neîntinată de această pată rușinoasă. Îți poți închipui că n-am amînat despărțirea nici o clipă. Întîi s-a stîrnit în mine un sentiment de jignire și de durere. Îmi părea rău și de omul acela bun despre care credeam că mi-e totuși prieten. Apoi întreaga întîmplare mi-a apărut atît de profund ridicolă, încît trecînd pe sub poarta orașului, am izbucnit într-un adevărat rîs spasmodic. Frumoasa mea virtute o luam cu mine tot neștirbită. „În ea ai ceva de preț, mi-am spus, cu care să te desfeți cînd vei rătăci iar printre străini, fără prieteni și fără iubire." Dar nu, să privim lucrurile altfel. Era tot vina mea că îmi nimicisem iar fericirea. Dacă propria-ți inimă nu-ți arată drumul, te rătăcești totdeauna. Cîndva m-am nenorocit pentru că n-am vrut să cred, deși inima îmi striga cît putea de tare. Acum am să bag de seamă, chiar dacă abia șoptește, și să nu ascult de nimic altceva.

Ei da, dacă ar mai fi vorbit! Am întrebat-o destul de des; a rămas totdeauna mută. O jignisem o dată prea adînc.

Nici nu-mi trecea prin minte să intru în serviciu la vreo familie sau la vreo doamnă singură. Dar eram dezgustată să tot lucrez în tăcere pentru pîinea zilnică. Mai alergam și după fericire și nu trebuia să mă depărtez prea mult de drumul mare ca s-o prind din zbor, dacă avea să treacă. Așa că mi-am luat un serviciu într-un hotel mare, unde îmi îndeplineam îndatoririle prevăzute și încolo nu eram la cheremul nimănui. Aveam pe mîna mea argintăria și rufăria și dispuneam de totul după bunul meu plac, căci văduva hotelierului căruia îi aparținuse casa zăcea bolnavă mai toată vremea. Pentru că le păream frumoasă, străinii veneau în număr mare. Eu gîndeam: „Printre atîția are să fie totuși unul care să-mi arate drumul spre fericire". Dar m-am înșelat foarte tare. Nu duceam lipsă de pretendenți, de toate condițiile, tineri și bătrîni, cu intenții bune sau rele și nu mă mai întrebam altceva decît dacă îmi vorbește inima. Dacă ar fi rostit numai o șoaptă, vă spun fără înconjur — puteți crede despre asta ce vreți — nu mi-ar fi păsat de virtutea mea.

Dar cum v-am mai sus, a rămas tăcută ca moartea. O singură dată am crezut că se deșteaptă iar. Un tînăr prinț, care călătorea incognito, a descins la noi. Era un bărbat de o frumusețe rară, cu o înfățișare cavalerească și se zicea că ar fi foarte primejdios pentru femei. Cînd m-a întîlnit pe scară s-a oprit și m-a salutat cu un fel de respect care mi-a dat de gîndit. Apoi a venit la mine valetul lui și nu-i mai tăcea gura ce impresie făcusem asupra stăpînului său. A lăsat să se întrezărească destul de clar ce ușor îmi va fi să joc un rol strălucit în orașul de reședință. Am ascultat asta revoltată și n-am catadicsit să-i răspund. Dar nu pot tăgădui că trupul zvelt al prințului, ochii lui plini de foc și sunetul mîngîietor al glasului m-au urmărit toată ziua. Și cînd l-am întîlnit încă o dată, el m-a privit cu niște ochi atît de

serioşi, aproape mîhniţi, încît trebuie să fi fost un foarte bun actor, dacă măcar în acel moment nu simţea ce-i exprimau ochii. Pe urmă s-a întîmplat aşa cum prevăzusem cu teamă. Tîrziu noaptea a bătut cineva la uşa mea. Nu adormisem încă de emoţie şi de aşteptare. Dar acest ciocănit a fost hotărîtor. Ştiam foarte limpede că neliniştea în care mă zbăteam venea din sîngele meu, nu din inimă. „Cum asta ? îmi spuneam, singurul om pe care l-ai iubit l-ai lăsat să ciocănească în zadar şi l-ai împins astfel la pieire, iar acum pentru un străin ai fi în stare să te lepezi de ceea ce consideri atît de preţios cînd a fost vorba de singurul tău prieten ?“ „Cine e ?“ am întrebat deodată cu voce tare. El şi-a şoptit numele. „Aţi greşit uşa, alteţă, am spus ridicînd vocea. Odăile dumneavoastră se află cu un etaj mai jos. Să sun chelnerul ca să vă aprindă lampa ?“ El a mai stat cîtva timp căutînd pretexte. Nu i-am răspuns decît „noapte bună“. Apoi l-am auzit, în sfîrşit, coborînd încet.

Fata tăcu o clipă, apoi dădu din cap.

— Nu, spuse ea, asta n-ar fi fost fericirea şi eu mai nădădjduiam una adevărată. Şi asta am sperat cinci, şase ani, gîndind într-una că de vină e *locul*, de aceea nu-mi pot găsi fericirea şi după ce vedeam că trecuse încă un an de aşteptare zadarnică, plecam în altă parte. Aici e, desigur, ultima staţie ; căci simt că e prea tîrziu să mai nădăjduiesc. Doresc numai linişte, să scap de veşnica frămîntare, ca să nu mai

tresar în somn şi să nu mi se mai pară că bate fericirea la uşă sau că aud nechezînd în noapte calul care l-a dus la moarte pe unicul meu prieten. Spusele lui Gaston trebuiau să se împlinească : „Ai să te căieşti !“

Se uită ţintă în faţa ei cu o privire de spaimă care străinului îi străpunse sufletul.

— Madeleine, rosti acesta, spui că fericirea ţi-a bătut la uşă. Eşti atît de sigură ? De unde ştii că n-ar fi urmat nestatornicie, suferinţă şi ruşine dacă ai fi deschis uşa ? Nu te-ai fi căit îndoit atunci ?

Fata înălţă brusc către el nişte ochi mari.

— Ruşine ? spuse ea. Ce este ruşinea ? Să-i mîhneşti pe cei pe care îi iubeşti şi care ne iubesc, asta mi se pare ruşinos. Da, dacă tata ar mai fi trăit mi-ar fi fost mai uşor să renunţ la fericire, aş fi ştiut măcar din ce pricină, şi atunci virtutea n-ar fi fost o vorbă goală. Dar la ce ne foloseşte ce spun şi ce gîndesc alţii ? Virtutea mi-au defăimat-o şi mi-au batjocorit-o, şi chiar dacă ar fi lăudat ceea ce mă urmăreşte veşnic ca o laşitate, ca o crimă, mi-ar fi fost oare mai uşor să îndur ? Crezi că pînă la urmă m-ar fi părăsit şi mi-ar fi fost necredincios ? Se poate. Sînt destui copii pe lume care n-au tată. Dar cînd au o mamă, ea nu e singură pe pămînt şi dacă bîrfeala lumii se ţine de dînsa, îşi găseşte mîngîiere în faptul că are o fiinţă care nu-i spune decît lucruri dragi, pe care o poate ţine pe genunchi şi căreia îi poate cînta : *„Que je vous aime...“*

La aceste cuvinte sări în sus, își acoperi obrazul cu amîndouă mîinile și începu să umble prin odaie ca ieșită din fire.

— Să iubești ceva ! zise ea cu glas înecat, ca pentru sine, un cîine, o pasăre... Aș da tot ce am pentru asta ! Poți oare să suporți viața fără fericire ? Să te scoli și să te duci la culcare, să deschizi și să închizi dulapul cu rufe, să te îmbraci cu o rochie nouă și să auzi că îți stă bine — și asta, zi de zi — cîtă vreme încă ? Acum am treizeci de ani, neîmpliniți, dar ce importanță are ? Șaptezeci de ani e o vîrstă frumoasă, zic femeile bătrîne. O perspectivă îngrozitoare ! Nu sînteți de aceeași părere ?

— Fată dragă, sărmana de tine ! zise străinul ; apoi se duse spre dînsa, îi trase mîinile de pe obraz și le ținu într-ale lui.

Lena stătea liniștită, privindu-l cu ochi rătăciți.

— Nu-i așa ? spuse ea, nu-i nimic de obiectat împotrivă ? Și cine va lua în nume de rău unei biete ființe care s-a trudit din zorii zilei și e istovită de moarte, dacă se culcă la amiază în loc să se culce seara, acolo, în mijlocul drumului, unde o copleșește oboseala ? Dumnezeu însuși va fi îngăduitor. Ba oare chiar *el însuși* ar putea răbda să fie pe lume dacă nu i-ar fi dragă ? Nu și-ar face și el seama dacă nu i-ar aparține nici un suflet, dacă nici unul nu l-ar putea face fericit și toată tevatura de la un răsărit de soare la altul i-ar fi atît de indiferentă ca mie ?

Tînărul avea o sută de răspunsuri pe buze și tăcea totuși. Pe cînd ea povestea încă, voia să protesteze că greșește amarnic acuzîndu-și inima. Nu o idee stearpă și întunecată despre virtute o reținuse să se azvîrle orbește în brațele iubitului, ci un sentiment viu și profund că nu trebuie să clădești fericirea unei vieți pe beția unei ore, că dacă voiau să rămînă demni unul de altul, conștiința de a se fi învins în noaptea aceea trebuia să fie mai presus de orice dorință pătimașă. Oare credința nu e nimic și pasiunea totul ? Oare o fericire poate fi trainică fără un schimb de îndatoriri ? Și oare succesul trebuie să fie unitatea de măsură a acțiunilor noastre ?

Dar el simțea prea bine că cea mai prietenoasă pledoarie nu va avea nici o putere asupra stării ei sufletești. Vorbele doctorului îi veniră iar în gînd. Trebuie într-adevăr să creadă că în mintea ei rămăsese o rană pricinuită de spaima acelei nopți pe care nici un raționament, nici o încurajare, oricît de afectuoasă, nu o putea vindeca, ci numai o adevărată, o deplină fericire.

Acum, după spovedania ei nespus de sinceră, o socotea cu atît mai vrednică de asemenea fericire. Și cum la privirea lui ațintită asupra ei, fata încerca să zîmbească, tînărul trebui să se stăpînească din răsputeri să nu o tragă în brațe și s-o acopere cu mîngîieri și cu promisiuni, ca pe un copil pe care vrei să-l consolezi.

— Ce vă uitați așa la mine ? întrebă ea. Înțelegeți acum că aveam dreptate prevenindu-vă

că nu mă veți putea ajuta cu toată bunăvoința dumneavoastră? Și totuși, vă sînt recunoscătoare că v-ați purtat cu mine ca un prieten: și faptul că v-am istorisit povestea mea mi-a fost o ușurare. Dar acum e tîrziu. Se uită la un mic ceas de aur pe care-l purta ascuns sub cordon. Două! Și mîine veți pleca neapărat.

— Poate că nu, răspunse străinul serios. Apoi, pe jumătate involuntar, adăugă: Mi se pare că aș fi ajuns aici la țintă, că n-aș mai avea nimic de căutat în josul Dunării.

Ea îl pricepu îndată și nu încercă s-o ascundă.

— Ba nu! spuse, trebuie să plecați. Acum vă înșelați asupra dumneavoastră, din bunătate și milă, poate și pentru că aici eu vă sînt aproape, iar cealaltă e departe. Dar, credeți-mă, chiar mîine, pe drum, lucrurile vă vor apărea altfel și cînd veți ajunge la țel aproape că nu veți înțelege această schimbare. Este deci mai bine să rupem îndată.

— Fie și așa! zise el, să se hotărască acolo și nu-i nevoie de timp prea mult. Te găsesc în orice caz aici cînd mă întorc?

Lena dădu din cap.

— Hotelierul mi-a făcut o propunere de căsătorie. L-am refuzat și nu mai pot sta mult aici. De Rusalii plec.

— Încotro? întrebă tînărul cu grabă.

— La culcare, spuse fata fără glas. Sînt frîntă de oboseală.

— Madeleine! strigă el în culmea emoției. Asta nu *poate* fi serios. Spune-mi un singur lucru: Dacă vin înainte ca termenul tău să fi trecut și n-am găsit fericirea pe care o caut aiurea, pot spera s-o găsesc aici?

— Greu, răspunse ea, dar de ce să vorbim despre lucruri care nu se vor întîmpla?

— Cauți subterfugii? stărui el și îi luă mîna. Spune-mi dacă ți se pare cu putință să îndrăgești iar viața împărtășind-o cu mine? Numai asta să-mi spui și atunci — atunci aș putea rămîne chiar acum aici, căci dinspre partea mea, știu ce am de sperat și de dorit.

Ea tăcu un timp și îi evită privirea, dar nu-și retrase mîna.

— Dați-mi voie să nu vă răspund, zise ea apoi. Știți de ajuns. V-am spus despre mine mai mult decît oricărui om. Drum bun! Dacă vă întoarceți într-adevăr, este încă destul timp pentru întrebări și răspunsuri. Cu bine!

El îi apăsă mîna pe buze și rămase singur, foarte emoționat. Cînd chelnerul veni să-l trezească a doua zi dimineața, îl găsi dormind pe sofa îmbrăcat. Se înviora îndată, își încuie cufărul și îl dădu hotelierului în păstrare pînă cînd se va întoarce sau va trimite după el. În poștalion luă numai o geantă ușoară — și așa plecă în dimineața însorită fără s-o revadă pe Lena.

Trebuia să fi trecut patru sau cinci zile după această convorbire, cînd, spre seară, sosi în fața „Cocoșului alb“ un poștalion special, cu o goarnă răsunătoare, și din el sări, primit respectuos

de hotelier, binecunoscutul nostru oaspete. Întrebă îndată dacă fosta lui odăiță e liberă și dacă nu se schimbase nimic în casă. În coridorul de jos primi singurul răspuns care îl interesa : Lena este încă aici ! Era chiar ea, stînd de vorbă cu o bătrînă binevoitoare, care părea că tocmai fusese la dînsa în vizită. Cînd auzi glasul prietenului ei, păli vizibil, dar avu destulă stăpînire de sine să răspundă salutului ca și cînd ar fi fost foarte firesc ca un călător în treacăt pe acolo să se oprească din nou la întoarcere. Tînărul evită de asemenea să încerce a avea pe loc o convorbire cu ea și așteptă cît putu mai răbdător venirea nopții. Dar cînd nici la zece nu trecuse încă prin fața ușii, se hotărî să spună jupînesei că lăsase Lenei un comision în legătură cu rufele lui și că ar vrea să-i vorbească ei însăși despre asta.

Curînd, fata intră în odaie. Tînărul văzu bine că își dădea în zadar osteneala să-i ascundă o strîngere de inimă îngrijorată.

— V-ați întors cu adevărat ! zise ea, și singur. Sper că n-am nici o vină dacă ați fost aproape de fericire și v-ați ferit ca un orb privirile, ca să n-o vedeți.

— Nu, răspunse el cu cea mai afectuoasă expresie, dimpotrivă, mi-am deschis ochii cît am putut mai mari și dacă mi s-a ridicat vălul de pe ei, de vină e altă persoană. Așa-zisa mea fericire arăta cu totul altfel pe malurile joase ale Dunării decît pe înălțimi de multe mii de picioare deasupra oglinzii mării, printre ghețari și colibe de păstori.

— Cum, ea nu v-a mai plăcut ?

— Ba da ! Dar ei însăși își place mai mult, ceea ce pledează totuși în favoarea gustului ei, căci este într-adevăr cea mai frumoasă fată din tot orașul. Numai păcat că, pe lîngă asta, multe lucruri care pentru mine sînt importante îi par cu totul neînsemnate. Vizita mea, pe care am căutat să i-o prezint ca pe ceva întîmplător, a primit-o cu o mutră atît de sigură cum ar primi un astronom o eclipsă de lună pe care a calculat-o pînă la minut. Considera ca de la sine înțeles, că fără dînsa nimeni pe lume nu poate rezista multă vreme. Și Dumnezeu știe ce o împingea să mă prefere pe mine tuturor victimelor. Am văzut curînd că asta îi era intenția, mai mult din felul cum m-au primit părinții decît din purtarea ei. Dar deși nu sînt destul de vanitos să atribui această fericire calităților mele, ci cred mai curînd că am fost ales pentru că eram socotit cel mai docil și mai supus dintre toți adoratorii, mi s-a părut că persoana mea valorează de ajuns pentru a nu reprezenta doar o cifră comodă într-un calcul făcut cu sînge rece. Astfel, am căpătat în curînd destulă îndrăzneală pentru a considera totul din latura amuzantă și a o privi pe frumoasa făptură cu toată admirația, ca pe o capodoperă dintr-o galerie de tablouri. Și, după ce am studiat cîtva timp capodopera, mi-am luat cu recunoștință rămas bun, ceea ce, e drept, a încurcat socotelile posesorilor ei. Dumnezeule ! Cînd îmi imaginez că într-un moment de slăbiciune m-aș fi putut lăsa prins cu adevărat

şi că aş fi acum în drum cu acest pretenţios giuvaer spre casa mea modestă şi spre buna mea mamă demodată — aş fi cel mai nenorocit om din lume, pe cînd acum... Se întrerupse şi o privi cercetător în obraz. Madeleine, zise el încet, nu ne-am despărţit fără să-mi laşi un pic de speranţă. Oare în aceste puţine zile am devenit iar un străin pentru dumneata ?

— Nu, răspunse ea. Ştiu că n-am avut niciodată un prieten mai bun ca dumneavoastră şi tocmai de aceea mi s-ar părea o crimă dacă din vina mea nu aţi fi atît de fericit pe cît meritaţi.

— Lasă-mi fericirea în grija *mea,* se rugă el călduros. Dacă simţi ceva în sufletul dumitale care îţi promite că pe-ncetul, cu vremea, alături de mine, ai să scuturi tot ce te apasă...

— Tocmai asta e, îl întrerupse ea cătînd cu amărăciune în vag. Există lucruri de care nu scapi. Ce părere aveţi de faptul că de cînd aţi plecat, l-am visat pe Gaston noapte după noapte ? Vreau să vă mărturisesc : din clipa cînd v-am văzut şi cînd v-aţi apropiat de mine, altfel decît ceilalţi, nici timid, nici îndrăzneţ, ceva în inimă mi-a vorbit în favoarea dumneavoastră. Dacă n-aş fi trăit şi suferit atîtea, cred că v-aş iubi din tot sufletul. Dar este exact ca şi cum asta nu l-ar lăsa pe mort să se odihnească, ca şi cum, parte din gelozie, parte din dorinţa de răzbunare, ar vrea să-mi strice fericirea ; şi ştiu, *are* să mi-o strice. De aceea, vă rog, renunţaţi la mine ! Credeţi-mă, e mai bine pentru amîndoi !

— Ba nu ! strigă el, nu mai vreau să aud de îndoieli şi de rezerve ! Eşti a mea, Madeleine, nu mai aparţii nici unui mort, nici vreunuia viu, numai mie, şi trecutul nu va îndrăzni să te urmărească, cînd vei fi aflat ce este fericirea deplină. Ai încredere în mine, cum sînt şi eu încredinţat că voi vindeca toate amintirile bolnăvicioase pe care le mai porţi în dumneata. Iubita mea ! Scumpa şi iubita mea fericire !

O trase vijelios la pieptul lui şi îi sărută gura tăcută, fără ca ea să se mai fi împotrivit. Dar, deodată, simţi cum un tremur îi străbate trupul şi cum buzele ei se desprind de ale lui.

— Ce ai ? întrebă tînărul consternat.

— Taci, zise Lena şi ascultă spre coridor. N-ai auzit ciocănind ?

— Unde ? N-am auzit nimic şi cine ar putea...

— Şi *totuşi* a ciocănit aici la uşă, de trei ori, şi cu un deget — pe care îl cunosc bine ! Vezi că am dreptate ? Nu vrea soarta !

Tînărul încercă în toate felurile s-o liniştească şi într-adevăr, pînă la urmă, cu vorbele cele mai duioase şi cu mii de asigurări, izbuti s-o convingă că toate astea nu erau decît închipuiri şi superstiţii. Madeleine se lăsă chiar înduplecată să se aşeze pe sofa lîngă dînsul, dar respingînd orice mîngîiere, cu rugăminţi speriate, pe cînd ochii ei căutau involuntar uşa, ca şi cum i-ar fi fost teamă că se va deschide. El vedea toate astea, şi nu fără mîhnire. Dar spera să-i liniştească starea sufletească fie şi numai printr-o schimbare de mediu şi încerca s-o convingă să plece împreună chiar a doua

zi. Dar despre aşa ceva Madeleine nu voia să audă cu nici un chip. Căzură, în sfîrşit, de acord să plece el întîi acasă, la mama lui, să-i istorisească totul pe faţă şi să-i ceară consimţămîntul.

— Cine ştie, zise ea, dacă are să vrea să mă primească după ce îmi va cunoaşte povestea şi va auzi că m-ai peţit dintr-un hotel.

Apoi socotiră precis ziua cînd se putea întoarce s-o ia. Cum avea să fie după Rusalii şi cum ea nu mai putea rămîne aici în hotel, voia să se ducă în acest timp la acea bătrînă pe a cărei fiică o învăţase cîtva timp lucrul fin de mînă. Văduva îi era binevoitoare şi acum locuia singură, într-o căsuţă, jos, pe malul Dunării, de cînd fiica ei se măritase în alt oraş. Lena îl puse să-i mai povestească despre bătrîna lui mamă, despre casa şi felul lui de trai în locul natal şi îl ascultă cu o voioşie tăcută, ţinîndu-i mîna în mîna ei ; ochii însă erau mereu plecaţi în poală şi din cînd în cînd îşi încreţea fruntea, ca şi cum ar fi frămîntat-o un gînd îndepărtat. În sfîrşit, se ridică şi îşi luă rămas bun cu o strîngere de mînă.

— Aş vrea să te sărut, zise ea, dar mi-e frică. Are să se schimbe lucrurile cînd vom primi binecuvîntarea. Cel puţin nădăjduiesc asta.

Lui îi era greu s-o lase să plece aşa, dar vedea lupta ce se dădea într-însa şi voia s-o cruţe de o nouă spaimă. Dar pe pragul uşii o mai strînse în braţe şi o privi de aproape şi lung în ochi.

— Acolo, în străfund, zise el, mai e un colţ întunecat. Avem să-l luminăm noi şi pe acela. Somn uşor, draga mea nevastă !

Îi atinse fugar obrazul cu buze pline de dor şi dădu drumul mîinii. Apoi îi lumină calea, desfătîndu-se cu înfăţişarea ei minunată, pe cînd fata mergea de-a lungul coridorului şi-i făcea într-una semne cu mîna şi cu ochii. Se mai opri o dată în faţa odăii ei şi, şoptind „noapte bună“, dispăru înăuntru.

El o pusese să-i descrie întocmai unde se afla casa văduvei şi a doua zi primul drum a fost într-acolo. Era una dintre cele mai vechi case ale oraşului, clădită pe un fundament înalt, foarte aproape de fluviu, care la creşterea apelor inunda adesea catul de jos. Către uliţă, se deschidea o uşă largă cu un fronton arcuit, împodobit cu sculpturi artistice ; în loc de clopot, casa avea o limbă de fier ce ieşea din botul unui leu. Înăuntru însă totul era confortabil şi curat, iar stăpîna, cu firea ei veselă, îi păru cea mai bună companie pentru melancolica lui logodnică. Îi dezvălui secretul şi dîndu-i bani, o rugă să aibă grijă să nu-i lipsească musafirului ei nimic. La început, femeia nu voia să audă de bani ; îi datora mult mai mult Lenei şi era o mare bucurie că venea tocmai la ea. Apoi se porni pe laude pe care logodnicul le asculta cu plăcere deşi nu-i spuneau nimic nou.

— Păzeşte-o numai să n-o apuce iar gărgăunii şi să se înspăimînte de lucruri care nu sînt decît închipuiri, o rugă el la despărţire.

În atîtea și atîtea zile mă întorc în orice caz. Și atunci tare aș vrea s-o găsesc veselă.

Femeia făgădui să aibă grijă în tot felul de fata încredințată ei și fericitul logodnic plecă în grabă îndărăt la hotel, ca să pornească în călătoria spre casă chiar în dimineața aceea. Lena însăși îl grăbea în chip ciudat, dar asta nu-l supăra căci se putea întoarce cu atît mai repede. Față de lumea din jur trebuia să se stăpînească și se urcă în trăsură fără a-și lua rămas bun, așa cum ar fi dorit.

Despre această călătorie nu e nimic de relatat, decît că tînărul ajunse la bătrîna lui mamă fără nici un accident. După o spovedanie amănunțită, primi binecuvîntarea ei pentru noua logodnică, nu atît de bucuroasă cum sperase dînsul, căci bătrîna, deșteaptă, nu vedea lucrurile prea în roz ca fiul ei îndrăgostit, totuși i-o dădu din toată inima, căci avea cea mai mare încredere și știa că n-ar fi în stare să facă o alegere nedemnă de el. Bătrîna îl sfătui să se întoarcă grabnic și să călătorească în trăsura nouă, frumoasă, ce i-o cumpărase ei, de curînd, deoarece caleașca avea arcuri foarte moi. Nu stătu acasă decît o noapte, întocmai cum se înțelesese cu Lena, apoi plecă grăbit îndărăt, într-o călătorie de mai multe zile, spre Regensburg.

Cum îi bătea inima cînd se deșteptă în ultima dimineață și își spuse că nu-l mai despărțea de fericire decît un drum de douăsprezece ore! Nu putuse să-i scrie, căci scrisoarea ar fi sosit în urma lui. După vremea de încercare tăcută, cum își zugrăvea el revederea! Cît de nerăbdător era ca, prin răspunsul favorabil ce-l aducea din partea mamei, să gonească ultimele umbre de pe obrazul Lenei și, în sfîrșit, să-și poată strînge în brațe comoara iubită fără reticențe și fără reținere!

Prin bacșișuri generoase îi zorea fără răgaz pe vizitii; abia își îngădui un prînz grabnic la amiază. Socotiseră că va ajunge la șapte seara, dacă totul mergea bine, călătorind cu cai de poștă. Acum spera să mai cîștige cîteva ceasuri și să-i facă o surpriză cu atît mai devreme. Și nu s-a lăsat descurajat nici de faptul că două stații înainte de țel, din pricina goanei nebune pe care o poruncise, o roată din față se frînsese și nici că prin partea locului, după cum îi spunea vizitiul, nu era cu putință să găsească o roată de rezervă care să se potrivească cu șasiul elegant al acestei trăsuri. Se aflau într-o regiune bogată, unde era ușor de închiriat un cal de călărie țărănesc și între timp trăsura să fie bine adăpostită. Nu trecuse nici o jumătate de ceas de la acest incident că îndrăgostitul nerăbdător era în șa și dădea pinteni călușului său sprinten ca să meargă în trap repede pentru a cîștiga timpul pierdut. Cîtăva vreme înaintă pe șoseaua principală. Pe urmă însă, văzînd că se abate într-o curbă și apoi se întoarce iar, se hotărî să apuce cu încredere pe un drum lateral care făgăduia să-i scurteze călătoria cu o bună bucată. Ajunse într-adevăr în zece minute pe o șosea pe care, cufundat în visări, apucase fără să bage de seamă. Abia pe înnoptate, cînd apărură stelele, tresări speriat, căci drumul se în-

dreapta neîndoios spre miazăzi. Întîiul ţăran pe care-l întrebă îi confirmă că se depărtase cale de cîteva ceasuri de pe drumul cel bun şi îi arătă încotro s-o ia pentru a ajunge iar pe şoseaua spre Regensburg. Şi iată-l gonind în noapte pe nerăsuflate, blestemîndu-şi greşeala, şi o sudoare rece îi acoperi fruntea. Nu ştia să-şi explice de ce îl cuprinsese spaima. Fericirea lui doar era la adăpost sigur, de ce ar fi depins de cîteva ceasuri de întîrziere? Şi într-adevăr, se liniştea, cu cît se apropia de oraş. Cînd văzu, în sfîrşit, înălţîndu-se pe cerul noptatic turnurile catedralei, îngădui calului scăldat în sudoare să meargă într-un tempo mai măsurat şi el însuşi răsuflă. Era încă destul de devreme ca să se poată duce la logodnica sa; abia trecuse de nouă. Dacă o fi fost puţin îngrijorată pentru el, cu cît mai fericită i se va arunca la piept! Călări ultima bucată de drum cu gînduri vesele şi cînd ajunse în oraş îşi mînă îndată calul spre uliţa de pe malul fluviului, pustie şi luminată numai de cîteva felinare cu ulei. Tropotul de cal atrăgea ici, colo cîte un obraz la fereastră, dar călătorul nu vedea pe nimeni căruia să-i fi putut încredinţa animalul; în sfîrşit, sosi în faţa căsuţei văduvei. Sări din şa, legă hăţul de o verigă prinsă în perete, care, desigur, pe vremuri făcuse deseori acest serviciu şi bătu apăsat cu limba de fier în poarta casei încuiate. Îl miră că rămase mută mult timp. De abia după ce făcu să răsune a treia oară limba auzi paşi care coborau scara şi cheia învîrtindu-se

în broască. Îndată văzu chipul bunei bătrîne care însă îi spuse bun venit evident neliniştită.

— Dumneata eşti! strigă femeia. Slavă Domnului că ai venit! Fireşte, nici nu mă aşteptam să se întîmple altfel, dar ştii bine că aşa ceva e molipsitor...

— Ce mai e nou? Ce-mi face logodnica? o întrerupse el şi intră grăbit în casă. Nu cumva s-a întîmplat ceva? De ce ai o mutră atît de nenorocită?

— Nu s-a întîmplat nimic, răspunse bătrîna, şi acum că eşti, în sfîrşit, aici, are să meargă totul bine. Dar am avut mult de îndurat cu Lena şi astăzi a fost cel mai rău. Crezi că *a dormit* o singură noapte de cînd e la mine? Ca să nu mă tulbure nu voia să recunoască, dar şi eu dorm puţin şi am pîndit-o ceasuri întregi. Stătea trează în pat şi vorbea singură sau ofta. Am intrat la ea, dar n-a vrut să-mi mărturisească altceva decît că simte o groază tainică şi că nu se poate încălzi cu toate păturile şi plăpumile de puf. Apoi se scula din pat şi citea sau cosea la lumînare. Îi mai trecea, şi ziua lucrurile mergeau mai bine pînă azi, cînd din zori n-a putut sta un minut locului. Cînd s-a făcut şapte şi dumneata nu sosiseşi, a spus: „Ştiam bine că nu vrea soarta!" „*Ce* nu vrea soarta, Lena?" am întrebat-o eu şi am căutat să-i potolesc frămîntarea şi gîndurile negre, certînd-o zdravăn că nu are mai multă încredere într-un om atît de bun ca dumneata. „*În el* am încredere, a spus, dar nu în *mine*. Şi de ce să-l mai fac pe unul nefericit? Ai să

vezi, bătrîna lui mamă n-are să-şi dea consimţămîntul, şi asta va fi spre binele lui." „Cum, nu-l iubeşti?" am întrebat-o eu. „Din toată inima", a răspuns cu un ton de parcă ar fi fost în faţa altarului şi apoi a tresărit deodată şi a zis: „Nu auzi nimic?" „Nu, am răspuns, ce să aud?" „Vine un cal în goană, a spus ea, dar este încă departe." „Cît de departe?" „Încă un ceas în cap." „Ah, dar ce urechi mai ai!" i-am răspuns şi pe urmă am încercat să pălăvrăgesc ceva ca să-i abat gîndurile: despre fata mea măritată şi că Lena ar trebui să-i facă o vizită în călătoria ei de nuntă, şi ce viaţă frumoasă are să ducă. Ea asculta toate liniştit, numai din cînd în cînd spunea: „Tot n-auzi nimic?" Şi cînd răspundeam nu, tăcea iar. Dar în cele din urmă a sărit de pe scaun: „Acum, acum, e aproape de tot!" a strigat. Şi în adevăr aud şi eu zgomot de copite şi zic: „Da, fireşte, e un cal, ce ţi se pare curios?" „Vine tocmai spre casa noastră, spune ea. Se opreşte. Dumnezeule ceresc, am ştiut asta!" N-am înţeles nici un cuvînt din ce voia să spună, totuşi cînd ai ciocănit dumneata jos, nu ştiu de ce, m-a trecut şi pe mine un fior rece. „Nu poate fi decît logodnicul dumitale, am zis. Mă duc să-i deschid." „Pentru Dumnezeu, a strigat ea şi m-a prins în braţe cu faţa răvăşită, nu te duce jos, nu deschide!" „De ce nu? am întrebat. Doar nu vrei să-i închid uşa logodnicului dumitale." „De unde ştii că e el? a întrebat ea în şoaptă. Crede-mă, este *celălalt.*"

„Cine?" Madeleine a dat din cap, şi cum dumneata ciocăneai mereu în uşă, m-am smuls în fine cu forţa din mîinile ei şi am fugit din odaie. Acum vezi şi dumneata ce e de făcut cu dînsa. Eu nu mă mai încumet să mă duc sus la ea fără dumneata.

Fără să aştepte ca femeia să-i facă lumină, tînărul urcă scara cu sărituri mari şi deschise uşa odăii de primire smucind-o.

— Eu sînt, Lena! strigă el. Eu sînt! Acum nu ne mai poate despărţi nimic.

Pe masă se afla lampa şi el văzu lucrul de mînă al Lenei pe jilţul răsturnat.

— Trebuie să fie în odăiţa ei, spuse gazda care venise după dînsul. Lena, strigă ea, făcînd lumină în camera alăturată, de ce te ascunzi?! Uite că ţi-l aduc pe logodnicul dumitale, teafăr şi voios.

Nu veni nici un răspuns din nici o odaie sau odăiţă, pe care le cercetară pe rînd pînă în pod.

— *Trebuie* să fie în casă, strigă el, scos din fire. Ar fi trecut pe lîngă noi pe trepte dacă ar fi fugit afară.

Bătrîna tăcu şi lăsă lampa din mîna care îi tremura tare.

— Ah! Dumnezeule preamilostiv! Dacă ar fi totuşi aşa! zise ea cu răsuflarea tăiată, şi lacrimi îi ţîşniră deodată din ochi. Dumneata nu ştii că mai este o scară în casă, dar ea duce de-a dreptul jos, la Dunăre.

Tînărul scoase un ţipăt, ca şi cînd l-ar fi nimerit un glonte în inimă. În clipa următoare

ieşi ca un nebun pe uşa mică, pe care bătrîna i-o arătase fără să deschidă gura, şi se repezi pe scara îngustă de piatră din spate. Se opri jos la marginea oglinzii de valuri negre şi adînci şi privea disperat în noapte, pe cînd apa îi scălda picioarele. Femeia se furişase după el.

— Nu vezi nimic? întrebă bătrîna stînd în spatele lui şi luminînd fluviul cu lampa.

El nu răspunse. Dintr-o dată tresări, îi smulse lampa din mînă şi o ţinu în sus aplecîndu-se adînc. În clipa următoare o şi înapoiase în grabă, îşi scoase ghetele şi haina şi fără să stea la gînduri, se aruncă în fluviu.

Nu departe de mal ieşise la iveală un braţ, îndată după asta obrazul pînă la gît, şi cum el înota din toate puterile către locul acela, i se păru că din depărtare distinge lămurit ochii deschizîndu-se şi gura care se mişca cerînd ajutor. Strigă către dînsa şi i se păru că fata întoarce puţin capul spre el.

Despărţea valurile cu sforţări îndoite, căci Madeleine începea din nou să se scufunde. Numai fruntea albă se mai înălţa afară. În sfîrşit o ajunse şi se afundă, în apă. Ridică pe umerii lui fata fără cunoştinţă şi astfel înotă iar în sus. Izbuti atît de bine, încît i se părea că scăpaseră. Pe cînd se scufunda, braţul ei drept, căutînd un reazim, se încolăcise spasmodic în jurul gîtului lui, şi capul greu se lăsase pe ceafa sa, părul negru plutea despletit pe valuri, şi în timp ce apa îi ducea, i se părea că prin trup îi mai zvîcneşte viaţă şi putere de voinţă. Dar curentul îl împinsese de la mal şi greutatea corpului ei îl împiedica să se folosească liber de braţe. Se uită la insula din faţă şi i se păru că zăreşte o lumină şi bărci. De cîteva ori strigă într-acolo să se zorească şi să vîslească spre ei. Nu ştia dacă îl auzise cineva, îl străfulgeră gîndul: „Totul e pierdut!" Dar gîndind asta abia dacă se sperie. I se părea firesc ca puhoiul să fie mormîntul fericirii lui. Dacă ar scoate-o într-adevăr pînă la ţărm şi ea ar fugi iar de dînsul, ce ar mai fi viaţa pentru el? Dar voia numai un cuvînt din partea ei, un rămas bun.

— Lena! şopti, pe cînd erau duşi de apă către pod.

I se păru că îşi mişcă braţul din jurul gîtului lui. Ai fi zis că îşi vine în fire. Dar frica surdă cu care fata se strîngea mai tare de el îi împiedica mişcările. Pe cînd lupta cu disperare să se desfacă din braţul care ameninţa să-l înăbuşe, simţi cum puhoiul năvălea peste el şi cum se scufundă cu povara lui tot mai mult.

Cînd şi-a venit în fire, primul lui sentiment a fost plăcerea confuză de a nu mai simţi în jurul tîmplelor vîrtejul apei. Era culcat într-un loc moale şi cald, pielea îi ardea peste tot şi a durat mult pînă să deschidă ochii; capul îi bubuia ciudat şi încă răsufla greu. Abia cînd auzi glasul bunei văduve şi îi recunoscu desluşit faţa lîngă patul lui, îşi recăpătă treptat memoria.

— Unde-i Lena? întrebă în sfîrşit.

Bătrîna arătă spre odaia de alături.

— Fii fără grijă, zise ea, slavă Domnului că aţi scăpat amîndoi! Cîtă spaimă şi durere ne-aţi pricinuit!

Îi istorisi că, îndată ce-l văzuse sărind în apă, îşi desfăcuse luntrea de la scăriţă şi îi strigase s-o aştepte. Dar el alunecase plutind ca un peşte şi cum ea nu se prea pricepea la vîslit fusese în curînd împinsă departe. Atunci strigase oamenii de pe pod, le spusese despre nenorocire şi ei, slavă Domnului, porniseră încă la timp de pe amîndouă malurile bărci în ajutorul lor. Încît fuseseră pescuiţi înainte de a fi prea tîrziu. Bineînţeles, abia după multă trudă şi spaimă au fost readuşi la viaţă. Trimisese şi după doctori, dar cînd au sosit, amîndoi puteau respira, aşa că nu mai era nici o primejdie. Acum trebuia să stea liniştit. Înghiţise destul de multă apă. Dar atunci cînd va voi să se scoale, să ştie că i-a pregătit un rînd de haine de la răposat (căci ale lui sigur că nu se vor usca înainte de douăzeci şi patru de ore) şi îl îmbrăcase cu o cămaşă a bărbatului ei.

Abia atunci tînărul observă că zace îngropat în aşternuturi şi pilote pe sofaua din odaia ei de primire, iar împrejur se vădea vălmăşagul pe care întîmplarea îl adusese în casa tihnită a văduvei. În loc de orice răspuns, strînse mîna bunei bătrîne şi mai rămase un răstimp cufundat în gîndurile lui ca de vis. Apoi spuse:

— Te rog, lasă-mă un moment singur, am să încerc să mă scol.

Cu toate sfaturile, stărui în dorinţa lui şi îndată ce femeia ieşi, dădu la o parte pilotele grele, mirat că din toată păţania aproape nu mai simţea oboseală. Într-o clipă era îmbrăcat şi în timp ce inima-i bătea puternic se furişă pe uşa îndărătul căreia se odihnea fericirea lui scump dobîndită. Intră fără să ciocănească. Madeleine, frumoasă şi palidă, era culcată în patul ei, cu părul negru răsfirat larg pe pernă şi îl privea cu ochi liniştiţi. Bătrîna stătea lîngă ea; în odaie mai era şi medicul de circumscripţie, pe care îl întîlnise la „Cocoşul alb". Cînd însă logodnicul intră, pe obrazul fetei trecu în zbor o văpaie şi în acelaşi timp un surîs atît de paşnic şi de dulce, cum nu văzuse niciodată la ea. Dar rămaseră amîndoi muţi unul în faţa celuilalt.

— Vă felicit din inimă, zise bătrînul medic cu un ton oarecum misterios, întinzînd tînărului mîna. Priveşte puţin faţa asta. Vă spun eu că baia a făcut minuni. Nu-i aşa, fetiţo? continuă el întors către Lena. Colo sus stăm altfel, nici urmă de gărgăuni sau de pete negre, totul în cea mai perfectă ordine. Ei, de acum sînt de prisos aici, vă urez deci o noapte cu somn bun!

Cu aceste cuvinte plecă, şi femeia îl însoţi cu lampa ca să-i lumineze la coborîtul scării.

Îndrăgostiţii erau singuri.

— Lena, zise el apropiindu-se şi luîndu-i mîna, pot oare crede că n-o să ne mai pierdem unul pe altul niciodată?

Drept orice răspuns, fata îi strînse mîna şi îl privi adînc şi lung în ochi.

— Şi totuşi ai vrut să fugi de mine? adăugă bărbatul încet.

— Nu de tine, răspunse fata. Numai de o umbră. Dar asta a trecut. Uită-te la mîna mea. Inelul pe care l-am purtat atîta vreme, spre chinul meu, a dispărut. Acum se află în fundul apei şi n-are să mai iasă niciodată la lumină.

— Şi nici nu-ţi mai e teamă să mă săruţi?

Ea nu răspunse nimic. Întinse braţele spre dînsul şi, îmbujorîndu-se tare, îl trase la pieptul ei.

— *Que je vous aime!* şopti ea.

Apoi buzele lui îi închiseră gura.

Jorinde

ÎN FAŢA UNEIA dintre vechile porţi ale oraşului Augsburg se afla, încă în primele decenii ale secolului nostru, o căsuţă în mijlocul unei grădini mari şi sălbatice. Nimeni nu-şi amintea să fi pus cineva piciorul acolo de multă vreme. Un zid înalt a cărui tencuială era mîncată de ploaie şi de zăpadă şi care abia mai ţinea ici, colo de cărămizi, înconjura într-un pătrat mare proprietatea pustie; iar dacă voiai să arunci o privire înăuntru n-o puteai face decît prin poarta grea, cu grilaj de fier, dintre cei doi pilaştri intermediari, încununaţi de steme cu lei. Din căsuţa cu un singur cat nu se vedea

decît o bucată a acoperișului de șindrilă ros de vreme, înălțîndu-se deasupra tufișului de tisă, sădit la intrare parcă înadins ca să stăvilească privirile curioase. An cu an creștea tufișul pe care de atîta timp nu-l mai tunsese foarfecele unui grădinar și an cu an dunga neagră a acoperișului casei părea că se scufundă, încît vedeai venind ziua cînd în spatele înfloriturilor ruginite ale vechii porți nu se va mai arăta decît o pustietate de un verde închis.

O poveste sinistră, pe jumătate uitată, se lega de grădina aceasta. Un nobil — după alte păreri chiar un înalt demnitar al bisericii — clădise căsuța pentru o doamnă pe care o iubea și o înzestrase cu mobilier luxos, cum se găsea prin castelele de agrement din vremea rococoului. Dar zilele bune nu aveau să dureze multă vreme. Soțul — sau era poate un frate — al frumoasei nefericite care spera să fie uitată de lume aici, îi găsise ascunzișul și omorînd-o cu un glonte își spălase onoarea pîngărită. De atunci casa rămăsese nelocuită. Oamenii își șopteau că acolo ar umbla stafii. Proprietarul încredințase cheia unui burghez mărunt din oraș cu condiția să nu îngăduie nimănui intrarea. De atunci trecuseră mulți ani. Din pricina spectrului teroarei franceze lumea uitase de nălucile din apropiere. Totuși spaima — legată de orice pustietate — era încă foarte puternică. Nici sub Imperiu, pe cînd spaima de sînge fusese cu totul înăbușită pe marile cîmpuri de bătălie, nu s-a găsit vreunul căruia să-i fi venit pofta să cumpere proprietatea cu grădină atît de frumos așezată și să conteste moliilor și șoarecilor din căsuța dărăpănată domnia.

Cu atît mai mare a fost uimirea tuturor cetățenilor din Augsburg cînd, deodată, a început să circule prin oraș noutatea că acea căsuță blestemată, ar fi din nou locuită, și anume de două femei singure, una tînără, minunat de frumoasă, și una mai în vîrstă care era în același timp, camerista, menajera, bucătăreasa și grădinărița celei tinere. Căci afară de o fată din Augsburg, angajată pentru cumpărăturile necesare și care trebuia să alerge în fiecare zi cu un coșuleț la brutar și la măcelar, nu se arăta în casa ocolită de toți nici un suflet de om, și cu atît mai puțin vreunul de bărbat. Bătrînul care avusese cheia în păstrare, asaltat de întrebări, nu putea povesti altceva decît că, în urmă cu cîteva săptămîni, bătrîna venise la el cu întrebarea dacă grădina și căsuța erau de închiriat. Pentru acest caz cu totul neprevăzut el ceruse instrucțiuni moștenitorilor fostului proprietar, care își dăduseră bucuros consimțămîntul și cerură o chirie modestă. Apoi, într-o dimineață, cele două femei apăruseră în fața porții zăbrelite, într-o trăsurică, puseseră pe vizitiu să le descarce un mic cufăr și cîteva cutii și numaidecît luaseră în primire casa care, lucru uimitor, se arăta, după o atît de lungă delăsare, încă destul de bună de locuit.

Cînd le-a întrebat sub ce nume să anunțe proprietarilor pe noua chiriașă, cea tînără ațintise asupră-i atît de insistent niște ochi negri neînchipuit de frumoși, încît bătrînul de abia le-a

putut susţine privirea. Răspunsul a venit într-o nemţească corectă, dar puţin străină ; o cheamă *Mademoiselle* Jorinde la Haine şi are neapărat de gînd să locuiască multă vreme aici.

După aceste informaţii nu se putea ca obişnuita curiozitate, mai ales a tineretului, să nu crească pînă la o adevărată febră şi această parte a vechilor metereze ale oraşului, odinioară atît de singuratică, să nu mişune de trecători la toate orele zilei. Ba pînă şi noaptea puteai vedea tineri din cele mai cumsecade familii, care altminteri nu erau noctambuli, învîrtindu-se în jurul porţii zăbrelite, şi cînd se credeau neobservaţi, căţărîndu-se chiar pe zidurile fragile, pentru a spiona cărările mărginite de tisă şi casa. De asemenea părea că toţi diletanţii ghitarişti şi cîntăreţi s-ar fi conjurat să-şi exercite arta tocmai în faţa misterioasei grădini. Era vară şi nopţile calde şi parfumate, căci iasomia atunci începuse să înflorească. Cine nu înţelegea cuvintele cîntate s-ar fi putut crede transportat în Italia.

Dar toată truda rămînea zadarnică, curiozitatea începea chiar să se potolească, ba înseşi capetele cele mai aventuroase îşi dădeau seama că e o mare absurditate să-şi întrerupă somnul pentru o femeie veşnic invizibilă. Într-o frumoasă dimineaţă de duminică, însă, tocmai cînd drumul de-a lungul meterezelor forfotea de cucoane gătite care mergeau la biserică şi de tineri care se plimbau, poarta de fier a parcului se deschise şi, întovărăşită de slujnica ei, ieşi misterioasa străină. Apariţia acesteia şi felul

cum trecea cu paşi liniştiţi pe drumul însorit, între grădină şi meterezele umbrite de pomi înalţi, erau atît de stranii şi parcă dintr-o altă lume, încît toţi se opriră din mers *ca la comandă*, uimiţi. Se opriră nu numai tinerii, ci şi matroane vîrstnice şi domni cărunţi, respectabili, care pînă atunci, auzind poveştile despre străina bizară, dăduseră din umeri şi murmuraseră că nici cinstea ei n-o fi prea neprihănită, întocmai ca şi a predecesoarei din căsuţa cu stafii. Acum, făcînd front, ca şi cînd plini de respect ar fi lăsat să treacă vreo alteţă, stăteau toţi cu gura căscată privind la făptura zveltă. Domnişoara era îmbrăcată într-o rochie de vară neagră care, după moda vremii, era încinsă sus, sub piept, punînd în valoare cel mai frumos trup tineresc, pe cînd un şal roşu, fin, numai ca o dungă subţire, îi înconjura umerii şi braţele goale. Părul ei bogat, pieptănat foarte aparte, era abia prins sub pălăria înaltă de paie şi o buclă neagră, slobodă, îi atîrna pe pieptul, pe care, tot conform obiceiului, îl lăsa destul de dezvelit, în voia adierii de vară. În loc de pantofi purta — şi era singurul lucru în care se abătea cu totul de la modă — papucei de marochin fără tocuri, de un roşu aprins, în care îşi mişca picioruşele în chipul cel mai cochet. Păşea pe drumul meterezelor, ca şi cum gurile căscate ale mulţimii n-ar fi privit-o cîtuşi de puţin, într-o ţinută cum nu se poate mai decentă şi mai nevinovată. Alături de ea, mergea servitoarea, într-o modestă rochie cenuşie şi o bonetă mare pe cap. Din cînd în cînd îi adresa domnişoarei sale cîte o vorbă şi

totdeauna primea un răspuns prietenos. Pe cînd trecea repede pe lîngă grupurile oprite în loc, curiozitatea care postise atît de mult nu se mai putea sătura privind-o ; din toate părţile se auzeau exclamaţii admirative şi afirmaţii şoptite că era mult mai frumoasă decît şi-o închipuiseră şi că nicăieri şi niciodată nu se văzuse ceva asemănător, afară doar în tablouri. Chiar bătrînii, al căror sînge curge prin vine potolit şi somnoros, păreau vrăjiţi. Se întreceau să laude decenţa, felul graţios de a-şi purta capul pe umeri, nobleţea simplă cu care răspundea vreunui salut, fără ca un zîmbet să-i treacă pe obraz şi de asemenea gustul ales în alegerea îmbrăcămintei sale ciudate. Şi n-o să vă miraţi dacă o să vă spun că tineretul era preocupat la culme de străină, şi comenta cu patimă — bineînţeles cel feminin într-un fel, iar cel masculin într-altul — apariţia ei neaşteptată.

Ea însă, promotoarea acestei fierberi generale, nu părea că dă cea mai mică atenţie efectului provocat de farmecele-i tinereşti. Ajunsese într-un loc unde, jos, şanţul lat cu apă se scurgea leneş între metereze şi zidul oraşului şi de unde se puteau vedea coteţele raţelor şi numeroşii pui ce se bălăceau în valul mocirlos. Tînăra se opri acolo, scoase din sac o pîiniţă şi începu să arunce firimituri păsărilor lacome, care îndată se îmbulziră pentru a-şi disputa hrana neobişnuită. Asta dură cîtva timp, spre amuzamentul vădit al celei care le-o împărţea. Cînd provizia se sfîrşi, domnişoara, cu mîna-i mică, vîrîtă pe jumătate într-o mănuşă din reţea de mătase neagră, făcu

doar un semn prietenos de rămas bun. Apoi trase din nou în jurul umerilor şalul roşu, care căzuse în jos, şi luă drumul spre grădina ei, trecînd fără teamă prin mulţimea de spectatori, ca şi cum aceştia ar fi fost tufişuri sau arbori.

Astfel, ea dispăru după grilajul de fier al parcului, pe care bătrîna servitoare îl încuie grijulie cu o cheie mare, ruginită.

Din ziua aceea, demoazela străină, cum o numeau oamenii mai vîrstnici, sau frumoasa Jorinde, cum îi zicea tineretul, a fost săptămîni întregi principalul prilej de conversaţie al acelui oraş cumsecade, în care acum o jumătate de veac domnea încă un spirit foarte îngust. Fiicele tinere şi cele cam trecute, din bunele case burgheze, vorbeau cu o iritaţie reţinută care degenera tot mai mult în îndîrjire făţişă. Taţii şi mamele, scandalizaţi la început numai că străina nu mergea niciodată la biserică şi că în general nu punea piciorul pe străzile oraşului, ca şi cum o molimă contagioasă ar bîntui acolo, au fost cuprinşi cu timpul de aceleaşi sentimente duşmănoase şi începură şi ei să o considere pe frumoasa făptură ca o primejdie obştească. Ba, pe tăcute, căutau chiar mijloace cum s-o alunge din grădina ei liniştită. Toate astea numai şi numai pentru că întregul tineret masculin cădea din ce în ce mai fără scăpare sub vraja pe care stăpîna casei blestemate o răspîndea în jurul ei.

Zilnic, la aceeaşi oră, ea trecea pragul porţii şi apărea pe drumul meterezelor spre a se plimba, de cele mai multe ori însoţită de bătrînă, cîteodată şi singură. Totdeauna purta aceeaşi rochie, şalul roşu, pălăria de paie şi papuceii din marochin, şi niciodată nu se vedea pe ea cel mai mic giuvaer, afară de o cruciuliţă de coral roşu prinsă de o panglică de catifea neagră, care făcea să apară şi mai luminos albul gîtului şi al pieptului. Ducea regulat hrană într-un coşuleţ pentru protejaţii ei de jos, din şanţ, şi se deda acestei ocupaţii cu atîta zel şi atît de serios ca şi cînd ar fi îndeplinit o importantă treabă cotidiană. Într-adevăr, mai tîrziu, cînd începu a îngădui să fie vizitată în grădina ei, nimeni n-a văzut-o îndeletnicindu-se cu vreun lucru de mînă şi nici nu părea să citească vreodată o carte. Totuşi nu se putea zări pe frumosul obraz vreo urmă de plictiseală, dar nici de veselie, cum ar fi fost firesc la o făptură atît de tînără, admirată de toată lumea. Era ceva rece, liniştit şi totuşi îndrăzneţ şi îndîrjit în trăsăturile copilăros de fragede, şi tocmai această contradicţie enigmatică fermeca pe tineri mai mult decît cel mai dulce zîmbet sau cea mai cochetă dorinţă de a plăcea a celorlalte mutrişoare. Chiar a doua zi tînărul cel mai bogat şi cel mai încrezut pe frumoasa lui înfăţişare, fiul primarului, îşi luă inima în dinţi şi îi vorbi străinei pe drumul meterezelor. Ea răspunse fără nici o timiditate, dar evită în chip abil să dea vreo informaţie mai amănunţită despre situaţia ei ; numai atît lăsă să se întrevadă : că se născuse din părinţi germani şi trăise mai multă vreme în Franţa, iar acum era singură pe lume. La întrebarea de ce poartă o rochie neagră, răspunse nestingherită că aceasta era singura-i rochie bună, că nu era bogată şi că trebuia să fie econoamă în ceea ce priveşte garderoba ei, dacă voia să o scoată la cap fără datorii.

Cînd această mărturisire sinceră se răspîndi printre tinerii fii de burghezi, li se întări speranţa obraznică de a putea prinde uşor această sirenă pe care acum n-o mai socoteau decît o aventurieră. Dar aveau să fie aspru dezamăgiţi. Căci oricît de uşor îngăduia frumoasa aceea fiecăruia ce i se prezenta pe drumul meterezelor sau chiar celor care trăgeau clopoţelul de la poarta parcului ei să-i facă o vizită pe propriul ei teren, nici unul nu se putea făli de a-i fi sărutat măcar vîrful degetelor sau să fi azvîrlit vreun cuvînt îndrăzneţ, fără să fi căpătat răspunsul cuvenit. Pe acel favorit al tinerelor din Augsburg, fiul primarului, îl surghiunise o dată pentru totdeauna din faţa ochilor pentru că, într-un moment de exuberanţă, înflăcărat de vin, cutezase să-şi pună braţul în jurul şoldurilor ei. Deşi pasiunea lui se aprinsese pînă la disperare, el n-a mai îndrăznit să calce vreodată pragul grădinii, cu toate că vedea cum jumătate din zi intrau şi ieşeau mulţi adoratori, mai modeşti. Căci în curînd devenise obicei, ca îndată după-amiază, să i se facă frumoasei Jorinde curte, pe care ea părea că o primeşte cu destulă indulgenţă. Ochii ei negri

foarte serioşi începeau să scînteieze tot mai straniu pe măsură ce roiul tinerilor nebuni îndrăgostiţi devenea mai mare ; roiul o urma pe cruda adorată prin jurul căsuţei, pe cărările de pietriş întortocheate, pe lîngă fîntîna de mult secată, pe sub salcia plîngătoare şi pe lîngă micul templu ascuns în desişul parcului.

În interiorul casei nu primea pe nimeni. Şi în fiecare zi, îndată ce soarele se pregătea să asfinţească după liziera şirului de molifţi, ea îşi concedia întreaga curte, iar bătrîna servitoare trebuia să aştepte pînă ce ieşea ultimul adorator, ca să încuie iarăşi în urma lui poarta parcului. Pentru ca nu cumva vreunul din cîrd să se vîre într-un ascunziş şi să culeagă după plecarea celorlalţi roadele stratagemei sale, de asta avea grijă gelozia generală, care ţinea un catalog exact al tuturor rivalilor.

De asemenea, s-a arătat deşartă speranţa de a afla poate ceva prin bătrînă, chiar de ar fi fost numai o informaţie mai precisă despre viaţa dinainte a domnişoarei, despre originea ei şi de ce îşi alesese tocmai Augsburgul ca reşedinţă. Bătrîna a respins aprinsă la faţă şi dispreţuitoare banii ce i se oferiseră. Cu atît mai ciudat era că Jorinde însăşi nu refuza darurile ce-i fuseseră oferite — la început cu o extremă timiditate ; e drept însă că nu le primise decît cu un cuvînt sec de mulţumire. Cînd aceasta se întîmplă pentru întîia oară, spuse că personal nu simţea nici o plăcere să aibă avere, dar că ştie destui oameni săraci cărora le va prinde bine dacă ea-i va jumuli puţin pe fazanii aurii

ai Augsburgului. Poate că strîngînd o adevărată comoară ar ridica o biserică sau o capelă. Numai mînăstire să nu fie, a cărei stareţă să devină ea însăşi ! exclamară glumind cîţiva tineri. Oh nu, răspunse ea foarte liniştit. Nu simţea încă nici cea mai mică vocaţie pentru viaţa de mînăstire. Avea de îndeplinit întîi o altă menire. Întrebată în ce constă, ea amuţi şi obrazul i se întunecă în chip aproape sinistru. Apoi însă începu îndată să cînte o şansonetă uşoară franţuzească sau un melancolic cîntec popular german. Vocea ei, deşi nu era nici puternică, nici exersată, desăvîrşea farmecul ca din basme pe care făptura ei enigmatică şi plină de contradicţii ştia să-l exercite asupra oricărui bărbat.

Această afirmaţie fu semnalul pentru o întrecere între adoratori în a-i cîştiga favoarea prin daruri de preţ. Fiecare dorea, după cum spuneau, să fi adus şi el o piatră pentru înălţarea capelei ei. Dar toate : giuvaeruri, stofe, mobile preţioase, monede rare, şi tot ceea ce fiii bogaţilor negustori comandau mai ales din locuri depărtate, stăpîna căsuţei le îngrămădea într-o încăpere separată şi uneori conducea tînăra ei curte la fereastră, pentru a arăta caritabililor donatori că toate erau bine păstrate. Ea însăşi nu purta niciodată măcar una dintre bijuteriile scumpe, nu se îmbrăca în catifeaua şi în mătasea întreţesută cu fire de aur. Ba chiar părea că nu preţuieşte mai mult odaia cu tezaurul ei decît dacă acolo ar fi îngrămădite un maldăr de frunze veştede. Nimic pe lume nu

părea să-i facă o plăcere deosebită, ba pînă și rîsul ei, cînd i se întîmpla să rîdă vreodată, suna lipsit de veselie și dezacordat, ca un instrument pe care nu s-a cîntat de multă vreme și și-a pierdut armonia sunetului.

Nu se putea ca exasperarea împotriva unei ființe atît de primejdioase să nu crească tot mai amenințător la cei ce nu erau orbiți de pasiune pentru dînsa. Nu *o* singură logodnă se stricase din pricina vrăjitoarei străine, cum i se spunea acum, nu *un singur* fiu de familie cumsecade își neglijase afacerile și meseria bănoasă, *cîte unul* se înglodase în datorii, *un altul* se certase cu tatăl său și cu mama sa. Dacă nu cursese încă sînge între rivali era fiindcă toți se topeau de aceeași deznădejde. Iată însă că mai mulți frați de logodnice nobile începură să caute nod în papură viitorilor cumnați care se adăugaseră roiului vrăjit. Onorabilul consiliu al orașului ținu cu toată seriozitatea sfat ca să găsească mijloace de a scăpa, în chip eficace și legal, de această plagă. Dar nu au ajuns la nici un rezultat deoarece cîțiva dintre tinerii consilieri erau ei înșiși mușcați de șarpe și au dovedit cu toată ingeniozitatea de juriști că nici un paragraf de lege al orașului nu se aplica acestui caz nemaipomenit. Astfel, dospea agitație pătimașă, ură, iubire, teamă și invidie, într-un amestec întunecat, săptămînă după săptămînă, ca și cînd s-ar fi întors timpurile fabuloase, cînd ici și colo un balaur, un șarpe veninos sau alt monstru crîncen pusese la bir vreun oraș sau vreo insulă.

Atunci se întîmplă ceva care deschise ochii tuturor, făcîndu-i să vadă cît de mare era pericolul și cît de iminent se impunea o măsură de apărare.

Printre cei ce roiau ca moliile orbite în jurul luminii frumoasei străine, se afla unul pe care nimeni nu l-ar fi crezut vreodată în stare de o nebunie pătimașă: era un tînăr negustor, în vîrstă de treizeci de ani, un om rigid și chibzuit, preocupat numai de afacerile sale, pe care le adusese la o mare înflorire, departe de orice pofte și aventuri de dragoste și trecînd în oraș drept un dușman hotărît al femeilor. Numele lui era Georg Haslach. Își conducea afacerile sub firma și cu banii unui unchi care murise de timpuriu și care în tinerețe își făcuse un nume rău printr-o alianță necugetată, cu o servitoare frumoasă. Dar mai tîrziu, după ce această căsătorie nepotrivită fusese desfăcută, se însurase cu una dintre cele mai bogate fiice de patrician și astfel redobîndise favoarea societății severe a burghezilor bogați. Lăsase ca moștenitori pe nepotul său Georg și pe Walter, fratele lui. Walter, care servea în același timp cu bătrînul lui tată în armata austriacă, nu semăna de loc cu fratele lui mai mare. Avea o fire neînfrîntă de cavalerist, hoinar și exaltat, dar de altminteri, cu toate moravurile lui destrăbălate, era mai simpatizat de tineri și de bătrîni decît Georg cel drept și sec, care prin muncă fără răgaz ținea în picioare creditul și prosperitatea

casei Haslach. Cînd începu să se răspîndească în oraş zvonul despre primejdioasa sirenă, omul cumsecade mulţumea în tăcere lui Dumnezeu că fratele lui era departe, în armată. Dar îngîmfarea lui virtuoasă avea să se facă cu atît mai de ruşine. Cînd se dusese pentru întîia oară pe drumul meterezelor cu intenţia de-a o jigni cu o privire dispreţuitoare, abia îl atinseră în treacăt ochii ei negri şi indiferenţi, că el se şi simţi prins fără scăpare în mrejele lor.

În loc s-o umilească, fu silit să sufere el o mare ruşine cînd se alătură prima oară curţii Jorindei. Tovarăşii lui de soartă, care aveau toate motivele să se cruţe între ei, îl salutară cu veselie crudă şi îl prezentară tinerei doamne cu tot felul de aluzii înţepătoare, ca pe cea mai interesantă dintre victimele sale. Jorinde nu-l primi altfel decît pe toţi ceilalţi. Doar cînd auzi numele lui îi trecu pe buze o expresie de mîndră satisfacţie ; părea că îi acordă un privilegiu asupra celorlalţi numai prin faptul că se purta cu el cu o răceală şi mai tăioasă decît cu rivalii lui.

Iar el îi considera dispreţul ca fiind voia soartei ; şi, potrivit naturii sale rigide şi lipsite de abilitate, nu făcea nici o sforţare de a se vîrî printre cei mai străluciţi adoratori. În tăcere, el spera totuşi că prin darurile nebuneşti pe care i le trimitea şi prin scrisorile repetate în care îi cerea mîna, oferindu-i să-i pună toată averea la picioare, va putea cu timpul să-i învingă pe toţi ceilalţi.

Cînd apărea din nou în faţa ei, Jorinde abia îşi dădea osteneala să-i confirme printr-un cuvînt spus cît mai în treacăt primirea scrisorilor şi a darurilor, încît ghimpele din inima lui se înfigea şi mai adînc. Iar o dată cînd izbutise să o întîlnească singură, jalnica lui pasiune îl copleşi în asemenea măsură, încît în cuvinte violente o asaltă să-i răspundă dacă putea să nutrească speranţa că va deveni vreodată a lui. De hotărîrea ei atîrna viaţa sau moartea.

Jorinde îi răspunse cu cea mai liniştită expresie, deşi vocea îi tremura de mînie, că moartea sau viaţa lui nu aveau nici cea mai mică valoare pentru dînsa. În orice caz, încă nu voia să renunţe la libertate. Dar dacă asta s-ar întîmpla vreodată, şi-ar acorda mai uşor mîna cerşetorului şchiop care venea zilnic la poartă după creiţarul lui, decît domnului Georg Haslach.

Alb ca varul de pe peretele căsuţei, el răspunse la aceasta cu voce sugrumată, ameninţînd că Jorinde se va căi de aceste cuvinte din pricina cărora el îşi va zvîrli viaţa precum îşi azvîrle falitul punga din care a plătit ultimul gulden. Tînăra rîse cu răceală : nu-i era teamă că un Haslach ar putea muri din dragoste, mai uşor poate din dorul zadarnic după un milion pe care nu-i în stare să-l obţină.

A doua zi dimineaţa servitoarea vru, după obiceiul ei, să deschidă o uşă ce dădea spre un portic scund, între două coloane întortocheate. Însă ceva greu se opunea. Mirată, trebui să iasă pe uşa din dos, şi să înconjure casa. Văzu în micul vestibul un bărbat ghemuit jos şi reze-

mat de uşă. Deoarece, în ciuda vremii de vară, o manta sură cu guleraş scurt şi o pălărie înfundată pe ochi ascundeau obrazul necunoscutului, femeia crezu că era vreun adorator care, fie din disperare, fie din beţie, sărise zidul grădinii pentru a aştepta ziua pe pragul asprei sale stăpîne. Dar pe cînd se îndrepta grăbită spre el ca să-l zgîlţîie din somn, recunoscu îngrozită obrazul desfigurat al domnului Georg Haslach pe care se întindea paloarea morţii. În mîna înţepenită ţinea o sticluţă goală, în care mai erau cîteva picături dintr-un lichid negricios, trădînd lămurit ce se întîmplase aci.

Dacă statuia de bronz a lui Hercule ar fi coborît de pe fîntîna lui din strada principală şi, urcînd treptele primăriei, ar fi spart cu măciuca uşa sălii de aur, nu ar fi provocat în oraş o agitaţie mai mare şi o groază mai adîncă decît vestea morţii înfiorătoare a unui concetăţean atît de paşnic şi atît de onorabil. Mult timp după ce cadavrul fusese îndepărtat şi transportat în casa Haslach, pe o targă înjghebată în grabă, mult timp după ce mulţimea oamenilor de rînd fusese îndepărtată, iar poarta cu zăbrele încuiată solid, strada care trecea pe lîngă grădina Jorindei încă era înţesată, cap lîngă cap, de o gloată în fierbere, din care braţe şi mîini se ridicau din cînd în cînd arătînd ameninţător către interiorul grădinii zăvorîte. Se auzeau voci ce nu se lăsau potolite decît de teama cîtorva poliţişti înarmaţi. Dacă vremea

proceselor împotriva vrăjitoarelor n-ar fi trecut de mult, poporul înspăimîntător de îndîrjit s-ar fi dedat fără îndoială la cele mai sălbatice violenţe.

Către amiază apărură împuterniciţi ai justiţiei care luară un interogatoriu celei ce locuia în casa din grădină şi redactară un lung proces-verbal. Ei relatară apoi că o găsiseră pe domnişoara Jorinde cu cumpătul nezdruncinat şi cu totul neimpresionată de groaznica întîmplare. Deoarece din toate mărturiile reieşea deplina ei nevinovăţie, pentru moment părinţii oraşului nu aveau nici un motiv să ia măsuri împotriva sa şi să ordone expulzarea fetei.

De altfel, în primul rînd se împlinise de la sine ceea ce doriseră în chipul cel mai stăruitor mamele îngrijorate şi fiicele adînc jignite; dintr-o lovitură, alaiul străinei care stîrnea spaimă se spulberă. Dintre toţi tinerii nebuni care se înfăţişaseră în fiecare după amiază în grădina acestei Circe [1], nici unul nu mai îndrăznea să treacă pragul porţii; unii, reţinuţi de groaza care se cuibărise aici, alţii numai de frica de a fi batjocoriţi sau chiar atacaţi de mulţimea ce se vîntura primprejur, ca o strajă voluntară.

Tatăl şi fratele nefericitului fuseseră înştiinţaţi îndată, dar înmormîntarea, care trebuia să se desfăşoare fără pompă, din pricina morţii nelegiuite, nu putea fi amînată pînă la sosirea

---

[1] Personaj din mitologia greacă, vrăjitoare care l-ar fi fermecat pe Ulise.

celor mai apropiate și unice rude. Aveau de făcut o călătorie de mai multe zile și cu toate că schimbau într-una caii pe drum, ei sosiră în casa lor din Augsburg, cînd groapa de lîngă zidul cimitirului era de o săptămînă acoperită cu iarbă. Nu găsiră nimic de la fiul și fratele pierdut în chip jalnic, decît îmbrăcămintea pe care o purtase în acea noapte a morții, mantia lui sură și pălăria, împreună cu o scurtă scrisoare în care își lua de la ei un rămas bun disperat.

Bătrînul colonel, un militar dur, cu părul alb, pe care nimeni nu-l văzuse vreodată plîngînd, fu doborît ca o trestie frîntă la priveliștea acestor rămășițe. Cînd își veni în fire se încuie în odaia lui de dormit, unde toată noaptea lumina rămase aprinsă, iar pașii însoțiți de zăngănitul pintenilor răsunau pe podea. Fiului cel mai tînăr îi ținu companie unul dintre foștii lui camarazi și tovarăși de școală, încercînd să-l consoleze. Acesta îi făcu cunoscut tot ceea ce cronica orașului înregistrase despre nenorocire și despre autoarea ei. Frații nu fuseseră niciodată prea legați. Firea și meseria lor aduseseră între ei o înstrăinare rece, deși nu lipsită de prietenie. Acum însă celui rămas în viață i se părea că nu l-ar fi putut lovi o pierdere mai mare și că trebuia să compenseze printr-o duioșie îndoită toată dragostea frățească și toată căldura de care îi lipsise. Totuși cînd la miezul nopții prietenul îl părăsi pe tînărul căpitan, acestuia i se închiseră îndată ochii din pricina oboselii drumului străbătut în graba mare și a

negrei tristeți. Se deșteptă tîrziu din niște vise ciudate în care i se înfățișaseră, în imaginile și în scenele cele mai diferite, chipul fratelui său și al unei frumuseți diabolice.

Către amiază, cînd un soare arzător ce prevestea furtună făcuse pustie strada din fața grădinii Jorindei, puținii oameni care se plimbau agale, apărați de copacii de pe drumul meterezelor, văzură cu mare mirare un tînăr în uniforma austriacă apropiindu-se și zorindu-se cu pași nervoși spre grilajul de fier. El trase așa de tare de cordonul clopoțelului, încît acesta, de atîta vreme mut, sună strident în aerul liniștit. Cum nu venea nimeni să-i deschidă, sună din nou, scoțîndu-și chipiul și ștergîndu-și fruntea de sudoare; ochii și-i ațintea în jos, sumbru și cu sfială, ca și cînd s-ar fi temut ca nu cumva să-l privească cineva în față și să-l întrebe cum de-l lăsa inima să se apropie de pragul acesta.

În sfîrșit, apăru bătrîna servitoare cu cheia în mînă și cînd văzu un necunoscut stînd afară cu o mutră straniu de rătăcită îl întrebă printre drugii de fier ce dorea.

— Să vorbesc cu stăpîna dumitale.

— Domnișoara nu și-a făcut încă toaleta, vă rog să veniți după-amiază.

— N-am venit să admir farmecele domnișoarei, răspunse tînărul răstit, ci să discut o afacere cu dînsa.

— Pe cine să anunţ? întrebă după oarecare şovăială bătrîna.

— Numele n-are nimic a face cu această chestiune, mă voi prezenta eu însumi domnişoarei.

După ce cumpăni puţin, bătrîna descuie poarta, clătinînd din cap, şi pe cărările de pietriş scînteind în soare îl conduse pe posomorîtul vizitator spre casă. Cînd tînărul ofiţer văzu micul vestibul cu coloane întortocheate unde cu cîteva zile înainte fratele său adormise pe veci, îl trecu un fior, întoarse capul şi strînse din buze, ca şi cum ar fi vrut să înăbuşe un suspin sau un blestem. Pe cînd servitoarea intra în casă ca să-l anunţe, el se aruncă istovit pe o mică bancă lîngă un perete de tisă înalt şi-şi trecu mîna peste ochii din care se rostogoleau lacrimi grele. Îşi înfipse dinţii în batistă, iar pieptul răsuflînd greu arăta că-l zguduie un plîns spasmodic. Deodată auzi venind dinspre casă paşi uşori; îşi stăpîni cu putere frămîntarea şi se ridică pentru ca ajutat de întregul său curaj să înfrunte apariţia detestată.

Dar ceea ce văzu era într-o atît de totală contradicţie cu ceea ce se aştepta să vadă încît în prima clipă uimirea învinse în el toate celelalte sentimente.

În loc de o seducătoare indiferentă care ar fi întîmpinat pe orice nou vizitator cu toată arta cochetă a unei reptile, în faţa lui stătea o făptură tînără şi modestă, îmbrăcată într-un vesmînt de dimineaţă simplu, aproape sărăcăcios, cu braţele descoperite numai pînă la

cot, cu părul bogat strîns neglijent, cu obrazul palid şi serios apărat împotriva soarelui de amiază de o umbreluţă de pînză. Cînd îşi aţinti de sub pleoapele lungi ochii mari, obosiţi şi indiferenţi şi-l întrebă cu o voce blîndă ce doreşte, deodată toate cuvintele discursului vehement cu care voise să se prezinte în faţa ucigaşei fratelui său i se şterseră din minte.

Totuşi, se reculese, în sfîrşit, şi pentru a se înarma împotriva acestei puteri calme lăsă să-i fugă iarăşi ochii către portic şi spuse apoi cu tonul cel mai tăios de care era capabil:

— Eşti stăpîna acestei nefericite case, *mademoiselle?* O uşoară înclinare a capului fu tot răspunsul. Am venit, continuă el, să-ţi propun o afacere comercială. De aceea este necesar să-mi cunoşti numele. Sînt căpitanul Walter Haslach, fratele nefericitului...

Jorinde se trase un pas înapoi; faţa ei întotdeauna lipsită de culoare căpătase o paloare de moarte; o clipă păru că se clatină sau că vrea să fugă, dar se stăpîni îndată şi spuse, pe cînd un suspin îi ridica pieptul tînăr:

— Oh, cît te plîng pe dumneata — pe el — şi pe mine!

Apoi amuţi iar. Tînărul ofiţer avea pe buze un cuvînt aspru de ironie dispreţuitoare pentru a interzice orice compătimire ipocrită. Dar cuvîntul nu voia să iasă din gură. O expresie de adevărată durere se vădea în tonul şi în privirea frumoasei făpturi căreia nu i se putea sustrage.

— Nu ştiu ce ţi s-o fi spus despre mine, începu ea în sfîrşit, vorbind cu o grabă ciudată. De bună seamă am fost înfăţişată ca un monstru infam, şi în ochii dumitale aşa am să rămîn, deşi, pe Dumnezeul meu, n-am nici o vină în nenorocirea asta. Niciodată n-am dat cea mai mică speranţă fratelui dumitale, niciodată n-am încurajat cererea lui în căsătorie. Dar pentru ce, de ce vorbesc degeaba? Nu mă asculţi, mai ales cînd încerc să-mi dezvinovăţesc purtarea. Este adevărat — şi trebuie să afli şi asta — niciodată n-am dorit binele mortului. De ce? Asta e o taină între mine şi creatorul meu. Dar moartea lui jalnică a fost tot atît de puţin dorinţa cît şi opera mea. Credeam că un Haslach e totdeauna păzit de spiritul nobilei sale familii, împotriva unui pas atît de pripit şi de nefast. S-a întîmplat însă cum se întîmplă întotdeauna nenorociri pe lume. Pot s-o deplîng, dar dacă ai venit să mi-o pui pe conştiinţă, îţi declar sincer şi cinstit că nu simt nici cea mai mică remuşcare...

Şi cu aceasta, se dădu iar un pas înapoi, ca şi cînd ar fi dorit să sfîrşească convorbirea. Pe cînd vorbea, el nu-şi întorsese privirea de la dînsa, dar după mutra lui tristă şi încordată nu puteai avea certitudinea că îi urmărise cuvintele.

— *Mademoiselle*, zise el lăsînd ochii în jos cu o bruscă zăpăceală; n-am venit... te rog să mă crezi că oarecum pot înţelege pe bietul meu frate... mărturisesc că imaginea ce-mi făcusem despre dumneata...

Se poticni. Sîngele năvăli în frumosul obraz pe care intemperiile îşi puseseră culoarea. Strînse crispat mînerul săbiei, ca şi cînd ar fi vrut să-şi amintească datoria de bărbat şi de frate: trebuia să vorbească numai despre *ceea ce* era în strînsă legătură cu obiectul vizitei sale: şi îi era ruşine că fusese cît pe ce să se lase dezarmat de această voce blîndă.

— Nu vin din propriul meu îndemn, rosti el, în sfîrşit, aspru şi rece. M-a trimis tatăl meu.

— Tatăl dumitale? Ah! E aici?

Pe cînd spunea asta, obrazul luă din nou expresia aceea amară şi rea.

— Tatăl meu... a observat că dintre lucrurile rămase de la mort lipseşte ceva, un lucru la care ţine foarte mult. E un inel al familiei, care de mai bine de o sută de ani a fost totdeauna moştenit de fiul cel mare, un rubin înconjurat cu diamante. *Mademoiselle*, se ştie că sînteţi mare amatoare de bijuterii — că v-aţi făcut o colecţie de giuvaeruri — sublinie cuvîntul cu o duşmănie ce-l năpădea iar — de aceea tatăl meu îşi închipuie a nu greşi bănuind că acest inel se află acum în posesia dumitale. Nu ştiu, *mademoiselle*...

De abia acum îşi aţinti iar ochii pe obrazul ei şi întîlni o privire rece, trufaşă pe care o îndură cu greu.

— Se poate. Ba mi-aduc chiar precis aminte că o dată a venit vorba despre asta: ceilalţi domni l-au întrebat de inel, el a spus că e o bijuterie de familie şi l-a scos de pe deget să-l

pot vedea. I l-am înapoiat fără nici o remarcă. În aceeaşi zi mi-a trimis o casetă de fildeş cu diferite bijuterii, printre ele şi inelul acesta pe care, ca şi pe celelalte, l-am pus deoparte. Îţi stă în orice clipă la dispoziţie.

— Tatăl meu se va grăbi să trimită în schimb de trei ori valoarea lui în aur, îi azvîrli arogant tînărul înclinîndu-se.

— Spune-i tatălui dumitale că nu fac negoţ de bijuterii. Ce-i drept, tatăl dumitale e ofiţer, dar cum se trage dintr-o veche familie de negustori, desigur că aurul şi banii nu-i sînt indiferenţi şi acest inel nu va pierde din valoare dacă interzic să mi se ofere orice preţ. Urmează-mă, îl poţi lua în primire chiar acum.

Se întoarse cu atitudinea cea mai rece cu putinţă către casă şi porni repede înaintea lui. Cuvintele ei îi pricinuiră o mirare nemaipomenită, chiar ceea ce era jignitor în spusele ei îi stîrnea mai degrabă stimă ascunsă şi admiraţie decît supărare. Incapabil să scoată o vorbă, cu capul plecat ca într-o ameţeală de vis, păşea după dînsa.

Cînd ajunse în casă, fata se opri şi se întoarse spre el.

— Eşti primul bărbat care trece acest prag, zise Jorinde. Nu înţeleg cum am ajuns să fac în ce te priveşte o excepţie, care poate mă coboară în ochii dumitale. Dar acum mi-e totuna. Intră.

El păşi în mica încăpere în care se afla mult-comentata „comoară" a Jorindei. Era o odaie cochetă, cu tapete de mătase decolorate, de un albastru mat, şi cu oglinzi înguste de-a lungul pereţilor. În mijlocul camerei, pe o masă rococo, erau obiecte frumoase, ceasuri, vase, candelabre, ca într-un bazar ; un dulap mare cu uşile pe jumătate deschise conţinea stofe şi broderii, dantele şi evantaie preţioase. Un mic birou cu incrustaţii în lemn şi cu mînere rococo aurite părea destinat numai pentru păstrarea giuvaerurilor. Către el se duse domnişoara şi trase un sertar după altul. Ofiţerul o observa tot timpul. Nici cea mai uşoară umbră pe faţa ei nu trăda vreo bucurie de a poseda lucrurile acestea. Cu un fel de dezordine dispreţuitoare erau îngrămădite casete, cutioare, lanţuri şi agrafe. Jorinde răscoli prin ele şi văzînd că nu găseşte ceea ce căuta se îmbujoră la faţă. În sfîrşit împinse înăuntru cel din urmă sertar şi zise :

— Acum sînt prea tulburată, nu pot să caut cum trebuie. Inelul e desigur aici, fii liniştit în privinţa asta. Nu vreau să te mai reţin. Înţeleg că acum te simţi ca pe jăratic. Dar îţi dau cuvîntul că astă seară vei avea inelul. Ţi-l trimet acasă printr-o persoană de încredere.

El îşi dădu seama că-l concediază, totuşi mai şovăi o clipă.

— Îmi îngădui să vin diseară eu însumi şi să primesc inelul din mîna dumitale ?

— Cum doreşti. Voiam să te cruţ de o revedere penibilă. Dar cum preferi dumneata.

Înclină imperceptibil capul spre oaspete, el făcu o reverenţă stîngace şi părăsi casa.

Cînd bătrîna servitoare, care deschisese ofiţerului iar poarta parcului, se întoarse la dom-

nişoara ei, aceasta stătea încă nemişcată în acelaşi loc în care o lăsase tînărul căpitan.

— Tu eşti, Anne? zise ea citînd. A plecat?

Bătrîna înclină capul în semn că plecase.

— Cine era domnul ?

— Fratele lui! Walter Haslach! E oare cu putinţă? Ah! Anne, aş da tot aurul din lume ca să semene cu mortul.

Tînărul plecase pradă celei mai adînci tulburări. Ore întregi rătăci în jurul oraşului pe cele mai singuratice drumuri, evitînd orice faţă omenească. Cînd, în cele din urmă îşi aminti că tatăl său îl aşteaptă, se sperie. Dar obişnuit, ca soldat, cu supunerea şi abnegaţia, apucă drumul spre oraş, istovit ca după o luptă lungă şi sîngeroasă. Cu ochii plecaţi şi abia tîrîndu-şi picioarele, se strecură către casa părintească, prin cele mai dosnice străzi.

Găsi pe bătrîn în odaia unde erau întinse hainele mortului. Trupul înalt, încă neînfrînt de ani, îşi regăsise energia dinainte. Numai vorba părea că-l oboseşte. Bătrînul ascultă povestirea gîngăvită a fiului, fără să-şi schimbe de loc expresia, scoţînd nori groşi din pipa lui scurtă. Apoi dădu numai din cap. Servitorul îi şopti mai tîrziu tînărului că domnul colonel nu înghiţise toată ziua decît o bucată de pîine şi o sticlă de vin.

Întrebat dacă vrea să mănînce, Walter refuză şi el. Prietenul din seara trecută veni iar să-i ţină de urît, dar căpitanul nu-l primi, pretextînd o durere de cap care îl împiedica să stea de vorbă. Apoi rămase singur în odăiţa lui pînă cînd se lăsă întunericul şi ceasul din turn, bătînd ora opt, îl făcu să tresară. O clipă îi trecu prin minte că ar fi mai bine să trimită un emisar în loc să se ducă el. Dar îşi spuse că dacă nu-şi ţine făgăduiala, lucrul poate trece drept laşitate sau desconsiderare. Adevăratul motiv care-l atrăgea irezistibil spre Jorinde nu şi-l mărturisea.

Dar pe drumul meterezelor, de îndată ce recunoscu din depărtare pe pilaştrii porţii stema cu leii, inima începu să-i bată atît de violent, încît trebui să se oprească şi, sprijinit de un copac, să-şi recapete răsuflarea. „Nu! îşi spuse el înnegurat. Nu vreau s-o revăd. Un om din carne şi oase nu poate fi acuzat de laşitate dacă se teme de iad. Oricine ar fi — e un demon — şi dacă e nevinovată, cu atît mai rău!"

Îşi impuse să nu se anunţe şi s-o roage numai prin servitoare să-şi amintească de promisiune Asta îl linişti. Îşi şterse sudoarea de pe frunte şi ajunse cu paşi hotărîţi pînă la grilajul fatal.

Trase încet clopoţelul. Dar abia sunase, că văzu păşind îndărătul tufişului de tisă, ce închidea grădina în faţă, un trup subţire, întunecat şi îşi dădu seama că toate hotărîrile lui cuminţi fuseseră zadarnice.

Purta iar rochia neagră, dar acum fără şal; umerii şi gîtul erau acoperite de un văl cenuşiu. În timp ce îi deschidea ea însăşi poarta, salutîndu-l numai cu un gest mut, simţi că parcă

ar fi văzut-o ani întregi şi că nu mai putea trăi nici o zi fără s-o vadă.

— Ai venit tîrziu, zise ea după ce făcuseră cîţiva paşi în grădină. Începusem să cred că-ţi era iar penibil — fireşte nu ţi-aş fi luat-o în nume de rău. Cu atît mai mult îţi mulţumesc că te-ai ţinut de cuvînt. Consider asta o dovadă că nu te îndoieşti de ce ţi-am spus despre mine şi nefericirea mea. Îndată după ce ai plecat am găsit inelul. Iată-l! Iartă-mă că a ajuns vreodată în mîinile mele, oricît de nevinovată aş fi de lucrul acesta.

Scoase inelul din pungă şi-l întinse tînărului care-l luă în tăcere fără să arunce măcar o privire asupra lui.

— *Mademoiselle...* spuse căpitanul, dar glasul i se sugrumă. Îşi scoase chipiul, fruntea îi ardea, ochii îi rătăceau prin semiîntunericul tufişurilor, evitînd cu teamă să se îndrepte spre casă. Mai am o rugăminte, adăugă el cu glas abia auzit. Jorinde se opri şi aşteptă. Nu ştiu ce ai să gîndeşti despre mine, zise căpitanul, vorbind anevoie. Crezi în soartă? Pînă acum eram înclinat să cred că un om — unul care are curaj, demnitate şi noţiunea onoarei — într-un cuvînt *un bărbat* — îşi croieşte singur soarta. De azi m-a învăţat viaţa cît de puţin ştim şi putem, cît sîntem de dominaţi şi subjugaţi de puteri necunoscute. Cine mi-ar fi spus ieri, că în locul unde bietul meu frate şi-a dat ultima suflare mă voi gîndi la fiinţa din pricina căreia a trebuit să piară prea devreme cu alte sentimente decît cu groază şi amărăciune, l-aş

fi tratat de mincinos şi de neruşinat. Iar azi — iartă-mă — nu ştiu ce spun, abia ce simt. Dar de atît sînt sigur, cu o groaznică luciditate: că invidiez pe mort, care, în loc să-şi prelungească o viaţă jalnică, a avut curajul să-i pună capăt.

Stăteau fără să se uite unul la altul. El sfredelea cu vîrful piciorului în cărarea cu pietriş, ca şi cînd ar fi vrut să scoată afară ceva îngropat. Nici un sunet nu se isca în jur. Numai zborul jos al liliecilor mişca din cînd în cînd aerul deasupra capetelor lor.

— Şi rugămintea dumitale? întrebă ea după o lungă pauză cu voce surdă.

— Mi-ai dat inelul înapoi, şi acum totul ar fi sfîrşit între noi — şi totuşi — imaginea dumitale mă va urmări oriunde m-aş duce. Aş vrea să-ţi iei şi dumneata răsplata, să-ţi las ceva care să-ţi aducă aminte că ai pe conştiinţă nu numai un mort ci şi un om viu. Iată — şi scoase de pe deget un inel gros de aur cu o peruzea — îngăduie-mi să-ţi dăruiesc această amintire fără valoare — adaug-o la celelalte.

Îi întinse inelul şi involuntar o privi pentru întîia dată. Ochii ei larg deschişi şi liniştiţi erau plini de lacrimi strălucitoare.

— Îţi mulţumesc, şopti fata, inelul acesta va fi îngropat o dată cu mine.

— Jorinde! strigă el tare, dumneata...

Glasul i se frînse. În clipa următoare era la picioarele ei; îi trase amîndouă mîinile spre buzele lui şi le acoperi cu lacrimi şi cu sărutări. Jorinde îşi veni în fire cea dintîi.

— Ridică-te, ce faci? Walter, pe tot ce ți-e scump... Nu se poate... nu trebuie...

— Ce nu poate și ce nu trebuie să facă un om pentru care au plîns ochii aceștia! strigă el cu exaltare. Oh, Jorinde, ce poate un om împotriva soartei sale!

— M-am întrebat și eu, zise tînăra fată cu un glas ce abia se auzea.

— Nu cunosc alt răspuns decît să te predai. Vino, condu-mă la banca aceea. Am să-ți spun multe, multe.

Trecuseră opt zile. Permisia pe care bătrînul colonel o obținuse la regiment pentru el și pentru fiul lui se apropia de sfîrșit. În oraș lumea aproape nu-i văzuse pe cei doi îndoliați; nimeni nu se mira că nu făcuseră vizite și chiar bruschețea cu care tatăl interzisese capilor de familii prietene să-l condoleze, precum și tovarășilor de tinerețe, își găsea scuza în moartea aceea oribilă, și în pricinile ce o provocaseră.

Bătrînul se văzuse rar chiar cu fiul lui; pînă și mesele le luau la ore diferite, fiecare în odaia sa. Căci, lucru ciudat, cu toate că supraviețuitorul își alesese aceeași profesie ca și tatăl, fiul mort fusese întotdeauna mai aproape de inima bătrînului. Acela avea spiritul de familie mai puternic întipărit în el decît cel tînăr, căruia educatorul lui sever îi reproșa că e un fantast și i-l prezenta ca model pe punctualul și cumpătatul Georg. Părea că în inima bătrînului durerea se asocia dezamăgirii amare că acest fiu

exemplar putuse păta cu o faptă atît de extravagantă numele familiei sale. Vechiul sînge de patrician se revolta la gîndul că un Haslach fusese în stare, asemenea unui exaltat fără minte, să facă pe Werther și să-și dea viața plăcută și bine rînduită, în chip atît de pripit, pentru o venetică dubioasă. Astfel își pierduse îndoit fiul, căci imaginea lui îi apărea acum schimonosită și era dezamăgit pînă și în amintirea ce-i lăsase cel dispărut.

În seara celei de a noua zile, cînd îl văzu pe cel ce-i rămăsese, pe fiul mai puțin iubit, pregătindu-se să iasă în oraș, îl chemă și îi aminti că peste două zile va trebui să fie gata de plecare la Linz, unde își avea garnizoana.

Fiul stătea nemișcat înaintea tatălui, cu chipiul în mînă și cu fața posomorîtă întoarsă de la dînsul.

— Tată, zise el, vreau să te rog să trimiți o cerere de prelungire a permisiei mele. Aș dori înainte de a părăsi iar orașul să aranjez o chestiune de care depinde fericirea vieții mele.

Bătrînul îl privi cercetător, își puse pipa pe masă și-și încrucișă brațele pe piept. Auzise după vocea fiului său, că avea de făcut o comunicare penibilă, dar nu-i sta în fire să-l ajute, în asemenea cazuri, cu un cuvînt părintesc de încurajare.

— M-am decis să mă *însor*, urmă tînărul. Ar trebui să se încheie logodna înainte de plecarea mea. Ca măcar dumneata, tatăl meu, să-mi cunoști pe tăcute logodnica, cum cer timpurile astea de doliu...

— Pe legea mea ! Ţi-ai găsit un timp foarte potrivit pentru chestiile tale de amor ! Vrei să te însori ? Poate o veche dragoste ? Şi ai avut inima chiar în săptămîna asta tristă s-o reiei şi s-o duci cu bine pînă la capăt, încît nu-ţi mai lipseşte decît binecuvîntarea părintească ? De altminteri fiecare cu felul lui de a vedea. Mi-au mai dat şi altă dată de furcă ideile tale năstruşnice şi dacă de data asta o faci prea de oaie — treaba ta ! Eşti major. Te felicit pentru sîngele tău rece, care îţi îngăduie să te gîndeşti la nuntă alături de un mormînt proaspăt. Cine îţi este aleasa ?

Tînărul nu răspunse îndată. Îşi ridică însă privirea din podea şi o aţinti ferm şi curajos asupra ochilor sfredelitori ai tatălui, ca şi cum ar fi vrut să-i arate că era sigur de voinţa şi de puterea lui.

— Trebuie să fiu pregătit că ai să-mi socoteşti alegerea şi mai nepotrivită decît timpul. Nu pot spune spre justificarea mea decît că sîntem tot atît de puţin stăpîni pe inima ca şi pe zilele noastre. Şi ştiu, de asemenea, că după ce-ţi vei fi învins uimirea, oroarea atît de firească, după ce o vei fi cunoscut pe logodnica mea şi vei fi cîntărit toate circumstanţele...

— Numele ! lasă vorbăria asta întortocheată şi spune, în sfîrşit...

— Tată, trebuie neapărat să te pregătesc întîi. Totul pare să pledeze împotriva acestei fete, şi eu însumi, înainte de a o cunoaşte şi cînd ştiam numai ce nenorocire se abătuse asupra noastră din pricina ei, pe care atunci o credeam vinovată...

Bătrînul se ridică dintr-o dată cît era de înalt. Îi făcu semn cu mîna să înceteze, merse cîţiva paşi spre uşă, ca şi cînd ar fi vrut să iasă grabnic din odaie, apoi se opri iar şi rosti pe un ton ciudat de răguşit, dînd violent din cap.

— Înainte ! Tot înainte ! Unul mort — celălalt nebun ! Înainte ! Tot înainte ! Ce lume minunată !

— Tată, strigă tînărul, întorcîndu-se îndurerat spre el, crede-mă, numai de dragul dumitale am făcut încercări supraomeneşti să-mi smulg acest sentiment din inimă ! Chiar după ce am ştiut că Jorinde avea tot atît de puţină vină, în ce priveşte această soartă jalnică, pe cît aveau statuile de piatră din grădina ei, chiar şi atunci am mai luptat cu mine însumi ! Mortul stă veşnic între noi ! striga o voce în mine, ba *mai mult* decît atît ; căci, sărmanul, dacă ar putea într-adevăr privi din lumea-de-apoi, spiritul lui transfigurat oare şi-ar pizmui fratele de a fi ajuns mai fericit decît a putut fi el ? Dar dumneata, tată, dumneata, aşa cum te cunosc, cum mortul ţi-a fost totdeauna mai drag decît mine — nu ţi-o spun ca o mustrare, poate a fost vina *mea* că n-am găsit drumul spre inima dumitale...

— Taci ! strigă tare tatăl. Am lăsat destul să se dezlănţuie Satana. Nici un cuvînt — nici o silabă în plus ! Mai sînt şi eu pe lume — sau nu mai sînt ? Sau a ajuns moda acestor timpuri noi ca tatăl să fie rugat politicos să-şi dea bine-

cuvîntarea cînd fiul vrea să se dezonoreze pe sine şi neamul său? Dar, răbdare! Este adevărat că fiii devin majori la douăzeci şi cinci de ani. Un nebun rămîne însă veşnic minor, pe un turbat îl legi cu frînghii şi cu lanţuri, ca să nu-şi sfîşie singur obrazul. Răbdare, numai răbdare!

În odaie se făcuse întuneric de tot. Bătrînul bîjbîia orbeşte în jurul lui, îşi apucă sabia, pe care începu s-o încingă, apoi o aruncă iar pe scaun şi îşi luă chipiul de pe masă.

— Tată, strigă tînărul, ce ai de gînd?! Unde vrei să te duci? Te implor!

— Fii liniştit, fii pe deplin liniştit! Vreau... vreau doar să iau puţin aer — de altfel nu m-ai invitat chiar tu să fac această interesantă cunoştinţă, de la care îţi promiţi minuni? Ha, ha! Într-adevăr, e nevoie de o mare minune, pentru a izbuti să mă convingi că o curtezană cu instincte de ucigaşă...

— Tată, pe tot ce ţi-e sfînt... gîndeşte cui îi vorbeşti şi că nu pot răbda nici chiar de la dumneata o ofensă adusă logodnicei mele...

— Linişteşte-te! Linişteşte-te! Ştiu care sînt datoriile unui cavaler. Şi dacă socoţi cumva că pun la cale vreun act necugetat — vezi că nu iau cu mine nici sabia, am să-mi ţin şi limba în teacă, să nu duci grijă că voi atinge vreun fir de păr al acestei făpturi — totuşi vreau să văd cum arată o tîrfă ca să facă dintr-un tînăr nerod un nelegiuit care fură fratelui său liniştea din mormînt şi care îşi loveşte tatăl în obraz.

Îşi pusese chipiul şi pornise cu paşi energici spre uşă.

— Tată, zise fiul cu îndîrjire disperată, dă-mi cuvîntul de onoare că în fata asta nefericită ai să respecţi pe logodnica fiului dumitale. Oh! dacă ai şti toate, dacă aş putea să-ţi spun totul. Cuvîntul dumitale de onoare sau, pe Dumnezeul meu, nu te las să te duci singur, trebuie...

— Tu rămîi aici! porunci tatăl care îşi pusese mîna pe clanţa uşii. Bietul nebun, crede că am să mă ating de odorul lui! N-are să dureze mult, n-am de gînd să-i spun decît două vorbe. Cum? Nu poţi răbda nici o jumătate de ceas, ca pe urmă să te tîrăşti după pofta inimii spre dragostea ta curată?!... Mîinile jos de pe haina mea, nebunule! Pe onoarea mea de soldat, care mi-e mai scumpă ca domnului fiu al meu. Totul se va încheia politicos şi cavalereşte. Mă aştepţi aici!

Ieşi din odaie. Fiul îl auzi vorbind afară cu servitorul, ca şi cînd nu s-ar fi întîmplat nimic deosebit. Apoi văzu de la fereastră cum tatăl părăseşte casa, coborînd uliţa, fără a saluta vreun cunoscut nici la dreapta, nici la stînga. Neliniştea chinuitoare se mai potoli, scoase un portret în miniatură din buzunarul de la piept, portret pe care îl primise abia ieri, şi se adînci în contemplarea obrazului frumos şi trist. „Numai de-ar vedea-o aşa cum e!" îşi spuse.

Între timp se făcuse noapte. Dar lumina de vară a cerului nu lăsa încă luna să străbată. Pe

drumul meterezelor era întuneric şi nimeni nu recunoscu pe bătrînul ofiţer cînd el se îndreptă spre grilajul parcului şi trase clopoţelul cu o mînă zorită.

Dar bătrîna servitoare, care sosi îndată cu cheia, tresări cînd recunoscu prin barele grilajului faţa palidă cu barbă căruntă. Întrebă ce doreşte domnul. Domnişoara nu primea atît de tîrziu nici o vizită.

— Ştiu, spuse el, că poarta aceasta nu se deschide după asfinţitul soarelui decît pentru domni *tineri ;* dar poate că *mademoiselle* are să facă o excepţie auzind că are cinstea să fie vizitată de colonelul Haslach, tatăl căpitanului. Apoi, cînd, de spaimă, femeii credincioase îi scăpă cheia pe pămîntul negru şi căută un timp dibuind prin întuneric, adăugă poruncitor : Deschide ! Dacă e obiceiul să se plătească intrarea dinainte, iată un galben.

Bătrîna îşi înălţă capul şi îl privi în faţă cu ochi ciudaţi.

— Sper totuşi, domnule colonel, zise ea, că n-aţi venit să spuneţi vorbe de ocară unor femei fără apărare. De altfel, domnişoara va şti să vă răspundă. Poftiţi, vă rog !

Tonul ei îl surprinse. Se aşteptase la altceva şi bombănind o înjurătură soldăţească, vîrî la loc portmoneul pe care îl şi scosese. Apoi înaintă de-a lungul cărării pe care îl conducea bătrîna.

Cînd cotiră după peretele de tisă văzu, dincolo de peluză, căsuţa. Luna cădea tocmai printre coloane şi desena în micul vestibul un cîmp de

lumină pătrat. Bătrînul ştia ce se petrecuse acolo ; dar împotriva groazei, sufletul lui era înarmat cu mînia şi cu înverşunarea de a fi fost silit să pună piciorul în locul acela blestemat, şi mai ales cu *un astfel* de prilej.

Voia să apuce spre casă pe cel mai apropiat drum, cînd văzu pe banca de lîngă marginea unei fîntîni dărăpănate o femeie în rochie neagră care se sculă cu un gest de mirare şi făcu cîţiva paşi spre dînsul.

Bătrîna servitoare dispăruse dintr-o dată ; colonelul se afla singur în faţa stăpînei parcului.

Fără să-şi îngăduie timp s-o examineze — de altminteri obrazul ei era întunecat de umbra tufişului — fără s-o salute cu vreo plecăciune, zise :

— Dumneata eşti mamzela care locuieşte în casa asta ? Ea nu răspunse. Sînt colonelul Haslach, continuă bătrînul. Fiul meu mi-a comunicat adineauri că între dumneavoastră lucrurile au ajuns pînă la un fel de logodnă secretă. Şi sînt aici ca să-ţi declar că o legătură atît de nepotrivită nu se va înfăptui niciodată cu consimţămîntul meu. Fiul meu este convins, ca toţi nerozii îndrăgostiţi, că dumneata, cu o mutrişoară frumuşică şi cu tot felul de artificii rafinate, vei izbuti să mă scoţi şi pe mine din minţi, aşa cum le-ai învîrtit capul la o mulţime de filfizoni tineri, încît cu o sărutare de mînă am să binecuvîntez o căsătorie atît de nepotrivită ca rang. Dar nu-ţi mai da osteneala, *mademoiselle.* Te consider destul de deşteaptă, ca să nu mă crezi capabil pe mine, soldat bătrîn, de o astfel

de nebunie. Cum însă, din păcate, îmi cunosc fiul, ştiu că toanele sale sînt mai îndărătnice decît ale altor descreieraţi de vîrsta lui. De aceea mă aflu aici pentru ca, în caz că ai avea o promisiune de căsătorie în scris, să-ţi propun un aranjament avantajos pentru ambele părţi. Fii bună, fixează-ţi preţul. Un Haslach nu obişnuieşte să se caliceascâ atunci cînd e vorba de onoarea familiei.

Ea îl lăsase să vorbească pînă la capăt. Acum făcu un pas afară din umbră şi îşi arătă obrazul al cărui calm trist şi mîndru îl miră pe colonel mai mult decît voia să-şi mărturisească. Căuta în amintirea lui cu ce să lege asemănarea care îl izbise de la prima vedere. Apoi îi auzi vocea şi trebui să-şi repete neîncetat ce anume era în joc, pentru ca să se împiedice de a-şi înţelege fiii sau măcar de a-i dezvinovăţi.

— Domnule colonel, spuse Jorinde, ştiu destule despre dumneavoastră pentru a mă aştepta să întrebuinţaţi orice mijloc spre a-l despărţi pe fiul dumneavoastră de mine. Vă iert uşor propunerea umilitoare ce mi-aţi făcut-o. Nu mă cunoaşteţi, aparenţele sînt împotriva mea. Fiul dumneavoastră, căruia i-am istorisit povestea vieţii mele, mi-a făgăduit să nu spună nimănui ceva despre ea ; şi n-a îndrăznit să-l iniţieze nici pe propriul său tată — altminteri nu mi-aţi fi vorbit astfel. Dar ca să mă judecaţi mai drept...

— Te rog, *mademoiselle !*... Nici prin minte nu mi-a trecut să-mi permit o apreciere asupra dumitale. Doamne tinere şi frumoase care se bucură de libertate nu sînt judecate de obicei după vreo oarecare normă burgheză, fiecare are vreo poveste interesantă de servit, în care îşi atribuie toate calităţile unei virtuţi sacrificate şi ale unui înger magnanim. Fiul meu a făcut foarte bine că m-a cruţat neîmpărtăşindu-mi memoriile dumitale. Îţi mărturisesc că sînt prea bătrîn ca să mă mişte un roman, chiar dacă l-aş afla din gura eroinei. Ultimul capitol al romanului dumitale, care s-a jucat aici în grădină, mi-e de ajuns ca să refuz orice urmare. *Parbleu, mademoiselle* [1], este totuşi o pretenţie cam abuzivă ca un tată care ţine la cinstea şi respectul concetăţenilor să-şi logodească fiul cel mic cu o străină dubioasă — pentru a întrebuinţa o expresie blîndă — după ce aceasta l-a expediat de pe pămînt pe cel mare !

Jorinde stătea în faţa bătrînului cu fruntea plecată. Amintirea înspăimîntătoare părea că o copleşise. Dar deodată izbucni alt sentiment în sufletul ei. Îşi scutură pe ceafă părul greu şi se apropie de colonel cu un pas.

— Aveţi dreptate, spuse ea, cu o voce mai joasă, din care răsuna o adîncă amărăciune. Mai soteţi-mă vinovată şi de nenorocirea asta care m-a lovit pe lîngă toate celelalte. De atîta *sînt* vinovată : că faţă de această nenorocire abia am simţit durere, mai degrabă o mirare confuză, văzînd cum se îndeplineşte, în sfîrşit, răzbunarea cerului, chiar dacă se petrece cu întîrziere, de abia în a doua generaţie. Mă priviţi mirat,

[1] Pe legea mea, domnişoară (fr.).

domnule colonel. Uitați-vă la mine mai bine, poate constatați că totuși nu sînt o străină pentru dumneavoastră, cum credeați, și nu atît de dubioasă precum ați vrea să mă înfățișați ca să vă dezvinovățiți față de conștiința dumneavoastră, dacă ați încerca să mă goniți de aici. Cercetați în toate locurile unde am fost văzută vreodată, dacă se poate spune ceva dezonorant sau măcar ceva necuviincios despre mine sau... despre mama mea care acum se odihnește sub pămînt.

Eram sărace, domnule colonel, a trebuit să ne ținem din munca mîinilor noastre. Bucurie și rîsete n-am cunoscut, deși eram tînără și aveam cugetul curat și un dor de fericire, care nu poate fi un păcat, deoarece Dumnezeu l-a sădit în inimile tuturor. Dar priveam la biata mea mamă și atunci cînd aș fi vrut să fiu veselă și să mă gîndesc la gătealǎ, astea mi se păreau o ușurătate vinovată. Totuși aveam ochi și urechi și ar fi trebuit să mi le astup ca să nu observ că eram socotită frumoasă și că sărăcia noastră nu trecea drept rușine în ochii vecinilor noștri, tineri și bătrîni ; nu era un motiv ca să nu doresc să iau și eu parte la toate serbările și dansurile. Dacă totuși n-am avut o tinerețe fericită, știți oare cine e vinovatul ? Am să vi-o spun, cum i-am spus-o și lui Walter : vechea trufie și orgoliul casei Haslach din pricina căreia fericirea sărmanei mele mame a fost distrusă și care acum ar vrea s-o nenorocească și pe fiică. Cunoașteți numele Franciska Bauer ? Așa o chema pe mama, domnule colonel, cînd

a intrat în casa părinților dumneavoastră ca servitoare, căci tatăl ei era prea sărac pentru a-și ține cu el la Freiburg pe numeroșii lui copii. Restul îl știți desigur mai bine decît mine. Fără îndoială, vă veți aminti tot atît de bine ca și mama de cîți bani și de cîte intervenții puternice a fost nevoie pînă ce căsătoria secretă, care îl legase pe fratele dumneavoastră de servitoarea părinților săi, a putut fi desfăcută, și cum toate drepturile sărmanei femei au fost cumpărate cu bani, odată pentru totdeauna. Niciodată n-am putut înțelege cum mama a consimțit să primească bani în schimbul bărbatului ei. Spunea că o făcuse de dragul copilului. Se poate că gîndești altfel cînd ești mamă. Și aveți dreptate, familia Haslach nu se calicește cînd trebuie să stabilească un preț pentru ceea ce numește onoarea familiei. Dar și oamenii săraci au onoarea lor, domnule unchi ! Și tot aurul pe care l-ați dat la plecare răposatei cumnate n-a putut să-i răscumpere onoarea pierdută.

Vocea fetei devenise din ce în ce mai agitată, acum o înăbușeau lacrimi. Bătrînul ofițer, care stătea sprijinit de tufiș, privea țintă înaintea sa. Nici un sunet nu trăda ce se petrecea în sufletul lui.

— Ați refuzat să ascultați romanul meu, după cum îi spuneți, continuă ea cînd se mai reculese, totuși nu vă pot cruța. Nu sînteți numai autorul acestei triste povești, trebuie să știți pe de-a întregul și pe față cum a ajuns nenorocita făptură să vă mai amintească de existența ei. O, n-am să încerc să mă înfățișez ca

o victimă, după cum vă aşteptaţi poate! Tot curajul şi îndîrjirea împotriva soartei, care i-au lipsit mamei, am simţit că se aprind în mine, cînd la patul ei de moarte am aflat întîi povestea suferinţelor sale pe care, pînă atunci, le bănuisem numai confuz. Cum s-a întors în locurile natale, fără bărbat, numai cu copilul. Cum nici unul, chiar dintre cei mai apropiaţi ai ei, nu voia să creadă că acest copil era născut dintr-o căsătorie adevărată — şi insultele, bănuielile, propriii ei părinţi care se îndepărtau de dînsa, pînă ce n-a mai putut răbda viaţa de acasă şi a fugit — într-un loc unde n-o cunoştea nimeni, pînă departe, în Franţa — cum a căutat refugiu întîi la Besançon, apoi la Grenoble şi pentru că era frumoasă şi nu se ştia nimic de originea ei era peste tot pradă urmăririlor şi umilinţelor — nu, domnule colonel, nu vreau să vă plictisesc cu istorisirea amănunţită a acelor timpuri triste. În sfîrşit, s-a abătut peste noi o nouă nenorocire. Capitalul pe care mama îl primise după despărţire, din partea casei Haslach, a fost pierdut într-un faliment; de spaimă ea a căzut într-o febră nervoasă care i-a distrus frumuseţea; şi într-o noapte, inconştientă, a scăpat de sub supravegherea îngrijitoarei ei, a sărit pe fereastră şi de atunci a căpătat o boală grea de care a zăcut anii ce i-au mai rămas, schimbată de nerecunoscut. N-o am altfel în amintire decît tîrîndu-se în cîrje, cînd se scula cîteodată de la dantelele pe care le lucra, pentru a se duce la fereastră, la plită sau pentru a-mi deschide uşa. Aşa am trăit an după an şi nu ştiam de ce

eram atît de nenorocite, de ce trăiam într-o ţară străină, căci doar vorbeam nemţeşte, şi de ce nu se pomenea niciodată de tata. Abia cînd a simţit că-i soseşte ultima noapte, mi-a spus totul. Şi în durerea amară că trebuia să-mi îngrop mama — cu cît mai aspru îmi părea destinul ei, cu cît mai ruşinoasă perfidia soartei şi lipsa de inimă a oamenilor! Am auzit pentru întîia oară numele Haslach pe care eram îndreptăţită să-l port şi prima lui silabă îmi răsuna mereu în ureche[1]. Simţeam ură împotriva tuturor celor ce nimiciseră viaţa bietei mele mame, care îi furaseră onoarea şi fericirea, unii din slăbiciune, alţii — nu ştiu cum o numiţi dumneavoastră înşivă, unchiule. Şi acum, după ce trecuse totul, ce avea să se întîmple? Venea rîndul meu? Eram frumoasă ca mama, şi ca dînsa săracă şi fără apărare împotriva oamenilor egoişti care rîvneau să-mi strice tinereţea. Trebuia oare să stau liniştită şi să mă las pradă unei vieţi tot atît de jalnice, printre străini, cum se sfîrşise una aici? „Nu, mi-am spus, şi am strîns din dinţi, n-am să fiu atît de răbdătoare, vreau să desfid soarta şi, înainte de toate, vreau să răzbun moarta împotriva întregului neam care s-a făcut vinovat de nenorocirea ei, iar Domnul ceresc, care vrea să urîm păcatele, mă va ajuta dacă mă dau în mîna lui ca unealtă a răzbunării."

Ştiam că tata nu mai trăieşte, că din a doua căsătorie nu avusese copii — despre dumnea-

[1] Aluzie la cuvîntul german „*Hass*" — ură.

voastră, unchiule, pe care ar fi trebuit să vă urăsc mai mult ca pe toți, nu știam nimic. De altfel, nu țineam să mă răzbun numai împotriva familiei Haslach. Pe toate familiile trufașe și bogate din acest oraș, care atunci lăudaseră și încuviințaseră anularea căsătoriei cu o servitoare străină, pe toate voiam să le trezesc, înspăimîntate, din liniștea lor. Știam bine că obrazul și făptura mea erau primejdioase pentru bărbații tineri. Cu toată viața noastră retrasă, experimentasem de mai multe ori că, dacă-mi pun mintea, pot înflăcăra orice cap sec. Dojeniți-mi vanitatea, unchiule, sau cum vreți să-i sepuneți, Dumnezeu mi-e martor că nu abuzasem niciodată de asta ; nu-mi plăceau bărbații chiar înainte de a ști ce suferise biata mamă din pricina unui bărbat. Dar acum, acum mă bucuram că era în puterea mea să mă răzbun împotriva acestor familii patriciene orgolioase, făcînd pe fiii lor obraznici și răzgîiați să tînjească la picioarele mele !

Jorinde stătea în lumina vie a lunii, obrazul i se aprinsese tot mai tare, ca și cînd o febră i-ar fi smuls mărturisirile astea. Iar bătrînul continua să rămînă mut și cu privirea ațintită în același loc.

Fata se apropie acum de el și căută să-și impună un ton mai calm.

— Vă e groază de mine, unchiule, recunoașteți sincer ; mie însămi — acum cînd mă gîndesc înapoi — îmi apar ca posedată de un spirit rău ; mă întreb dacă, într-adevăr, am fost eu aceea care s-a jucat atît de răutăcios cu toți nătărăii

orbiți, la fel de liniștită cum hrăneam rațele în șanțul meterezelor. Nu vreau să înfrumusețez nimic, unchiule. Știu că nu mă impresionau cîtuși de puțin toate suferințele și suspinele, ci mă gîndeam în sinea mea : „E drept ce li se întîmplă, de ar fi și mai rău !“ — Apoi, *a fost* mai rău, și *un Haslach* a fost lovit, și nici asta, unchiule, deși mă îngrozea, nu a trezit multe remușcări în cugetul meu. Credeam că l-a lovit mîna lui Dumnezeu cel drept. Dar apoi — cînd a venit *iarăși* un Haslach și cînd am simțit la prima privire în străfundul meu că acum eram eu lovită de mîna răzbunătoare, o, dacă v-aș putea spune — dacă m-ați putea crede...

Jorinde amuți deodată. Văzu cum bătrînul, cu o mișcare bruscă, se scutură din paralizia ce-l țintuise atîta vreme lîngă tufiș. Își pipăi chipiul ca și cînd ar fi vrut să se încredințeze că-l are încă pe cap, apoi își potrivi uniforma pe șolduri și încercă să treacă pe lîngă fată. Dar ea îi tăie drumul.

— Unde vreți să vă duceți, domnule colonel ? strigă ea cu spaimă. Puteți oare, după ce ați aflat totul, să plecați fără nici un cuvînt...

— S-a vorbit destul, aruncă el aspru, la ce servesc vorbele ? Pot ele reînvia un mort ? Și chiar atunci — poți crede serios, *mademoiselle*...

— Unchiule ! strigă ea, încercînd să-l apuce de mînă, nu mă mai numiți o străină ! Fiți îndurător ! Nu mai sînt Jorinde la Haine. O, acest nume făurit de mine ! Ce greu a trebuit să-l ispășesc ! Vreți să ne nenorociți cu totul ? Pe mine, pe fiul dumneavoastră și chiar pe

dumneavoastră ? Pe mine nu mă cunoașteți și, firește, nici nu credeți că n-am greșit din ușurință, ci numai pentru că îmi era inima prea grea și pentru că am iubit-o pe biata mamă prea mult.

El își trase brutal mîna îndărăt.

— Nu te mai osteni, zise bătrînul, cu cea mai mare răceală. Niciodată colonelul Haslach n-are să-și dea consimțămîntul ca fiul lui să facă o căsătorie atît de nebunească. Dacă socoți că cei douăzeci de ani de cînd mi-am ajutat fratele să anuleze o prostie mi-au măcinat energia, te înșeli. Puțin îmi pasă ce crede acum despre asta fiul meu. Cînd va avea părul cărunt ca tatăl său are să-i mulțumească pînă și în mormînt că l-a tras de pe marginea prăpastiei, fie chiar cu forța. Noapte bună, *mademoiselle !*

Își duse mîna la chipiu și părăsi grădina fără să arunce vreo privire pe chipul nemișcat.

Ce s-a petrecut în noaptea aceea între tată și fiu n-a aflat nimeni vreodată. Ziua următoare, fiecare umbla de colo-colo cu o față rigidă și împietrită și își vedea de ultimele treburi înainte de plecare. Apoi și-au luat rămas bun de la puținii cunoscuți mai apropiați, de la aceia cu care se văzuseră în săptămîna de doliu. Între ei nu vorbeau nici un cuvînt și aveau grijă să nu se întîlnească în timp ce intrau sau ieșeau. Vecinii erau mirați că trăsăturile tînărului căpitan erau mai posomorîte și purtarea lui mai sfioasă și mai reținută decît în prima zi cînd

durerea după fratele lui ar fi trebuit să sîngereze proaspăt într-însul. Colonelul trecuse totdeauna drept un original care nu iubea oamenii. Dar și la el te izbea mutra straniu de gînditoare, care îi îndepărta chiar pe vechii lui camarazi.

Astfel a trecut ziua. Cînd s-a făcut întuneric, ordonanța căpitanului a intrat în odaia colonelului fiind însărcinat de stăpînul său să-l anunțe pe bătrîn că l-a invitat un prieten — al cărui nume îl și rosti — să mai bea împreună cîte un pahar de adio. Poate că aveau să stea într-un birt pînă după miezul nopții, așa încît domnul colonel să nu fie îngrijorat dacă domnul căpitan va veni tîrziu acasă. La plecarea care era ferm hotărîtă pe a doua zi dimineață, nu avea să lipsească. Nici un cuvînt și nimic pe obrazul lui nu arăta că bătrînul domn auzise înștiințarea. Stătea în fața biroului său învăluit în nori groși de țigară. Pe un scaun se aflau hainele fiului său mort pe care urma să le ia cu dînsul, dar voia să le împacheteze chiar el.

Cum la întrebarea ordonanței dacă domnul colonel mai avea de dat un ordin nu venise nici un răspuns, omul se retrase.

Între timp, fiul stătea cu adevărat, cum își anunțase tatăl, într-o cameră separată a unei cîrciumi împreună cu cel mai vîrstnic și mai apropiat dintre prietenii săi din adolescență. Aveau de vorbit lucruri atît de serioase și importante, încît amîndoi uitară de băutură. Prietenul adusese o sumă considerabilă în aur, pentru care tînărul ofițer îi înmînă o chitanță. Ceea ce mai vorbiră apoi fu rostit cu un glas atît de

încet, încît chelnerul serviabil care se învîrtea în jurul lor nu pricepu nici o iotă.

Treptat, alături, în cîrciumă, se făcea liniște. Numai cîteva dintre cele mai statornice păsări de noapte se mai cuibăreau prin unghere întunecate, îndărătul ultimelor halbe și se auzea mersul păcănit al vechii pendule. Începu să bată miezul nopții. Tînărul ofițer se ridică, își luă chipiul și spuse tovarășului său :

— E timpul. Nu vreau s-o fac să mă aștepte. Rămîi aici, Martin, și lasă-mă să plec singur. Atunci vei putea aduce mărturie, conform adevărului, că am plecat la miezul nopții și că nu știi ce drum am apucat. Mulțumesc încă o dată pentru prietenia ta sinceră și inimoasă ; sper să ți-o pot răsplăti. Dacă mă vor defăima și ocărî, făgăduiește-mi că n-ai să mă aperi și n-ai să-ți atragi neplăceri din pricina mea. Fiecare n-are decît un singur judecător al faptelor sale : conștiința sa, și fiecare judecă după legile ei. Simt tot atît de precis cum simt că trăiesc, că ea, conștiința, mă va dezlega, chiar dacă oamenii mă condamnă. Nu știu dacă aș face-o îndemnat numai de pasiune. Dar aici e în joc mai mult decît asta. Numele pe care îl port îmi impune datoria să repar față de fiică, ceea ce un Haslach a făptuit față de mamă. Încît joc *va banque* [1] — ce importanță are viața mea ? Ce-i drept, tu vezi viitorul în negru, Martin, dar tu nu ești soldat și nu ești obișnuit cu riscul. Și apoi... nu o cunoști pe *Jorinde* cum

[1] Miza cea mai mare (fr.).

o cunosc eu. Să sperăm că atunci cînd ne vom fi întemeiat viața pe o bucățică de pămînt sigură, ai să vii în vizită la noi și atunci vom rîde de închipuirile tale îngrijorate cu care, în această ultimă noapte, ai vrut să-mi strîngi inima. Cu bine, dragul meu ! Să te răsplătească Dumnezeu pentru ceea ce, cu toate astea, ai făcut ca să mă ajuți !

Îi scutură puternic mîna bunului prieten, își goli repede paharul și părăsi încăperea.

Caii îl așteptau la un han aproape de poarta orașului. Într-acolo porni acum prin străzile adormite în care fîntînile murmurau și lumina lunii își depăna tăcută viața de basm. Trebui să ciocănească și să strige cîtva timp pînă ce grăjdarul, afurisind că fusese sculat noaptea, se repezi din odaia lui. Cînd recunoscu pe tînărul ofițer, care îi strecură o monedă de aur, se trezi dintr-o dată și nu se întrebă de ce domnul căpitan își cerea caii la miezul nopții ; scoase iute din grajd cele două animale bine îngrijite, înșeuă calul servitorului, pe cînd domnul avea grijă de al lui. Apoi, după ce căpitanul se aruncase în șa și apucase al doilea cal de căpăstru, omul lumină curtea cu felinarul de grajd și închise poarta după cel ce pornise zorit.

Nu făcu decît un drum de zece minute, că se și înălțară pilaștrii porții ale căror steme cu lei erau argintate de lumina lunii. Se opri la grilajul parcului, sări din șa și legă de una din bare amîndouă căpestrele. Azi nu era nevoie să sune clopoțelul ; după cum se înțeleseseră, poarta era numai proptită. Își mîngîie ușor pe

gît calul, îndemnîndu-l să stea liniştit, apoi intră în grădină.

Inima îi bătea năprasnic pe cînd păşea de-a lungul tufişului de tisă; îl cuprinse un sentiment nesigur, înfrigurat, oricît de curajos şi hotărît era. Simţea că în urma lui se prăbuşeşte puntea, că se desparte de tot ceea ce pînă atunci fusese pentru el patrie şi pace. Dar merse înainte, fără să şovăie, cu ochii aţintiţi asupra pietrişului de pe cărare, care scînteia ca nişte nestemate. Ascultă în jur. Nici un sunet, de nicăieri. De altfel erau înţeleşi că ea îl va aştepta în casă. Şi totuşi tăcerea îi apăsa atît de tare inima! Pentru a-i auzi vocea cît mai curînd îşi înteţi paşii. Se şi afla după colţul peretelui întunecat şi vedea căsuţa de pe mica înălţime, în lumina pătrunzătoare a lunii... atunci... iată că zări ceva între coloanele vestibulului... Ceva sta rezemat acolo, pe jumătate întins pe trepte... cu partea de sus a trupului apăsîndu-se pe uşa din mijloc... un trup de bărbat, cu faţa umbrită de borul lat al pălăriei... şi oare de ce în noaptea caldă de vară mantia înfăşura trupul... *această* mantie... de culoare cenuşiu-deschis... Dumnezeule preasfînt... cine păzeşte uşa la ora asta?...

O ceaţă groasă şi rece se urzea pe ochii tînărului; fără să vrea se trase un pas înapoi clătinîndu-se, îşi frecă fruntea şi ochii cu mîna pentru a şterge ceaţa — apoi deschise amîndoi ochii cît putu mai mari şi cu gura schimonosită, ca un nebun, privi făptura aceea.

— Cine-i acolo? strigă cu glas pe jumătate înăbuşit, cu părul măciucă, apucînd mînerul săbiei.

Nici un răspuns. Dar cel de sub mantaua cenuşie nu părea că rămîne surd la chemarea pămîntească. Încet îşi trase după el un genunchi după celălalt iar acum — cu gesturi trudnice, ca un om greu rănit, se ridică pe trepte — se rezemă înapoi în umbră — numai partea de jos a trupului se putea distinge lămurit în lumina lunii — atît de lămurit încît pieptul tînărului ameninţă să se frîngă sub o povară grea — şi un braţ se înălţă, o mînă se mişcă, făcînd semne ameninţătoare spre cel care stătea la vreo douăzeci de paşi, pe drumul acoperit cu pietriş luminos — semne şi ameninţări atît de tăcute şi de solemne, cum nu puteau face braţele unui om viu.

— Strigoi ieşit din iad! strigă nenorocitul căruia i se adresau ameninţările şi semnele... nu... nu dau înapoi în faţa ta. Ce drept ai să te impui pe pragul ăsta — la o parte de pe pragul ăsta, îţi spun — sau desăvîrşeşte-ţi opera, fantomă, vino — stafie palidă, îndrăzneşte să desfizi viaţa — ştiu că n-ai nici un drept. Îţi dispreţuiesc ameninţările — vino! Oh! Înger păzitor şi spirite ocrotitoare, ajutaţi-mă împotriva lui.

În spaima şi tulburarea lui oarbă îşi scoase sabia din teacă şi tot cu privirea aţintită asupra acelei arătări — picioarele îl purtară inconştient cîţiva paşi mai aproape — ridică fierul strălucitor — apoi mai făcu încă un pas spre casă.

Atunci făptura ieşi din umbră, numai faţa era întunecată, şi înainta spre el, cu amîndouă braţele, parcă rugător întinse către cel scos din minţi — iarăşi un semn şi o ameninţare — apoi un geamăt înfundat. Făptura de sub manta se clătină, dînd înapoi cîţiva paşi, şi căzu împiedicîndu-se între coloane, peste trepte, unde se prăbuşi cu zgomot.

Tînărul stătea pe cărarea cu pietriş ţeapăn ca un mort. Sabia din care picura pe jos sînge îi căzu din mîna rece ca gheaţa. Într-o clipă îngenunchie lîngă trupul prăbuşit. Dădu la o parte mantaua pe care, căzînd, omul deghizat şi-o trăsese pe faţă ; văzu trăsăturile tatălui său schimonosite de lupta cu moartea.

A doua zi dimineaţă, cînd precupeţele treceau spre oraş pe drumul meterezelor, găsiră deschis, spre uimirea lor, grilajul parcului, de obicei atît de bine ferecat. Cîţiva oameni de la poliţie anunţaţi de asta, socotind de datoria lor să cerceteze dacă peste noapte nu se întîmplase vreo spargere, găsiră grădina şi casa într-o ordine paşnică. Dar cînd ajunseră în vestibul, acolo zăcea mortul, aşa cum se prăvălise noaptea.

Despre femeile care locuiau aici, nici o urmă. Fu nevoie de un lăcătuş ca să spargă uşa. În odăiţa rococo — în care era păstrată comoara — se afla totul în vechea rînduială, nu părea că lipseşte nici o agrafă, nici un inel ; dar pe masă era o foaie despăturită, în care proprietara îl ruga pe primar să vîndă toate aceste lucruri preţioase pentru a ajuta pe săracii din oraş, căci ea era pe cale să plece într-o călătorie cu logodnicul ei. Nu voia să ia nimic de aici, decît ce adusese cu dînsa, şi dragostea şi fidelitatea logodnicului. În acelaşi timp îl ruga pe tatăl logodnicului s-o ierte că trebuise să renunţe la binecuvîntarea lui.

Era limpede că acest testament fusese redactat înainte de ultima şi înspăimîntătoarea întîmplare. Ceea ce se mai petrecuse apoi putea fi bănuit numai din jalnicele urme. În seara aceleiaşi zile, un cal istovit, pe jumătate ologit, sosi la poarta oraşului şi fu recunoscut ca fiind calul tînărului ofiţer. El însuşi fu descoperit două zile mai tîrziu zăcînd cu capul zdrobit şi cu pistolul lîngă dînsul sub un stejar, într-o dumbravă apropiată. Despre nefericita lui logodnică şi despre servitoarea ei care, desigur, fugise pe celălalt cal nu s-a mai auzit nici cea mai mică veste.

Măgărița

TRECUSERĂ CÎȚIVA ANI de la războiul cu Franța. Manevrele de toamnă adunaseră din întîmplare un număr de ofițeri tineri care își cîștigaseră Crucea de fier în armata de pe Loara, împreună cu camarazi din alte regimente. Își serbau întîlnirea într-un han, cu un nesfîrșit punci. Era după miezul nopții. Conversația ce se învîrtise mult în jurul vieții și al amintirilor personale, de la un timp, luase o întorsătură meditativă, ducînd în profunzime. Venind vorba iar despre atîția dintre ei care nu erau de față, nu se putea să nu se atingă în treacăt străvechea și veșnica enigmă a vieții omenești. Mai

ales moartea cumplită a unuia dintre cei mai iubiți și mai admirați eroi care căzuse în mîna franctirorilor și pierise în chipul cel mai îngrozitor, și împreună cu el o comoară de daruri, de talente, de speranțe și de promisuni, adusese iar pe tapet vechea problemă : dacă soarta lumii și destinul fiecăruia erau dirijate potrivit justiției noastre omenești sau dacă fericirea și durerea individului trebuiau să se supună, fără a cîrti, marilor și ascunselor scopuri ale orînduirii lumii. Toate motivele cunoscute pro și contra unei providențe care, după concepția omenească, domină și compensează totul în chip drept, fură discutate pe rînd. Din aprinsa tălăzuire încoace și încolo a discuției, cel mai vîrstnic și mai instruit gînditor dintre tinerii războinici formulase în sfîrșit concluzia : față de nedreptățile strigătoare cărora le este expusă biata omenire, chiar cel mai credincios optimist nu poate demonstra că ar exista pe pămînt vreo dreptate compensatoare ; dimpotrivă doar refugiindu-se, drept mîngîiere, în speranța vieții-de-apoi, ar putea să-și păstreze credința într-o dumnezeire bună.

— Dar, ajung oare și măgarii în cer ? se auzi deodată întrebînd o voce calmă și sonoră dintr-un colț, în care pînă atunci fusese destulă liniște.

Urmă o clipă de tăcere. Apoi izbucni un rîs viu, care păru binevenit și plăcut inimii celor mai mulți, obosiți de la o vreme de filozofare.

— Auziți, auziți ! strigară cîțiva.

— În ziua-de-apoi nu ne vom înțelege propriile cuvinte, cînd vor striga toți măgarii deșteptați din morți, zise un căpitan tînăr și vioi. De altfel, Eugen, dacă porcul sfîntului Anton a ajuns în cer...

— Și atîtea oi cuvioase, interveni altul.

— Uitați că problema e de mult rezolvată, spuse un al treilea. N-aveți decît să citiți *La Pucelle* [1] de Voltaire în cutare și cutare cînt.

— Ai vrut să faci numai un spirit, Eugen, întrebă acum președintele de vîrstă, care nu rîsese cu ceilalți, sau întrebarea era pusă serios pentru că această chestiune nu e totuși lămurită : dacă nu au și animalele un suflet capabil de evoluție ?

Cel căruia i se adresau aceste cuvinte era un tînăr cam de treizeci de ani, care singur printre toți camarazii lui de chef purta haine civile. O rană grea îl silise să renunțe la cariera militară. De atunci trăia la o moșioară, ocupîndu-se mai mult de știința teoretică a războiului decît de gospodărirea ogoarelor sale. Cu ocazia manevrelor, venise în oraș, să-și vadă vechii prieteni.

— Întrebarea, spuse el acum cu toată seriozitatea, nu vine de fapt de la mine, ci este un citat, a cărui naivitate bruscă m-a pus și pe mine în încurcătură, nu demult. De el este legată și o mică poveste, stranie, nu tocmai veselă. Dar dacă tot ne-am înălțat pînă la speculații care te

---

[1] Se referă la poemul eroi-comic *Fecioara* de Voltaire.

fac să-ţi treacă pofta de glumă, ar fi poate nimerit să istorisesc de unde provine citatul. Ce-i drept, n-aş putea afirma că povestea va aduce mai multă lumină în problema asta întunecată.

— Istoriseşte totuşi, strigă unul dintre ceilalţi, cine ştie dacă, pînă la urmă, măgarul pe care vrei să călăreşti n-are să deschidă gura, ca profeticul urecheat al lui Bileam [1], şi n-are să ne lămurească asupra orînduirii morale a lumii.

Eugen dădu din cap cu un zîmbet ciudat şi începu.

I

— Ştiţi că m-am chinuit toată iarna anilor 71—72 cu rana mea, pînă cînd am început să merg şchiopătînd în baston. Cînd a venit primăvara m-am lăsat în grija sorei mele măritate. Moşia seniorială a cumnatului, aşezată la graniţa dintre Boemia şi Saxonia, este înconjurată de nesfîrşite păduri de coniferi unde trebuia să fac băi de aer. Ceea ce îmi cîştigau sîngele şi nervii pe cînd rătăceam toată ziua prin hăţişuri singuratice sau îngropîndu-mă în bogatele perne de muşchi, adînci pînă la genunchi, plăteam cu starea mea morală. Nici în lazaret nu-mi apărusem, ca aici, un schilod nenorocit. Totul în jurul meu era plin de sevă şi de putere, fiecare ciot bătrîn producea nenumărate vlăstare verzi,

[1] În *Vechiul testament*, se povesteşte despre măgăriţa lui Bileam care l-ar fi mustrat pentru că se împotriveşte poruncilor Domnului.

chiar o buturugă putredă mai servea drept cazarmă unei armate de furnici ce mişunau încoace şi încolo — iau eu ! — condamnat să fiu un trîntor la vîrsta de douăzeci şi patru de ani — azvîrlit afară din cariera mea — basta ! Zăceam zile întregi de unul singur, cufundat în melancolie, şi-l acuzam rău de tot pe Dumnezeu şi lumea creată de el.

E drept, nici un eveniment nu venea să mă smulgă din gîndurile mele negre. Ţinutul este puţin populat, oamenii foarte săraci, femeile îngrozitor de urîte iar tipul din Boemia, pe deasupra, pipernicit şi sălbăticit de greutăţi şi de mizerie. Dar, în fond, eram tare mulţumit că nu-mi ieşea în cale nimic atrăgător. Mi-ar fi trezit în chip şi mai dureros conştiinţa infirmităţii mele. Doar ştiţi ce multă vreme trebuie pînă cînd dispare din organism ultima urmă a infecţiei tifice care paralizează orice viaţă. Mie abia Marea Nordului avea să-mi facă acest serviciu.

Aşadar, cîteva săptămîni am colindat ameţit, ca Roland cel furios, numai pe un ton mai potolit, prin defileurile de molifţi şi de brazi, cu puşca în spinare, dar fără să trag vreodată un foc. Cu toată melancolia, de fapt era o vreme dumnezeiască ; niciodată n-am fost într-o legătură atît de intimă cu natura şi n-am simţit mai viu ceea ce înseamnează „mama mea, natura" şi „tatăl meu, eterul". Dar asta nu ţine de poveste. Am să intru în subiect.

Într-o după-amiază, m-am lăsat momit mai departe de casă ca de obicei de un drum încîn-

tător, printr-o pădurice abia mai înaltă ca mine şi prin care soarele de mai pătrundea din plin. Cum mă rătăcisem cu totul, am căutat să ajung la marginea pădurii ca să întîlnesc iar o perspectivă mai largă. Am coborît un povîrniş blînd pe care se înălţau numai din loc în loc cîţiva mesteceni şi sorbi. De aci, printre molifţii înalţi care înconjurau luminişul ca un gard negru, începusem să şi văd strălucind şirul de munţi albaştri de la orizont şi de acolo aveam să mă pot călăuzi uşor. Dar cînd am ieşit din pădure, mi-am dat seama ce ocol mare făcusem. De la marginea pădurii, coasta cobora abrupt pînă în cîmpie şi jos, în vale, se arăta un orăşel, cunoscut de pe hartă, dar prea îndepărtat de moşie pentru a fi intrat pînă atunci în cercul investigaţiilor mele. M-am speriat văzînd unde mă aflam şi că nu puteam încerca să mă înapoiez acasă cu piciorul meu olog. Dar era sigur că jos am să găsesc vreo trăsură cu un cal.

Mă aşezasem pe un trunchi de curînd retezat, pentru a mai prinde puteri înainte de a coborî în orăşel. Cîmpia de sub mine se odihnea adînc în liniştea după-amiezii şi din hornurile caselor vechi se învîrtejeau norişori subţiri de fum, arătînd că bunele gospodine îşi fierbeau cafeaua. Mai departe, se zărea şesul neted şi întins, cu ogoarele lui pestriţe, unde semănăturile de toamnă şi începuseră să înverzească vesel. Dar aproape la mijloc, între marginea de pădure unde mă aflam eu şi primele case, se vedea un eleşteu mare, înconjurat de tufişuri şi de cîţiva

arini mai înalţi, a cărui apă avea o culoare ciudat de închisă, deşi în ea se oglindea cel mai curat cer de primăvară. Pămîntul primprejur era plin de izvoare şi în adîncitura asta probabil se scurgeau ca într-o cisternă uriaşă toate apele din regiunea apropiată. Nu ştiu de ce bazinul negru îmi stîrnea un fel de spaimă, deşi păsările cuibărite în desişul de pe mal îl înconjurau în zbor, stîrnind larmă cu ciripitul lor. Dar dispoziţia mea posomorîtă se agăţa de lucrurile cele mai nevinovate.

Cînd, în sfîrşit, am ridicat ochii pentru a căuta o potecă bătută, care să ducă uşor în jos, am văzut la dreapta, abia la o aruncătură de piatră de locul unde stăteam, o căsuţă foarte scundă, lipită de rădăcinile ultimilor copaci şi aproape învăluită în umbră. Gardul vechi, dărăpănat, care împrejmuia o bucată de cîmp, coteţul de porumbei în care nu se mai mişca nimic viu, acoperişul de ţigle cîrpit sărăcăcios cu şindrilă şi cu bolovani, totul arăta părăsit şi neîngrijit ; însă fără îndoială un drum trebuia să ducă de acolo în oraş, astfel că m-am ridicat şi m-am tîrît încet către colibă.

Am renunţat la presupunerea că un pădurar şi-ar avea locuinţa aici de îndată ce am văzut de aproape dărăpănarea de nedescris a vechii barăci, toată tencuiala era căzută, desigur că ploaia avea intrare liberă prin găurile acoperişului prăvălit într-o rînă ; bucata de pămînt de după gard, care pe vremuri trebuie să fi fost o

mică grădină sau să fi avut cîteva brazde de legume, devenise un morman de gunoi pustiu, pe care o singură găină neagră ţopăia înfrigurată, căutîndu-şi ceva de mîncare printre urzicile înalte şi printre buruieni. Partea de la nord, întoarsă spre povîrniş, avea două ferăstruici cu geamurile sparte şi în mijloc o uşă larg deschisă. M-am uitat în tinda murdară, unde nici nu se auzea, nici nu se vedea vreun suflet omenesc. Voiam tocmai să plec şi să urmez cărarea îngustă care, pornind de dincolo de gard, părea că şerpuieşte către adîncime. Deodată însă m-am oprit speriat de zbieretele unui măgar ; da, cu adevărat speriat, căci în viaţa mea nu auzisem sunetele acestea groteşti scoase atît de pătimaş şi cu o modulaţie atît de bizar tînguitoare ca în momentul acela. Strigătul de durere venea din partea cealaltă a casei. Cînd am cotit colţul, am văzut pe pajiştea, care acolo se întindea pînă lîngă perete, un grup idilic aşezat pe iarba fragedă. Era o femeie bătrînă, îmbrăcată numai cu o jachetă ruptă, din stambă înflorată, şi cu o fustă de lînă grosolană ; pe cap avea înfăşurată o basma cenuşie, de sub care părul negru, brăzdat de şuviţe late, sure, atîrna în dezordine ; lîngă ea zăcea pe jos un măgar tînăr, cu picioare surprinzător de subţiri, cu pielea aproape argintie, împodobit pe spate cu o dungă neagră, care se întindea pînă la cap, iar urechile erau de asemenea tivite cu negru. Un animal grozav, care făcea cinste speciei sale şi care, desigur, ar fi luat premiu la o expoziţie de animale. Din păcate, am văzut însă îndată şi cauza pentru care bietul dobitoc îşi vărsa focul în chip atît de înduioşător. Omoplatul stîng era pocit de o rană purulentă, lată de o palmă ; bătrîna încerca să o trateze cu comprese ude, deşi animalul rănit se comporta foarte turbulent. Zvîcnea şi tropăia cu copitele din faţă, trudindu-se să se descotorosească de ajutorul ei milostiv. Lîngă ea, bătrîna avea într-un hîrb mic un lichid în care uda cîrpa pentru a răcori rana. Îşi văzu în linişte de treabă chiar după ce am păşit în faţa ei. „Bună seara bătrînico !“ i-am spus. Dar ea dădu numai posomorît din cap. Am început să-i vorbesc despre rană, întrebînd-o ce o pricinuise şi ce leac întrebuinţa împotriva ei. Nici un răspuns. Îmi trecu prin minte că nu înţelege nemţeşte. Dar de îndată ce mă întorsei şi rostii ca pentru mine : „Păcat de aşa animal frumos !“ ochii ei cenuşii îmi aruncară de sub sprîncenele stufoase şi negre o privire atît de strălucitoare încît obrazul ofilit şi pămîntiu întineri cu zece ani.

„Aşa e domnule ! zise ea într-o nemţească ciudat de curată, numai cu un foarte uşor accent din Boemia, fireşte că e păcat, şi mai e şi frumoasă, Minka. Dacă aţi fi văzut-o înainte de a fi aşa sluţită, cum sărea aproape ca un mînz şi pielea ei era catifea şi mătase. Şi acum zace de şapte luni pe burtă în halul ăsta şi cînd se ridică în picioare te doare inima cum i se frîng genunchii, biata făptură ! La ce mai e

bună? «Lise Lamitz», îmi spunea chiar ieri guardul silvic cînd a trecut pe aici și a văzut cît mă chinuiesc cu animalul ăsta, căci pînă și puțina hrană trebuie să i-o dau acum în gură, «ar trebui să pui hingherul s-o omoare, zicea el, hingherul îți dă un taler pe pielea ei.» «Rușine», i-am răspuns eu, «e numai un dobitoc, dar trebuie să fie îngrijit ca orice creștin sau ca un servitor cinstit, care s-a îmbolnăvit slujind». Da, așa i-am spus. Ho ! Ho ! Minka ! nu te învîrti așa ! Uitați-vă, domnule, vrea mereu să se culce pe spate și să-și frece rana — de aceea nu ține nici un plasture și rana se întinde tot mai tare. Ho ! Ho ! Binișor !"

Îmbrățișînd de-a binelea animalul, se căznea să-l liniștească și să-l țină în aceeași poziție. Apoi îi dădu brusc drumul, alergă la un mic puț de lemn, care se afla la umbră, în dosul casei, și din vechea covată de piatră unde șiroia apa, umplu o găletică, pe care o înălță la botul trandafiriu al bolnavei ei. Minka bău cu sorbituri lungi și agitația înfrigurată i se potoli văzînd cu ochii. Bătrîna stătea alături privind foarte mulțumită, încît părea să fi uitat cu totul de prezența mea.

Am întrebat în sfîrșit din nou, ce anume provocase acea rană gravă tocmai între omoplați. Dar bătrîna iarăși nu răspunse ; oftă numai și își scărpină cu degetele ei uscate brațele slabe, încît pe pielea oacheșă apărură dungi lungi, albe.

„Da, da, zise ea după un lung răstimp, ca pentru sine. Uite ce femeie nefericită ! La ce servește frumusețea împotriva nenorocirii. Și cum muncea ! Totdeauna supusă și veselă, puteam s-o încarc cît vream — n-ar fi dat niciodată cu copita sau nici măcar din urechi. Ce e drept, am crescut-o de cînd avea numai zece zile. Era geamănă, guardul silvic din Freithof avea o măgăriță, care i-a fătat într-o dimineață pe Minka și pe sora ei. «Mamă Lamitz, nu vrei un giuvaer de sugaci ?» mi-a spus el, doar în glumă. Îndată i-am luat vorba în serios. Aveam tocmai de primit de la ei niște bani pentru o bucată de pînză pe care i-o țesusem. Mai lipseau numai cîțiva guldeni, așa că am luat micul animal. Am avut greutăți, întîi să-l aduc acasă, apoi să-l cresc, lapte nu se prea găsea pe la noi. Dar pe urmă nu m-am căit niciodată. O muncitoare zdravănă, Minka, domnule ! Aveam multe de cărat din pădure, vara fructe și bureți, ca să le duc la piață, și pe urmă lemnele de iarnă și cîte toate. Pe mine — Dumnezeule sfînt — mă și dor oasele, deși abia am cincizeci de ani și Hana — ea era încă prea slabă. Și vedeți dumneavoastră un animal atît de credincios, o binecuvîntare cerească, ea e totul pentru noi — și să fie atît de batjocorită și de schilodită, la o vîrstă așa de fragedă."

„Bătrînico, i-am spus, uită-te la mine, și eu sînt încă tînăr și șchioapăt, și hrana trebuie să-mi fie adusă aproape la gură, pentru că n-o mai pot cîștiga cu propriile mele puteri ; cine dă un

taler pe pielea mea e un nerod și un risipitor. Dar cine știe dacă amîndoi n-avem să mai sărim o dată veseli încoace și încolo?"

Am mai trăncănit așa cîtăva vreme, ca s-o consolez. Dar ea nu mă mai auzea. Se uita țintă la rana pe care, între timp, cum animalul nu mai vrea să rabde compresele, o astupase cu un plasture bine lipit.

„Ia spuneți-mi, izbucni ea deodată, și ochii îi scînteiau din nou — și atunci am văzut că în tinerețe nu trebuie să fi fost de loc urîtă — spuneți-mi domnule, credeți că și măgarii se duc în cer?"

Am rîs.

„Cum ți-a dat așa ceva prin minte, măicuță?"

„L-am întrebat o dată despre asta pe preotul nostru, care a zis că este o întrebare neroadă, că numai creștinii se duc în cer și că animalele n-au suflete nemuritoare. «Dar, domnule preot, i-am spus eu, dacă Dumnezeu este bun și milostiv, de ce nu se îndură și de animale, cum fac oamenii, dacă nu sînt niște ticăloși? De ce, spre pildă, sora Minkăi trăiește ca o prințesă, n-are nici o treabă decît să tragă trăsurica, în care tinerii ei stăpîni se plimbă din cînd în cînd, și are parte numai de vorbe bune și de cea mai bună hrană, ba a și avut o dragoste cu măgărușul morarului din vale? Iar Minka noastră, care n-are caracter mai rău, a muncit din greu totdeauna și au fost zile cînd a stat cu povara ei cîte zece ceasuri în picioare, și acum e gata să se prăpădească și dacă își dă sufletul mîine, ce a avut ea din plăcerile vieții? E drept asta, domnule preot? Și dacă nici acolo sus nu e răsplătită?». Dar el nu m-a mai lăsat să vorbesc pînă la capăt, mi-a spus că dacă-ți rumegi astfel gîndurile te duci de-a dreptul în iad. Spuneți-mi domnule, puteți să mă lămuriți dumneavoastră?"

Vă închipuiți că n-am făcut o mutră prea isteață, cînd mi-a pus așa, pe neașteptate, sula în coastă ca să-i dezleg enigma lumii. Din fericire, tocmai în clipa aceea, a început să cînte în casă o voce limpede de femeie și în același timp să scîncească un glas subțire de copil, pe care desigur cîntecul voia să-l liniștească.

„Cine cîntă acolo, mamă Lamitz?" am întrebat-o.

„Cine să cînte, a mormăit ea, decît Hana?!"

„Fata dumitale? Îmi dai voie să intru la ea?"

Bătrîna nu răspunse nici un cuvînt, luă găleata bombănind și o duse la puț, apoi trase o roabă încărcată pînă în vîrf cu iarbă și buruieni din care se apucă să întindă animalului bolnav pumni întregi, aproape vîrîndu-i mîncarea în bot. N-am așteptat multă vreme îngăduința formală, ci am intrat în casă și, după ce am bătut, am deschis ușa din stînga.

M-a izbit în față un abur înăbușitor de sobă, amestecat cu un miros de rufe proaspăt spălate, care atîrnau pe o sfoară de-a curmezișul odăii. Am văzut îndată că erau doar cîteva scutece

sărăcăcioase și cămășuțe de copil, din pînza cea mai grosolană și cu multe petice. Într-un colț se afla un război de țesut mare, acoperit de un strat gros de praf. În celălalt colț, pe un morman de paie care nu se deosebea de culcușul unui animal decît printr-o cuvertură de lînă, stătea o femeie tînără, blondă, ce ținea la piept un sugaci pe jumătate gol. Ea însăși nu avea pe dînsa decît o cămașă care îi cădea de pe un umăr și o fustă roșie de lînă ce-i lăsa picioarele albe descoperite pînă la glezne.

Cînd am intrat, m-a cercetat cu o privire scrutătoare și o clipă s-a oprit din cîntat. S-ar fi spus că așteptase pe altcineva în locul meu, dar pe dată ce a văzut că-i sînt cu totul străin a continuat să-și cînte, doar îngînîndu-l ceva mai încet, cîntecul de leagăn și părea că puțin îi pasă de a fi fost surprinsă în datoria ei de mamă cea mai intimă, și îmbrăcată numai pe jumătate.

Am văzut că în vreme ce rîdea către mine cu gura ei mare, cu dinți albi și continuînd să cînte, strîngea copilul mai tare la piept, iar cu cealaltă mînă se căznea să-și tragă cămașa pe umăr. În același timp, o ușoară roșeață îi colora obrazul alb și plin, iar ochii ei foarte albaștri luară o expresie pe jumătate rugătoare, pe jumătate neroadă și dusă pe gînduri.

Mi-am cerut iertare că o tulbur, dar că bătrîna îmi îngăduise să intru; dacă vrea, plec însă îndată. Ea își zumzăia melodia mai departe fără să-mi dea vreo atenție, numai din cînd în cînd,

îmi arunca o privire fugară, ca și cînd ar fi vrut să vadă dacă mai eram acolo. Apoi își mușcă buza plină, roșie, legănîndu-și copilul și bătînd cu picioarele goale, în paie, tactul cîntecului ei.

În vremea asta copilul, care nu putea avea mai mult de cîteva luni, adormise sugînd și plîngînd. Cîntecul de leagăn se făcea tot mai încet și la urmă tînăra mamă se ridică în picioare și înfășură fetița întinsă în fața ei ca o păpușică de ceară roz, într-un șal mare de lînă, care, fără îndoială, apucase zile mai bune. În colț, lîngă pernă, se vedea un mic culcuș făcut din cîrpe și zdrențe vechi; acolo puse păpușica binișor și cu grijă și o acoperi în ciuda căldurii. După aceea, mama, ca și cînd ar fi fost singură în odaie, începu să-și desfacă tot părul galben, încîlcit și să-l împletească din nou. În rest, tinerei femei i se păru că arată destul de îngrijit.

Firește, nici un fel de veșminte, cît de elegante, n-ar fi putut pune într-o lumină mai favorabilă trupul încîntător al sărmanei tinere. Obrazul semăna prea tare cu acel al bătrînei pentru a trece drept frumos. Dar în culorile și în tinerețea acestui cap de femeie era totuși un farmec pe care, în chip ciudat, expresia absentă sau chiar de debilitate mintală nu-l puteau micșora. Simțeam o adîncă milă pentru biata ființă pe jumătate nebună care, în lipsa jalnică a tot ce poate împodobi o odăiță de copil, cînta în desfătarea ei maternă ca pentru sine.

La nici una dintre întrebările mele nu-mi dădea vreun răspuns, nici măcar prin gesturi. De altminteri, cum aveau lemne din belşug şi puteau să-şi îngăduie asta, soba era încinsă gata să plesnească, deşi aerul de afară, chiar aici, pe înălţimile vîntoase, era destul de blînd. Aşa că n-am aşteptat pînă să termine de împletit cozile groase, am pus un taler lucitor pe marginea războiului, am salutat-o pe fiinţa aceea nevinovată ce-mi zîmbea prietenos şi am ieşit din odaie.

N-am mai găsit-o pe bătrînă lîngă protejata ei bolnavă, ci la mica fîntînă ; avea un pumn de sfeclă pe care o curăţa şi o tăia felii într-o oală.

„Mamă Lamitz, i-am spus, ai o fată tare frumuşică. Dar n-a vrut să vorbească nici un cuvînt cu mine. Este totdeauna atît de mută cu străinii ?"

Bătrîna îşi încruntă sprîncenele, privind posomorîtă în oala pe care o ţinea între genunchi. În atitudinea asta ar fi putut să servească unui pictor drept model de vrăjitoare pregătind o mîncare sinistră.

„Mută ? întrebă ea după cîtva timp. Nu domnule, la limbă n-are nimic, cînd vrea, e guralivă ca vrăbiile. Aici sus are ceva. Aşa a fost de copil. Ei, dar nu-i nici o pagubă. Cît de deşteaptă ar fi fost, la ce ne-ar fi slujit asta ? O făptură săracă, fără tată, cum era ea ! *Mie* mi-a slujit la ceva că eram cu mintea întreagă ? Cu toate astea m-am lăsat păcălită, şi nu mă sinchisesc dacă gîndacul căruia i-a dat viaţă are să

semene la cap cu dînsa, după cum vorbesc oamenii, sau cu mine. Oricum Mariechen o să ajungă odată mamă în dosul gardului, aşa cum a venit pe lume tot în dosul gardului. Asta-i în neamul nostru domnule, e în neamul nostru."

Şi după un răstimp, cum nu ştiam ce să-i răspund la această naivă filozofie a vieţii, ea a adăugat :

„De altminteri, nu cred că are să trăiască mult copilul. Hana prea umblă nechibzuit cu el. Fireşte, nu-i poţi băga înţelepciunea în cap. Şi cînd are să fie iarna în toi şi cînd va trebui să răbdăm cu toţii de foame — se zice că Dumnezeu nu lasă să cadă nici o vrabie de pe acoperiş fără voia lui. Sînt curioasă dacă are să-i pese de noi patru biete femei."

Spunînd astea, aruncă iar o privire compătimitoare către măgăriţa care îşi mesteca liniştit hrana. Îmi venea aproape să rîd că ea o privea ca de la sine înţeles pe urecheata de Minka drept a patra dintre ele. Dar groaznicul sînge rece cu care vorbea de fata ei şi de copilul fetei ei nu permitea umorului să se manifeste.

„Pari că te îngrijeşti cu mult mai mare duioşie de măgăriţă decît de bietul gîndac, nepoţica dumitale, i-am spus eu tăios."

Ea aprobă liniştit din cap.

„Aşa şi este, zise bătrîna, Minka are şi mai multă nevoie de mine. Dacă mor azi, Minka se prăpădeşte jalnic. Credeţi că Hana i-ar arunca un braţ de hrană, deşi bietul dobitoc nu se mai

poate duce să şi-o ia ? Nu ! Ea nu se gîndeşte decît la păpuşica ei şi la ticălosul care a ajutat-o s-o aibă. Pe el îl aşteaptă în fiecare seară la asfinţit, cu toate că a trecut jumătate de an de cînd n-a mai dat pe-aici. Şi e totuşi atît de veselă, pe cît poate fi cineva, şi nu se sinchiseşte de viitor, şi în loc s-o ajute pe bătrîna ei mamă, o lasă să facă singură toată treaba în casă şi în bucătărie. De ce mi-ar fi milă de Hana şi de gîndacul ei ? Amîndouă sînt de pe acum ca în cer ; oricît le-ar merge de rău şi oricît ar trebui să rabde de foame şi de frig, oare nu se pot despăgubi mai tîrziu, cînd ajung în rai ? Dar Minka, vedeţi, domnule, n-a avut nici un iubit şi n-a adus pe lume nici un pui şi dacă crapă, are să fie aruncată pe gunoişte, şi în ziua-de-apoi, cînd noi, sărmani păcătoşi, ne vom aduna iar oasele — din ea n-o să rămînă nimic, şi n-are să se ţină seama că pe pămînt i-a mers mai rău decît geamănei ei. Vedeţi dumneavoastră, trebuie să se milostivească de animale un alt sărman creştin, dacă domnul nostru Iisus Cristos n-are timp să vadă de asta.“

Împotriva acestei logici nu era mare lucru de obiectat. Recunosc însă că viitorul micuţei fiinţe omeneşti, cu tot sufletul ei nemuritor, îmi apărea mai important decît întrebarea dacă nu cumva Minka, datorită lacunelor din orînduirea morală a lumii, va fi nedreptăţită. Dacă mîine singura persoană cu judecată-ntreagă dintre cele „patru femei“ ar fi lovită de trăsnet, ce s-ar

întîmpla atunci cu biata făptură slabă de minte şi cu sugaciul ei ?

„Tatăl nu face chiar nimic pentru fetiţă ? am întrebat în sfîrşit, un copil ca sculptat în fildeş — şi nu e de loc sigur că are să semene cu mama. Şi nu s-a mai arătat de loc ?“

„Ah ! exclamă bătrîna şi înfipse cuţitul cu care curăţase sfecla adînc în ţeava de lemn a puţului. Dacă l-aş chema în judecată, ar scăpa jurînd că e nevinovat, aşa ar face, cu toate că e chiar fiul domnului judecător. Credeţi că nu mi-am dat seama că e un nemernic de prima oară cînd a intrat în căsuţa noastră, ca să-şi aprindă pipa la vatră, cum zicea mişelul ? Din păcate, e tot atît de plăcut la vedere, pe cît de murdar îi e sufletul. Proasta de Hana era cu totul nevinovată pe atunci şi puteam s-o las zile întregi să meargă în pădure cu Minka, să umple amîndouă coşurile cu fructe şi cu ciuperci — nu se gîndea la nici un bărbat ; şi eu — Dumnezeu ştie, cum s-a întîmplat — tocmai pentru că e atît de înapoiată şi slabă de minte, mi-am închipuit că nici unul n-are să se lege de ea. Dar băiatului judecătorului i-a sărit în ochi, iar ea s-a-ndrăgostit nebună de el. De atunci am început să mă chinuiesc cu dînsa. Pînă atunci lucrase cumsecade în grădiniţa noastră şi la război şi nici o muncă nu-i fusese prea grea. Acum, dintr-o dată, o vedeai stînd ziulica întreagă, cu mîinile în poală şi cînd începeam s-o ocărăsc, rîdea la mine ca un copil pe care-l trezeşti dintr-un vis

frumos. Dacă o trimiteam în pădure, aducea coşurile umplute doar pe sfert, dar e drept că n-ar mai fi trebuit s-o trimit iar în pădure. Asta a fost şi nenorocirea Minkăi. N-o să credeţi, domnule, cît ţinea dobitocul la Hana, şi are judecată adevărat omenească, oricum mai multă decît fata şi a observat că tînărul spilcuit, cu mustăcioara neagră, n-avea gînduri curate. De aceea alerga Minka tot timpul după proasta de fată, scoţînd zbierete deznădăjduite, de parcă ar fi vrut să-i atragă luarea-aminte. Vedeam toate astea prea bine, dar ce puteam face ? Ocara şi sfaturile erau zadarnice ; nu mai înţelegea de loc. Şi să încui cogeamite femeia nu poţi, cînd ea vrea cu tot dinadinsul să se ducă la pieire. S-ar fi căţărat afară pe fereastră sau chiar pe horn, numai să alerge în braţele nenorocirii ei. Şi chiar aşa s-a petrecut. Dar ce a fost mai rău e că şi Minka a păţit-o din pricina asta. Într-o seară, după ce fusese cu fata în pădure, s-a întors gemînd şi şchiopătînd şi văietîndu-se întocmai ca un om. A venit singură şi cu rana în grumaz ; Hana de abia peste un ceas. Am întrebat-o aspru cum de s-a rănit măgăriţa. «Ha ! zise ea rîzînd îndîrjit, zbiera într-una şi se vîra între noi, deşi Franzel a vrut s-o gonească trăgîndu-i lovituri, pînă cînd, la urmă, s-a înfuriat, a scos cuţitul şi i l-a împlîntat.» I-am tras o sfîntă bătaie neruşinatei care mai şi rîdea, iar pe rană am pus îndată o alifie. Dar Minka se tăvălea pe spate ca scoasă din minţi şi nu voia să rabde nici un pansament ; şi aşa s-au înrăutăţit lu-

crurile din zi în zi, şi cu Hana la fel. Ea cel puţin şi-a făcut voia şi ceva mai bun tot nu aştepta. Cine ar fi luat-o cu adevărat de nevastă pe una ca ea ? Şi cînd are să afle într-o bună zi că degeaba îşi aşteaptă iubitul şi are să înnebunească de-a binelea din pricina mîrşăviei lui — ei, multă minte tot nu mai are de pierdut ! Pe cînd măgăriţa, domnule, care e mai deşteaptă decît mulţi oameni, credeţi-mă, ea zace de multe ori şi chibzuieşte de ce binele şi răul sînt împărţite pe lume cu atîta părtinire, de ce ea nu are nimic altceva decît o viaţă nenorocită, în vreme ce sora ei tropăie, lăfăindu-se în bucurii, şi de ce Dumnezeu n-a orînduit măcar ca şi măgarii să intre în rai, să-şi capete răsplata pentru toată truda şi pentru chinul ce au trebuit să le rabde, pentru bătăile şi loviturile de cuţit îndurate ?"

Această ultimă cuvîntare nesfîrşită ţîşnise din ea cu atîta violenţă încît a trebuit să se oprească o clipă să-şi tragă răsuflarea. Apoi şi-a netezit spre ceafă părul desfăcut, şi-a înnodat basmaua şi a luat în braţe oala cu sfeclă.

„Trebuie să intru în casă domnule, zise ea răguşită de tot, altfel mă culc flămîndă. Cunoaşteţi pe domnul judecător şi pe pramatia de fiu-său ? Ei, totuna. Oricum n-are să-şi mărturisească fărădelegile faţă de Hana şi de Minka, decît înaintea tronului lui Dumnezeu. Şi de altfel de ce şi-ar face mustrări de cuget ? Fata a vrut aşa, noi toate dorim asta ; dacă n-am fi proaste, voi bărbaţii n-aţi putea fi atît de răi.

Aşa va rămîne cît va fi lumea lume. Nici în ziua-de-apoi n-am să mă plîng de asta, am să-l întreb însă pe Dumnezeul nostru dacă nu ajung şi măgarii în cer, de asta puteţi fi sigur, vă puteţi bizui cu sfinţenie."

Dădu înverşunat din cap, trecu pe lîngă mine fără să-mi mai arunce vreo privire şi dispăru în casă.

Vă puteţi închipui, că în timp ce coboram povîrnişul pe lîngă apa cea întunecată şi cînd am ajuns, în sfîrşit, în oraş, tot ce auzisem şi văzusem acolo, sus, mă urmărea necontenit. Şi după ce am reuşit să-mi fac rost de o trăsurică la hanul din vale, pe cînd înaintam pe şosea spre casa cumnatului meu, imaginea bătrînei şi mai ales a fetei blonde, cu copilaşul gol la sîn, se arătau atît de vii în faţa mea, încît mi se părea că le-aş putea prinde cu mîna. La asta se mai adăuga şi faptul că vizitiul, om mai vîrstnic, întrebat de mine despre locuitorii căsuţei de sus, mi-a dat lămuririle cele mai sigure. Îşi aducea foarte bine aminte cum, cu douăzeci de ani în urmă, Lise Lamitz se ivise deodată acolo. Era de baştină din satul vecin, dar comunitatea de acolo nu voia s-o primească, pentru că maică-sa murise, iar hîrtiile ei nu-i erau în regulă. Vizitiul povestea că Lise servise într-o casă nobilă din Praga şi se purtase foarte bine, pînă ce

unul din fiii casei, ofiţer, plictisindu-se în permisie, îşi aruncase ochii pe ea. Chiar la treizeci de ani era încă arătoasă — cu tot nasul ei turtit şi obrajii laţi. Era o fată şi jumătate, din ochii ei te străfulgera ceva deosebit, şi cînd rîdea — ceea ce se întîmpla rar, ce-i drept — le întrecea pe multe tinere. Numai că după asta lucrurile au mers pe calea obişnuită, cu toate că era deşteaptă şi spunea totdeauna că nu vrea să facă ce făcuse maică-sa. Fireşte, stăpînii n-au mai ţinut-o, dar i-au dat o sumă de bani bunicică, din care şi-a cumpărat căsuţa părăsită de colo, de sus, şi o bucată de grădină. Să se angajeze servitoare, n-a mai vrut sau nici n-a mai putut, a trăit retrasă şi a crescut-o pe Hana pînă s-a făcut mare. În primii ani, tînărul conte se mai gîndea uneori la ea şi îi trimitea cîte ceva. Pe urmă a încetat şi Lise a trebuit să-şi cîştige singură existenţa. Şi s-a descurcat ; necazul însă ce i-l pricinuia mintea slabă a copilului ei, fireşte, n-a putut să-l uşureze nimeni.

Apoi vizitiul ajunse la trista poveste a fiului de judecător despre care vorbea pe un ton foarte defăimător. Ştiau toţi despre asta. Dar era singurul fiu al familiei celei mai cu vază şi nimeni nu-i putea pretinde să-şi repare boroboaţa printr-o căsătorie. O adunată de pe drumuri care nu era în toate minţile ! Şi bătrîna, de ce n-a fost mai cu băgare de seamă ?! Dacă fiul judecăto-

rului ar face cît de cît pentru copil nimeni nu i-ar lua în nume de rău această greşeală de tinereţe.

L-am lăsat să-mi povestească toate fără a intra în dezbateri etice asupra cazului. Nu ştiu de ce, simţeam o compătimire atît de vie pentru biata făptură, încît dacă seducătorul ei mi-ar fi ieşit în cale i-aş fi făcut bucuros una să mă ţină minte.

A şi fost primul lucru, cînd i-am revăzut pe ai mei, să istorisesc întîmplarea şi s-o înduioşez pe buna mea soră, rugînd-o să aibă puţină grijă de tînăra făptură părăsită. Inima ei miloasă nu s-a dezminţit.

Chiar a doua zi dimineaţa a trimis-o cu o trăsură pe *„mamsell,* a ei, o persoană bătrînă, cu experienţă, la coliba mamei Lamitz, cu un coş plin cu felurite lucruri trebuincioase: hăinuţe de copil, de ale mîncării pentru mai multe săptămîni, cîteva lucruri din garderoba ei pentru vremea aspră de mai tîrziu, eu am adăugat şi ceva bani. Luasem de altfel hotărîrea fermă să controlez în curînd dacă această slabă încercare de a astupa lacunele orînduirii morale a lumii a avut un efect bun şi şi-a atins scopul.

Dar soarta n-a îngăduit-o. Medicul nostru de casă a stăruit să mă duc la mare pentru băi, mai curînd decît credeam. Am aflat doar că darurile noastre fuseseră primite de către bătrînă cu mulţumiri destul de reci, dar de tînăra mamă cu

o bucurie copilăroasă. Apoi am plecat, am lipsit toată vara şi locatarii acelei căsuţe din pădure mi-au ajuns în curînd tot atît de indiferenţi ca orice cerşetor căruia îi arunci un ban în pălăria întinsă.

Tot astfel, cînd m-am întors la moşie pentru vînătorile de toamnă — după ce îmi spălasem în mare infirmitatea, împreună cu apendicele ei, pesimismul — săptămîni întregi nu mi-a trecut prin cap să mă interesez de „cele patru biete femei".

Sora şi cumnatul meu fuseseră şi ei în călătorie şi avuseseră de asemenea cu totul alte preocupări. De abia la o vînătoare singuratică la care m-am dus spre mijlocul lui octombrie, într-o zi mohorîtă, umedă şi rece, mi-am amintit că acum cinci luni umblasem pe aceleaşi drumuri de pădure care pînă la urmă mă duseseră la măgăriţa cu sufletul problematic nemuritor.

Ce se întîmplase între timp cu Minka?

Am înaintat mai repede, căci seara se şi lăsa. În pădure se şi aşternuse noaptea şi era neplăcut, ceaţa picura din molifţi, groasă şi apăsătoare, micul luminiş cu mesteceni şi cu sorbi nu mai apărea, cu toate broboanele roşii, ce atîrnau acum abundente între crengile spălăcite, atît de vesel ca în ziua aceea de mai în care numai eu făceam o mutră posomorîtă. Cînd am ieşit, în sfîrşit, dintre molifţii ce tiveau marginea de sus, cîmpia se întindea sub mine pînă la

crestele vinete ale munţilor de la orizont. Priveliştea avea ceva straniu, ca şi cum o furtună grozavă avea să se dezlănţuie. Aerul era cu totul liniştit încă, se auzea căzînd pe cîmpia uscată fiecare picătură şi din cînd în cînd ţipau strident în vîrful copacilor numai stăncuţele, foarte numeroase în regiunea aceea. Larma lor mă dezgusta într-atît încît mi-am smuls brusc puşca de pe umăr şi mi-am descărcat alicele în cîrdul nevinovat. Una singură, atinsă, mi-a căzut la picioare zvîcnind şi bătînd din aripi. M-am ruşinat de această izbucnire copilăroasă şi am plecat repede spre colibă. Era în aceeaşi stare ca înainte, numai că în ceaţa murdară se înfăţişa şi mai jalnică, în locul ei de pe vremuri.

Fîşia de pămînt îngrădită se înfrumuseţase prin cîţiva lujeri de dovleci ce se căţărau peste mormane de gunoi şi peste cîteva tulpini de floarea soarelui. Dar găina neagră părea să nu fi supravieţuit verii. În cealaltă parte a casei, unde zăcuse Minka şi unde curgea micul izvor, nu mai era nici urmă de ea. Sărmanei rănite trebuie să-i fi fost de multă vreme prea frig pe culcuşul acela umed. Dar ce se întîmplase cu măgăriţa ? Mi-a venit să rîd singur de mine surprinzîndu-mă că şi eu eram mai interesat acum de soarta acestei creaturi fără raţiune decît de cea a sufletelor omeneşti din colibă. Acestea nu dădeau nici un semn de viaţă.

În odăiţa în care se afla războiul, toate arătau aproape ca la întîia mea vizită, numai patul

de paie din colţ era gol. Pe lîngă asta, soba rece şi toate ferestrele deschise. Am apăsat clanţa de la uşa singurei odăi, o încăpere joasă, de pe partea dreaptă a coridorului îngust. Dar care mi-a fost mirarea, găsind aici cel puţin pe una dintre cele patru femei — pe biata Minka. Zăcea pe un culcuş de frunze galbene, de muşchi şi de ramuri de molift, aproape de tot de o vatră scundă, pe care mai mocneau cărbuni, şi cînd m-a văzut intrînd, a înălţat capul tristă şi obosită. Aici trebuia să locuiască bătrîna ; pe lîngă puţinele ustensile de bucătărie, se aflau răspîndite tot felul de zdrenţe femeieşti, iar de cealaltă parte a vetrei era un jilţ mare cu pernele rupte care, fără îndoială, servea de culcuş mamei Lamitz. Aşadar ea îşi adăpostise protejata bolnavă cît mai în preajma ei.

M-am apropiat de sărmana făptură şi i-am mîngîiat blana dintre urechile care se clătinau a jale şi cu recunoştinţă. Era limpede că rana se înrăutăţise, că starea bolnavei devenise îngrijorătoare şi pentru întîia dată am văzut la un animal ceva care aducea cu o mutră de muribund. Înţelegînd că-i vreau binele începu, cu o trudă vădită, să scoată din pieptul istovit cîteva sunete nearticulate ; dar, evident, nu se putea exprima aşa cum voia şi cu o privire de nedescris amuţi iar, lăsînd să-i atîrne limba, ceea ce în ochii mei îi luă ultimul rest de frumuseţe. Şi cum nu mă pricepeam să-i aduc vreo mîngîiere, am părăsit-o peste cîteva minute, fără să închid

ușa, căci aburul din încăperea apăsătoare, unde abia respiram, nu putea fi prielnic nici măcar unui măgar bolnav.

Afară m-am uitat în toate părțile. Nici o urmă de bunică, de mamă sau de copil. Să fi fost în pădure ? Dar ce puteau căuta acolo pe ceața aceea lugubră și la o oră atît de tîrzie ? S-or fi dus jos în oraș să facă vreo cumpărătură. Dar Dumnezeu știe cînd aveau să se reîntoarcă.

Să le aștept sus ? Coliba înăbușitoare nu mă prea ademenea.

Mă gîndeam că poate am să le întîlnesc pe drum, pentru că și eu voiam să cobor și preferam să merg spre casă pe șosea decît pe drumul de pădure întunecat și lunecos. Așa că am luat-o la vale pe cărarea îngustă dintre livezi ; abia acum am auzit de jos, din oraș, ecoul domol al unei muzici de dans, mai ales de clarinet și contrabas, ce venea de la han. Dar nu suna de loc vesel, ci mai degrabă ca acompaniamentul unui cîntec melancolic pe care cerul și pămîntul îl cîntau împreună. Ca și cum niște năluci ale ceței ar fi pus să li se cînte un *ländler* [1] spre a se învîrti nebunește peste înălțimile plesuve ale munților.

Acel ținut e, îndeobște, puțin înclinat spre muzică. Doar cîteodată, cînd o trupă ambulantă venită din Boemia se rătăcește prin acest colț de munte, se aud melodii vesele, într-un ritm

[1] Dans popular german și austriac.

viguros, dar numai rareori pun ele în mișcare picioarele greoaie ale băieților și ale fetișcanelor.

De fapt, toate acestea sînt digresiuni. Am să vă povestesc pe scurt. Nu coborîsem nici douăzeci de pași, că văd lîngă eleșteul din vale, șezînd pe o piatră acoperită cu mușchi, o femeie întoarsă cu spatele la mine și privind neclintită apa neagră. De abia puteam să-i recunosc contururile, dar îndată îmi dădui seama cine era.

„Mamă Lamitz ! am strigat, mamă Lamitz !"

Abia după ce strigai a treia oară, cînd eram aproape de tot de dînsa, a întors încet capul, fără ca totuși să-i pot vedea ochii.

„De ce stai pe piatra asta udă, mamă Lamitz ? am întrebat. Ai întins cumva un năvod și vrei să-l mai tragi afară ? Sau pe cine aștepți aici pe ceața asta nesănătoasă ?"

De astă dată mă privi drept în față ; căuta vădit să-și amintească de omul căruia îi aparținea glasul și trăsăturile astea. Păru însă că se lămurește foarte greu.

I-am dat o mînă de ajutor, amintindu-i de vizita mea din primăvară și spunîndu-i că, între timp, cugetasem, dar că nu aflasem încă nimic sigur despre intrarea măgarilor în rai. Ea ascultă fără să rostească nici un cuvînt ; n-am priceput dacă înțelesese bine sensul cuvintelor mele, căci dădea doar neîntrerupt din cap ca pentru

sine, chiar cînd îi puneam vreo întrebare la care ar fi trebuit să răspundă negativ.

Numai cînd am pronunțat numele fetei ei s-a trezit deodată și m-a privit bănuitor de sub sprîncenele stufoase.

„Ce vrei cu Hana? zise. Nu-i acasă. Dar îi merge foarte bine, ei și gîndacului ei. Ți-am spus oare că-i cam slabă de cap? Atunci am mințit, are mai multă minte decît multe gîsculițe. Ah! aș vrea să fi fost și eu tot atît de deșteaptă, dar sînt felurite daruri, și apoi, cum spune în *Evanghelie*? Celor săraci cu duhul... da, da! Dumnezeule îndurător!“

Și brusc amuți iar, își întinse amîndouă mîinile pe genunchi și capul îi căzu pe piept.

Făptura ei era din ce în ce mai stranie. Iar acolo pe mal era lugubru, căci liliecii începeau să fîlfîie în jurul tufișurilor joase și vîntul, care acum se dezlănțuise, ne bătea în față cu un miros de mlaștină mucedă. Între timp se auzea într-una înălțîndu-se de jos, mormăitul basului și înflorituri de clarinet.

Numai ca să sparg tăcerea am spus:

„S-ar părea că la hanul din vale e chef mare. Se sărbătorește ceva?“

Ea a sărit în sus și m-a privit iar bănuitoare.

„De abia acum auzi? Așa au scîrțîit la vioară și au zis din clarinet de la amiază și tot așa are să meargă pînă la miezul nopții. Mi-am astupat urechile, degeaba însă. Ei, ce să-i faci,

doar e la mintea oricui că nunțile nu sînt îngropăciuni! Dar dacă ar ști! Dacă ar ști!... Firește, n-ar țopăi mai puțin. Ah! Dumnezeule îndurător!“

„A cui e nunta?“

A scuipat furioasă și a aruncat o privire înverșunată, peste eleșteu, la casa din vale, de unde veneau sunetele.

„Du-te și dumneata acolo, a mîrîit ea. Privește bine perechea. Se potrivesc de minune. El e frumușel și rău, ea e bogată și proastă. Fata unui berar; are bani cu lopata. Și atîta minte nu-i lipsește să răspundă cum trebuie la ce o întrebi: n-a zis *nu* cînd a întrebat-o preotul dacă vrea să-l ia de bărbat pe băiatul judecătorului.“

„Pe băiatul judecătorului? Pe ăla! Acum înțelegeam de ce era atît de furioasă bătrîna. Biata Hana! Știe și ea ce se petrece acolo jos?“

„Cum să nu știe, domnule? Doar se găsesc destule suflete miloase care să aducă asemenea vești, în speranța că vor fi răsplătite de Dumnezeu! Hana tocmai stătea în fața ușii, ținîndu-și în poală păpușica, gătită cu rochița cea mai frumoasă, știi dumneata, rochia albastră pe care i-a trimis-o doamna baroană, și sălta copilul pe genunchi după muzica din vale. Atunci a sosit slujnica farmacistului, care s-a prefăcut că trece așa din întîmplare, dar, dragă domnule, era doar o milă răutăcioasă, ca să vadă mutra

bietei neroade cînd are să audă că iubitul ei se cunună acolo jos. Şi nu i-a spus-o chiar ei. «Mamă Lise, mi-a strigat ea, băiatul judecătorului — ce zici de asta ?» Şi apoi a drăcuit răutatea oamenilor. I-am făcut semn cu ochiul, căci mi se părea că se scufundă pămîntul sub mine. N-am crezut niciodată că are să se însoare cu Hana, dar ea îl aştepta încă în fiecare seară şi era mulţumită şi ar fi putut să-l aştepte aşa o veşnicie cîntîndu-i copilului «Nani, nani !» Şi acum să-i spună dintr-o dată întreaga mîrşăvie cu nunta şi cu fata berarului, ca şi cînd un prieten bun ţi-ar înfige un cuţit drept în inimă !... Chiar făpturii ăleia veninoase i s-au oprit vorbele în gît, cînd a văzut ce făcuse. A spus că trebuie să se grăbească, fiindcă o aşteaptă stăpîna ei şi a luat-o la goană. Şi eu mă duc afară şi o văd pe biata Hana stînd pe bancă şi, sprijinindu-şi capul de zid, ca şi cînd ar fi fost prea greu, şi cu gura şi ochii căscaţi. «Hana ! am strigat, să nu crezi ce a spus, a minţit», şi cîte altele pe care spaima m-a făcut să le născocesc. Dar ea n-a scos nici un cuvînt. Dintr-o dată a pufnit de rîs, apoi a luat iar o mutră serioasă şi-a scuturat tot trupul şi s-a ridicat, ţinînd copilul strîns în braţe. «Unde vrei să te duci ? am zis. Vino în casă. Îţi fierb un ceai de soc.» Dar parcă nu m-ar fi auzit. S-a depărtat încet de casă pe drumul din vale. Eu, tot timpul în urma ei, voiam s-o ţin de rochie,

dar în ea era ceva supraomenesc şi faţa îi era cu totul liniştită, numai palidă ca de mort. «Hana, i-am spus, doar nu cumva vrei să te duci la el ? Gîndeşte-te ce au să zică, dacă soseşti aşa nitam-nisam la nuntă. Au să spună că nu eşti în toate minţile — şi pînă la urmă ar veni oamenii legii să-ţi ia copilul pentru că nu trebuie lăsat unei nebune !» Asta pare s-o fi trezit dintr-o dată. S-a oprit, şi-a strîns copilul la piept şi a scos un suspin de parcă îşi dădea sufletul. Credeam că am izbutit, în sfîrşit, că are să se întoarcă împreună cu mine şi că, încetul cu încetul, are să se obişnuiască. Dacă ar fi putut măcar să plîngă, asta ar fi salvat-o ! Dar ochii îi erau uscaţi şi vedeam cum tot timpul priveşte ţintă casa din vale, ca şi cum ar fi vrut să străpungă peretele şi să dea foc omului rău dinăuntru şi perechii lui, cu văl şi cunună, cu care dansa. O tot băteam la cap să vină acasă, şi abia atunci mi-am dat seama, că n-o mai aveam pe lume decît pe ea, şi asta îi spuneam şi o rugam să mă ierte dacă fusesem cîteodată aspră şi rea. Doamne, cînd îi merge cuiva atît de prost şi cînd îţi mai vine pe cap un musafir flămînd !... Dar toate astea Hana nu le auzea. Muzica părea c-o vrăjeşte şi a început să legene iar încoace şi încolo copilul. Deodată însă a scos un ţipăt puternic, ca şi cînd i-ar fi plesnit ceva în piept, şi înainte să bag de seamă ce are de gînd, s-a repezit în jos, la stînga, drept spre eleşteu. Părul despletit

zbura după ea, rochiţa albastră fîlfîia, a coborît ca o furtună, şi... Doamne Dumnezeule !... am văzut chiar cu ochii mei fata şi copilul fetei... vream să ţip — glasul mi s-a înecat — alergam ca o nebună — cînd am ajuns n-am mai văzut decît apa neagră, clocotind ca într-un cazan în locul unde..."

Bătrîna sărise în picioare şi stătea aplecată înainte în iarba udă de pe mal, ca o imagine a jalei, cu amîndouă braţele întinse către un loc al iazului, care acum era tot atît de nemişcat ca întreaga lui întindere.

Nu puteam rosti nici un cuvînt. În fiecare clipă credeam că are să se avînte şi ea în apă. Locul unde ne aflam era foarte nimerit ca, printr-o singură săritură, să-ţi iei rămas bun de la viaţă. Aici pămîntul trebuie să se fi scufundat drept în adînc ; nu se înălţa nici o trestie din eleşteu, tufişurile de anini se întrerupeau şi lăsau o deschizătură lată de cîţiva stînjeni, iar lîngă margine, apa era atît de întunecată, ca şi cînd adîncul ei ar fi fost fără fund.

Dar bătrîna părea că nu se gîndeşte să-şi curme viaţa. Se cîrci iar şi braţele îi căzură fără vlagă pe şolduri.

„Nu vezi nimic acolo ?" întrebă ea deodată în şoaptă.

„Unde ?"

„Acolo, după sălcii — ba nu, nu-i nimic — credeam că părul ei a ieşit iar la iveală. Dar

acum zace la fund. Fireşte, la început de tot plutea ceva galben pe oglinda apei, pot să jur că era părul Hanei — şi grebla aceea lungă de colo, care a rămas de cînd s-a strîns fînul, dacă aş fi înşfăcat-o şi aş fi pescuit părul cu ea şi l-aş fi înfăşurat strîns în jurul dinţilor greblei — da, cred că aş fi putut s-o trag la mal. Dar spune şi dumneata, domnule, la ce ar fi slujit ? Tot s-ar fi azvîrlit iar în apă. Şi n-ar fi fost oare şi nelegiuit să-i răpeşti iar liniştea pe care a găsit-o acolo, la fund ? Cine ştie dacă aş fi tras afară şi bietul copil. Şi fără singura ei jucărie, ce rost ar mai fi avut pe lume ?"

Tăcu iar şi-şi frecă umerii slabi cu braţele ei încrucişate, ca şi cînd s-ar fi cutremurat de friguri. La hanul din vale muzica făcuse o pauză ; o auzeam pe bătrînă gîfîind şi răsuflînd precipitat. Din cînd în cînd, rostea cîte o vorbă ca desprinsă dintr-o litanie. Dar tăcerea asta tristă fu întreruptă brusc de un zbieret răguşit de măgar ce venea de sus, din pădure. Ne uitarăm amîndoi înapoi.

În faţa căsuţei stătea oloaga de Minka dînd cel mai jalnic semnal de alarmă. Pe fondul întunecat se ridica desluşit conturul sur al animalului ; se putea chiar vedea cum îşi scutura urechile pleoştite. Trebuie să ne fi observat, căci, neprimind răspuns, s-a pornit să coboare şchiopătînd către bătrîna ei mamă adoptivă, oricît ar fi mers de greu şi de poticnit.

„Vii şi tu? zise bătrîna. Ţi-e sete, fiindcă am uitat să-ţi umplu găleata? Vezi, domnule, că am dreptate? Minka are minte de om. Ar dori şi ea să sfîrşească odată cu mizeria şi cu chinul. Şi e cel mai bun lucru, ea scapă dintr-o dată de toate durerile, iar eu — dar ştii: acum totuşi cred că şi măgarii ajung în cer. Altminteri de ce ar avea judecată omenească? Cel care ştie că se sfîrşeşte cu adevărat se teme de sfîrşit. Şi uite ce hotărît tropăie Minka spre apa neagră! Hai Minka, biată neroadă! Hai să te ajutăm să treci pragul!"

Dobitocul ajunsese jos, la piatra pe care se ghemuia bătrîna. Îşi vîrî capul gros în poala ei şi căzu în genunchi. Dar femeia îi ajută să se ridice.

„Hai, Minka, a repetat ea. N-are să te doară şi poate că te ajută să dobîndeşti bucuria cea veşnică. Hana a luat-o înainte cu Mariechen. Mama Lise are să vină după voi în curînd."

A tras dobitocul, care o urma în silă, pînă la marginea eleşteului şi a încercat să-l împingă în apă. Dar vorbele şi mîngîierile au fost zadarnice, ca şi ghionturile şi bătaia la care pînă la urmă recurse bătrîna. Biata victimă, tremura din tot trupul, opintindu-se cu toate patru copitele în iarba de pe mal şi făcînd să răsune din nou zbieretul ei rugător.

Bătrîna mi-a aruncat o privire rugătoare.

„Domnule, ai o armă pe umăr. Nu vrei să-i faci ultimul serviciu prietenesc Minkăi mele. S-o ajuţi să se mîntuiască? Dumnezeu te va răsplăti pentru pumnul de praf de puşcă şi de alice pe care le foloseşti spre binele unei fiinţe chinuite, şi dacă există vreo dreptate cerească şi dacă ne revedem vreodată acolo, sus, n-are să lipsească nici Minka, şi atunci ai să vezi că, după măgarul care l-a purtat pe domnul nostru Iisus Cristos la Ierusalim, n-are să fie altul mai frumos în tot paradisul."

Cum aş fi putut rezista acestei rugăminţi mişcătoare! Am ridicat trăgaciul, am păşit aproape de tot de biata făptură şi i-am tras un glonte în cap. Într-o clipită ea s-a prăbuşit de-a berbeleacul în apă, de unde capul sur a mai ieşit o dată la iveală şi apoi s-a scufundat fără urmă.

Împuşcătura o făcuse pe bătrînă să cadă în genunchi; am văzut cum îşi ţinea mîinile veştede încrucişate în poală şi-şi mişca buzele în tăcere. Sigur că spunea un *Tatăl nostru* pentru sufletul dezrobit al Minkăi.

Apoi s-a ridicat cu trudă. „Îţi mulţumesc, domnule, a zis. Mi-ai făcut acum un bine mai mare decît atunci cînd mi-ai trimes bani. Cînd ai să ajungi acasă, urează-i sănătate doamnei baroane din partea mea. Spune-i să nu mă mai ajute, trei se odihnesc pe veci, şi a patra n-are s-o mai ducă mult. Şi acum, Dumnezeu să te

aibă în pază. Pe mine mă ia cu frig. Mă întorc în colibă să-mi fac puțin foc. Noaptea are să fie rece și casa e goală. Dumnezeu să te răsplătească de o mie de ori, domnule. Nu, nu veni cu mine. N-am pe nimeni și nici nu-mi trebuie nimeni, iar afurisita de muzică are să mă lase să dorm dacă îmi astup bine urechile. Noapte bună ! Somn ușor ! Și domnul ceresc o să-și dea el seama și are să fie îndurător cu noi. Amin !“

Și-a făcut cruce și a dat din cap cu o mutră liniștită. Apoi a suit coasta de-a curmezișul, prin poiană, și am văzut-o cum a ajuns la căsuța ei și a tras ușa după dînsa.

Eu am apucat iar pe drumul ce ducea în vale, într-o stare sufletească pe care cu greu aș putea-o descrie. Întreaga jale a omenirii — la asta mă gîndeam. Dar se mai îmbinau și alte elemente, care dădeau ciudatei întîmplări ceva solemn și în același timp grotesc. Unui psiholog de meserie i-ar fi fost foarte greu să se descurce.

Din fericire, vremea a avut grijă să nu mă pierd în abisul fără fund al speculațiilor sterile. Stratul de nori care se apropiase încet a început să se descarce cu atîta violență tocmai cînd ajunsesem la primele case, încît a trebuit să mă opresc să văd ce are să se întîmple înainte de a lua drumul spre moșie. M-am refugiat bineînțeles la han. Mă împingea și un fel de curiozitate să-l zăresc pe multlăudatul fiu al judecătorului în ziua cînd fosta lui iubită, pentru a face loc celei noi, plecase pe furiș din lumea asta.

Ei, era o nuntă a unor notabilități, ca multe altele ! Prin ușa deschisă puteam să văd în sala unde mesele fuseseră de mult strînse ca să se pornească balul. Tînăra pereche mi-a sărit îndată în ochi și nu mi-a lăsat o impresie prea rea. El e un bărbat tocmai așa cum mi-l închipuisem : o mutră de frizer, după care, de obicei, se prăpădesc femeile — o față ușuratică și îndrăzneață, dar goală pe dinăuntru. Pe scurt, un „crai plăcut“, din soiul obișnuit. Tînăra femeie cu cunună de mirt — o frumusețe de provincie care părea foarte îndrăgostită de bărbatul ei — voia să danseze tot timpul cu el, ceea ce o înfierbînta mult prea tare, ca să fie plăcută la vedere. Cum era și bogată, bărbatul cîștigase un loz mai bun decît merita fapta lui mîrșavă și nu era vreo speranță ca justiția compensatoare să-l facă să-și ispășească prin această căsătorie toate păcatele. Nici nu părea omul dispus să se supună liniștit unei astfel de ispășiri și cu atît mai puțin să treacă măcar o oră de nesomn cu gînduri inutile despre orînduirea morală a lumii.

Pe mine m-a dezgustat masca asta ticăloasă ; m-am așezat în cîrciumă cu țăranii și mi-am băut paharul de bere într-o dispoziție posomo-

rîtă, pe cînd tavanul deasupra noastră bubuia și tremura de tropăitul și tîrșîitul dansatorilor, iar ploaia torențială bătea în ferestre.

A durat aproape un ceas, apoi ploaia s-a oprit, stratul de nori s-a rostogolit spre munți și a ieșit luna. N-aveam decît un gînd : să-mi caut iar trăsura cu un cal, căci, firește, șoseaua nu mai era bună de mers pe jos, și să-mi petrec noaptea aici, în larma nunții, n-ar fi fost o soluție plăcută.

Din fericire, cînd am ieșit să întreb de birjarul acela bătrîn, am dat de vizitiul cumnatului meu, pe care sora mea îl trimisese după mine cu trăsura de vînătoare. Vizitiul și caii aveau nevoie de puțină odihnă și de hrană aici, la adăpost. Așa că întoarcerea a întîrziat și cînd am ajuns acasă toată lumea dormea dusă. Abia a doua zi dimineață, stînd toți trei la cafea, am putut să le povestesc întîmplările înspăimîntătoare din ajun.

Eram încă sub impresia acelei tragedii ciudate, care a zguduit-o, mișcînd-o pînă la lacrimi, mai ales pe sora mea — ea le vizitase o dată, în timpul verii, pe eroinele tragediei — cînd brusc s-a deschis ușa și a intrat administratorul cumnatului meu.

„Vreau numai să-l anunț pe domnul baron, a zis, că peste noapte a fost un incendiu. Slavă Domnului că nu s-a întins și nici n-a fost pe

moșia noastră. Doar căsuța bătrînei Lise Lamitz a ars pînă în temelii."

Ne-am uitat unul la altul consternați.

„Se știe cum a izbucnit focul și dacă a fost vreo victimă ?" a întrebat cumnatul meu.

Administratorul a dat din cap.

„Nu se știe nimic, domnule baron, a răspuns el. Pe la miezul nopții, cînd jos, la han, vioara cînta ultimul dans — se-nsura fiul judecătorului — s-a auzit deodată că paznicul din turn trage clopotul de incendiu ; și cînd s-au repezit cu toții afară, au văzut sus, la marginea pădurii, coliba mamei Lamitz în flăcări. Ca de pe un rug văpaia se înălța liniștit și cu toate că jumătate din orășel era în picioare și au sosit pompele pe deal, strădaniile au fost zadarnice. Flăcările mistuiseră și ultimul colț al colibei. Doar cînd n-a mai fost nimic de salvat, a putut fi potolită vîlvătaia. Au mai rămas numai zidurile temeliei, cam de înălțimea unui om, dacă nu s-or fi prăbușit și ele între timp. Din femei și copilaș părea să nu mai fi fost nici urmă, pînă cînd s-a descoperit în ungherul odăiței unde fusese războiul de țesut un morman de oase și cenușă, negru, înfiorător, fără îndoială rămășițele bătrînei Lise. Cum bătrînelor nu le este niciodată destul de cald, o fi încins atît de tare soba încît cărămizile putrede au plesnit și flacăra

o fi ajuns la căpriorii războiului. Din fericire, Lise trebuie să fi fost repede ameţită de fumul gros şi şi-a dat sfîrşitul fără chinuri. Dar ce s-a întîmplat cu fiica ei şi cu nepoţica, nu ştie nimeni şi nici de măgarul la care ţineau atît de mult. Nu s-a găsit pînă acum nici cea mai mică bucăţică de blană, nici o fărîmă de oase."

Cuprins



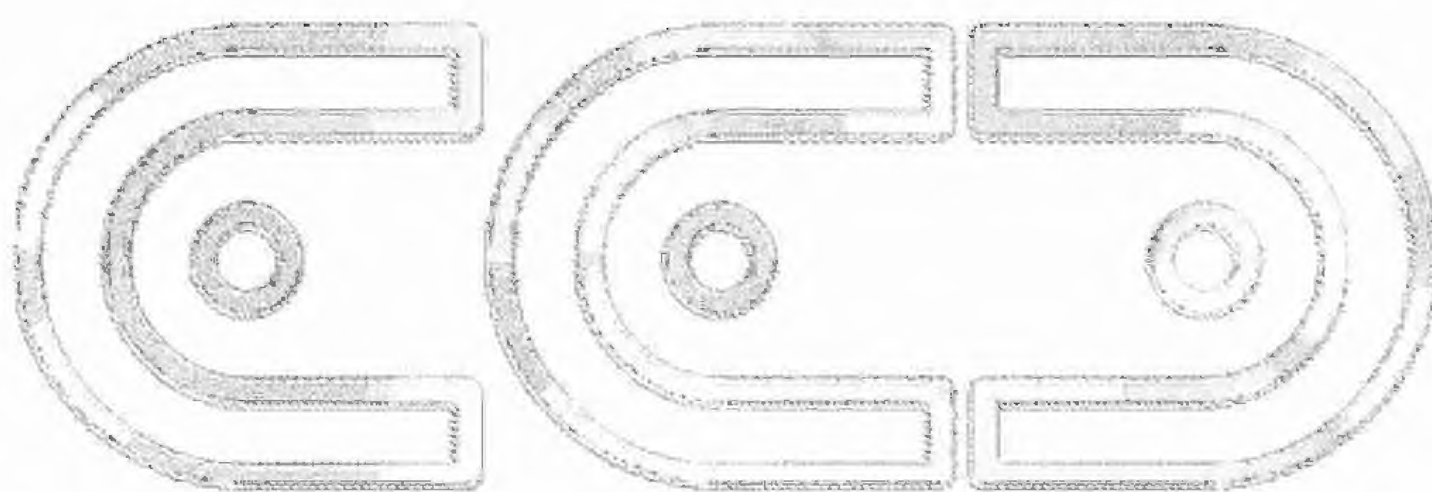
TIPARUL EXECUTAT LA:

INTREPRINDEREA POLIGRAFICA „13 DECEMBRIE 1918".

COLI TIPAR 10 — COMANDA Nr. 2308.








Scanare și prelucrare digitală





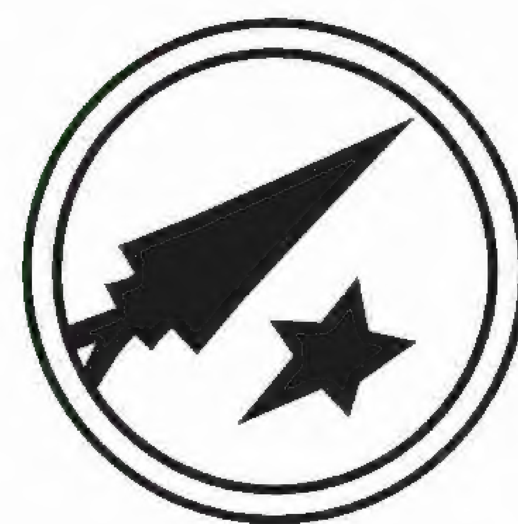


de

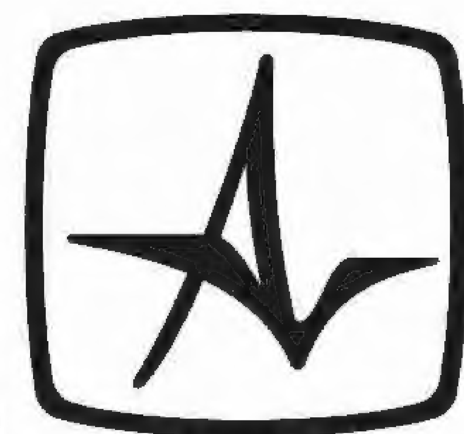
Anonim



și



CAT Graur



Antwerpen








2023